

Донецький національний університет імені Василя Стуса
Економічний факультет, кафедра фінансів і банківської справи
Львівський національний університет імені Івана Франка
Одеський національний економічний університет
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Факультет економіки та управління Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
Громадська організація «Академія успіху»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ФІНАНСІВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

III Всеукраїнська науково-практична конференція
29 квітня 2025 року

**Вінниця
2025**

УДК 336:[330.341.1:004](477)(063)

А 437

Відповідальні за випуск:

ЮРЧИШЕНА Л. В., кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри фінансів і банківської справи Донецького національного університету імені Василя Стуса;

ПОЛЩУК Н. В., доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів і банківської справи Донецького національного університету імені Василя Стуса;

КОЗЛОВ В. П., кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів і банківської справи Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Матеріали друкуються в авторській редакції з незначною технічною правкою укладачів, відповідальність за зміст та достовірність поданих матеріалів несуть автори

А 437 Праці ІІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми розвитку фінансів в умовах цифровізації економіки України». Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2025. 168 с.

У збірнику розміщені тези доповідей з актуальних проблем розвитку фінансів в умовах цифровізації економіки України, що включають проблеми дослідження щодо особливостей фінансових відносин в умовах воєнного стану; актуальних питань теорії й практики фінансів, банківської справи та страхування в умовах цифрового розвитку суспільства; розвитку фінансового ринку в умовах цифровізації економіки; інноваційних векторів розвитку банківської системи; державних фінансів і податків повоєнного суспільства.

Наведені у збірнику тези доповідей будуть корисними для наукових співробітників, викладачів закладів вищої освіти, практиків, аспірантів, докторантів, здобувачів вищої освіти.

УДК 336:[330.341.1:004](477)(063)

© Колектив авторів, 2025

© ДонНУ імені Василя Стуса, 2025

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Поліщук Н. В., Бартош А. А.

УПРАВЛІННЯ ВАЛЮТНИМ РИЗИКОМ8

Андрущак Є. М., Бойчук Ю. О.

МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА НБУ В УМОВАХ ВІЙНИ 10

Вовченко О. С., Шумілова А. Ю.

«NO EXIT» В УКРАЇНІ: ВАЛЮТНИЙ КОНТРОЛЬ ПРОТИ ДОВІРИ
ІНВЕСТОРІВ 13

Дубовик О. Ю., Войченко В. В.

ПОДАТКОВІ ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 16

Томчук О. В., Заклевська В. В.

ТЕНДЕНЦІЇ ГЛОБАЛЬНИХ, РЕГІОНАЛЬНИХ
ТА ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ЗМІН 19

Кондратюк В. М.

ВПЛИВ ЗМІНИ ФІНАНСУВАННЯ НА АКТИВНІСТЬ ВООЗ
В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 21

Кужелєв М. О.

МІНІМАЛЬНА ЗАРОБІТНА ПЛАТА ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОЇ
ПОЛІТИКИ: ЄВРОПЕЙСЬКІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ 24

Лоїк Р. В.

ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ОСНОВА АКТИВІЗАЦІЇ
ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ 26

Науменко О. А.

ВПЛИВ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ НА ДІЯЛЬНІСТЬ
МЕТАЛУРГІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ 29

Крутий А. І., Луцик О. М.

ОРГАНІЗАЦІЯ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ
НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 30

Шикіна Н. А., Карімов К. Е.

МІЖНАРОДНІ РЕЗЕРВИ ЯК ФАКТОР ФІНАНСОВОЇ
БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ 33

Юрчишена Л. В., Штраус О. О.

МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОДІЇ УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ
ФІНАНСОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ У ПЕРІОД ВОЄННОЇ КРИЗИ 36

**СЕКЦІЯ 2. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ
ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА СТРАХУВАННЯ
В УМОВАХ ЦИФРОВОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА**

Zhytar M. O.

THE IMPACT OF DIGITAL FINANCIAL TECHNOLOGIES ON THE
TRANSFORMATION OF UKRAINE'S BANKING SECTOR.....39

Микуляк О. В., Андрейків В. Б.

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ НБУ
В УМОВАХ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ41

Приймак І. І., Бабич О. В.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЇ44

Поліщук Н. В., Заклевська В. В.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ІНТЕГРАЦІЇ ПРИНЦИПІВ СТАЛОГО
РОЗВИТКУ В УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ПІДПРИЄМСТВА46

Ткачик Л. П., Йокоб О. О.

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ ФІНАНСАМИ ПІДПРИЄМСТВ49

Ткачик Л. П., Малиш Д. Д.

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ КОРПОРАТИВНИХ ЗЛИТТІВ
ТА ОБ'ЄДНАНЬ В УКРАЇНІ52

Волкова Н. І., Петров В. Д.

ІНТЕГРАЦІЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В БАНКІВСЬКИЙ СЕКТОР:
ПЕРЕВАГИ, РИЗИКИ ТА РЕГУЛЮВАННЯ.....54

Волкова В. В., Побережна А. Р.

РОЛЬ СТРАХУВАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТРАХОВОГО ЗАХИСТУ
ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ57

Волкова В. В., Рудик М. В.

РОЗВИТОК РИНКУ СТРАХУВАННЯ МАЙНА В УКРАЇНІ60

Самострол С. В., Войченко В. В.

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ
В УКРАЇНІ.....62

Крупка М. І., Синенко В. М.

РОЛЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УПРАВЛІННІ ПУБЛІЧНИМИ
ФІНАНСАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ65

Волкова В. В., Тарнаруцька В. В.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ І ПЕНСІЙ
ГРОМАДЯН ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ.....68

Татарчук А. О. ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ У КОНТЕКСТІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ.....	70
Юрчишена Л. В., Криворучко А. С. ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ ВИМІР.....	72
Федченко О. О. ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ	75
Юрчишен Д. В. ПІДХОДИ ДО ПОНЯТТЯ «ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ».....	77
СЕКЦІЯ 3. РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ	
Dmytrenko A. DIGITALISATION OF BUSINESS IN THE MODERN ECONOMIC PARADIGM IN THE CONTEXT OF DIGITAL TRANSFORMATION OF THE ECONOMY	80
Семенова В. Г., Андросова М. О. ФІНАНСОВІ ІННОВАЦІЇ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ.....	82
Вишивана Б. М., Безпалько М. А. ВПРОВАДЖЕННЯ Е-ГРИВНІ В УКРАЇНІ : ПЕРЕДУМОВИ, ПЕРЕВАГИ ТА ЗАГРОЗИ	85
Волкова В. В., Березюк Д. С. ЕЛЕКТРОННІ ГРОШІ В МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ.....	87
Борис М. І., Микуляк О. В. РОЛЬ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПОСЕРЕДНИКІВ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ	90
Ткачик Л. П., Рогова В. Р. ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.....	92
Поліщук Н. В., Ніколаєва А. П. ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ.....	94
Глушко А. Д., Шмалько А. В., Раєвська М. О. МІСЦЕ КРИПТОВАЛЮТ У ПАРАДИГМІ ЦИФРОВОЇ ЕВОЛЮЦІЇ ФІНАНСОВИХ СИСТЕМ.....	97
Юрчишена Л. В., Юздепська А. А. ФІНАНСОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ	100

СЕКЦІЯ 4. ІННОВАЦІЙНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Карпова Т. С.

DIGITAL TRANSFORMATION IN BANKING SYSTEM OF UKRAINE 103

Волкова В. В., Барткова С. С.

МОНЕТАРНІ ІНСТРУМЕНТИ СТАБІЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ НА ОСНОВІ УКРАЇНСЬКОГО
ТА ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ 105

Волкова В. В., Бачинський А. О.

ІННОВАЦІЙНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ 108

Поліщук Н. В., Божик Я. Р.

ПРОЦЕНТНА ПОЛІТИКА БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ:
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СТАВОК ЗА КРЕДИТАМИ
І ДЕПОЗИТАМИ 110

Козлов В. П., Довбня Б. І.

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ
МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ 113

Єгоричева С. Б.

РОЗВИТОК СИСТЕМИ ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ
В УКРАЇНІ 115

Волкова Н. І., Кузьминський Є. Д.

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ БАНКІВСЬКИХ
ПОСЛУГ В УКРАЇНІ 118

Поліщук Н. В., Олійник К. В.

ПРОБЛЕМИ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ
ЇХ ВИРІШЕННЯ 120

Поліщук Н. В., Рудик М. В.

БАНКІВСЬКЕ ІНВЕСТИЦІЙНЕ КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ 122

Сулима М. О.

СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ФІНАНСОВОМУ СЕКТОРІ 125

Кульчицький М. І., Шимко С. І.

ВПЛИВ ВІЙНИ НА КРЕДИТНИЙ РИНОК УКРАЇНИ 128

Волкова Н. І., Янішевський Б. С.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗРОБКИ КОНКУРЕНТНОЇ СТРАТЕГІЇ БАНКУ
НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ 130

СЕКЦІЯ 5. ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ І ПОДАТКИ ПОВОЄННОГО СУСПІЛЬСТВА

Волкова В. В., Апенюк А. І.

ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 134

Ванькович Д. В. ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ СПІВВІДНОШЕННЯ СТАВОК НА НАДХОДЖЕННЯ З ПОДАТКУ	136
Вінницький Я. МЕХАНІЗМИ ФІНАНСУВАННЯ ГУМАНІТАРНОГО РОЗМІНУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ.....	139
Козлов В. П., Довгаль Н. І. УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ФІНАНСУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ НА БАЗІ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА.....	141
Кульчицький М. І., Дудко Д. А. РОЗВИТОК ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	143
Волкова В. В., Дудник М. І. ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУЧАСНОЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	145
Волкова В. В., Квасницька О. Г. ШЛЯХИ ВИКОРИСТАННЯ ІНОЗЕМНОГО ДОСВІДУ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЙНИХ РЕФОРМ ДЛЯ УКРАЇНИ	148
Лазарєв А. Д. ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВИЙ МЕТОД БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ	150
Лобачева І. Ф. ПОДАТКОВІ СИСТЕМИ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН ТА УКРАЇНИ	151
Мірошніченко М. І. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФІСКАЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.....	154
Слатвінська М. О., Півторак А. О. ЄДИНИЙ ПОДАТОК В УКРАЇНІ: ФІСКАЛЬНА РОЛЬ	157
Волкова В. В., Складанюк Д. М. ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ ЯК КЛЮЧОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ.....	159
Кошіль М. О., Яворовський С. М. МЕТОДИ ПРОТИДІЇ РЕЙДЕРСТВА ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ	161
Козлов В. П. УДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ У БОРОТЬБІ З УХИЛЕННЯМ ВІД ОПОДАТКУВАННЯ	164
Волянюк В. В. СУТНІСТЬ ТА СКЛАДОВІ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА	166

СЕКЦІЯ 1. ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Поліщук Н. В.

д-р екон. наук, професор
кафедри фінансів і банківської справи
Донецького національного університету імені Василя Стуса

Бартош А. А.

бакалаврант ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»
Донецького національного університету імені Василя Стуса

УПРАВЛІННЯ ВАЛЮТНИМ РИЗИКОМ

Вступ. В умовах нестабільного валютного ринку та високої волатильності курсів управління валютними ризиками стає критично важливим для суб'єктів господарювання, фінансових установ та державного сектору. Значні коливання курсу гривні впливають на експортно-імпортні операції, інвестиційну привабливість країни, рівень інфляції та боргове навантаження. Відсутність ефективних механізмів хеджування ризиків може призводити до фінансових втрат підприємств і послаблення національної економіки.

Метою дослідження є аналіз сучасних методів та інструментів управління валютними ризиками, оцінка їх ефективності в умовах нестабільної економіки України.

Основна частина. Процеси фінансової глобалізації, інтенсифікація міжнародних зв'язків, активізації торговельних та фінансових операцій, що характеризують сучасний розвиток світової економічної системи, обумовлюють постійне зростання обсягів торгівлі іноземною валютою. Безперервне функціонування світового валютного ринку характеризується постійним коливанням валютних курсів і підвищенням валютного ризику.

Українська економіка значною мірою залежить від зовнішньоекономічної діяльності, що робить управління валютним ризиком надзвичайно актуальним. Девальвація та ревальвація гривні безпосередньо впливають на імпортерів, експортерів, фінансові установи та державний сектор. Важливу роль у стабілізації валютного ринку відіграє Національний банк України, який використовує різні інструменти для регулювання валютного курсу та контролю над інфляцією.

У сучасному економічному середовищі існує 3 види валютного ризику [1]:

– **прямий ризик**, виникає внаслідок індексації чистих відкритих позицій в іноземній валюті та в національній валюті щодо обмінних курсів або через ймовірність втрат банку внаслідок переоцінки його відкритих позицій;

– **транзакційний ризик** полягає в тому, що несприятливі коливання курсів іноземних валют впливають на реальну вартість відкритих валютних позицій. Оскільки він зазвичай випливає з операцій маркетмейкерства, дилінгу й прийняття позицій в іноземних валютах, цей ризик розглядається в рекомендаціях щодо ринкового ризику;

– **трансляційний ризик** пов'язаний із переоцінюванням активів і пасивів та прибутку закордонних філій банку в національну валюту, а також може виникати за умови експорту чи імпорту інвестицій [1].

Наведемо динаміку офіційного курсу гривні щодо іноземних валют протягом 2014–2025 рр. на рис. 1.

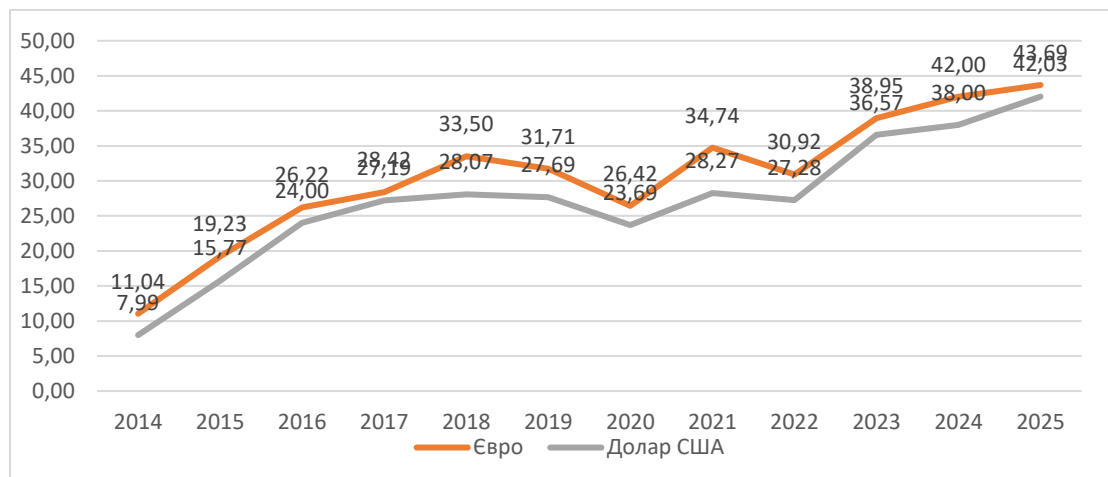

Рисунок 1 – Динаміка офіційного курсу гривні щодо іноземних валют за 2014–2025 рр. [2]

Варто зазначити загальну тенденцію до зростання курсу євро та долара США щодо гривні з 2014 до 2025 р. Це вказує на тривалу девальвацію гривні, що є наслідком макроекономічних чинників, зокрема політичної та економічної нестабільності, інфляції і зовнішніх шоків. Найбільш різке зростання курсу євро та долара США спостерігається у 2014–2015 рр., що пов'язано з політичною кризою, анексією Криму та початком воєнних дій на Донбасі. Це спричинило паніку на валютному ринку, дефіцит валюти та значну девальвацію гривні. У проміжку 2016–2019 рр. курси демонструють відносну стабільність із коливаннями в межах 25–33 грн за євро та 25–28 за долар США. Під час пандемії у 2020 р. спостерігається короткочасне зростання курсів, а після початку повномасштабного вторгнення на територію України у 2022 р. курс євро та долара США різко піднявся, що пояснюється високими ризиками, падінням економіки, значним відтоком капіталу та підвищеним попитом на іноземну валюту.

Зміни валютного курсу мають як позитивні, так і негативні наслідки для економіки. Девальвація гривні вигідна експортерам, оскільки вони отримують більше гривень за валютну виручку, але водночас підвищує інфляцію та вартість імпортованих товарів, що негативно впливає на бізнес, залежний від імпорту. Ревальвація гривні, навпаки, зменшує інфляцію та полегшує виплату валютних боргів, але послаблює конкурентоспроможність українських експортерів, оскільки їх продукція стає дорожчою на міжнародних ринках [3]. У табл. 1 розглянемо, як зміни валютного курсу впливають на бізнес та економіку загалом.

Український бізнес має адаптуватися до валютних коливань, використовуючи фінансові інструменти для мінімізації ризиків. Підприємства, що працюють із зовнішніми ринками, повинні враховувати валютні ризики під час фінансового планування та укладення контрактів, щоб уникнути збитків через раптові зміни курсу.

Таблиця 1 – Вплив зміни валютного курсу на бізнес та економіку

Фактор	Переваги	Недоліки	Як вирішити / покращити
Девальвація гривні (зниження курсу національної валюти)	Збільшення доходів експортерів (отримують більше гривень за валютну виручку). Зростає привабливість інвестицій в економіку України	Подорожчання імпорту. Збільшення боргового навантаження для підприємств із валютними кредитами	Використання форвардних контрактів для хеджування валютних ризиків. Зменшення залежності від імпорту
Ревальвація гривні (зміцнення курсу)	Зменшення вартості імпортованих товарів. Стабілізація інфляції. Полегшення обслуговування валютних кредитів	Падіння доходів експортерів. Може знизитися приплив інвестицій, оскільки активи стають дорожчими для іноземців	Державна підтримка експортерів через пільгове кредитування. Гнучка монетарна політика НБУ для стримування занадто швидкого зміцнення гривні

Висновки. Аналіз валютних коливань свідчить про те, що девальвація гривні має як позитивні, так і негативні наслідки, що впливають на бізнес та макроекономічні показники. Ефективне управління валютними ризиками можливе за допомогою фінансових інструментів, як-от форвардні контракти, валютна диверсифікація та страхування валютних ризиків. Подальші дослідження можуть зосередитися на вдосконаленні державного регулювання валютного ринку та впровадженні міжнародного досвіду хеджування валютних ризиків в українських реаліях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Петик Л. О., Нурієва В. Р. Управління валютними ризиками банківських установ в сучасних умовах. *Приазовський економічний вісник*. 2023. № 4(36). DOI: 10.32782/2522-4263/2023-4-14 (дата звернення: 12.03.2025).
2. Національний банк України: вебсайт. URL: <https://surl.li/lhkdht> (дата звернення: 19.03.2025).
3. Невмержицька М. В., Новак О. С. Управління валютними ризиками. *Державний університет «Житомирська політехніка»*. 2021. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/295.pdf> (дата звернення: 19.03.2025).

Андрущак Є. М.

канд. екон. наук, доцент,

доцент кафедри фінансів, грошового обігу та кредиту

Львівського національного університету імені Івана Франка

Бойчук Ю. О.

здобувачка вищої освіти 2-го курсу

ОП «Фінанси, банківська справа, страхування і фондовий ринок»

Львівського національного університету імені Івана Франка

МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА НБУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Вступ. У сучасних умовах повномасштабної війни економічна стійкість України значною мірою залежить від ефективності монетарної (грошово-кре-

дитної) політики, оскільки вона впливає на стабільність національної валюти, фінансову безпеку та здатність держави підтримувати обороноздатність і критичну інфраструктуру.

Мета роботи. Метою наукової роботи є теоретичне обґрунтування, аналіз та розроблення рекомендацій щодо удосконалення монетарної політики НБУ в умовах воєнного стану.

Основна частина. Монетарна політика – це заходи з регулювання грошового ринку для забезпечення економіки грошовою масою та стабільності національної валюти, що є основою макроекономічної рівноваги. В нашій державі її реалізує Національний банк України (далі – НБУ).

Проаналізуємо стан і зміну показників, які дають змогу оцінити ефективність грошово-кредитної політики. Зокрема, рівень інфляції є ключовим показником, адже країна дотримується режиму інфляційного таргетування, який в умовах повномасштабної війни трансформувався, і наразі НБУ здійснює його у гнучкішому форматі.

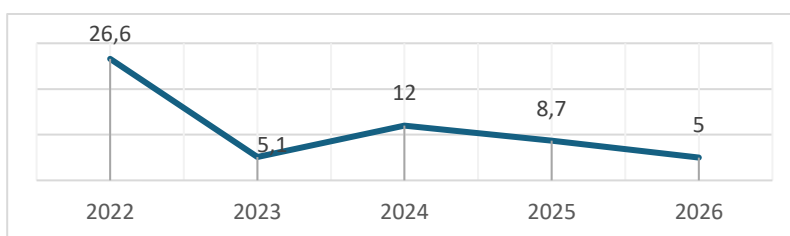

Рисунок 1 – ІСЦ на кінець року з 2022 до 2026 р. (поточний прогноз) (%)*
*Побудовано автором на основі [2, 3]

Згідно з рис. 1, у 2022 р. ІСЦ зріс до 26,6 % через повномасштабне вторгнення. У 2023 р. інфляція знизилась до 5,1 % завдяки міжнародній підтримці, хорошему врожаю та налагодженню експортних зв'язків. Однак у 2024 р. вона зросла до 12 % через подорожчання витрат бізнесу та ослаблення гривні. За прогнозом НБУ, до кінця 2025 р. інфляція знизиться до 8,7 %, а у 2026 р. – повернеться до цілі в 5 %.

Ключовим інструментом монетарної політики залишається облікова ставка, через яку НБУ впливає на банківську ліквідність.

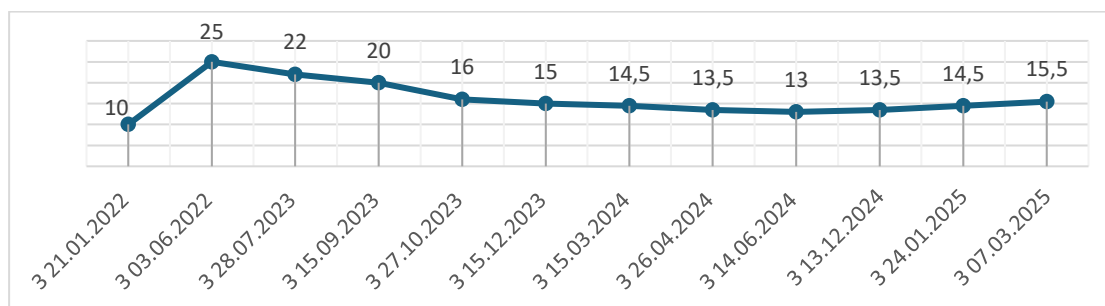

Рисунок 2 – Розмір облікової ставки НБУ протягом 2022–2025 рр.*
*Побудовано автором на основі [4]

Так, від початку повномасштабного вторгнення НБУ утримував облікову ставку на рівні 10 % до червня 2022 р., після чого підвищив її до 25 % для зупинки

відтоку депозитів і стабілізації курсу. Із середини 2023 р. на тлі покращення економічної ситуації ставка знижувалась, але з грудня 2024 р. знову зросла через інфляційний тиск. Станом на березень 2025 р. вона становить 15,5 % за умови інфляції 13,6 %.

Курс валют є важливим показником грошово-кредитної політики, оскільки впливає на вартість імпорту та опосередковано формує рівень цін.

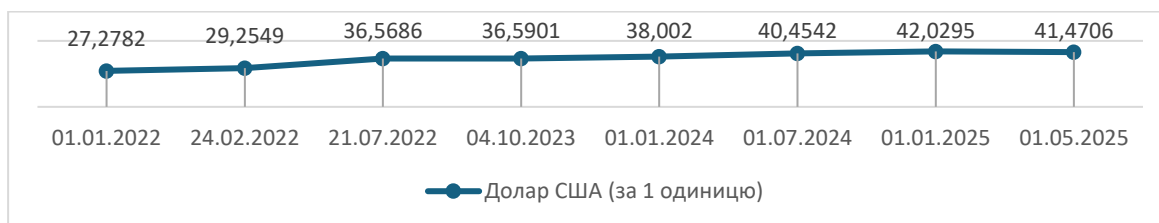

Рисунок 3 – Офіційний курс гривні щодо долара (01.01.2022–01.05.2025)*
*Побудовано автором на основі [5]

Так, проаналізувавши рис. 3, варто зазначити, що з початком повномасштабного вторгнення НБУ зафіксував курс гривні на рівні 29,2549 грн/дол. для стабілізації фінансової системи. Із 21.07.2022 курс був скоригований на 25 % – до 36,5686 грн/дол. через зміцнення долара у світі. Згодом 04.10.2023 регулятор відмовився від фіксації курсу та перейшов до режиму керованого плавання, здійснюючи активні валютні інтервенції.

Проводячи аналіз монетарної політики НБУ, необхідно враховувати обсяг міжнародних активів, що залучаються для валютного регулювання.

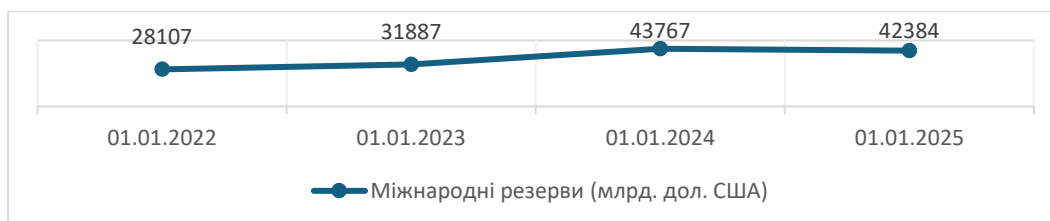

Рисунок 4 – Обсяги міжнародних резервів НБУ за 2022–2025 рр.*
*Побудовано автором на основі [1]

Аналіз динаміки показника свідчить, що фінансова допомога партнерів сприяла зростанню міжнародних резервів із 28 107 до 42 308 млрд дол. США станом на 01.01.2025, що допомогло уникнути девальвації гривні у 2023 р. після переходу до керованого плавання. Водночас несистематичність зовнішньої підтримки може спричинити коливання резервів. НБУ очікує їх зростання до 57,6 млрд дол. у 2025 р.

Висновки. Отже, головними викликами для монетарної політики НБУ в умовах війни є забезпечення цінової стабільності, обмеженість дії класичних інструментів, високий рівень невизначеності щодо валютного ринку та зовнішніх надходжень, а також постійне балансування між стримуванням інфляції та підтримкою економічного зростання.

Отже, для удосконалення ефективності монетарної політики НБУ варто: гнучко застосувати ключову ставку залежно від інфляційних прогнозів, удос-

коналювати систему резервування з преференціями для банків, що підтримують стратегічні сектори, стимулювати пільгове кредитування пріоритетних галузей, покращувати валютну політику через кероване плавання курсу та валютні інтервенції, координувати дії з Міністерством фінансів задля макроекономічної стабільності, а також активно долучатися до розподілу міжнародної допомоги та покращення інвестиційного клімату.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Динаміка міжнародних резервів. *Національний банк України*. 2025. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/international-reserves-allinfo/dynamics?startDate=01.01.2022&endDate=01.01.2025> (дата звернення: 02.05.2025).
2. Індекс інфляції в Україні 2025. *Офіційний сайт Мінфін*. 2025. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/> (дата звернення: 02.05.2025).
3. Інфляція почне знижуватися з середини року, а зростання економіки пришвидшиться – Інфляційний звіт. *Національний банк України*. 2025. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiya-pochne-znijuvatisya-z-seredini-roku-a-zrostannya-ekonomiki-prishvidshitsya--inflyatsiyniy-zvit> (дата звернення: 03.05.2025).
4. Облікова ставка Національного банку. *Національний банк України*. 2025. URL: <https://bank.gov.ua/ua/monetary/archive-rish> (дата звернення: 02.05.2025).
5. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют. *Національний банк України*. 2025. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/exchangerate-chart?startDate=01.01.2022&endDate=01.05.2025> (дата звернення: 02.05.2025).

Вовченко О. С.

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри
фінансів, банківського бізнесу та оподаткування
Національного університету «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

Шумілова А. Ю.

здобувачка вищої освіти
ОП «Економічна кібернетика та аналітична економіка»
Національного університету «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

«NO EXIT» В УКРАЇНІ: ВАЛЮТНИЙ КОНТРОЛЬ ПРОТИ ДОВІРИ ІНВЕТОРІВ

Вступ. Валютні обмеження є важливим елементом економічної політики держави, особливо в умовах воєнного стану та фінансової нестабільності. Вони виступають інструментом валютного контролю і передбачають сукупність адміністративних заходів, спрямованих на регламентацію операцій з іноземною валютою, валютними цінностями, а також нагляд за фінансовими потоками резидентів та нерезидентів [1]. Такі заходи покликані забезпечити економічну безпеку, стабільність валютного ринку та підтримати платіжний баланс країни.

Проте їх вплив на інвестиційну привабливість країни залишається дискусійним питанням.

Метою роботи є аналіз впливу валютних обмежень на інвестиційну привабливість України.

Основна частина. Паралельно із запровадженням воєнного стану в Україні НБУ прийняв Постанову «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» [2]. Документ передбачав запровадження низки жорстких валютних обмежень, які були необхідні для уникнення колапсу фінансової системи. До таких заходів, зокрема, належали:

- 1) фіксація офіційного валютного курсу;
- 2) заборона на зняття готівки в іноземній валюті;
- 3) призупинення роботи валютного ринку, за винятком продажу іноземної валюти;
- 4) заборона на транскордонні перекази іноземної валюти;
- 5) обмеження на поповнення електронних гаманців та розповсюдження електронних грошей.

Далі Національним банком було пом'якшено валютні обмеження з урахуванням адаптації фінансової системи та економіки до нових умов. Зокрема, згідно зі внесеними змінами до Постанови [2], дозволено продаж безготівкової іноземної валюти фізичним особам у межах 50 тис. грн на місяць без підтвердження підстав чи зобов'язань для проведення такої операції. Це стало першим кроком до часткової валютної лібералізації, яка триває дотепер. Зокрема, скасовані обмеження для імпорту робіт та послуг для бізнесу; забезпечена можливість репатріації «нових» дивідендів; дозволені перекази за лізингом / орендою; пом'якшені умови погашення «нових» зовнішніх кредитів та процентів за «старими» зовнішніми кредитами.

Проте з березня 2025 р. НБУ продовжує утримувати ключову процентну ставку на рівні 15,5 %, що свідчить про збереження високих ризиків на валютному ринку та необхідність підтримки гривні. Для стабілізації валютного ринку НБУ також застосовує валютні інтервенції, проводить управління резервами та планує впровадження стратегії використання деривативів. Початкові кроки регулятора з послаблення деяких обмежень мали обмежений вплив на валютний ринок та підтвердили значні ризики, пов'язані зі швидкою лібералізацією під час війни, що негативно впливає на інвестиційний клімат.

Аналіз результатів опитувань інвесторів, зокрема індексу інвестиційної привабливості Європейської Бізнес Асоціації (ЄБА) [3], відображає незначне покращення індексу до 2,49 балів у 2024 р. з 2,44 балів у 2023 р. (рис. 1).

Однак цей рівень залишається порівнянним з показниками коронакризового 2020 р. Також спостерігається зменшення частки керівників бізнесу, які вважають інвестиційний клімат несприятливим, та зростання кількості компаній, що планують інвестувати в Україну, незважаючи на війну. Серед основних факторів, що позитивно впливають на інвестиційну привабливість України, бізнес-лідери відзначають надання Україні статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу, скасування мит і квот на український експорт, а також «транспортний безвіз» із ЄС. Додатково варто зазначити значний прогрес у цифровізації дер-

жавних послуг та приєднання України до об'єднаної енергосистеми ЄС, що також сприяють зміцненню інвестиційної привабливості [4].

Рисунок 1 – Динаміка інвестиційної привабливості України протягом 2014–2024 рр.

Статистичні дані показують складну динаміку прямих іноземних інвестицій в Україну протягом останніх років. Після значного падіння у 2022 р. у 2023 р. спостерігалось певне відновлення, проте у 2024 р. знову відбулося скорочення. Настрої інвесторів, хоча й демонструють незначне покращення, залишаються стриманими, а валютні обмеження є серйозним фактором, що стримує інвестиційну привабливість країни. Також негативними факторами є російська воєнна агресія (в тому числі атаки на енергосистему України), корупція, слабка судова система, тіньова економіка та ін. До того ж валютні обмеження ускладнюють доступ українських компаній до міжнародних фінансових ресурсів, що обмежує їх здатність до масштабування, інноваційного розвитку та участі у глобальних ланцюгах доданої вартості.

Для підвищення міжнародної інвестиційної привабливості України необхідно провести поступову лібералізацію валютного регулювання, скасувати обмеження на валютні операції та забезпечити прозорість валютної політики. Важливими є гарантії репатріації прибутків та створення умов для безперешкодного повернення іноземними інвесторами дивідендів і процентних платежів. Активна комунікація з партнерами, підтримка діалогу з міжнародними фінансовими установами та інвесторами забезпечить довіру та залучення капіталу.

Висновки. Загалом валютна політика в умовах війни повинна враховувати як короткострокову необхідність збереження стабільності, так і довгострокову мету – створення конкурентного, відкритого і привабливого для інвестицій фінансового середовища. Лише комплексний підхід до лібералізації валютного регулювання та покращення інвестиційного клімату дасть змогу українській економіці стати привабливим напрямом для міжнародних інвестицій у післявоєнний період. Незважаючи на наявні труднощі, окремі сектори української економіки можуть пропонувати значний потенціал зростання у довгостроковій перспективі. Ретельний аналіз ризиків та можливостей, а також розуміння стратегії НБУ щодо валютної лібералізації, є ключовими для прийняття обґрунтованих інвестиційних рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Береславська О., Березовик В. Роль валютних обмежень у забезпеченні стабільної динаміки обмінного курсу в Україні. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 64. DOI: 10.32782/2524-0072/2024-64-1.
2. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану: Постанова Правління НБУ № 18 від 24 лютого 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text>
3. Індекс інвестиційної привабливості України 2024. *Європейська Бізнес Асоціація*. 2024. URL: <https://eba.com.ua/wp-content/uploads/2024/11/UKR-Invest-Index-2024.pdf>
4. Хуторна М., Руденко М., Вовченко О. Ринок інвестиційних фінансових послуг в умовах екологізації економічного буття та становлення економіки сталого розвитку. *Фінансовий простір*. 2023. Вип. 1(49). С. 97–119. DOI: 10.30970/fr.1(49).2023.971189.

Дубовик О. Ю.

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри фінансів
Одеського національного економічного університету

Войченко В. В.

здобувачка 3 курсу ОП «Податкова та митна справа»
Одеського національного економічного університету

ПОДАТКОВІ ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Вступ. Малий бізнес – один із ключових сегментів, що забезпечує приблизно 64 % ВВП ринкової економіки України та складає понад 95 % усіх зареєстрованих суб'єктів господарювання. Малий бізнес створює робочі місця, забезпечує регулярні податкові надходження до бюджету, підтримує конкуренцію на ринку товарів і послуг. Проте саме цей сектор є найбільш чутливим до впливу кризових явищ. Воєнний стан, спричинений вторгненням РФ на територію України 24 лютого 2022 р., значно погіршив умови функціонування бізнесу, який зазнав фінансових, логістичних, виробничих та людських втрат.

Мета роботи – дослідити напрями державної податкової підтримки малого бізнесу в умовах воєнного стану та її наслідки для бюджету, а також окреслити податкові вектори подальшого розвитку малого бізнесу під час фінансово-економічної кризи в Україні.

Основна частина. З початком війни держава зіштовхнулася із необхідністю лібералізації наявного податкового законодавства з метою відновлення ділової активності підприємств. Для цього урядом було прийнято низку законів, що вносили зміни до Податкового кодексу України. Серед них закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо чинності норм під час воєнного стану» [1]. Цим законом внесено коригування до Податкового кодексу з питань адміністрування податків, було

введено податкові пільги певним категоріям суб'єктів господарювання, надано преференції платникам податків, що перебували на спрощеній системі оподаткування, скасовано податкові перевірки та штрафи. Зокрема, було запроваджено звільнення від сплати єдиного податку для фізичних осіб-підприємців (ФОП) 1-ї та 2-ї груп, зниження ставки єдиного податку для 3-ї групи до 2 % від обороту без ПДВ, а також звільнення від сплати єдиного соціального внеску (ЄСВ) для ФОП, самозайнятих осіб та членів фермерських господарств.

Ці заходи, безумовно, сприяли тимчасовій стабілізації бізнесу та збереженню робочих місць, проте принесли і низку негативних наслідків для держави. Насамперед скорочення податкових надходжень до бюджету: питома вага податків у структурі доходів державного бюджету у 2022–2023 рр. знизилася в 1,6–1,8 разів. Це призвело до поглиблення дефіциту бюджету, що в умовах війни стало критичною проблемою для держави, видатки якої на оборону лише зростали. Також пільги активно використовувалися для оптимізації податкового навантаження та тінізації доходів бізнесу. За статистикою, рівень тіньової економіки протягом 2022–2023 рр. зріс до 40–45 % від ВВП. Міжнародний валютний фонд неодноразово наполягав на відмові від податкових пільг та поверненні до довоєнних механізмів оподаткування. Це стало однією з умов для подальшого фінансування України, що змусило уряд поступово скасувати більшість преференцій для бізнесу влітку 2023 р.

Усі ці фактори створили фіскально-економічну дилему для держави: з одного боку, існує об'єктивна потреба у забезпеченні підтримки малого бізнесу в умовах воєнного часу, а з іншого – критична необхідність стабілізації та нарощування дохідної частини бюджету.

Досліджуючи бізнес-активність суб'єктів малого підприємництва, можемо констатувати, що навіть у воєнні роки кількість бізнес-одиниць, що відкриваються, перевищує кількість ФОПів, що закриваються (рис. 1). Але цей розрив з роками значно зменшився: якщо співвідношення закритих до нових зареєстрованих ФОПів у 2022 р. становило 42,7 %, то вже на третьому році війни воно досягло 73,7 %. Це вкрай негативна ситуація, яка свідчить про зростання кількості безробітних та можливе поглиблення міграційних процесів. Найбільший приріст закриття ФОПів відбувався у Полтавській, Кіровоградській та Вінницькій областях [2].

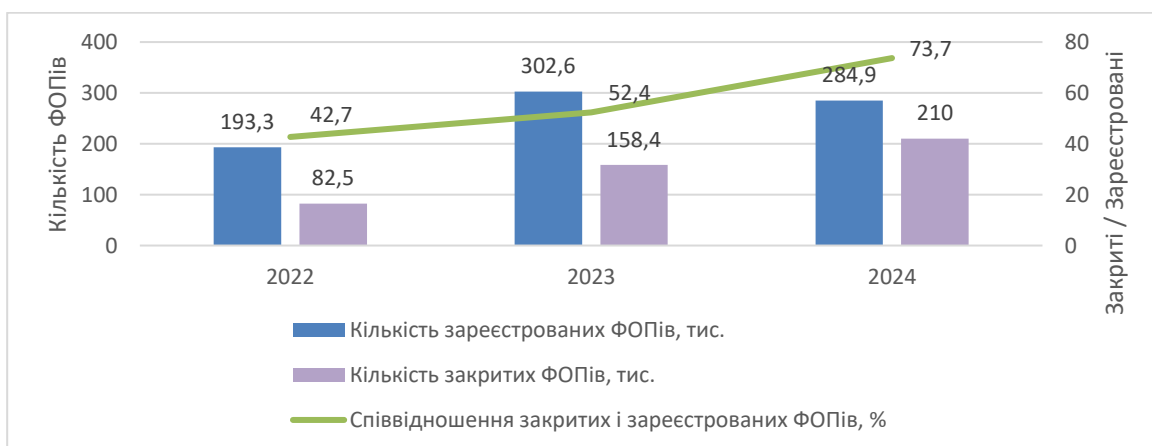

Рисунок 1 – Динаміка зареєстрованих та закритих ФОПів у 2022–2024 рр.
Джерело: складено авторками за даними [2]

У жовтні 2024 р. Верховна Рада України ухвалила закон щодо збільшення ставок військового збору для фізичних осіб та запровадження цього збору для фізичних осіб-підприємців на спрощеній системі оподаткування [3]. З 1 січня 2025 р. ФОПи 1-ї, 2-ї та 4-ї груп зобов'язані сплачувати військовий збір у розмірі 10 % від мінімальної заробітної плати, а ФОПи 3-ї групи – 1 % від свого обороту. Також із 1 січня 2025 р. ФОПи повернулись до обов'язкової сплати ЄСВ. Так держава засвідчила повний перехід до мобілізаційної моделі податкової політики. Однак таке рішення спровокувало негативну реакцію з боку підприємців у вигляді рекордного закриття ФОПів у січні 2025 р. Згідно зі статистикою Opendatabot, кількість зареєстрованих ФОПів за цей період становила приблизно 21 000 осіб, водночас закрилися 61 455, що свідчить про значне навантаження, яке стало непосильним для багатьох підприємців у воєнних умовах [4].

Висновки. Отже, ситуація з оподаткуванням малого бізнесу в Україні в умовах воєнного стану свідчить про глибоку фіскально-економічну кризу. Масове закриття бізнесу – це удар по зайнятості населення, оскільки малий бізнес забезпечує роботою мільйони людей, часто в регіонах, де відсутні великі виробництва. Податкова політика повинна бути не лише інструментом наповнення бюджету, а й сприяти економічному розвитку. Держава має адаптуватись до реалій воєнної економіки з урахуванням фінансової спроможності бізнесу, динаміки ринку праці, рівня інфляції та соціального напруження. Необхідно запровадити механізми податкової гнучкості, а також забезпечити поступове повернення до довоєнних податкових умов функціонування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану. Закон України від 15.03.2022 р. № 2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>
2. Динаміка закриття ФОПів у 2024 р. Дослідження YouControl. *Вебпортал Дія Бізнес*. 2024. URL: <https://business.diaa.gov.ua/news/dynamika-zakryttia-fopiv-u-2024-rotsi>
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у період дії воєнного стану. Закон України від 10.10.2024 р. № 4015-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4015-20#Text>
4. Фопономіка. Економіка українських ФОПів в реальному часі. *Вебпортал Opendatabot*. 2024. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/fops-pool-result>

Томчук О. В.

д-р екон. наук, професор,
професор кафедри менеджменту та поведінкової економіки
Донецького національного університету імені Василя Стуса

Заклевська В. В.

магістрант ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»
Донецького національного університету імені Василя Стуса

ТЕНДЕНЦІЇ ГЛОБАЛЬНИХ, РЕГІОНАЛЬНИХ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ЗМІН

Вступ. У сучасному світі зміни відбуваються з безпрецедентною швидкістю та охоплюють усі сфери життя – від глобальної політики і економіки до локальних спільнот і окремих організацій. Глобалізація, технологічний прогрес, зміни клімату та геополітичні зрушення формують новий ландшафт, у якому доводиться діяти державам, регіонам і бізнесу. Розуміння тенденцій цих змін на різних рівнях – глобальному, регіональному та організаційному – стає ключовим для адаптації, розвитку та ефективного реагування на виклики сучасності. Саме тому дослідження цих процесів є важливим кроком для формування стратегій, що забезпечать стійкість і конкурентоспроможність у майбутньому.

Мета роботи – здійснити комплексний аналіз ключових тенденцій глобальних, регіональних та організаційних змін, виявити їх взаємозв'язки та визначити потенційні наслідки для держав, регіонів і організацій.

Основна частина. Глобальні тенденції сьогодні виступають визначальними рушіями, які формують сучасний світ і задають загальний напрям розвитку. Зокрема, цифрова трансформація та розвиток штучного інтелекту стають ключовими факторами, що змінюють структуру економіки і суспільства. Впровадження машинного навчання, обробка великих даних і автоматизація процесів відкривають нові можливості для бізнесу, державних установ і громадян [1]. Водночас кібербезпека набуває стратегічного значення, адже зростаюча залежність від цифрових технологій робить системи вразливими до кіберзагроз. Паралельно з цим глобальна зміна клімату, що проявляється у вигляді екстремальних погодних явищ, змушує країни та організації шукати нові шляхи для забезпечення екологічної стійкості. Перехід до низьковуглецевої економіки, розвиток відновлюваних джерел енергії та впровадження принципів циркулярної економіки стають не лише екологічною необхідністю, а й важливим чинником конкурентоспроможності [2]. Геополітична фрагментація, що проявляється у зростанні торговельних бар'єрів і посиленні регіональних конфліктів, створює додаткові виклики для міжнародної співпраці та глобальної безпеки [3]. Політика протекціонізму, зокрема введення мит США, ілюструє, як країни використовують економічні інструменти для захисту власних ринків, що водночас спричиняє напруженість у торговельних відносинах та впливає на світову економіку.

Регіональні тенденції віддзеркалюють глобальні процеси, але водночас мають свої унікальні особливості, що визначаються соціально-економічними, політичними та культурними контекстами. Економічна інтеграція у вигляді

регіональних блоків, як-от Європейський Союз, АСЕАН чи Африканська континентальна зона вільної торгівлі, сприяє поглибленню співпраці між країнами, створенню спільних ринків і реалізації масштабних проєктів. Однак ці об'єднання стикаються з внутрішніми викликами, пов'язаними з нерівністю розвитку, політичними розбіжностями та кризами [4]. Демографічні зміни, зокрема старіння населення в розвинених країнах і зростання чисельності населення в країнах, що розвиваються, створюють додатковий тиск на соціальні системи та ринки праці. Міграційні процеси, викликані економічними, політичними та екологічними факторами, ускладнюють управління регіональним розвитком і вимагають нових підходів до інтеграції мігрантів. Регіональні конфлікти, як-от війна в Україні, мають далекосяжні наслідки не лише для безпеки та гуманітарної ситуації, а й для глобальної енергетичної та продовольчої безпеки. Торговельні війни, як у випадку США, Китаю, ЄС та інших країн, демонструють, як регіональні політичні рішення можуть впливати на глобальні економічні процеси, змінюючи структуру світової торгівлі.

На рівні організацій відбуваються суттєві зміни, що спрямовані на адаптацію до зовнішніх викликів і забезпечення сталого розвитку. Гнучкість і адаптивність стають ключовими характеристиками сучасних компаній, які впроваджують матричні структури управління, Agile-методології та інші інноваційні підходи для підвищення ефективності [5]. Соціальна відповідальність бізнесу набуває все більшого значення, оскільки споживачі, інвестори та суспільство вимагають від організацій етичної поведінки, екологічної свідомості та активної участі у вирішенні соціальних проблем. Впровадження практик сталого розвитку не лише покращує імідж компаній, а й створює конкурентні переваги. Водночас розвиток людського капіталу, зокрема інвестиції в навчання, підвищення кваліфікації та розвиток «м'яких навичок», стає критично важливим для збереження конкурентоспроможності в умовах швидких технологічних змін.

Політика протекціонізму, зокрема введення мит США, є яскравим прикладом того, як глобальні та регіональні тенденції взаємодіють і впливають на організації. Ці заходи мають на меті підтримку внутрішнього виробництва, скорочення торговельного дефіциту та стимулювання економічного зростання, але водночас викликають негативні наслідки для глобальної торгівлі. Китай, країни Південно-Східної Азії та Європейський Союз зазнають значних економічних втрат через підвищення мит, що впливає на експортні галузі, технологічні компанії та виробників. Зростання мит призводить до підвищення цін для споживачів і посилення торговельної напруженості, що вимагає від усіх учасників ринку адаптації та перегляду стратегій [6].

Висновки. Тенденції глобальних, регіональних та організаційних змін перебувають у складній взаємодії, формуючи багатогранний і динамічний світ. Глобалізація та технологічний прогрес продовжують бути ключовими рушійними силами, що визначають загальні напрями розвитку. Однак регіональні особливості та контексти вносять значні корективи у прояв цих тенденцій, демонструючи різноманіття шляхів адаптації та розвитку. На рівні окремих організацій здатність до гнучкості, інновацій та соціальної відповідальності стає визначальним фактором успіху в умовах зростаючої невизначеності.

Прикладом цього є політика протекціонізму, зокрема введення мит США, що має на меті підтримку внутрішнього виробництва, але водночас впливає на глобальні торговельні відносини та регіональну економічну співпрацю. Наслідки таких дій відчувають різні країни та організації, вимагаючи від них адаптації та перегляду стратегій.

У цьому контексті для успішної навігації у складному сучасному світі державам, регіонам та організаціям необхідно не лише пасивно адаптуватися до змін, але й активно використовувати їх для створення нових можливостей. Це вимагає стратегічного бачення, здатності до системного мислення, готовності до інновацій та усвідомлення необхідності сталого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Світові тенденції, що змінюють світ праці вже сьогодні. *Київський обласний центр зайнятості*. 2025. URL: <https://kir.dcz.gov.ua/publikaciya/svitovi-tendenciyi-shcho-zminuyuyut-svit-praci-vzhe-sogodni> (дата звернення: 21.04.2025).
2. Ярош Б. О. Глобальні й регіональні проблеми сучасності. *Студентська бібліотека*. 2025. URL: <https://studies.in.ua/politologiya-yarosh/890-tema-26-globaln-y-regonaln-problemi-suchasnost.html> (дата звернення: 21.04.2025).
3. Коппель О. А. Глобальні тренди світової політики. *Регіональні студії*. 2020. Вип. 20. С. 112–113.
4. Реутов В. Є. Глобальна регіоналізація як сучасний вектор розвитку глобальних економічних трансформацій. *Ефективна економіка*. 2011. № 11. С. 2–3.
5. Русецька О. В. Матричні структури управління організацією. *Studlancer*. 2025. URL: https://stud.com.ua/65559/menedzhment/matrichni_strukturi_upravlinnya_organizatsiyeyu (дата звернення: 23.04.2025).
6. Нові глобальні мита США: детальний економічний та геополітичний аналіз. *CryptoAcademy*. 2025. URL: <https://cryptoacademy.com.ua/novi-globalni-myta-ssha-detalnyj-ekonomichnyj-ta-geopolitychnyj-analiz/> (дата звернення: 24.04.2025).

Кондратюк В. М.

д-р мед. наук, магістрант ОП «Бізнес-адміністрування»
Донецького національного університету імені Василя Стуса

ВПЛИВ ЗМІНИ ФІНАНСУВАННЯ НА АКТИВНІСТЬ ВООЗ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Вступ. Із початком повномасштабної війни в Україні питання фінансування гуманітарних ініціатив набуло особливої актуальності. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) стала ключовим гравцем у забезпеченні медичних послуг в умовах війни. Однак зміна структури та джерел фінансування, зокрема після виходу Сполучених Штатів Америки (США) з ВООЗ, значно вплинула на діяльність організації в Україні [1].

Метою дослідження є аналіз впливу зміни джерел фінансування, зокрема виходу США з ВООЗ, на активність організації в Україні в умовах воєнного

стану, а також оцінка нових викликів та потреб, які постали перед системою охорони здоров'я.

Основна частина. До початку війни ВООЗ фінансувалася переважно за рахунок внесків держав-членів та добровільної підтримки з боку урядів, міжнародних організацій, приватного сектору і благодійних фондів. У воєнний період відбулися суттєві трансформації: зросла роль міжнародних донорів, зокрема Світового банку, які почали надавати цільову допомогу для підтримки охорони здоров'я [2]. Зусилля ВООЗ в Україні були спрямовані на мобілізацію медичних бригад, психологічну підтримку постраждалого населення та забезпечення безперервності вакцинаційних кампаній [3].

У лютому 2025 р. президент США Дональд Трамп підписав указ про вихід Сполучених Штатів Америки зі Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ). Це рішення мало значні наслідки для фінансування та діяльності організації. США були найбільшим донором ВООЗ, забезпечуючи приблизно 18 % її загального бюджету, що становить орієнтовно 1,224 млрд доларів США (за умови бюджету ВООЗ на 2024–2025 рр. в 6,8 млрд доларів) [4]. Втрата цього значного фінансування змусила ВООЗ переглянути свої витрати та оптимізувати програми. Зокрема, організація планувала скоротити витрати на відрядження та призупинити найм нового персоналу, за винятком критично важливих позицій. Ці заходи були спрямовані на збереження ресурсів для підтримки основних медичних ініціатив, зокрема в країнах, що постраждали від конфліктів, як-от Україна [5].

У відповідь на ці фінансові труднощі ВООЗ в Україні вжила кілька заходів для забезпечення продовження своєї діяльності. Організація переглянула наявні програми та скоротила операційні витрати, включно зі зменшенням витрат на відрядження та заморожуванням найму персоналу. Ці заходи дали змогу зберегти ресурси для найважливіших напрямів діяльності. ВООЗ активізувала пошук альтернативних джерел фінансування, зокрема через співпрацю з країнами, які раніше не були основними донорами. Країни, як-от Японія, Данія та Німеччина, стали ключовими партнерами, надаючи значну фінансову та технічну допомогу. Наприклад, Японія спрямувала приблизно 4,2 млрд доларів США на підтримку різних проєктів, включно з медичними програмами, через співпрацю з ВООЗ та Світовим банком [6].

Однак навіть після впровадження цих заходів ВООЗ не змогла повністю компенсувати дефіцит фінансування. Внаслідок цього організація була змушена призупинити або скоротити низку програм: призупинено дослідження, спрямовані на профілактику неінфекційних захворювань та моніторинг здоров'я населення. Це дало змогу перенаправити обмежені ресурси на більш нагальні потреби, пов'язані з реагуванням на кризу. Скорочено проєкти, пов'язані з розвитком інфраструктури охорони здоров'я, через обмежені ресурси [7]. Це включало відстрочення планів із будівництва та оновлення медичних установ, що негативно позначилося на доступності та якості медичних послуг.

Внаслідок цих змін ВООЗ змогла адаптуватися до нових фінансових умов, зберігаючи фокус на наданні критично важливої медичної допомоги в Україні та інших постраждалих регіонах. Це підкреслює важливість міжнародної співпраці та гнучкості в умовах глобальних викликів для охорони здоров'я.

Висновки. Вихід США з ВООЗ та пов'язані з цим фінансові труднощі створили нові виклики для організації, включно з необхідністю пошуку нових фінансових партнерів для забезпечення стабільності. Це стало можливістю для ВООЗ переоцінити свою діяльність і зробити необхідну переприоритезацію програм, що дало змогу адаптувати їх до нових умов фінансування. Організація також зміцнила співпрацю з урядами, міжнародними організаціями та приватним сектором, що стало важливим кроком для забезпечення стійкості системи охорони здоров'я. Вихід США виявився своєрідним поштовхом для розвитку нових стратегій фінансування, що допомогло зменшити залежність від одного основного донора і забезпечити більш широку та диверсифіковану базу фінансових джерел для ВООЗ у майбутньому. Незалежно від змін у фінансуванні, ВООЗ та інші гуманітарні організації продовжують свою роботу, спрямовану на підтримку здоров'я та добробуту населення, особливо в умовах кризи. Це відображає глибокі гуманістичні цінності, людяність і релігійні переконання, які спонукають до допомоги, турботи та співчуття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вихід США може паралізувати діяльність ВООЗ, – експерти. *Слово і Діло*. 2025. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2025/01/23/novyna/svit/vyhid-ssha-mozhe-paralizuvaty-diyalnist-vooz-eksperty> (дата звернення: 06.04.2025).
2. ВООЗ в Україні переглядає витрати після зупинки фінансування США, але продовжує роботу. *Суспільне*. 2025. URL: <https://suspilne.media/942431-vooz-v-ukraini-peregladae-vitrati-pisla-zupinki-finansuvanna-ssa-ale-prodovzue-robotu> (дата звернення: 06.04.2025).
3. ВООЗ суттєво скоротить витрати через вихід США з організації. *Укрінформ*. 2025. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3952482-vooz-suttevo-skorotit-vidatki-cerez-vihid-ssa-z-organizacii.html> (дата звернення: 06.04.2025).
4. Як вихід США із ВООЗ позначиться на Україні: що буде далі? *Obozrevatel*. 2025. URL: <https://news.obozrevatel.com/ukr/abroad/yak-vihid-ssha-iz-vooz-poznachitsya-na-ukraini-scho-bude-dali.htm> (дата звернення: 06.04.2025).
5. США покидають ВООЗ: Китай розповів, що чекатиме на організацію. *Главком*. 2025. URL: https://glavcom.ua/world/world-economy/ssha-pokidajut-vooz-kitaj-rozpoviv-shcho-chekatime-na-orhanizatsiju-1041480.html?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 06.04.2025).
6. США вийшло з ВООЗ: що це означає для світової охорони здоров'я. *24tv.ua*. 2025. URL: https://24tv.ua/ssha-viyshlo-vooz-21-sichnya-2025-yaki-naslidki-matime-rishennya_n2734210?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 06.04.2025).
7. ВООЗ скорочує персонал і бюджет через фінансову кризу. *irtafax.com*. 2025. URL: https://irtafax.com/vooz-skorochuie-personal-i-biudzheth-cherez-finansovu-kryzu/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 06.04.2025).

МІНІМАЛЬНА ЗАРОБІТНА ПЛАТА ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ: ЄВРОПЕЙСЬКІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Вступ. В умовах воєнного стану та великої міграції населення значної актуальності набувають питання дослідження мінімальної заробітної плати (далі – МЗП) як інструменту фінансової політики держави. Активні воєнні дії на території України призвели до негативних наслідків не тільки з погляду тимчасової втрати частини промислових територій та загибелі громадян, а й до прискорення інфляційних процесів, зростання рівня цін та перерозподілу значних бюджетних коштів на цілі оборони, що загострило питання соціального захисту головного фактору функціонування економічної системи – трудових ресурсів. З іншого боку, МЗП суттєво впливає на рівень надходжень до державного бюджету через податок на доходи фізичних осіб та єдиний соціальний внесок [1], тобто навіть витрати бюджету на оплату праці в державному секторі та функціонування критичної інфраструктури частково повертаються та сприяють фіскальній стабільності. До того ж грамотна фінансова політика держави щодо питань встановлення МЗП у воєнний час є важливим фактором детінізації економіки, утримання кваліфікованих кадрів всередині країни та планування повоєнного відновлення країни. Особливого значення набуває й узгодження національної політики МЗП з процесами європейської інтеграції та забезпечення конкурентоспроможності українських підприємств на тлі значних економічних викликів воєнного часу.

Мета роботи – на основі системного підходу проаналізувати основні національні та європейські тенденції використання мінімальної заробітної плати як інструменту фінансової політики в Україні та країнах Європи.

Основна частина. Економічна категорія мінімальної заробітної плати в новітній історії відіграє важливу роль у фінансовій політиці багатьох країн світу. З одного боку, МЗП виконує функції ефективного інструменту боротьби з бідністю серед працюючого населення, яка гарантує, що навіть низькокваліфіковані робітники отримують дохід, достатній для задоволення їхніх базових потреб [2; 3]. Це відповідає основним принципам соціальної справедливості та забезпечує гідність праці як фундаментальної цінності розвинених суспільств. З іншого, – МЗП є механізмом зменшення соціальної нерівності та перерозподілу доходів. Такий механізм сприяє формуванню середнього класу, стимулює внутрішнє споживання товарів та послуг.

Тому згідно з визначенням Міжнародної організації праці, МЗП – це мінімальний розмір винагороди, яку роботодавець зобов'язаний виплачувати працівникові за виконану ним роботу протягом певного періоду, що не може бути зменшений колективним або індивідуальним договором [4].

Загалом існує 2 основні підходи до встановлення МЗП:

1. Законодавчий механізм (зустрічається у більшості країн світу) – передбачає такі варіанти реалізації:

- встановлення єдиної національної ставки МЗП;
- встановлення регіональних ставок МЗП;
- встановлення ставок МЗП залежно від галузі, професії, віку працівників або розміру підприємств.

2. Договірний механізм – передбачає відсутність загальнонаціонального показника МЗП, встановленого законодавчо, але мінімальні стандарти оплати праці оформлено системою галузевих колективних договорів (наприклад так звані країни Скандинавії – Данія, Швеція, Фінляндія, а також Італія та Австрія).

Варто згадати, що до початку повномасштабних бойових дій МЗП в Україні була еквівалентна 196 дол. США, що перевищувало аналогічний показник у росії (166 дол. США) та білорусі (158 дол. США) [5]. Щодо поточного рівня МЗП в Україні, то станом на 1 січня 2025 р. він становить 8 000 грн, і законодавчо було передбачено 3 етапи його подальшого зростання в поточному році:

- з 1 квітня – до 9 100 грн;
- з 1 липня – до 10 100 грн;
- з 1 жовтня – до 11 184 грн.

Звісно, що така тенденція має компенсувати інфляційні втрати домогосподарств і підтримати їх в умовах воєнного стану, але, на жаль, рівень МЗП в Україні значно відстає від країн ЄС.

Так, у січні 2025 р. найнижчий рівень МЗП в країнах ЄС складав 551 євро у Болгарії. Ще 9 країн ЄС мали цей показник на позначці менше 1 000 євро – Угорщина (707 євро), Латвія (740 євро), Румунія (814 євро), Словаччина (816 євро), Чехія (826 євро), Естонія (886 євро), Мальта (961 євро), Греція (968 євро) та Хорватія (970 євро). А лідерами в ЄС за рівнем МЗП більше 1 500 євро на місяць стали 6 економічно розвинених країн: Франція (1 802 євро), Бельгія (2 070 євро), Німеччина (2 161 євро), Нідерланди (2 193 євро), Ірландія (2 282 євро) та Люксембург (2 638 євро). Відповідно в інших країнах ЄС рівень МЗП знаходиться в діапазоні 1 000–1 500 євро [6].

Висновки. Отже, МЗП є важливим економічним інструментом, який одночасно забезпечує соціальний захист працівників і стимулює економічне зростання через підтримку купівельної спроможності населення. В Україні спостерігається поступове підвищення МЗП, що відображає прагнення держави підтримати домогосподарства в умовах воєнного стану та компенсувати інфляційні втрати. Проте, незважаючи на позитивну динаміку, український показник МЗП значно відстає від європейських країн, що підкреслює необхідність подальшого наближення українських стандартів оплати праці до європейських.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Nechyporenko A. Financial resources of public sector of economy in ensuring realization of financial policy of the country. Association agreement: driving integrational changes: collective monograph. Accent Graphics Communications Chicago, Illinois, USA, 2019. P. 374–385.

2. Zherlitsyn D. M., Kuzheliev M. O., Nechyporenko A. V. Bioresources Price Trend and GDP Growth Adjustment. *International Journal of Advanced Biotechnology and Research (IJABR)*. 2019. Vol. 10. Spec. iss. 1. P. 379–383.

3. Кужелєв М. О. Управління публічними фінансами в умовах реформування економіки України. *Стратегія і практика інноваційного розвитку фінансового сектору України*: зб. матер. III Міжнар. наук.-практ. конф. (26–27 березня 2020 р.). Ірпінь, 2020. С. 42–44.

4. What is a minimum wage. Definition and purpose. *International Labour Organization*. 2015. URL: <https://www.ilo.org/resource/11-definition-and-purpose>

5. Мінімальна заробітна плата як інструмент економічної політики та державна соціальна гарантія. *Національний інститут стратегічних досліджень*. 2024. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/minimalna-zarobitna-plata-yak-instrument-ekonomichnoyi-polityky-ta>

6. Now available: first 2025 data for minimum wages. *Eurostat*. 2025. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/w/ddn-20250410-2>

Лоїк Р. В.

аспірант кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту
Львівського національного університету імені Івана Франка

ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ОСНОВА АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Вступ. У сучасних умовах цифрової трансформації світової економіки інтелектуалізація набуває ключового значення як стратегічний напрям розвитку національної економіки. В Україні, де актуальним залишається завдання забезпечення стійкості зростання та підвищення конкурентоспроможності, саме розвиток інтелектуального капіталу, впровадження високих технологій і створення інноваційної інфраструктури мають стати основою активізації інноваційно-інвестиційних процесів. Формування економіки знань вимагає комплексного переосмислення ролі науки, освіти, цифрових платформ і механізмів фінансування інновацій як рушіїв сталого розвитку, зокрема після перемоги у війні.

Мета роботи – обґрунтування ролі інтелектуалізації економіки як ключового чинника активізації інноваційно-інвестиційних процесів в Україні та визначення стратегічних пріоритетів розвитку економіки знань в умовах цифровізації та глобальної конкуренції.

Основна частина. Зауважимо, що інтелектуалізацію людського капіталу розуміють як процес поступового підвищення інтелектуального рівня шляхом синтезу інформації, знань, а також умінь і навичок окремої особи. Цей процес здійснюється для адаптації до сучасних умов господарювання та досягнення соціально-економічного ефекту. Водночас типовим результатом інтелектуалізації є створення, формування та накопичення людського та інтелектуального капіталу, які є визначальними для ефективності будь-якої діяльності, безумовно враховуючи її специфіку [3]. Такий підхід може бути екстрапольований на тлумачення інтелектуалізації економіки загалом.

Після початку повномасштабної війни в Україні роботодавці зіткнулися з новими викликами в управлінні людським капіталом. Несприятливі умови його

формування, розвитку та збереження, неможливість використовувати людський капітал у повному обсязі через значні втрати змусили компанії переглянути підходи до управління ним, акцентуючи на підтримці громадян [1]. Зазначимо, аналізуючи ситуацію у 2022–2024 рр., що за оцінками різних фахівців, великим компаніям було легше втримати цінних працівників, аніж середнім та малим, що зрозуміло з огляду на загальний потенціал відповідного бізнесу.

У контексті інтелектуалізації окремої уваги потребує покращення якості освіти в Україні, підвищення рівня практичної підготовки майбутніх фахівців, як і загалом питання перетворення ЗВО України в осередки інновацій задля стимулювання співпраці у тріаді «освіта – наука – бізнес». До прикладу, відповідно до одного з найпопулярніших рейтингів кращих університетів у світі QS World University Rankings, українські ЗВО вже тенденційно протягом кількох років ранжуються у ньому, водночас йдеться про орієнтовно 10 ЗВО, що підтверджує і рейтинг 2024 р. (табл. 1).

Таблиця 1 – Ранжування ЗВО України, які ввійшли у QS World University Rankings 2024

№ з/п	Найменування ЗВО	Позиція в рейтингу
1	Київський національний університет імені Тараса Шевченка	681–690
2	Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна	691–700
3	НТУ «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»	731–740
4	НТУ «Харківський політехнічний інститут»	901–950
5	НУ «Львівська політехніка»	951–1000
6	Сумський державний університет	951–1000
7	НУ «Києво-Могилянська академія»	1001–1200
8	Одеський національний університет імені І. І. Мечникова	1001–1200
9	Львівський національний університет імені Івана Франка	1201–1400
10	Харківський національний університет радіоелектроніки	1201–1400
11	Національний університет біоресурсів і природокористування України	1201–1400

Джерело: побудовано на основі [2]

З-поміж індикаторів, які аналізувалися у QS World University Rankings, є працевлаштування випускників, міжнародна дослідницька мережа, академічна репутація. Тобто уже факт включення вітчизняних ЗВО у рейтинги кращих університетів можна вважати вагомим досягненням і визнанням їх як потужних освітньо-наукових центрів, однак безумовно, система вищої освіти потребує подальшого реформування для ефективного стимулювання співпраці освіти, науки і підприємницького сектору.

Водночас недостатня співпраця між закладами освіти та бізнес-структурами призводить до розриву між потребами роботодавців і компетенціями випускників, де-факто стримуючи інтелектуалізацію економіки. Багато молодих спеціалістів не відповідають вимогам ринку, що демонструє необхідність у переосмисленні освітніх програм і впровадженні інноваційних підходів в освіті, гармонізуючи їх із іноземними практиками. Важливе реальне посилення співпраці в системі «освіта – наука – бізнес» задля підготовки затребуваних ринком фахівців, а також комерціалізації результатів досліджень і розробок вчених провідних ЗВО України,

наукових установ НАН, наприклад, на платформі наукових парків тощо. Така комерціалізація, зокрема, й повинна сприяти інтелектуалізації економіки, належній оцінці роботи вчених і дослідників, а також оптимальному використанню відповідних результатів і розробок для перемоги і післявоєнного відновлення, а також згодом використання у мирних цілях розробок подвійного призначення.

Стратегічні пріоритети інтелектуалізації і розвитку економіки знань в Україні в умовах цифровізації, глобальної конкуренції, війни та потреби поствоєнного відновлення мають включати:

- розвиток людського капіталу через інвестування в освіту, науку, цифрові компетентності, стимулювання повернення та залучення українських науковців і фахівців з-за кордону;

- інтеграція науки, освіти та бізнесу з метою формування інноваційних екосистем на базі університетів, наукових парків, кластерів та стартап-хабів, орієнтованих на вирішення актуальних проблем оборони і відбудови;

- цифрова трансформація публічного сектору та економіки – широке впровадження цифрових платформ, відкритих даних, штучного інтелекту для підвищення прозорості, ефективності та інноваційності управління;

- розвиток інноваційної інфраструктури та фінансових механізмів підтримки для створення сприятливого середовища для венчурного фінансування, залучення міжнародної технічної допомоги;

- підтримка воєнно-промислового комплексу в частині модернізації виробництва з орієнтацією на інновації, подвійні технології та експорт;

- інституційне забезпечення з метою удосконалення нормативної бази, розвиток інститутів підтримки інновацій, захист інтелектуальної власності;

- стратегічне партнерство з міжнародними технологічними компаніями, участь у європейських програмах досліджень та інновацій, зокрема Horizon Europe.

Висновки. Отже, інтелектуалізація економіки в умовах цифровізації, глобальної конкуренції та воєнних викликів є не лише інструментом підвищення конкурентоспроможності України, а й стратегічною основою для її поствоєнного відновлення та сталого розвитку. Формування економіки знань вимагає системного підходу до розвитку людського капіталу, інноваційної інфраструктури, цифрової трансформації та технологічного оновлення. Реалізація окреслених стратегічних пріоритетів забезпечить інтеграцію України у глобальні інноваційні процеси, сприятиме зростанню інвестиційної привабливості та створенню нових можливостей для соціально-економічної модернізації держави під час і після війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Назарко С. О., Канцур І. Г., Познанська І. В. Управління людським капіталом в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 41. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1553/1494>

2. Офіційний сайт МОН України. Аналітичні матеріали. URL: <https://mon.gov.ua>

3. Хаврова К. С., Кожухова Т. В. Людський капітал – головна умова щодо забезпечення конкурентоспроможності національної економіки. *Економіка і організація управління*. 2021. № 3. С. 109–122. URL: <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/11127>

Науменко О. А.
аспірант, асистент кафедри
фінансів, банківського бізнесу та оподаткування
Національного університету «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ВПЛИВ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ НА ДІЯЛЬНІСТЬ МЕТАЛУРГІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Вступ. Повномасштабне вторгнення росії мало нищівний вплив на металургійну промисловість України, що стало причиною значного скорочення обсягів виробництва та експорту. Руйнування ключових виробничих потужностей, логістичні труднощі та нестача персоналу стали основними факторами, що спричинили цей спад. Попри початкові спроби відновлення, галузь зіткнулася з новими викликами, включно зі зростанням витрат і торговельними бар'єрами. У довгостроковій перспективі перехід до «зеленої» металургії може стати перспективним напрямом розвитку.

Мета роботи – розгляд і виокремлення основних причин та наслідків зменшення кількості виробленої продукції металургійними підприємствами України від 2022 р.

Основна частина. До повномасштабного вторгнення російської федерації український гірничо-металургійний комплекс був одним із ключових секторів економіки, забезпечуючи понад 10 % ВВП країни, враховуючи суміжні галузі [1]. На його частку припадало понад 30 % довоєнного експорту товарів. У 2021 р. частка експорту чорних металів у загальному обсязі експорту товарів становила 20,5 % [3]. Гірничо-металургійний комплекс був основним джерелом валютних надходжень, які у 2021 р. сягнули 22 млрд доларів США [1]. Значний внесок металургійної промисловості у ВВП та експорт підкреслює її вирішальну роль у довоєнній економічній стабільності України. Будь-які збої в цьому секторі мають суттєві наслідки для всієї економіки, оскільки багато суміжних галузей і робочих місць залежать від металургії. Висока частка експорту також свідчить про важливість галузі як джерела іноземної валюти, необхідної для імпорту та підтримки економічної стабільності.

На основі вищесказаного побудуємо таблицю, у якій відобразимо зміни кількості виробленої продукції металургійними підприємствами в Україні за 2021–2024 рр.

Таблиця 1 – Зміна кількості виробництва основних видів продукції металургійної промисловості

Продукція / рік	2021	2022	2023	2024
<i>Нерафінована сталь, млн тонн</i>	21,4	6,3	6,2	7,6
<i>Чавун, млн тонн</i>	21,2	6,4	6,0	7,1
<i>Прокат чорних металів, млн тонн</i>	19,1	5,4	5,4	6,2

Джерело: складено автором на основі [1, 3]

За результатами аналізу табл. 1 виявлено, що у 2022 р. скорочення виробництва основних видів продукції металургійних підприємств досягло 70 %, після чого у 2023 р. відбулася стабілізація, за якою спостерігалось невелике зростання обсягів виробництва, але все ще через окупацію значної кількості підприємств, що постачали сировину або виробляли продукцію, рівня 2021 р. дуже складно досягти.

Висновки. Війна значно впливає на металургійну промисловість України, що призводить до різкого скорочення обсягів виробництва та експорту. Галузь продемонструвала стійкість і здатність до адаптації перед руйнуваннями, логістичними проблемами та нестачею персоналу, про що свідчить часткове відновлення у 2024 р. Однак у 2025 р. з'явилися нові виклики, які загрожують підірвати досягнутий прогрес. У довгостроковій перспективі перехід до «зеленої» металургії є перспективним шляхом для модернізації та сталого розвитку, але це залежить від значних інвестицій та сприятливої політики. Металургійний сектор залишається важливим для економіки України, і постійна державна та міжнародна підтримка відіграватиме вирішальну роль у його відновленні та майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Офіційний сайт міністерства фінансів України. URL: <https://minfin.com.ua/> (дата звернення: 25.04.2025).
2. Офіційний сайт сталеливарної компанії YIEH. URL: <https://www.yieh.com/> (дата звернення: 25.04.2025).
3. Офіційний сайт агентства зі звітності про ціни на різні товари Fastmarkets. URL: <https://www.fastmarkets.com/> (дата звернення: 25.04.2025).

Крутії А. І.

здобувач вищої освіти

ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»

Львівського національного університету імені Івана Франка

Луцик О. М.

аспірант кафедри фінансів, грошового обігу та кредиту

Львівського національного університету імені Івана Франка

ОРГАНІЗАЦІЯ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Вступ. Фінансова політика є важливим інструментом управління підприємством, оскільки саме вона визначає напрями використання фінансових ресурсів і забезпечення фінансової стійкості. У сучасних умовах динамічних економічних змін, зростання міжнародної конкуренції та інтеграції світових ринків її значення в реалізації стратегічних цілей підприємства лише посилюється.

У період воєнного стану в Україні питання формування ефективної фінансової політики підприємств набуває особливого значення. Цей процес потребує комплексного підходу та високої здатності підприємств оперативно реагувати

на зміни у зовнішньому середовищі. Після початку повномасштабної агресії Російської Федерації у 2022 р. багато українських компаній були змушені переглянути свої фінансові стратегії, беручи до уваги нові ризики, нестабільність і зростання невизначеності у країні та світі.

Метою нашого дослідження є аналіз сучасних підходів до організації фінансової політики підприємств України в умовах воєнного стану, виявлення особливостей її реалізації та окреслення можливих шляхів оптимізації для забезпечення фінансової стабільності та стійкості бізнесу.

Основна частина. Теоретичну основу дослідження становлять праці таких науковців: Г. М. Коцюрубенко, П. П. Латковський, Е. М. Лібанова та О. В. Макарова, О. С. Білоусова та інші.

Фінансова політика в умовах війни виконує як економічну, так і соціальну функцію. Основними принципами її побудови є гнучкість, оперативність, обґрунтованість і прозорість [2]. В умовах суттєвих загроз підприємства повинні забезпечувати фінансову стабільність, збереження робочих місць і виконання зобов'язань перед партнерами, працівниками та державою.

Період воєнного стану супроводжується низкою викликів: порушенням логістичних ланцюгів, валютною нестабільністю, втратою матеріальної бази, мобілізацією персоналу. Отже, фінансова політика має бути спрямована на короткострокове планування, швидке коригування витрат і посилення контролю за дебіторською та кредиторською заборгованістю [1].

Ефективне управління грошовими потоками набуває першочергового значення. Бюджетування має орієнтуватися на короткі періоди (1–3 місяці), що дасть змогу швидко реагувати на зміни. Особливу увагу треба приділяти оптимізації витрат шляхом скорочення неефективних видатків і перерозподілу ресурсів на критично важливі напрями діяльності.

Важливим складником фінансової стратегії також є диверсифікація джерел фінансування та залучення міжнародної допомоги й участь у державних програмах підтримки, як-от «Доступні кредити 5–7–9 %» і грантові ініціативи для малого та середнього бізнесу [3]. До того ж держава запровадила податкові пільги, серед яких зниження ставок єдиного податку, спрощення звітності та податкові канікули.

Адаптація фінансової політики залежить від галузевої специфіки. В аграрному секторі зростає значення внутрішнього ринку, у промисловості – модернізація обмежується необхідним мінімумом, у логістиці зростають витрати через ризики перевезень, ІТ-сектор акцентує на валютній виручці й кібербезпеці [5].

Підприємства активно впроваджують цифрові інструменти для фінансового аналізу та контролю, зокрема CRM-системи, ERP-рішення та BI-аналітику, що сприяє виявленню фінансових ризиків і прийняттю обґрунтованих рішень. Одним із дієвих методів прогнозування стає сценарний підхід, який передбачає розробку кількох варіантів розвитку подій: оптимістичного, реалістичного та песимістичного [4].

Варто наголосити, що управління фінансовими ризиками є ключовим елементом стратегії підприємств в умовах війни. Для зниження валютного ризику застосовуються інструменти хеджування, для кредитного – скоринг контрагентів.

тів, для виробничого – формування запасів і диверсифікація постачальників, а для логістичного – альтернативні маршрути та буферні склади [3]. Фінансова політика має забезпечувати підтримку ліквідності через акумулювання резервних фондів і відкриття кредитних ліній. Це дає змогу підприємствам покривати непередбачені витрати й підтримувати операційну діяльність у кризових умовах.

Державна підтримка є важливим складником фінансової стійкості бізнесу. Програми компенсацій релокації, гранти для розвитку виробництва та спрощені податкові режими суттєво знижують фінансове навантаження на підприємства [5]. До того ж особливої уваги потребує стратегічне управління ризиками з акцентом на диверсифікацію доходів, оптимізацію фінансових потоків та мінімізацію витрат. В умовах високої невизначеності ключову роль відіграє здатність підприємства швидко адаптувати фінансову політику до змін у зовнішньому середовищі.

Висновки. Отже, в умовах воєнного стану фінансова політика українських підприємств має базуватися на принципах гнучкості, стратегічного мислення, оптимізації витрат, підтримки ліквідності та активного використання інструментів державної підтримки. Такий підхід дає змогу не лише зберегти фінансову стійкість, а й створити передумови для подальшого розвитку після стабілізації економічної ситуації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кириленко О. П. Управління фінансами підприємств в умовах воєнного стану. *Фінанси України*. 2023. № 2. С. 34–45. URL: https://finukr.org.ua/?page_id=4523 (дата звернення: 18.03.2025).

2. Лібанова Е. М., Макарова О. В. Економічна політика в умовах війни: український вимір. *Економіка України*. 2022. № 5. С. 5–18. URL: http://www.economyukraine.org.ua/?page_id=2219 (дата звернення: 01.04.2025).

3. Програма «Доступні кредити 5–7–9 %». *Офіційний портал Міністерства економіки України*. 2025. URL: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA> (дата звернення: 03.04.2025).

4. Державна політика економічного відновлення. *Урядовий портал*. 2024. URL: <https://www.kmu.gov.ua> (дата звернення: 28.03.2025).

5. Ukrainian business in wartime: financial strategy and adaptation. *Deloitte Ukraine*. 2023. URL: <https://www2.deloitte.com/ua/en/pages/about-deloitte/articles/ukrainian-business-in-wartime.html> (дата звернення: 09.03.2025).

Шикіна Н. А.

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри фінансів
Одеського національного економічного університету

Карімов К. Е.

магістрант ОП «Управління публічними фінансами»
Одеського національного економічного університету

МІЖНАРОДНІ РЕЗЕРВИ ЯК ФАКТОР ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Вступ. Міжнародні резерви належать до ліквідних фінансових активів держави, які можуть бути використані на регулятивні чи інші потреби і мають загальноекономічне значення. Ці види активів контролюються та управляються органами грошово-кредитного регулювання і визнаються світовим співтовариством як міжнародні [1, с. 11]. В Україні міжнародними резервами управляє Національний банк України, який використовує їх для: стабілізації валютного курсу; обслуговування зовнішнього боргу; підтримки платіжного балансу; формування гарантійної бази для отримання кредитів і позик для держави. Вони є високоліквідними активами НБУ в іноземній валюті та золоті, головним напрямом використання яких є проведення валютних інтервенцій та забезпечення платежів органів державної влади, що робить їх важливим фактором фінансової та економічної безпеки України.

Мета роботи полягає у дослідженні впливу міжнародних резервів на фінансову безпеку держави та аналіз динаміки їх зміни з урахуванням довоєнного періоду.

Основна частина. Під час аналізу з 2014 р. до 2021 р. простежується скорочення міжнародних резервів лише у 2014 р., коли за рік відбулося скорочення з 20,4 млрд дол. США до 7,5 млрд дол. США (або ж на 63 %). Подібна динаміка була пов'язана зі складною економічною та політичною ситуацією, коли через початок бойових дій на Сході України внаслідок агресії з боку Російської Федерації та анексії Криму відбулося скорочення ВВП та втрата приблизно 70 % вартості гривні щодо долара США. НБУ був змушений використати значну частину резервів для підтримки національної валюти і стабілізації на валютному ринку. Із 2015 р. вдалося наростити міжнародні резерви у 4 рази, і станом на 1 січня 2022 р. валові міжнародні резерви становили приблизно 20,7 млрд дол. США. За перший місяць повномасштабного вторгнення для підтримки економічної ситуації НБУ змушений був витрати приблизно 5 % від суми резервів [2].

Із середини 2022 р. міжнародні резерви почали зростати, а з середини 2023 р. НБУ почав оголошувати про досягнення рекордних обсягів міжнародних резервів України. Основними причинами зростання міжнародних резервів у період активних воєнних дій стало отримання допомоги від іноземних партнерів, зокрема: отримання макрофінансової допомоги від Європейського Союзу; надходження коштів від Міжнародного валютного фонду; отримання грантів та кредитів від уряду США. До того ж для збільшення міжнародних резервів Міністерство фінансів України здійснило активний продаж валютних облігацій внутрішньої та зовнішньої (євробонди) державної позики [3, с. 185].

Відповідно до Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, міжнародні резерви впливають на два ключові аспекти економічної (фінансової) безпеки України: бюджетну та боргову безпеку [4]. Так, під час оцінки боргової безпеки використовується показник «Відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу». Задовільним є показник у 45 %, однак оптимальним вважається показник 50 %. Під час аналізу динаміки зростання обсягів зовнішнього боргу України та міжнародних резервів протягом 2019–2024 рр. було виявлено, що за аналізований період показник боргової безпеки не досягав оптимальних значень. На кінець 2019 р. міжнародні резерви покривали приблизно 21 % зовнішніх зобов'язань, а до початку 2024 р. вже приблизно 25 %. Показник коливався в межах між критичним (20 %) та небезпечним рівнем (36 %). Попри те, що темпи зростання міжнародних резервів у 2019–2021 рр. перевищували темпи зростання боргу, значні обсяги сформованого боргу неможливо було покрити наявними міжнародними резервами, особливо враховуючи, що НБУ змушений був частину міжнародних резервів використовувати для регулювання валютного ринку.

Під час оцінки валютної безпеки держави рекомендовано використовувати показник «Валові міжнародні резерви, місяців імпорту». Нормативне значення для цього показника встановлено в межах від 3–5 місяців. В умовах економічної та політичної стабільності достатнім вважається покриття 3-місячного обсягу імпорту, однак у період геополітичної та економічної нестабільності доцільно мати резерви, що покривають щонайменше 5 місяців імпорту. Під час проведення аналізу показників за 2022–2024 рр. було виявлено, що НБУ вдавалося утримувати обсяги міжнародних резервів у достатньому розмірі, щоб забезпечити виконання нормативного показника від Міністерства економіки. Водночас протягом 2022 – середини 2023 р. показник коливався у діапазоні від 3,5 до 4,7 (перебував межах задовільного значення у 3 місяці). Досягнути оптимального значення у 5 місяців вдалося у червні 2023 р., коли показник досягнув 5,2 місяців. Подібне покращення показника пов'язане з рекордним обсягом міжнародних резервів, досягнутим у червні 2023 р.

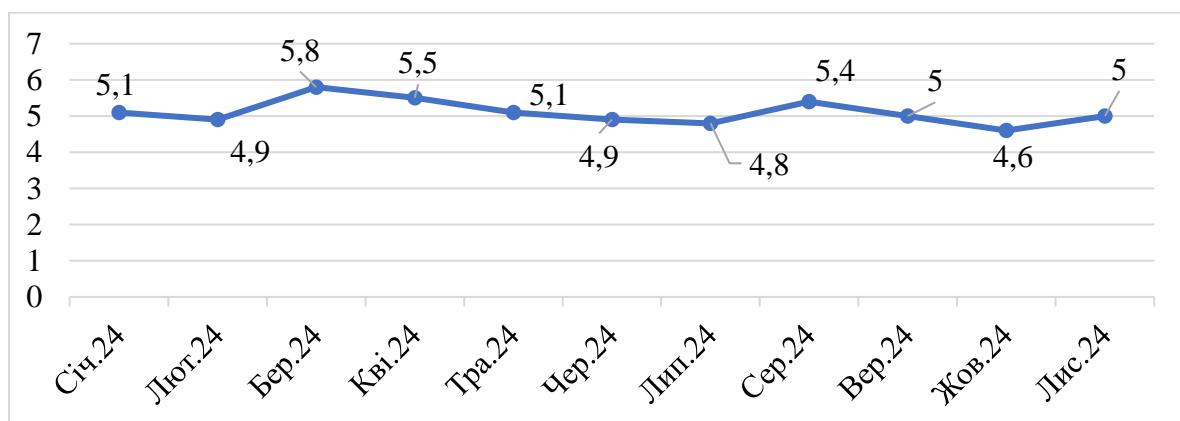

Рисунок 1 – Динаміка валових міжнародних резервів за 2024 р., місяців імпорту
Джерело: складено авторами на основі [2]

Відповідно до рис. 1, у 2024 р. вдавалося підтримувати показник у межах 4,8–5,4 місяців, що дає змогу зазначити, що завдяки ефективним управлінським

рішенням і тісній співпраці з іноземними партнерами вдалося досягти оптимальних значень показника валютної безпеки України.

Водночас С. М. Ганзюк пропонує також використовувати показник Відношення міжнародних резервів до ВВП зі встановленим нормативним показником «не менше 8 %» [5, с. 30]. Цей показник безпосередньо дає змогу вирахувати період, протягом якого за рахунок міжнародних резервів можливо буде забезпечити стабільний рівень життя за умови «повного припинення економічної активності в країні». Протягом 2020–2022 рр. показник мав позитивну тенденцію до зростання від 18 % до 22 % [3, с. 187].

Під час аналізу міжнародних резервів вкрай важливим є також аналіз їх структури в розрізі інструментів. Станом на грудень 2024 р., за даними НБУ, 71,89 % усіх резервів зберігаються у цінних паперах, приблизно 22 % припадає на готівку та рахунки в банках, і лише 5,8 % припадає на монетарне золото [6]. Подібна диспропорція виявляє дві ключові проблеми в структурі резервів [1, с. 13]: мінімальний обсяг золота в структурі міжнародних резервів та домінування у валютній частині саме резервів у дол. США. На долар США припадає приблизно 92 % усіх резервів станом на грудень 2024 р., і подібна тенденція є константною під час аналізу структури міжнародних резервів.

Висновки. Отже, важливо провести диверсифікацію міжнародних резервів зі врахуванням світових тенденцій, які передбачають зберігання в альтернативних валютах (до прикладу, євро та фунт стерлінгів), а також нарощення резервів власне у золоті, яке має постійну динаміку до збільшення ціни останніми роками.

Більша частина резервів зберігається у цінних паперах, що є переважно облігаціями урядів розвинених країн. Доцільно розширити портфель через інвестування у надійні активи з вищою дохідністю, наприклад, корпоративні облігації з високим рейтингом. Водночас необхідно зберігати акцент на ліквідності резервів для швидкого використання у разі потреби. Ці рекомендації направлені на покращення самої структури міжнародних резервів, однак провівши аналіз боргової та валютної безпеки, потрібно наголосити саме на роботі над вирішенням проблеми покриття зовнішнього боргу України, зокрема через реструктуризацію зобов'язань та залучення кредитних коштів на пільгових умовах від міжнародних партнерів.

У межах валютної безпеки для підвищення обсягів міжнародних резервів доцільним є стимулювання експорту продукції, навіть у період воєнних дій. Для підтримки балансу між нарощенням міжнародних резервів та ризиковості зростання зовнішнього боргу раціональною є емісія власне цінних паперів на внутрішньому ринку України, та можливо, навіть повернення вимог щодо обміну частини валютних доходів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гладких Д. М. Міжнародні резерви як чинник економічної безпеки держави. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*. 2024. Т. 9, вип. 1. С. 10–15. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/1cb5ac03-eca2-4895-8a7a-e629eb1666bf> (дата звернення: 16.04.2025).

2. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/mijnarodni-rezervi-stanovili-275-mlrd-dol-ssha-za-pidsumkami-lyutogo> (дата звернення: 15.04.2025).

3. Ситник Н. С. Фінансова безпека держави: загрози та виклики в умовах війни. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*. 2024. № 44. С. 181–189. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/18462/1/sytnyk.pdf> (дата звернення: 16.04.2025).

4. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 року № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13> (дата звернення: 06.11.2024).

5. Ганзюк С., Драй О. Загрози фінансовій безпеці України. *Modern Economics*. 2023. № 38. С. 28–33. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/en/threats-to-the-financial-security/> (дата звернення: 16.04.2025).

6. Структура міжнародних резервів у розрізі інструментів. *Національний банк України*. 2025. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/international-reserves-allinfo/tools-structure> (дата звернення 16.04.2025).

Юрчишена Л. В.

канд. екон. наук, доцент, завідувач
кафедри фінансів і банківської справи
Донецького національного університету імені Василя Стуса

Штраус О. О.

бакалаврант ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»
Донецького національно університету імені Василя Стуса

МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОДІЇ УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ У ПЕРІОД ВОЄННОЇ КРИЗИ

Вступ. Повномасштабна війна з росією поставила перед Україною безпрецедентні економічні виклики, що посилює роль міжнародних фінансових організацій у забезпеченні фінансової стабільності країни. Дослідження особливостей взаємодії України з МФО в умовах воєнної кризи дасть змогу виявити ефективні механізми фінансової підтримки та визначити перспективи подальшого співробітництва. Питання співпраці України з МФО досліджували вчені А. А. Ілляніна, В. І. Міщенко та М. І. Боярчук. Однак в умовах повномасштабної війни виникла необхідність переосмислення цих механізмів з урахуванням нових реалій.

Метою роботи є визначення механізму взаємодії України з міжнародними фінансовими організаціями в умовах воєнної кризи, оцінка їх ефективності та окреслення перспектив подальшого співробітництва.

Основна частина. З початку незалежності в 1991 р. Україна встановила співпрацю з ключовими МФО для стабілізації економіки та інтеграції у світову фінансову систему [1]. Основними елементами цієї співпраці є фінансова підтримка, технічна допомога та політичні консультації.

Україна співпрацює з низкою впливових МФО, кожна з яких має свою специфіку та роль у забезпеченні фінансової стабільності країни в умовах війни [3].

МВФ залишається найважливішим зовнішнім фінансовим партнером, надавши понад 37 млрд доларів США від початку співпраці в 1992 р. [7]. У березні 2023 р. МВФ схвалив 48-місячну угоду про розширене фінансування для України на суму приблизно 15,6 млрд доларів, що стало найбільшим пакетом фінансування після російського вторгнення [7]. У 2-му кварталі 2024 р. МВФ розширив цю програму додатковими 3 млрд доларів, спрямованими на підтримку фінансової стабільності в умовах затяжних воєнних дій [2].

Світовий банк зосереджується на структурних змінах та довгострокових інвестиційних проєктах. У березні 2024 р. він затвердив новий пакет допомоги в розмірі 2,5 млрд доларів, спрямований на відновлення критичної інфраструктури та енергетичної безпеки України [4].

ЄБРР інвестував приблизно 18 млрд євро в понад 511 проєктів, ставши найбільшим окремим інвестором в Україні [5]. На початку 2025 р. ЄБРР анонсував інвестиційний план на суму 3 млрд євро для підтримки приватного сектору України, спрямований на відновлення виробничих потужностей та створення нових робочих місць [5].

Ключовими механізмами міжнародного фінансування України у 2024–2025 рр. стали [2; 6]:

1. Позики на основі політики, що сприяють макроекономічним змінам за умови впровадження певних політичних стратегій.

2. Екстрена допомога, яка надає оперативну підтримку під час надзвичайних ситуацій.

3. Пільгове фінансування з вигідними умовами для уникнення некерованої заборгованості воєнного часу.

4. Безвідшкодовне фінансування через багатосторонні довірчі фонди, як-от Фонд допомоги, відновлення, реконструкції та реформування України Світового банку, який у 2024 р. досягнув 3,2 млрд доларів [4].

5. Гарантійні інструменти для зменшення ризиків та залучення більшого фінансування.

6. Страхові рішення від воєнних та політичних ризиків, які у 2024 р. охопили додатково 1,5 млрд доларів інвестицій [2].

7. Стратегії змішаного фінансування, що поєднують різні джерела фінансування для максимального використання обмежених ресурсів.

8. Новий у 2024–2025 рр. механізм «інвестиції за реформи», що передбачає поетапне розблокування інвестицій у відповідь на конкретні реформи [6].

Завдяки підтримці МФО Україна зберегла відносну макроекономічну стабільність, незважаючи на воєнні дії [3; 6]. У 2024 р. зростання ВВП становило приблизно 3,7 %, а прогноз на 2025 р. становить 4,5 %, що свідчить про поступову стабілізацію економіки [1]. Інфляція знизилася з піку в 26,6 % у 2022 р. до приблизно 15 % до кінця 2023 р. і продовжила зниження до 9,8 % у 2024 р. [1]. Валютні резерви підтримувалися на достатньому рівні (40,5 млрд доларів США станом на лютий 2024 р.), а до кінця 2024 р. зросли до 42,8 млрд доларів США [1].

Основними досягненнями у співпраці з МФО у 2024–2025 рр. стали [2; 6]:

- розширення програми доступного кредитування бізнесу, яка охопила додатково 25 000 підприємств у 2024 р.;
- запуск у 2-му кварталі 2024 р. програми реструктуризації зовнішнього боргу України, що дало змогу відтермінувати платежі на суму 7,5 млрд доларів;
- впровадження механізму інвестиційних гарантій для іноземних інвесторів, що охопив проекти на суму 2,8 млрд доларів у 2024 р.;
- впровадження нової системи моніторингу ефективності використання міжнародної допомоги у першому кварталі 2025 р.

Статус кандидата України на вступ до ЄС, отриманий у 2022 р., відкриває нові можливості для співпраці з МФО [5]. У 2024 р. розпочато впровадження механізмів фінансування перед вступом, аналогічних тим, що використовувались в інших країнах-кандидатах [5]. На 2025 р. заплановано запуск Фонду інтеграції України до ЄС з початковим капіталом у 6 млрд євро [2, 5].

Висновки. Співпраця України з міжнародними фінансовими організаціями є ключовим елементом економічного прогресу, стабільності та стійкості в умовах воєнної кризи. Досвід України демонструє, що навіть у найважчих обставинах економічну стійкість можна значно підвищити завдяки іноземній фінансовій допомозі. У наступні роки, коли Україна працюватиме над післявоєнним відновленням та європейською інтеграцією, цей альянс і надалі матиме вирішальне значення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Співробітництво з міжнародними фінансовими організаціями. *Офіційний сайт НБУ*. 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/international/financial-institutions>
2. Звіт про співпрацю України з МФО за 2023–2024 рр. *Міністерство фінансів України*. Київ, 2024. 128 с.
3. Шелест О. Л., Сидоренко О. О. Співробітництво України з міжнародними фінансовими організаціями в умовах воєнного стану. *Економіка України*. 2023. № 6. С. 21–38.
4. Проекти та програми 2022–2025. *Світовий банк в Україні*. 2024. URL: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine>
5. Стратегія для України 2022–2027. *Європейський банк реконструкції та розвитку*. Київ: ЄБРР, 2023. 87 с.
6. Петренко І. В. Фінансова стабільність України в умовах війни: роль міжнародних кредиторів. *Фінанси України*. 2024. № 3. С. 7–23.
7. Міжнародний валютний фонд. Україна: огляд програми розширеного фінансування. Вашингтон: МВФ, 2024. 56 с.

СЕКЦІЯ 2. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ Й ПРАКТИКИ ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА СТРАХУВАННЯ В УМОВАХ ЦИФРОВОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Zhytar M.O.

Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Finance
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University

THE IMPACT OF DIGITAL FINANCIAL TECHNOLOGIES ON THE TRANSFORMATION OF UKRAINE'S BANKING SECTOR

Introduction. In the modern era of digital transformation, Ukraine's financial sector stands on the brink of fundamental changes driven by the rapid development of financial technologies. Innovations in fintech contribute to optimizing banking services, expanding access to financing, and reducing the cost of financial transactions. The use of digital platforms, mobile applications, and artificial intelligence is shaping a new banking service ecosystem that ensures speed, convenience, and transaction security. Global trends demonstrate the increasing role of cryptocurrencies, blockchain, and big data analytics in modernizing banking services.

Aim of the Study. The objective of this study is to examine the impact of digital financial technologies on the transformation of Ukraine's banking sector, analyze key trends in financial digitalization, and assess the prospects for the development of a cashless economy.

Discussion. Ukraine's financial sector is undergoing profound transformations under the influence of digital technologies, which are reshaping traditional business models of banks and financial institutions. The implementation of financial technologies (fintech) fosters competition creates new opportunities for users, and changes approaches to market regulation. Specifically, Ukraine's financial market is actively developing digital platforms, mobile applications, and contactless payment methods, which are the key drivers of its modernization. In this context, it is crucial to assess the impact of fintech startups, artificial intelligence, blockchain, regulatory challenges, and the development of a cashless economy on Ukraine's banking sector (Table 1).

Fintech startups play a critical role in the digital transformation of the financial market by offering innovative solutions that reshape the traditional banking landscape. Ukraine has seen a surge in companies providing instant digital loans, automated payments, mobile banking, and other financial services. For instance, companies such as Monobank and Revolut are redefining banking services by offering branchless operations and personalized services. Their growth is driven by ease of use, accessibility, and the ability to quickly adapt to customer needs. On a global scale, startups like Stripe and Square demonstrate fintech companies' ability to compete with traditional banks by ensuring faster transactions, lower fees, and innovative customer identification methods.

The integration of artificial intelligence (AI) and Big Data technologies in the banking sector unlocks new opportunities for automating financial services. Banks utilize machine learning algorithms to analyze customer behavior, prevent fraud, and

optimize lending processes. In particular, Ukrainian banks, such as PrivatBank, actively implement anomaly detection systems to enhance customer security. Big Data enables the creation of personalized financial offers based on the analysis of vast amounts of data, thereby improving service quality. Global corporations like JPMorgan Chase employ AI to automate internal processes, which helps reduce operational costs. Thus, AI and Big Data have become crucial tools for increasing the efficiency of the banking sector [3–4].

Table 1 – The Impact of Digital Financial Technologies on the Banking Sector [1–4]

Aspect	Impact on the Banking Sector	Examples and International Experience
Fintech Startups	Increased competition, introduction of new services, reduced role of traditional banks	Monobank (Ukraine), Revolut (EU), Stripe (USA)
Artificial Intelligence and Big Data	Process automation, enhanced security, personalized financial products	JPMorgan Chase (USA), PrivatBank (Ukraine)
Cryptocurrencies and Blockchain	Cost reduction, financial transaction transparency, faster transactions	Ripple, Ethereum, NBU regulations
Regulatory Challenges	Need for legislative updates, fraud protection, financial monitoring	ECB (Europe), NBU (Ukraine)
Cashless Economy	Reduced cash usage, faster payments, lower shadow economy levels	Scandinavian countries, NBU policy

Cryptocurrencies and blockchain open new avenues for modernizing financial transactions by offering a high level of security and transparency. In Ukraine, the cryptocurrency market is gradually integrating into the financial system, as evidenced by the National Bank of Ukraine’s active efforts in legislative regulation of this sector. Blockchain technologies allow banks to optimize interbank transfers, reducing transaction times and costs. On the global stage, companies such as Ripple and Ethereum provide solutions for instant payments and smart contracts, which could be implemented in the Ukrainian banking sector. Additionally, the use of blockchain can improve lending mechanisms and enhance the protection of clients’ personal data.

Regulatory challenges related to financial digitalization in Ukraine remain a crucial issue for the stable development of the market. The implementation of innovative financial technologies requires the establishment of an effective regulatory framework to ensure their safe application. The National Bank of Ukraine is gradually adapting legislation to new conditions by developing regulatory «sandboxes» for testing fintech products. However, issues remain regarding cryptocurrency regulation, customer identification, and anti-money laundering measures. Global regulators, including the European Central Bank, emphasize the importance of balancing innovation with financial security. The successful experience of international regulatory bodies can be leveraged to develop an effective financial digitalization policy in Ukraine [5].

Conclusion. Thus, the prospects for developing a cashless economy in Ukraine are highly significant, as they contribute to enhancing the efficiency of financial transactions and reducing the shadow economy. The growing popularity of mobile payments, electronic wallets, and card transactions demonstrates a positive trend. According to the National Bank of Ukraine, the share of cashless payments in the

total volume of transactions is rapidly increasing, indicating a gradual decline in cash usage. Global experience, particularly the practices of Scandinavian countries, shows that implementing digital payments enhances financial inclusion and reduces cash handling costs. However, achieving a fully cashless economy requires improving financial literacy, ensuring the reliability of digital tools, and developing a comprehensive regulatory framework.

REFERENCES

1. Данік Н., Торлопов А. Вплив цифрової трансформації на банківський сектор України. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. 2024. Vol. 3, № 3. P. 95–103. DOI: 10.46299/j.isjmef.20240303.09 (дата звернення: 30.03.2025).
2. Zhytar M. Fintech Market in Ukraine: Features, Ways and Prospects of Development. *Європейський науковий журнал Економічних та фінансових інновацій*. 2024. Вип. 1(13). P. 4–12.
3. Гулей А. І., Гулей С. А. Цифрова трансформація вітчизняного банківського середовища в умовах розвитку фінтех-екосистеми. *Український журнал прикладної економіки*. 2019. Т. 4, № 1. С. 6–15.
4. Береславська О. Трансформація банківських послуг в умовах цифровізації. *Економіка та суспільство*. 2024. № 60. DOI: 10.32782/2524-0072/2024-60-99 (дата звернення: 01.04.2025).
5. Development of The Model For Forecasting Indicators of Banking Microcrediting of Small Business Entities / I. Aliksieiev, R. Zhelizniak, N. Glielova and others. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. № 2(49). P. 163–180. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/4025/3801> (дата звернення: 01.04.2025).

Микуляк О. В.

канд. екон. наук, доцент,

доцент кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту

Львівського національного університету імені Івана Франка

Андрейків В. Б.

здобувач вищої освіти 2-го курсу

ОПП «Фінанси банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Львівського національного університету імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ НБУ В УМОВАХ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Вступ. В умовах війни Україна використовує інструменти для стабілізації фінансової системи, які спрямовані на відносно короткочасні, недовготривалі проблеми. Тобто Національний банк України та інші органи, що опікуються

фінансовою стабільністю, зараз намагаються втримати фінансову систему, використовуючи всі доступні їм інструменти. І, варто зазначити, в них поки вдається.

Проте ми маємо розуміти, що вся економіка України тримається на фінансовій допомозі країн та міжнародних організацій світу. Велика частка такої допомоги базується на принципі поверненості, тому у післявоєнні роки економіка та фінансова система України буде в не менш навантаженому становищі, ніж зараз.

Не можна не враховувати значного фактора, як-от постійний технологічний розвиток та стрімка цифровізація суспільства, який, за правильного використання, може допомогти НБУ у досягненні його цілей, але водночас у разі не надання належної уваги сприятиме віддаленню суспільства від нього і, як наслідок, втраті довіри.

Мета роботи. Метою роботи є визначення основних напрямів розвитку та еволюції інструментів НБУ для впливу на стабільність фінансового сектору в повоєнний період та в умовах стрімкої диджиталізації суспільства.

Основна частина. Щоб ефективно проаналізувати перспективи розвитку політики НБУ, варто визначити його основні інструменти, пов'язані саме зі стабілізацією фінансового сектору.

Для досягнення фінансової стабільності він застосовує такі підходи:

- провадить макропруденційну політику;
- підтримує банки як кредитор останньої інстанції;
- сприяє фінансовій стійкості банків, насамперед системно важливих;
- здійснює нагляд (оверсайт) за банками, платіжними системами та системами розрахунків;
- здійснює стрес-тестування банківської системи та найбільших позичальників банків [10].

Із названих напрямів два потребують окремого пояснення, а саме макропруденційна політика та стрес-тестування. Розгляньмо кожен з них окремо.

Макропруденційна політика – один з інструментів центральних банків, майже незамінний для досягнення фінансової стабільності. Поштовхом для створення такого інструменту стала глобальна фінансова криза 2008–2009 рр. Цей інструментарій створений для зменшення ризиків фінансової системи, оскільки стійкість усіх банківських установ на фінансовому ринку не завжди забезпечує сам ринок від кризи [5].

Стрес-тестування – один з інструментів, завдяки якому реалізується макропруденційна політика. Його сутність полягає у проведенні мікро- та макро-тестування банків для визначення їх сильних та слабких сторін.

У повоєнний період НБУ повинен буде намагатися не втратити довіру до грошової одиниці, що буде складним завданням, враховуючи, що навіть зараз Національний банк використовує всі доступні інструменти для збереження стабільності гривні.

Для довіри до гривні центральному банку доведеться втримувати інфляцію на помірному рівні. Це буде важким завданням, оскільки на країну чекатиме зростання економіки у зв'язку зі зникненням небезпеки знищення майна, поверненням доступу до ресурсів на частині території країни тощо.

Однією з великих небезпек буде доларизація: найбільш ймовірно, її рівень сягне нових вершин. Залежність від валютних коливань, посилення інфляційного тиску та підвищення вразливості економіки до світових шоків є неприйнятними наслідками надмірної доларизації.

Тому НБУ доведеться ще й намагатися захистити країну від такої небезпеки. Доволі дієвим інструментом для такої мети буде запровадження стимулів до заощаджень у гривні. Наприклад, вищі відсоткові ставки за депозитами у гривні чи страхування таких вкладів заохотять підприємства до користування саме гривнею та зроблять її більш привабливою для заощаджень населенням.

Після війни НБУ, ймовірно, буде оновлювати методологію сценаріїв стрес-тестування, щоб врахувати нові економічні та фінансові ризики. Воєнні дії дали змогу зрозуміти центральному банкові найбільші недоліки банківської системи. Проте це не означає, що можна припиняти цей процес. Варто придумувати нові сценарії, які також нестимуть великі масиви інформації. Публікація результатів стрес-тестування банків буде важливим кроком для підвищення довіри до фінансового сектору.

Застосування контрциклічного буферу капіталу – одного з макропруденційних інструментів, які використовує НБУ, – стане надзвичайно важливим фактором підтримання стабільності. Суть цього інструменту полягає у впровадженні підвищених вимог до капіталу (буфера) в періоди активного кредитування з можливістю зниження цих вимог або навіть повного скасування в періоди економічного спаду, коли ризики для системи стають мінімальними [12].

Ймовірніше, для швидкого піднесення центральний банк послабить вимоги до капіталу для банків на проміжок часу, достатній для розгону процесу збільшення економічної активності господарств та населення. Проте згодом поволі Національний банк зробить їх більш жорсткими, тобто вимоги до капіталу будуть набагато більшими.

Цифрова трансформація фінансової системи стане пріоритетом для Національного банку України у післявоєнний період. Зокрема, активний розвиток цифрової гривні може стати ключовим елементом цієї трансформації. Впровадження цифрової гривні не лише пришвидшить безготівкові розрахунки та знизить витрати на обслуговування готівки, а й забезпечить більшу прозорість фінансових операцій. Це, в свою чергу, створить основу для нових інноваційних сервісів, як-от миттєві платежі. Отже, цифровізація банківської системи сприятиме як економічному зростанню, так і підвищенню якості життя громадян завдяки зручним та доступним фінансовим послугам.

Висновки. Однозначно фінансова політика НБУ зазнає великих змін після війни. Проте її розвиток буде не повільним та поступовим – вона змінюватиметься швидко та різко через не менш різку зміну стану економіки в країні, її структури, територіального розподілу тощо. Закінчення війни не приведе до різкої стабілізації фінансово-банківського сектору, оскільки перед НБУ поставитимуть не менш важливі виклики, як-от потреба повернення державою величезної кількості боргів, ризики доларизації, циклічні ризики тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коріньок Я. О. Макропруденційна політика: сутність, завдання, інструменти. *Збірник наукових праць*. 2014. № 38. С. 351–353.
2. Про фінансову стабільність. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/about> (дата звернення: 26.04.2025).
3. Стратегія макропруденційної політики Національного банку України. *Національний банк України*. 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/files/zgNZIvZgKdapdeO> (дата звернення: 26.04.2025).

Приймак І. І.

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри
фінансів, грошового обігу та кредиту

Львівського національного університету імені Івана Франка

Бабич О. В.

здобувач вищої освіти

ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»

Львівського національного університету імені Івана Франка

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Вступ. Фінансове планування є ключовим елементом стратегічного управління, що забезпечує збалансованість між ресурсами та цілями суб'єкта господарювання. В умовах стрімкого розвитку глобальних економічних процесів та впровадження цифрових технологій традиційні моделі фінансового планування дедалі частіше виявляються недостатньо ефективними. Нові виклики – нестабільність світових ринків, посилення конкуренції, високий рівень інформаційної динаміки – вимагають використання інноваційних підходів, що здатні адаптуватися до змін та прогнозувати їх вплив на фінансову стабільність.

Цифровізація економіки, зокрема розвиток фінансових технологій, автоматизованих систем аналізу даних, хмарних сервісів та мобільних платформ, суттєво трансформує процеси бюджетування, управління витратами та інвестиційного планування. У цьому контексті особливої актуальності набуває дослідження сучасних, інноваційних механізмів фінансового планування, здатних підвищити гнучкість і результативність фінансової стратегії як для окремих підприємств, так і для цілих економічних систем.

Мета роботи. Метою дослідження є обґрунтування необхідності впровадження інноваційних підходів до фінансового планування в умовах глобалізаційних викликів та цифрової трансформації економіки, а також виявлення ефективних методів та інструментів, що сприяють підвищенню адаптивності та стійкості фінансової стратегії суб'єктів господарювання.

Основна частина. Інноваційні фінансові технології (фінтех) – це ціла галузь, що складається з компаній, які використовують інноваційні фінансові техно-

логії та створюють конкуренцію традиційним фінансовим продуктам і послугам банків та інших фінансових посередників. Їх поява стала можлива завдяки прискоренню глобалізації та поглибленню економічної взаємодії суб'єктів на усіх рівнях, поширенню інтернет-мереж і рівня комунікацій, посиленню економічної мобільності й розвитку інноваційного підприємництва. Впровадження цифрових технологій у бюджетування дає змогу організаціям швидко адаптуватися до змін на ринку, оперативно реагувати на економічні виклики та знижувати ризики, пов'язані з фінансовим плануванням [3].

Інноваційні технології в умовах цифрової економіки дають змогу досліджувати ефективність управління фінансовими ресурсами підприємства. Одним з головних принципів використання цих технологій є їх інтеграція у сучасні інформаційні системи підприємства. Це допомагає забезпечити швидкий та безперебійний доступ до фінансової інформації, що підвищує ефективність управління фінансовими ресурсами.

Існує багато інноваційних технологій, які можуть бути застосовані в управлінні фінансовими ресурсами підприємств в умовах цифрової економіки. Найбільш перспективними напрямками розвитку інноваційних фінансових технологій є робота з хмарними технологіями, Big Data, безконтактними мобільними технологіями, Blockchain, штучним інтелектом та інші [1, с. 1–2].

Хмарні технології – це інноваційні рішення для зберігання, обробки та передачі фінансової інформації через інтернет, що дає змогу значно знижувати витрати на апаратне забезпечення та програмні продукти.

Big Data – це технологія, яка допомагає збирати, аналізувати та інтерпретувати великі обсяги даних, що дає змогу підприємствам приймати більш точні та обґрунтовані фінансові рішення.

Штучний інтелект – це технологія, що дає змогу розробляти алгоритми і системи, здатні самостійно аналізувати та обробляти фінансові дані.

Blockchain – це технологія, що забезпечує збереження фінансової інформації у децентралізованій формі, гарантуючи безпеку і надійність даних.

Розумні контракти (Smart Contracts) – це технології, що автоматизують процес виконання фінансових угод, дотримуючись заздалегідь визначених умов. Вони зменшують витрати на транзакції та підвищують рівень прозорості у фінансових операціях, оскільки дають змогу виконувати умови контракту без залучення посередників.

Цифровізація також впливає на структуру фінансових ринків. Цифровізація суттєво трансформує фінансові ринки, змінюючи як структуру, так і підходи до надання послуг. Основними рушіями цього процесу є зростання попиту на зручні сервіси, потреба фінансових установ у підвищенні ефективності та розвиток цифрових каналів. І. Чуницька та Л. Богріновцева зазначають: «в умовах цифрової трансформації фінансового ринку з'являються нові учасники – фінтех-компанії, які пропонують інноваційні послуги на основі новітніх цифрових технологій». Такі компанії швидко адаптуються до ринку, пропонуючи більш гнучкі рішення порівняно з традиційними банками. Також цифрові технології оптимізують внутрішні процеси, зменшують витрати та підвищують якість обслуговування. Як зазначають автори, «фінансові установи можуть ефектив-

ніше управляти своїми операціями, знижувати витрати, підвищувати якість обслуговування клієнтів та швидше реагувати на зміни ринкового середовища». Ці зміни вимагають перегляду державної політики: необхідне оновлення регуляторних норм, зокрема щодо кібербезпеки та захисту прав споживачів. Також наголошується, що «регуляторна політика повинна адаптуватися до нових умов функціонування фінансового ринку з урахуванням цифрових змін» [2].

Висновки. Інноваційні фінансові технології (фінтех) значно трансформують фінансову систему, створюючи конкуренцію традиційним послугам і відкриваючи нові можливості для ефективного управління фінансовими ресурсами. Використання хмарних технологій, Big Data, штучного інтелекту, Blockchain і розумних контрактів дає змогу знижувати витрати, підвищувати прозорість і ефективність фінансових процесів. Цифровізація змінює структуру фінансових ринків, що приводить до появи фінтех-компаній, які пропонують гнучкі рішення. Проте ці зміни вимагають оновлення регуляторних норм, зокрема щодо кібербезпеки та захисту прав споживачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шевченко В. М. Інноваційні технології управління фінансовими ресурсами підприємства в умовах цифрової економіки. *Збірник тез МНАУ*. 2023. С. 136–137. <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/15581/1/zbirnyk-tez-17-03-23-137-138.pdf>
2. Чуницька І., Богріновцева Л. Вплив цифрових технологій на розвиток фінансового ринку України. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 49. DOI: 10.32782/2524-0072/2023-49-60.
3. Малярчук О. Цифровізація в бюджетуванні: як технології змінюють фінансове планування. *Економічний дискурс*. 2024. Вип. 1–2. С. 102–111. DOI: 10.36742/2410-0919-2024-1-11.

Поліщук Н. В.

д-р екон. наук, професор,
професор кафедри фінансів та банківської справи
Донецького національного університету імені Василя Стуса

Заклевська В. В.

магістрант ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»
Донецького національного університету імені Василя Стуса

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ІНТЕГРАЦІЇ ПРИНЦИПІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

Вступ. В умовах глобалізації та екологічного тиску підприємства дедалі частіше переосмислюють свої стратегії управління. Традиційні моделі, що орієнтуються лише на прибуток, критикуються за ігнорування соціальних і екологічних наслідків. Інтеграція принципів сталого розвитку у стратегію стає не лише етичним вибором, а й необхідною умовою довгострокової конкуренто-

спроможності. Водночас процес ускладнюється браком теоретичних основ і практичних інструментів для оцінки впливу соціально-екологічних чинників на фінансові результати.

Мета роботи – дослідження концептуальних підходів інтеграції принципів сталого розвитку в управління прибутком підприємства, що дасть змогу забезпечити збалансований розвиток, враховуючи економічні, соціальні та екологічні аспекти.

Основна частина. Прибуток традиційно є ключовим показником ефективності підприємства, що залежить від співвідношення доходів і витрат. Класичні теорії зосереджені на оптимізації витрат, зростанні реалізації та інвестиціях у прибуткові напрями. Водночас сучасна економіка додає до цих підходів врахування соціальних і екологічних наслідків діяльності [2].

Існує низка концептуальних підходів, що забезпечують інтеграцію принципів сталого розвитку в управління прибутком підприємства, зокрема:

1) трикапітальний підхід (Triple Bottom Line), що враховує економічні, соціальні та екологічні результати діяльності;

2) stakeholder-орієнтований підхід, що фокусується на балансі інтересів усіх зацікавлених сторін – від акціонерів до місцевих громад;

3) модель інтегрованої звітності, що поєднує фінансову та нефінансову інформацію для комплексного оцінювання ефективності;

4) ESG-підхід (Environmental, Social, Governance), що передбачає оцінку бізнесу за екологічними, соціальними та управлінськими критеріями з метою формування відповідального й стабільного інвестування.

Однією з ключових концепцій сталого розвитку бізнесу є модель Triple Bottom Line (TBL) Джона Елкінгтона, що оцінює результативність підприємства не лише за фінансовими показниками, а й за соціальним впливом та екологічною відповідальністю. Вона формує три орієнтири для управлінських рішень: прибуток, люди, планета. Такий підхід забезпечує баланс між економічною ефективністю та довгостроковими зобов'язаннями перед суспільством і природою, сприяючи стійкості бізнесу та зміцненню довіри з боку всіх зацікавлених сторін [1].

Інтегрована звітність поєднує фінансові та нефінансові показники, даючи змогу оцінювати діяльність підприємства у комплексному контексті. Вона враховує економічні, екологічні та соціальні аспекти, сприяючи прозорості, відповідальності й довірі інвесторів, партнерів і споживачів, а також демонструє створення довгострокової вартості відповідно до принципів сталого розвитку [4].

Stakeholder-орієнтований підхід зосереджений на балансі інтересів усіх зацікавлених сторін – акціонерів, працівників, споживачів, постачальників, громад та влади. Він враховує соціальні й екологічні аспекти діяльності, сприяє довгостроковим взаємовигідним відносинам, забезпечує соціальну підтримку та довіру, що є основою сталого розвитку підприємства [5].

Вплив екологічних аспектів на фінансові показники підприємства включає в себе впровадження «зелених» технологій і практик. Це охоплює використання відновлюваної енергії, оптимізацію споживання природних ресурсів та застосування енергоефективних рішень. Внаслідок таких змін підприємства можуть

не лише скоротити свої витрати, а й отримати додаткові переваги у вигляді зменшення податкових зобов'язань (завдяки державним субсидіям на «зелені» ініціативи) та підвищення своєї репутації серед споживачів, які віддають перевагу екологічно відповідальним компаніям.

Одним із ефективних шляхів інтеграції екологічних і соціальних орієнтирів у фінансову стратегію є впровадження технологій точного землеробства, застосування дронів для моніторингу посівів, оптимізації маршрутів руху техніки, картографування полів та проведення агрохімічного аналізу ґрунтів. Ці рішення дають змогу не лише скорочувати витрати на ресурси, але й мінімізувати негативний вплив на довкілля завдяки точному дозуванню добрив, зменшенню викидів та збереженню родючості ґрунтів.

Цифровізація аграрних процесів дає змогу акумулювати великі масиви даних (Big Data), що в поєднанні з алгоритмами штучного інтелекту забезпечує ухвалення обґрунтованих управлінських рішень, орієнтованих на довгострокову прибутковість. Отже, економічна доцільність поєднується з екологічною ефективністю, що прямо впливає на стійкість бізнес-моделі [6].

Інтеграція названих інновацій в управління прибутком підприємства є конкретною реалізацією принципів моделі Triple Bottom Line, де фінансова вигода гармонізується з екологічною відповідальністю та соціальною корисністю. Отже, стратегія прибутковості виходить за межі короткотермінової максимізації і трансформується у довгострокову систему стійкого розвитку, здатну адаптуватися до змін зовнішнього середовища, законодавчих вимог та очікувань суспільства.

Важливим напрямом інтеграції сталого розвитку є соціальні ініціативи підприємств. До таких ініціатив належать програми професійного розвитку персоналу, політика корпоративної соціальної відповідальності (КСВ), активна участь у житті місцевих громад і дотримання міжнародних стандартів у сфері прав людини. Для досягнення ефективності в реалізації таких ініціатив підприємствам доцільно впроваджувати системи моніторингу та оцінювання нефінансових результатів, проводити регулярний аудит сталості, а також інтегрувати сталі ключові показники ефективності (KPI) у мотиваційні програми управлінського персоналу [3].

Висновки. Інтеграція принципів сталого розвитку в управління прибутком підприємства є необхідною умовою для забезпечення довгострокової конкурентоспроможності та стабільного прибутку. Це вимагає переходу від традиційного підходу, орієнтованого виключно на максимізацію прибутку, до більш комплексних концептуальних підходів, як-от теорія зацікавлених сторін та інтегрована звітність. Застосування концепцій, як-от Triple Bottom Line, ESG дає змогу підприємствам краще адаптуватися до викликів сучасності, зміцнити репутацію, залучити сталі інвестиції та мінімізувати ризики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Elkington J. Cannibals With Forks: The Triple Bottom Line of 21st Century Business. *Journal of Business Ethics*. SpringerLink. Vol. 23. P. 229–231. URL: <https://surl.li/wmevgz> (date of access: 06.04.2025).

2. Касич А. О., Яковенко Я. Ю. Сучасні науково-теоретичні підходи до визначення сутності поняття стійкого розвитку. *Електронний архів КНУТД*. 2016. С. 14–20. URL: <https://surl.li/zxjykf> (дата звернення: 06.04.2025).

3. Заблоцький О., Андрусіва К., Карвацка Н. Концепція сталого розвитку як основа формування та оцінки стратегії підприємства. *Grail of Science*. 2024. № 36. С. 76–82. URL: <https://surl.li/jsxsoh> (дата звернення: 06.04.2025).

4. Макаренко С., Серпенінова Ю. Інтегрована звітність як інструмент звітування щодо сталого розвитку. *Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана*. URL: <https://surl.li/dzblkz> (дата звернення: 06.04.2025).

5. Awa H. O., Etim W., Ogbonda E. Stakeholders, stakeholder theory and Corporate Social Responsibility (CSR). *International Journal of Corporate Social Responsibility*. 2024. Vol. 9, № 1. DOI: 10.1186/s40991-024-00094-y (date of access: 06.04.2025).

6. Точне землеробство в Україні: визначення та перспективи – WEAGRO. *WEAGRO*. 2024. URL: <https://surl.li/qofcuk> (дата звернення: 06.04.2025).

7. Поліщук Н. В., Мотник О. Р. Інтегральна оцінка фінансового стану сільськогосподарських підприємств. *Економіка і управління*. 2019. № 1. С. 105–113. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econupr_2019_1_17 (дата звернення: 06.04.2025).

Ткачик Л. П.

канд. екон. наук, доцент

кафедри фінансів, грошового обігу та кредиту

Львівського національного університету імені Івана Франка

Йокоб О. О.

бакалаврант ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»

Львівського національного університету імені Івана Франка

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ ФІНАНСАМИ ПІДПРИЄМСТВ

Вступ. У сучасних умовах глобалізації та цифрової трансформації бізнес-середовища ефективне управління фінансами підприємства неможливе без впровадження інноваційних цифрових технологій. Стрімкий розвиток інформаційних технологій, автоматизація процесів, цифровізація документообігу та використання аналітичних платформ створюють нові можливості для оптимізації фінансових операцій, підвищення прозорості управлінських рішень та забезпечення стійкого розвитку підприємств. Змінюється не лише інструментарій фінансового менеджменту, а й сама логіка прийняття рішень: вона стає швидшою, точнішою, гнучкішою [1].

Завдяки цифровим технологіям з'являється можливість оперативного моніторингу фінансових потоків, формування бюджетів у режимі реального часу, моделювання сценаріїв розвитку підприємства та виявлення фінансових ризиків задовго до їх виникнення. Системи бізнес-аналітики (BI), хмарні сервіси, машинне навчання, блокчейн та інші інструменти цифрової трансформації значно розширюють функціонал управління фінансами, роблячи його не лише ефективнішим, а й більш прозорим та захищеним. Водночас зростає роль фінансового

аналітика, який, використовуючи технологічні рішення, здатен не лише оцінити поточний стан підприємства, а й запропонувати стратегічно обґрунтовані фінансові кроки на майбутнє [3].

Мета роботи. Актуальність теми обумовлена необхідністю адаптації вітчизняних підприємств до нових умов ведення бізнесу, що диктуються цифровою трансформацією світової економіки. Усе більше компаній впроваджують фінансові технології (FinTech), аналітичні інструменти та автоматизовані системи обліку для оптимізації витрат, підвищення прибутковості та забезпечення фінансової стабільності.

Основна частина. Цифрові технології в управлінні фінансами підприємств становлять собою важливий принцип сучасного розвитку економіки та бізнесу, оскільки вони трансформують традиційні підходи до обліку, аналізу, планування та контролю фінансових ресурсів. У світі, що стрімко змінюється, де конкуренція зростає, а обсяги інформації досягають неймовірних масштабів, ефективне управління фінансами потребує глибокої інтеграції цифрових інструментів, які забезпечують швидкість, точність і адаптивність фінансових рішень. Такі технології є не лише зручними засобами автоматизації рутинних операцій, але й потужним джерелом стратегічної переваги для підприємств, які прагнуть досягти сталого зростання та підвищити свою конкурентоспроможність.

Управління фінансами підприємства охоплює широкий спектр завдань: від формування бюджету та планування грошових потоків до управління ризиками, інвестування, оптимізації витрат і підготовки фінансової звітності. Цифрові технології дають змогу інтегрувати всі ці функції в єдину інформаційну систему, що забезпечує доступ до актуальних даних у режимі реального часу. Це дає змогу фінансовим менеджерам приймати обґрунтовані рішення на основі точного аналізу, прогнозування тенденцій та оцінки потенційних наслідків. Однією з основних переваг цифровізації є можливість створення аналітичних панелей управління, які візуалізують основні фінансові показники та дають змогу оперативно реагувати на зміну внутрішніх і зовнішніх умов діяльності [2].

Цифрові технології в управлінні фінансами включають у себе цілу низку інструментів, які мають різне функціональне призначення. Сюди належать хмарні платформи для обліку і звітності, системи управління підприємницькими ресурсами, програмне забезпечення для аналізу великих масивів даних, а також технології штучного інтелекту, машинного навчання і блокчейну. Хмарні сервіси забезпечують гнучкість у доступі до фінансової інформації, даючи змогу співробітникам працювати з даними з будь-якої точки світу. Такі системи не лише скорочують витрати на IT-інфраструктуру, але й гарантують високу безпеку та захист конфіденційної інформації. Інтелектуальні системи аналітики дають змогу автоматично виявляти закономірності, оцінювати ефективність інвестицій та прогнозувати майбутні фінансові результати.

Особливу роль у цифровізації управління фінансами відіграє штучний інтелект, який здатен адаптуватися до нових умов і навчатися на основі історичних даних. Його використовують для моделювання сценаріїв, виявлення фінансових шахрайств, оптимізації податкового планування та підвищення точності прогнозів. Застосування таких технологій забезпечує якісно новий рівень контролю та ефективності. Завдяки автоматичній обробці транзакцій, роботизо-

ваним процесам та інтеграції з іншими системами фінансові підрозділи підприємств значно підвищують продуктивність і знижують ймовірність помилок, пов'язаних із людським фактором.

Блокчейн є ще однією революційною технологією, яка змінює уявлення про облік і фінансові операції. Його основною перевагою є децентралізований характер зберігання інформації, що забезпечує прозорість, незмінність і безпеку фінансових транзакцій. На підприємствах блокчейн може використовуватись для контролю ланцюгів постачання, верифікації контрактів, а також для реалізації смарт-контрактів, які автоматично виконуються у разі настання певних умов. Такі інновації значно знижують витрати, прискорюють операції та мінімізують ризики, пов'язані зі втручанням третіх сторін [4].

Незважаючи на очевидні переваги цифрових технологій, впровадження їх у систему управління фінансами підприємств пов'язане з низкою викликів. Найбільшими серед них є необхідність адаптації персоналу до нових умов, зміна корпоративної культури, забезпечення кібербезпеки, а також висока вартість впровадження новітніх технологічних рішень. До того ж важливою проблемою є інтеграція нових систем з уже наявними платформами, що вимагає професійного підходу та стратегічного планування. Для подолання цих труднощів підприємства повинні інвестувати в навчання працівників, обирати надійних технологічних партнерів і розробляти довгострокову цифрову стратегію, орієнтовану на поступове оновлення та масштабування.

Висновки. Отже, цифрові технології відіграють дедалі важливішу роль в управлінні фінансами підприємств, трансформуючи традиційні процеси та відкриваючи нові можливості для ефективного функціонування бізнесу. Вони дають змогу здійснювати гнучке планування, оперативний контроль, точний аналіз та стратегічне управління фінансовими ресурсами. В умовах сучасної цифрової економіки успіх підприємства значною мірою залежить від здатності швидко адаптуватися до змін і використовувати переваги нових технологій. Тому інтеграція цифрових інструментів у фінансовий менеджмент є не лише актуальним викликом, але й необхідною умовою довгострокового розвитку та стійкого зростання підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пурій Г. М. Інформаційні системи і технології в управлінні діяльністю підприємства. *Ефективна економіка*. 2019. № 6. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/6_2019/58.pdf (дата звернення: 17.04.2025).
2. Технології в сучасному фінансовому менеджменті. *Novi finance*: вебсайт. 2024. URL: <https://novifinance.com.ua/technologies-in-modern-financial-management/> (дата звернення: 17.04.2025).
3. Абдуллаєва А. Є. Особливості здійснення стратегічного управління фінансовими ресурсами на вітчизняних підприємствах. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2020. № 1. С. 189–191.
4. Коляда Т. А., Прозоров Ю. В., Ясенецький В. С. Трансформація управління фінансовими публічними корпораціями в умовах повоєнної відбудови економіки. *Проблеми економіки*. 2023. № 3. С. 244–253. URL: <https://www.problecon.com>

Ткачик Л. П.

канд. екон. наук, доцент

кафедри фінансів, грошового обігу та кредиту

Львівського національного університету імені Івана Франка

Малиш Д. Д.

бакалаврант ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»

Львівського національного університету імені Івана Франка

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ КОРПОРАТИВНИХ ЗЛИТТІВ ТА ОБ'ЄДНАНЬ В УКРАЇНІ

Вступ. Актуальність теми зумовлена зростаючим значенням ринку злиттів та поглинань у сучасному глобалізованому світі, де динамічні економічні, політичні та безпекові зміни безпосередньо впливають на стратегії розвитку бізнесу. В умовах гібридних загроз злиття та поглинання стають не лише засобом зростання, але й способом стабілізації та збереження компаній.

Особливої актуальності проблема набуває для України, яка перебуває в умовах тривалих політичних і безпекових викликів. Злиття та поглинання в українському контексті виступають засобом реструктуризації бізнесу, залучення капіталу, впровадження сучасного корпоративного управління та відновлення економіки.

Мета роботи – дослідження структури, особливості функціонування та викликів реалізації фінансового механізму корпоративних злиттів і поглинань в Україні та у міжнародній практиці.

Основна частина. Фінансовий механізм злиттів і поглинань включає сукупність інструментів, процедур, методів і стратегій, що забезпечують ініціювання, проведення та післяугодову інтеграцію об'єднань компаній. Його ключовими елементами виступають належне фінансування угод, вибір оптимальної структури капіталу, оцінка ризиків і очікуваних синергічних ефектів, що виникають внаслідок об'єднання активів.

Ці аспекти реалізуються через різні форми інтеграції: злиття, за якого створюється нова юридична особа на базі кількох компаній, або поглинання, що передбачає встановлення контролю над компанією-ціллю без її ліквідації. Вибір конкретної форми залежить від стратегічної доцільності, фінансових можливостей та операційних переваг, які можуть бути досягнуті шляхом об'єднання [1].

Одним із базових елементів фінансового механізму є структура фінансування угод. Залежно від поточних фінансових можливостей компанії-ініціатора використовуються власні ресурси, позиковий капітал або їх поєднання. Оплата за рахунок емісії нових акцій дає змогу зберігати ліквідність, однак може призвести до розмивання частки власників. Використання боргових інструментів забезпечує швидкий доступ до фінансування, проте збільшує фінансові ризики.

Застосування комбінованого підходу дає змогу досягти балансу між ризиками та вигодами [2].

Успішна реалізація угоди вимагає точної оцінки вартості компанії-цілі, що базується на фінансовому аналізі, оцінці активів, прогнозуванні грошових потоків (DCF), аналізі синергії та врахуванні стратегічної сумісності бізнес-моделей. До уваги беруться також зовнішні фактори: макроекономічна ситуація, регуляторне середовище, галузеві перспективи, рівень ліквідності, структура боргу та податкові наслідки [1].

Для точнішого розуміння механізму M&A використовується класифікація угод за кількома критеріями: напрямом інтеграції (горизонтальні, вертикальні, конгломератні), рівнем контролю (дружні, ворожі), глибиною інтеграції (повні, часткові), формою фінансування (власні, боргові, змішані) та географічним аспектом (внутрішні, міжнародні) [3]. Така класифікація дає змогу враховувати специфіку кожного конкретного випадку і адаптувати фінансові інструменти відповідно до цілей учасників угоди.

Порівняльний аналіз міжнародної практики засвідчує, що ефективність реалізації угод M&A значною мірою залежить від розвиненості інфраструктури ринку капіталу, наявності інституційної підтримки, правової визначеності та технологічної інтегрованості. Зокрема, у провідних економіках світу спостерігається активне використання складних фінансових інструментів, участь інвестиційних банків, страхування транзакцій та впровадження escrow-механізмів. Важливу роль відіграє також суворе антимонопольне регулювання, що забезпечує баланс інтересів ринку [4].

Значну частку міжнародних угод становлять операції з фінансуванням через IPO, приватні інвестиційні фонди або використання деривативів. Такі угоди супроводжуються детальним due diligence, високим рівнем прозорості корпоративного управління та обов'язковою відповідністю міжнародним стандартам звітності [5].

В Україні розвиток ринку злиттів і поглинань має більш стриману динаміку через вплив макроекономічної нестабільності, валютних коливань, недостатньої капіталізації компаній і обмеженого доступу до фінансування [2]. Водночас, попри наявні ризики, спостерігається поступове зростання кількості внутрішніх угод, зокрема в промисловості, енергетиці та IT-секторі. Особливу роль у цьому відіграють національні інвестори, які краще адаптовані до внутрішніх умов, а також міжнародні компанії, що розглядають Україну як стратегічний ринок зростання.

Однак низка системних обмежень продовжує стримувати активність. Серед них – нерозвинена біржова інфраструктура для купівлі-продажу бізнесів, низький рівень корпоративного управління, обмежена доступність консалтингових і юридичних послуг. Додаткові складнощі створює непрозора система реєстрації прав власності та недосконалий механізм захисту прав міноритарних акціонерів [2].

Значний вплив на функціонування фінансового механізму чинять гібридні загрози, зокрема політична нестабільність, економічний тиск, санкційні обмеження, кібератаки, інформаційні маніпуляції. Вони зумовлюють потребу в підвищенні уваги до кібербезпеки, захисту даних, прозорості операцій та управління репутаційними ризиками.

Водночас в умовах трансформації економіки український ринок злиттів і поглинань має значний потенціал. Зокрема, M&A можуть слугувати механізмом

структурної модернізації компаній, підвищення їх ефективності, залучення інвестицій і адаптації до цифрової економіки. Реалізація цього потенціалу можлива за умови інституційної реформи, поліпшення бізнес-клімату, прозорості угод і впровадження міжнародних стандартів звітності [5].

Висновки. Отже, ринок злиттів і поглинань є важливим інструментом для розвитку підприємств та економіки загалом. Цей процес дає змогу компаніям не тільки нарощувати свою ринкову частку, але й адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі, ефективно реагувати на конкуренцію та використовувати нові можливості для технологічного розвитку й інновацій. Важливим аспектом є також значення процесів злиттів та поглинань для залучення інвестицій і поліпшення фінансової стійкості підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жорнокуй Ю. М. Корпоративні злиття та поглинання як причина виникнення корпоративного конфлікту. *Право та інновації*. 2013. № 4. С. 101–114. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apir_2013_4_11 (дата звернення: 10.04.2025).
2. Лагутіна К. В. Фінансовий механізм корпоративних злиттів і поглинань в Україні: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 Гроші, фінанси і кредит. Київ, 2013. 224 с. URL: <https://ir.library.knu.ua/entities/publication/cef9a8ea-3afb-45f5-a1c7-566fcec1f7fd> (дата звернення: 10.04.2025).
3. Колесова І. В. Модернізація фінансового механізму корпорацій. *Економічний вісник НГУ*. 2011. № 2. С. 101–109. URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2011/2/EV20112_101-109.pdf (дата звернення: 10.04.2025).
4. Васютинська Л. А. Міжнародні фінанси: навч. посіб. Одеса: ФОП Бондаренко М. О., 2017. 310 с. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9480/1/Міжнародні%20фінанси.pdf> (дата звернення: 04.04.2025).
5. Sen A., Sakoui A. Dealmakers see rebound after global M&A volumes hit decade-low. *Reuters*. 2023. URL: <https://www.reuters.com/markets/deals/dealmakers-see-rebound-after-global-ma-volumes-hit-decade-low-2023-12-21/> (дата звернення: 10.04.2025).

Волкова Н. І.

канд. екон. наук, доцент
кафедри фінансів і банківської справи
Донецького національного університету імені Василя Стуса

Петров В. Д.

здобувач вищої освіти
ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»
Донецького національного університету імені Василя Стуса

ІНТЕГРАЦІЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В БАНКІВСЬКИЙ СЕКТОР: ПЕРЕВАГИ, РИЗИКИ ТА РЕГУЛЮВАННЯ

Вступ. У сучасних умовах цифрової трансформації банківський сектор України зазнає суттєвих змін, викликаних необхідністю підвищення конкурен-

тоспроможності та оперативного реагування на виклики ринку [1]. Важливим інструментом таких змін стає впровадження технологій ШІ, які забезпечують автоматизацію процесів, підвищення точності управлінських рішень і персоналізацію фінансових послуг [2]. Водночас використання ШІ має і проблемні аспекти – регуляторні, етичні та технічні. Тому важливо знайти збалансований підхід до його впровадження у банківській сфері [3].

Мета роботи – узагальнення досвіду впровадження технологій штучного інтелекту в банківській сектор та виявлення їх ключових переваг і ризиків. Особливу увагу приділено аналізу можливостей нормативно-правового та етичного регулювання задля забезпечення безпечного й ефективного використання ШІ у фінансовій сфері.

Основна частина. Штучний інтелект (ШІ) стрімко проникає в банківську сферу: від скорингу позичальників до виявлення шахрайства [2]. В Україні його розвиток розпочався після 2016 р. з простих чат-ботів, а нині банки впроваджують голосових асистентів, системи аналізу ризиків та AI-скоринг [1], що прискорює обслуговування і знижує рівень дефолтів. Значний поштовх дає зростання безготівкових розрахунків, оскільки великі масиви транзакційних даних дають змогу вдосконалювати моніторинг і скоринг [4]. Водночас відсутність єдиних стандартів і зрозумілої регуляції ускладнює застосування ШІ. У ЄС діє GDPR, у США – FCRA й CFPB, а Україні потрібно розробити власну законодавчу базу [3]. Зважаючи на ці виклики й можливості, варто детальніше проаналізувати сучасний стан впровадження ШІ в українській банківській сфері та оцінити перспективи розвитку.

По-перше, інтеграція ШІ охоплює різні аспекти банківської діяльності: скоринг позичальників, прогнозування ринкових трендів, обслуговування клієнтів і виявлення шахрайства [2]. Першими кроками на цьому шляху стали впровадження експертних систем та елементарних ботів, але зі збільшенням обсягів даних, поширенням машинного навчання (ML) і глибокого навчання (DL) банки набули змоги обробляти величезні масиви транзакцій у реальному часі.

По-друге, в українському контексті розвиток ШІ розпочався після 2016 р. з експериментальних чат-ботів, і поступово перейшов до поглиблених рішень. У АТ «Ощадбанк» застосовують голосового робота «Софія» для обробки стандартних дзвінків (понад 75 %), що істотно знизило навантаження на операторів [5]. АТ КБ «ПриватБанк» розробив систему аналізу ризикової поведінки клієнтів, яка завчасно виявляє групи підвищеної небезпеки та зменшує фінансові втрати [1]. Monobank упровадив AI-скоринг для ухвалення кредитних рішень, прискорюючи обслуговування клієнтів і зменшуючи рівень дефолтів [1]. Водночас залишається питання масштабування ШІ-рішень у масштабі всієї банківської системи України, яке гальмується недостатньою цифровою інфраструктурою і нестачею ресурсів [3].

По-третє, значний прогрес у банківській сфері пов'язаний зі збільшенням частки безготівкових операцій в Україні, що відображено на рис. 1 [4]. Згідно з графіком, частка безготівкових розрахунків картками стрімко зростає, сприяючи автоматизації процесів, скороченню витрат і підвищенню прозорості розрахункових операцій. У контексті ШІ така тенденція особливо важлива, оскільки банки отримують великі дані про транзакції, які можна аналізувати для виявлення

підозрілої активності, розробки нових фінансових продуктів та більш точного кредитного скорингу [1].

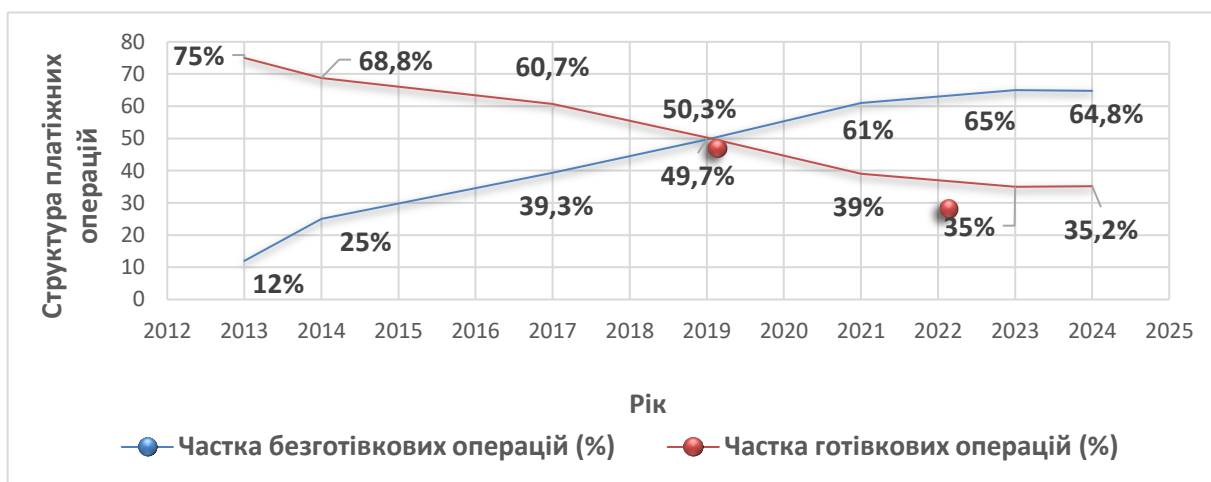

Рисунок 1 – Співвідношення безготівкових і готівкових операцій за роками

По-четверте, важливим є питання регуляторних вимог. У ЄС уже діє GDPR, що вимагає пояснюваності алгоритмів і дає клієнтам право оскаржувати автоматизовані кредитні відмови. У США застосовують FCRA та CFPB, які запобігають порушенню прав споживачів [6]. Для України це означає розробку власних стандартів застосування ШІ з огляду на етичні виклики «чорних скриньок», кібербезпеки та захисту даних [3]. Вважаємо, ШІ стане не лише інструментом для оптимізації банківської діяльності, а й ключовим фактором для розвитку економіки країни.

Висновки. Сучасний банківський сектор України активно впроваджує технології ШІ для автоматизації, підвищення точності рішень і персоналізації послуг. Основними перевагами є спрощення обслуговування клієнтів, виявлення шахрайства та точний кредитний скоринг. Водночас існують виклики: нестача кваліфікованих кадрів, слабка цифрова інфраструктура та відсутність чітких регуляторних норм. Досвід ЄС і США свідчить про важливість врегулювання етичних і правових аспектів застосування ШІ. Україні потрібно розробити власну законодавчу базу з урахуванням «чорних скриньок» і захисту персональних даних, забезпечивши баланс між інноваціями та безпекою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Парушевські А. Використання систем штучного інтелекту в банківській сфері. IV Міжнародна науково-практична конференція учених та студентів «Цифрова економіка як фактор інновацій та сталого розвитку суспільства» (7–8 грудня 2023 р.). Тернопіль: Тернопільський національний технічний університет ім. Івана Пулюя, 2023. С. 161.
2. Холявко Н., Садчикова І., Колоток М. Напрями використання штучного інтелекту у банківських установах. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2023. № 2(34). С. 192–203.
3. Кабінет Міністрів України схвалив концепцію розвитку сфери штучного інтелекту в Україні. *Everlegal*. 2021. URL: <https://everlegal.ua/kabinet-ministriv->

ukrayiny-skhvalyv-kontseptsiyu-rozvytku-sfery-shtuchnogo-intelektu-v-ukrayini (дата звернення: 14.04.2025).

4. Financial Sector Development Strategy 2025 Ministry of Finance of Ukraine. *Офіційний вебсайт НБУ*. 2025. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Strategy_FS_2025_eng.pdf (дата звернення: 14.04.2025).

5. Павлюченко Д. М. Вплив штучного інтелекту та машинного навчання на банківські послуги. *Академічні візії*. 2024. Вип. 32. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1277> (дата звернення: 14.04.2025).

6. Використання AI у банківському секторі. *Webpromoeexperts*. 01.10.2024. URL: <https://webpromoeexperts.net/ua/blog/vikoristannya-ai-u-bankivskomu-sektori> (дата звернення: 14.04.2025).

Волкова В. В.

канд. екон. наук., доцент

Донецького національного університету імені Василя Стуса

Побережна А. Р.

бакалаврант ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»

Донецького національного університету імені Василя Стуса

РОЛЬ СТРАХУВАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТРАХОВОГО ЗАХИСТУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Вступ. Страхування відіграє важливу роль у підприємницькому середовищі, де підприємницька діяльність супроводжується численними ризиками, які можуть завдати шкоди фінансовому стану компанії. Питання щодо забезпечення надійного страхового захисту стало особливо актуальним у контексті глобальних криз, пандемії та воєнного стану на території України.

Метою роботи є дослідження значення страхування як засобу захисту підприємницької діяльності від потенційних ризиків.

Основна частина. Страхування є важливим складником фінансової системи та одним із основних інструментів управління ризиками.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про страхування»: «Страхування – це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів громадян та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати громадянами та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів» [1].

Міжнародний аспект страхування зводиться до усунення національних відмінностей у законодавствах різних країн і уніфікації способів захисту інтересів господарюючих суб'єктів, з одного боку, та розробки таких юридичних норм, які б забезпечили страховикам наявність достатніх фінансових гарантій, з іншого боку [3, с. 75].

Отже, страхування – це двосторонні економічні відносини, які полягають у тому, що страхувальник, сплачуючи грошовий внесок, забезпечує собі (чи третій

особі) у разі настання події, обумовленої договором або законом, суму виплати з боку страховика, який утримує певний обсяг відповідальності і для її забезпечення поповнює та ефективно розміщує резерви, вживає превентивні заходи, спрямовані на зменшення ризику, а за потреби – перестраховує частину своєї відповідальності [4].

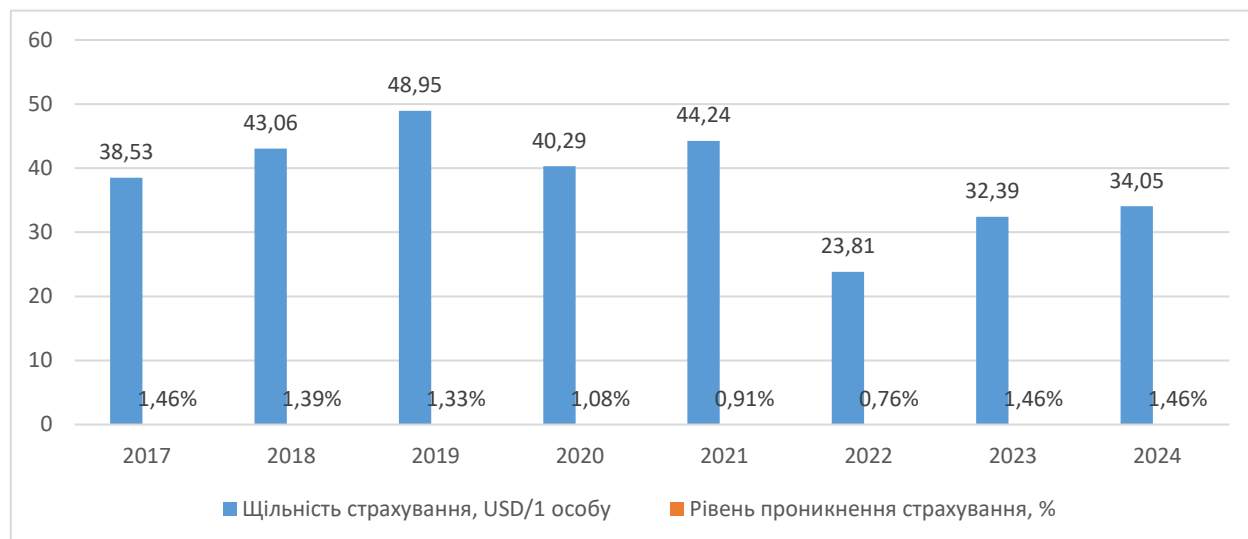

Рисунок 1 – Динаміка показників розвитку страхування в Україні [2]

Дані рис. 1 демонструють зміну щільності страхування (у доларах США на одну особу) та рівня проникнення страхування (у відсотках) в Україні за період із 2017 до 2024 рр. Щільність страхування в Україні досягла свого піку у 2019 р. на рівні 48,95 USD/особу. Після цього показник почав знижуватися, що, ймовірно, обумовлено впливом економічної нестабільності, пандемією COVID-19 та війною. У 2022 р. щільність страхування досягла мінімуму – 23,81 USD/особу, що свідчить про значне зниження активності страхової галузі в цей період. У 2023 р. спостерігається часткове відновлення до рівня 32,39 USD/особу, проте показник ще далекий від докризового рівня.

Динаміка рівня проникнення страхування поступово знижувалася, зокрема після 2019 р. З 1,46 % у 2017 р. він знизився до 0,72 % у 2023 р., що свідчить про падіння інтересу до страхування або зміну купівельної спроможності громадян.

Економічна сутність страхування є сталою категорією, що виявляється через економічні відносини, пов'язані з формуванням і використанням страхового фонду з метою організації страхового захисту. Економічний зміст страхування знаходиться в постійній трансформації під впливом соціально-економічних основ господарювання.

Підприємницьке страхування охоплює ризики, пов'язані з можливістю втрати доходів чи прибутків, зниженням рентабельності або виникненням збитків. Цей вид страхування передбачає захист від потенційних фінансових втрат, як-от простої обладнання, нереалізований прибуток через невдалі операції, чи ризики, пов'язані із запровадженням нових технологій.

Страхування підприємницьких ризиків включає два основних напрями: покриття збитків, що виникають безпосередньо, та компенсація непрямих фінансових втрат. До прямих збитків можна віднести втрати прибутку через

простої обладнання або проблеми з постачаннями матеріалів. Непрямі втрати включають, наприклад, недоотриману вигоду, збої у торговельній діяльності чи навіть банкрутство підприємства.

Через нестабільність економічної системи підприємства, особливо виробничу, поки що не змогли накопичити достатній потенціал для розвитку та створити власні резервні фонди. Страхування дає їм змогу отримати компенсацію за реальні фінансові збитки, пов'язані з певними подіями, а також впевнено користуватися кредитами для забезпечення виробничих потреб, наприклад, для створення чи придбання необхідного майна.

Страхові компанії можуть пропонувати й інші, більш специфічні програми страхування фінансових ризиків підприємств, які відповідають потребам клієнтів. Утім як типові, так і специфічні програми мають кілька ключових переваг для підприємств. По-перше, страхування допомагає зменшити фінансовий ризик, пов'язаний з непередбачуваними втратами у підприємницькій діяльності. По-друге, страхування фінансових ризиків дає змогу зберігати фінансову стабільність, забезпечувати фінансову стійкість підприємства та зосереджуватися на стратегічних цілях навіть в умовах невизначеності.

Висновки. Організації та підприємства будь-яких форм власності, виступаючи у ролі страхувальників, відчують потребу не лише у компенсації збитків від пошкодження основних фондів та оборотних коштів, але й у покритті втрат прибутку та додаткових витрат через вимушені простої чи невиконання зобов'язань перед партнерами.

Страхування стимулює виробників впроваджувати сучасні технічні та технологічні рішення, як-от надійні засоби захисту врожаїв. Завдяки розвитку страхування держава одночасно сприяє підвищенню ефективності виробництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про страхування: Закон України від 7 бер. 1996 р. № 85/96-ВР. Редакція від 01.08.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#top> (дата звернення: 15.04.2025).
2. Огляд небанківського сектору. Наглядова статистика НБУ (2020–2023). URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision/nonbanks> (дата звернення: 25.04.2025).
3. Водолазська О. А. Специфічні ознаки та сутність страхування. *Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції*. 2019. № 1. С. 72–76.
4. Biletska L. M. Functions of business insurance. Legal position. 2020. № 3. P. 133–136. DOI: 10.32836/2521-6473.2020-3.26 (date of access: 15.04.2025).
5. Маслій О. А., Іващенко Ю. А. Значення страхування фінансових ризиків підприємств у сучасних умовах. Праці III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми розвитку фінансів в умовах цифровізації економіки України». Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2024. С. 83–86. URL: <https://japfd.donnu.edu.ua/article/view/15911> (дата звернення: 15.04.2025).

Волкова В. В.

кандидат економічних наук, доцент
кафедри фінансів і банківської справи
Донецького національного університету імені Василя Стуса

Рудик М. В.

здобувач вищої освіти
ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»
Донецького національного університету імені Василя Стуса

РОЗВИТОК РИНКУ СТРАХУВАННЯ МАЙНА В УКРАЇНІ

Вступ. На сучасному етапі розвитку держави надзвичайно важливою залишається проблема захисту громадян від втрат, пов'язаних із пошкодженням або знищенням особистого майна внаслідок воєнних дій, природних катастроф, пожеж, техногенних аварій та інших небезпек. Однією з ключових ланок у системі страхового захисту виступає майнове страхування. Воно не лише забезпечує компенсацію збитків у разі непередбачуваних подій, але й сприяє зміцненню економічної стабільності держави завдяки формуванню страхових резервів без необхідності використання коштів державного бюджету.

Метою роботи є дослідження ринку майнового страхування України та надання рекомендацій щодо його подальшого розвитку й адаптації до сучасних реалій.

Основна частина. Страховий сектор відіграє важливу роль у функціонуванні національної економіки, адже саме він покликаний виконувати роль фінансового посередника та зменшувати навантаження на державні фінанси, особливо у сфері соціального забезпечення громадян.

Усі форми страхування особистого майна населення входять до складу ризикового страхування. Цей напрям є багатограним і складним за своєю структурою, а його ефективність і подальший розвиток залежать від специфіки окремих страхових продуктів. Кожен із них має власні особливості організації, умови проведення та відмінності у рівні зацікавленості громадян у страхуванні, розмірах страхових виплат і тарифних ставках.

У сфері страхування власність громадян, зокрема їхнє майно, класифікується на кілька основних категорій: нерухомість (житлові будинки, квартири разом із внутрішнім обладнанням і оздобленням, інші споруди), транспорт (наземний, повітряний і водний), домашнє майно та тварини. Водночас українське законодавство не передбачає чіткого поділу страхування майна фізичних осіб залежно від об'єкта страхування. До прикладу, у Законі України «Про страхування» визначено лише конкретні види страхування транспортних засобів: наземного, повітряного й водного. Щодо решти майна закон не надає вичерпного переліку видів страхування, які може надавати страхова компанія [1].

Незважаючи на це, правила страхування, розписані для всіх страхувальників, однакові і для фізичних, і для юридичних осіб. Проте складна політична та економічна ситуація в Україні спричинила накопичення низки проблем у сфері страхування, що негативно впливає на темпи розвитку цього ринку. Невисокий

споживацький попит, щодо страхових продуктів, конкуренція між страховими компаніями характеризують сучасний етап розвитку страхових компаній в Україні. Власне це унеможливило створення ефективно організованого ринку надання якісних страхових послуг. Скорочення обсягів сплати страхових премій частково зумовлене політичною нестабільністю в Україні. Коливання у надходженнях валових страхових премій і розмірах страхових виплат вплинули на загальний рівень виплат на ринку. Така ситуація може бути результатом як зменшення кількості заявлених страхових випадків, так і зростання заборгованості страховиків перед клієнтами. Це свідчить про наявність фінансово нестабільних або фіктивних страхових компаній, що функціонують в українському страховому секторі.

На нашу думку, стійкий розвиток страхового ринку значною мірою залежить від ефективного контролю в цій сфері, що сприяє формуванню високого рівня страхової культури серед населення та зміцненню довіри до страхових компаній. Це стимулює зростання попиту на страхові продукти та мотивує страховиків до якіснішого надання послуг, що позитивно впливає на фінансову стабільність у країні.

Лише за умови злагодженої взаємодії між державними структурами та страховими організаціями можливий розвиток цієї страхової галузі. Держава має створити ефективну нормативно-правову основу та забезпечити достатній рівень добробуту громадян, що дасть їм змогу користуватися страховими продуктами. Натомість страховики повинні діяти прозоро та добросовісно. Такий підхід стане основою сталого розвитку ринку.

Низька поінформованість громадян, відсутність довіри до страхових інституцій і слабе розуміння принципів страхування майна знижують рівень охоплення населення страховими послугами. Як наслідок – в Україні фіксується суттєво нижчий рівень проникнення страхування, ніж у більш розвинених державах.

Однією з актуальних проблем є те, що більшість громадян України звертаються до страхування лише у виняткових обставинах. Зокрема, коли оформлюють кредит на придбання автомобіля чи нерухомості. Водночас часто обирають мінімальний за вартістю страховий пакет, який, як з'ясується вже після настання страхового випадку, охоплює лише обмежене коло ризиків і не забезпечує належного захисту [2].

Отже, постійне оновлення та вдосконалення страхових продуктів сприятиме стабільній роботі страхових компаній і розвитку ринку загалом, забезпечуючи громадянам необхідний рівень страхового захисту відповідно до сучасних реалій. Щоб страхова галузь в Україні ефективно функціонувала й продовжувала розвиватися, на державному рівні потрібно впровадити низку важливих рекомендацій:

1) Підвищення рівня прозорості страхових компаній: зобов'язати страховиків публікувати відкриті звіти про свою діяльність, зокрема про обсяги виплат і фінансову стійкість; запровадити механізми швидкого та прозорого врегулювання страхових випадків.

2) Розвиток нових страхових продуктів та сервісів: створювати комплексні страхові пакети з гнучкими умовами покриття ризиків; використовувати інноваційні технології для спрощення процесу укладання та обслуговування договорів (онлайн-страхування, мобільні додатки тощо).

3) Посилення контролю за діяльністю страхових компаній: створити ефективний механізм нагляду за фінансовою стійкістю страховиків; виявляти та ліквідувати фіктивні страхові компанії для підвищення рівня довіри населення.

4) Підвищення рівня конкуренції та професіоналізму на ринку: заохочувати вихід на ринок нових гравців із високим рівнем капіталізації; підвищувати професійну кваліфікацію працівників страхових компаній через сертифікаційні програми.

Висновки. За даними проведеного дослідження можна узагальнити отримані результати так. Ринок майнового страхування України за своїм розвитком значно відстає від країн Європи, Америки, Азії та інших розвинених країн. Непроста економічна ситуація, спричинена факторами зміни політичної влади, воєнної агресії з боку країни росії, недосконалої економічної системи та ін. Але попри всі виклики, ринок майнового страхування України продовжує розвиватись і вдосконалюватись та поступово адаптується до вимог світового ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про внесення змін в Закон України “Про страхування”». *Офіційний портал Верховної Ради України*. 01.01.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/357-16#Text>

2. Ірина Федорович. Аналіз надання страхових послуг з майнових видів страхування. *Економічний аналіз*. 2024. Т. 34, № 1. С. 191–201.

Самострол С. В.

ст. викладач кафедри фінансів

Одеського національного економічного університету

Войченко В. В.

здобувачка вищої освіти

ОП «Фінанси, банківська справи та страхування»

Одеського національного економічного університету

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ

Вступ. У сучасних умовах завдяки стрімкому розвитку технологій цифровізація є не лише зручним, а й базовим, обов’язковим інструментом державного управління. Вона змінює як форму, так і зміст взаємодії держави з громадянами та бізнесом, вимагаючи від органів влади гнучкості та інновацій. Особливо відчутний цей вплив у сфері податкового адміністрування, яка переходить від паперових процедур до електронних рішень.

Мета роботи – визначення напрямів цифрової трансформації податкової системи та оцінка її призначення і перспектив у сучасних умовах.

Основна частина. Сьогодні ключові напрями цифровізації базуються на автоматизації процесів, впровадженні та використанні штучного інтелекту, блок-

чейн-технологіях, застосуванні електронних платформ для забезпечення взаємодії платників податків з ПСУ і органами державної влади. Технології відіграють ключову роль у модернізації податкової системи, відкриваючи можливості впровадження сучасних технологічних інструментів, що сприяють покращенню обліку доходів і забезпечують автоматизований контроль за сплатою податків. Це створює сприятливі умови для розвитку і підвищення економічної активності, підсилює контроль, дає змогу суттєво зменшити масштаби тіньової економіки та гарантує стабільні надходження до державного бюджету, що є важливою передумовою для подальшої реалізації соціальних та економічних ініціатив держави.

Державна податкова служба активно долучається до процесу цифрової трансформації адміністративних послуг в Україні. Станом на 01.01.2025 100 % платників ПДВ звітують в електронному вигляді, а відсоток електронного звітування серед усіх платників податків складає 97,5 % [2]. Із 94 ініціатив, реалізованих Міністерством цифрової трансформації у пріоритетних напрямках, за ДПС закріплена відповідальність за впровадження таких проєктів, як-от е-податки, е-РРО та е-Акциз. Сьогодні вже опрацьовано окремі протоколи е-податків: електронний кабінет платника податків, відповідні розділи порталу «Дія» тощо. З 01.01.2026 планується разом зі впровадженням електронної акцизної марки реалізувати систему електронного обліку підакцизної продукції – е-Акциз. А сервіс е-РРО дасть змогу замінити звичайні касові апарати і забезпечити інтеграцію з фіскальним сервером ДПС, спростити ведення обліку та подання звітності, дозволить налагодити роботу навіть через смартфон.

Наразі працює низка платформ та електронних сервісів (табл. 1).

Таблиця 1 – Основні електронні сервіси, що надаються платникам податків

Платформи	Характеристика
Електронний кабінет платника податків	Офіційний онлайн-сервіс ДПС, який забезпечує безконтактні способи взаємодії платників податків та ДПС з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Працює цілодобово в режимі реального часу. ЕК надає доступ до цілої низки сервісів. Це персональне автоматизоване робоче місце платника податків, завдяки якому він має доступ до своїх персональних податкових даних, можливість працювати з органами податкової служби дистанційно (подавати декларації; переглядати інформацію щодо стану своїх розрахунків; проводити обмін електронними документами, запитами, довідками, повідомленнями про проведення перевірки, актами (довідками) перевірок; здійснювати оновлення реєстраційної інформації платника тощо)
Портал «Дія»	Вебпортал і однойменний мобільний додаток, які є частиною проєкту «Держава у смартфоні» Міністерства цифрової трансформації України. Унікальна розробка, яка набула визнання на міжнародному рівні. За допомогою відповідних функцій здійснюється ідентифікація особи, формування та передача копій електронних документів, довідок та даних від державних відомств і реєстрів, відкриття / закриття ФОП, виплати від держави, створення КЕП тощо
Сервіс «InfoTAX»	Офіційний чат-бот Державної податкової служби України, який працює через месенджери Telegram та Viber і дає змогу отримувати відповідну

Платформи	Характеристика
	інформацію про: стан розрахунків з бюджетом, реєстраційні та облікові дані щодо обробки документів, подання звітності та сплати податків, дані ЄРПН та ЄРАН, дані СЕА ПДВ та СЕА РПСС; квитанції про обробку документів
(СЕА) ПДВ	Електронна система автоматичного, безперервного та оперативного контролю ПДВ, яка спрямована на забезпечення обліку його адміністрування і надає користувачам електронного кабінету доступ до інформації з системи електронного адміністрування ПДВ

Джерело: сформовано автором

Запровадження електронних кабінетів платників податків, онлайн-сервісів, чат-ботів, соціальних мереж та інших цифрових каналів комунікації докорінно змінило формат взаємодії між податковими органами та платниками податків. Якщо раніше така комунікація здебільшого була односторонньою – через телефонні дзвінки, особисті візити чи паперові звернення – то нині вона набула інтерактивного характеру. Завдяки цифровим рішенням з'явилася можливість швидко та зручно отримувати інформацію, подавати звітність і сплачувати податки в режимі реального часу, адаптуючи ці дії до індивідуальних потреб кожного платника [1].

Процес цифровізації взаємодії платників податків та органів державного контролю має, як переваги, так і недоліки (табл. 2).

Таблиця 2 – Переваги та недоліки цифровізації податкової взаємодії

Переваги	Недоліки
<ul style="list-style-type: none"> – безконтактна взаємодія з органами ДПС; – прискорення та спрощення обробки інформації про фізичних та юридичних осіб; – підвищення ефективності адміністрування податкових надходжень; – зменшення видатків на процеси адміністрування податків; – спрощення процесу сплати податків та інформування платників; – прискорення механізму формування та подання звітності; – зменшення паперового документообігу; – зменшення часу проведення податкових перевірок; – протидія ухиленню від оподаткування тощо 	<ul style="list-style-type: none"> – необхідність постійної адаптації чинного законодавства до нових цифрових реалій; – необхідність протидії ризикам технічних збоїв та кібератак; – необхідність підвищення цифрової грамотності користувачів; – необхідність протидії ризикам витоку персональних даних платників; – виникнення цифрових розривів серед платників через відсутність необхідної інфраструктури; – необхідність супроводу та навчання персоналу податкових органів тощо

Джерело: сформовано автором

Цифровізація податкової системи є надважливим складником сучасного державного управління. Процес імплементації супроводжується певними викликами, що потребують реагування з боку держави та вдосконалення цифрових сервісів з метою їх ефективного функціонування. Водночас значно підвищується ефективність адміністрування, скорочується час обробки великих обсягів інформації, покращується взаємодія між платниками податків та фіскальними органами, що

далі приведе до зміцнення довіри до органів влади, зменшення обсягів тіньових операцій та поліпшення інвестиційного клімату.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сидорович О. Ю., Буковський М. М., Ярошович А. Ю. Цифрові інструменти податкового адміністрування: сучасні тенденції та перспективи. *Інноваційна економіка*. 2024. № 4. URL: <https://inneco.org/index.php/inneco.ua/article/view/1378> (дата звернення 23.04.2025).

2. Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua> (дата звернення: 22.04.2025).

3. Гончар Л. В., Літвінов А. О. Цифровізація податкової системи: основні напрями та перспективи. *Ефективна економіка*. 2025. № 2. DOI: 10.32702/2307-2105.2025.2.27 (дата звернення 22.04.2025).

Крупка М. І.

професор, завідувач кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту
Львівського національного університету імені Івана Франка

Синенко В. М.

аспірант кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту
Львівського національного університету імені Івана Франка

РОЛЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УПРАВЛІННІ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Вступ. У сучасних умовах господарювання воєнний стан, як виняткова форма функціонування державного устрою, докорінно змінює параметри економічної системи, зокрема механізми акумуляції, розподілу та використання публічних фінансів. У таких важких обставинах банківська система набуває статусу стратегічного інструменту антикризового управління, адже забезпечує не лише стабільність грошового обігу, а й реалізацію функцій державного фінансового регулювання. Її роль посилюється через необхідність оперативного фінансування оборонних, соціальних і відновлювальних потреб держави, що зумовлює необхідність переосмислення функціональних і нормативно-організаційних основ банківської діяльності.

Метою цього дослідження є обґрунтування ролі банківської системи в забезпеченні ефективного управління публічними фінансами України в умовах воєнного стану.

Основна частина. У контексті повномасштабної збройної агресії проти України банківська система стала одним із ключових елементів забезпечення фінансової стабільності держави. Її функціонування зазнало суттєвих трансформацій під впливом зовнішніх шоків, обмежень валютного контролю, зростання інфляційних очікувань та девальваційного тиску. Національний банк України (НБУ), як головний регулятор банківської сфери, з перших днів війни запровадив

низку антикризових заходів, які дали змогу стабілізувати банківську систему, зберегти довіру до банків і запобігти фінансовому колапсу.

Одним з ключових напрямів участі банків у системі управління публічними фінансами є обслуговування державного боргу. У 2022–2024 рр. банки України продовжували активно викуповувати військові облигації внутрішньої державної позики (ОВДП), забезпечуючи критичні потреби Державного бюджету України в умовах зниження податкових надходжень та зростання витрат на безпеку і оборону. Відповідно банки виконують функцію фінансового посередника між державою та населенням / бізнесом, спрямовуючи акумульовані ресурси на підтримку функціонування держави в умовах сучасних викликів та загроз.

До того ж саме через банківську систему реалізується перерозподіл міжнародної донорської допомоги, механізм якої вимагає високого ступеня прозорості, підзвітності й забезпечення фінансового моніторингу, що посилює нормативні вимоги до банків у частині звітності та протидії фінансовим зловживанням. Водночас окремий аспект діяльності банків у сфері публічних фінансів полягає у впровадженні спеціалізованих цифрових інструментів, які забезпечують цільове використання бюджетних коштів. Зокрема, банки виступають операторами платформи «єПідтримка», за допомогою якої держава здійснювала адресну соціальну допомогу населенню, а ще саме банки обслуговують державну допомогу внутрішньо переміщеним особам та ветеранам [1]. Також важливо наголосити на значенні банківського сектору в підтримці системи казначейського обслуговування, де банки забезпечують швидкість, безпеку й контроль за рухом бюджетних коштів у розрізі цільових програм.

Не менш важливим вектором банківської участі у публічних фінансах є кредитна підтримка пріоритетних секторів економіки, які в умовах війни виконують державні функції. Йдеться про пільгове кредитування за державними програмами, як-от «5–7–9 %», що адаптовані до воєнного контексту та спрямовані на збереження підприємництва, створення робочих місць і забезпечення продовольчої безпеки [2]. Банки, як оператори цих програм, виступають не лише як кредитори, а й як суб'єкти реалізації державної фінансової політики.

Особливу увагу необхідно звернути на виклики банківської системи в умовах зростання фіскального дефіциту та девальваційного тиску. Державі важливо активізувати використання внутрішніх джерел фінансування бюджету, що стимулює участь банків у розміщенні нових ОВДП. Водночас така концентрація банківських портфелів у цінних державних паперах підвищує ризики монетарної дестабілізації в довгостроковій перспективі, про що попереджає і МВФ у своїх регулярних оглядах (табл. 1).

В Україні система банківського нагляду, реформована після 2014 р., відіграє критичну роль у забезпеченні стійкості фінансової системи в умовах воєнного стану. Завдяки запровадженню ризик-орієнтованих підходів до нагляду, регулярного стрес-тестування та оновленої нормативної бази банки змогли уникнути ланцюгової реакції неплатоспроможності. У цих умовах управління ліквідністю стало головним фактором стабільності, а співпраця з НБУ через механізми рефінансування – ключовим джерелом оперативної підтримки банків.

Таблиця 1 – Участь банківської системи у функціонуванні публічних фінансів України під час воєнного стану

Напрямок взаємодії	Конкретні функції банківської системи	Інституційні механізми реалізації
Обслуговування державного боргу	Викуп військових ОВДП, обслуговування зобов'язань за держборгом	Розміщення через комерційні банки; казначейські операції
Перерозподіл міжнародної допомоги	Переказ траншів МВФ, Світового банку, ЄС до Держбюджету через НБУ та уповноважені банки	Казначейські та міждержавні механізми; банківський контроль
Соціальні виплати та цільові програми	Реалізація програм «єПідтримка», виплати для ВПО, ветеранів, малозабезпечених	Банки – оператори цифрових програм
Пільгове кредитування	Надання доступних кредитів за програмою «5–7–9 %» для збереження економіки	Спільна програма Міністерства економіки й банків
Підтримка ліквідності банків	Операції рефінансування, антикризові регуляторні заходи НБУ	Рішення НБУ, нагляд, стрес-тестування
Адміністрування бюджетних потоків	Рух коштів за бюджетними програмами через банківську інфраструктуру	Платіжна система, рахунки розпорядників
Монетарна стабілізація	Підтримка грошово-кредитної політики, валютна інтервенція, управління інфляційними очікуваннями	Інструменти НБУ, валютні обмеження, політика ключової ставки

Джерело: складено авторами

Також варто відзначити ініціативи Європейського інвестиційного банку щодо підтримки банківської системи України в межах спеціальних кредитних ліній, спрямованих на фінансування малого та середнього бізнесу під час війни [3].

Висновки. Незважаючи на сьогоднішню ситуацію, банківська система України в умовах воєнного стану перетворилася на системоутворюючий інструмент забезпечення безперервного функціонування публічних фінансів. Її роль проявляється як у посередництві державного боргу та розподілі міжнародної допомоги, так і в кредитній підтримці економіки та обслуговуванні бюджетних програм. Водночас зростання ризиків потребує подальшої трансформації підходів до банківського регулювання та координації дій з фіскальними органами. Надалі необхідним є поглиблення інтеграції банківської системи в стратегічне управління державними фінансами на принципах гнучкості, прозорості та стійкості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зимово підтримка. «Підтримка». Портал «Дія». URL: <https://e-aid.diiia.gov.ua/>
2. «Доступні кредити 5–7–9 %»: підприємці отримали 7 868 кредитів на 25,7 млрд грн від початку року. Міністерство економіки України. 2025. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=ecf8b4f3-0179-4709-ae5f5-b69976e84976&title=Program5-7-9>
3. EU for Ukraine Initiative. *European Investment Bank*. 2024. URL: <https://www.eib.org/en/products/mandates-partnerships/eu-for-ukraine>

Волкова В. В.

канд. екон. наук, доцент
кафедри фінансів і банківської справи
Донецького національного університету імені Василя Стуса

Тарнаруцька В. В.

бакалаврант ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»
Донецького національного університету імені Василя Стуса

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ І ПЕНСІЙ ГРОМАДЯН ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Вступ. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю реформування пенсійної системи України та розвитку страхового ринку в умовах демографічних змін, економічної нестабільності та зростаючих соціальних викликів. Успішний досвід країн із розвиненими системами страхування життя та пенсійного забезпечення може стати основою для вдосконалення українських механізмів соціального захисту, зниження фінансових ризиків громадян та стимулювання довгострокових інвестицій.

Метою дослідження є вивчення зарубіжного досвіду страхування життя і пенсій громадян задля визначення можливостей та шляхів його адаптації та впровадження в Україні.

Основна частина. Страхування життя виникло внаслідок еволюції страхових послуг та необхідності забезпечення громадян захистом від різних ризиків, що можуть виникнути у їхньому житті. Воно відіграє важливу роль у системі соціального захисту, забезпечуючи не лише захист від непередбачених обставин, а й створюючи умови для накопичення коштів, що сприяє покращенню добробуту населення.

Досліджуючи наукові позиції вчених щодо терміна «страхування життя», можна виділити кілька трактувань (рис. 1).

Рисунок 1 – Трактування поняття «страхування життя» [1]

На нашу думку, страхування життя – це система фінансового захисту, що передбачає виплати у разі страхового випадку шляхом формування спеціальних фондів і перерозподілу ризиків.

У Законі України «Про страхування» визначено, що страхування життя включає 5 основних класів: страхування життя, страхування життя на випадок

вступу в шлюб та на випадок народження дитини, інвестиційне страхування життя, безперервне страхування здоров'я, пенсійне страхування [2].

Поточна криза у світовій економіці поглиблює проблему старіння населення, особливо на фоні звільнень співробітників, які досягли пенсійного віку, та відсутності нових працездатних наступників, які могли б стати потенційними платниками податків. Це означає, що всі витрати на державне пенсійне забезпечення тепер покладаються на уряд [5]. Отже, вивчення досвіду роботи пенсійних страхових систем набуває особливої актуальності в сучасних умовах для багатьох країн, зокрема для України. Сучасні високорозвинені західні країни використовують дві основні моделі пенсійного забезпечення (рис. 2).

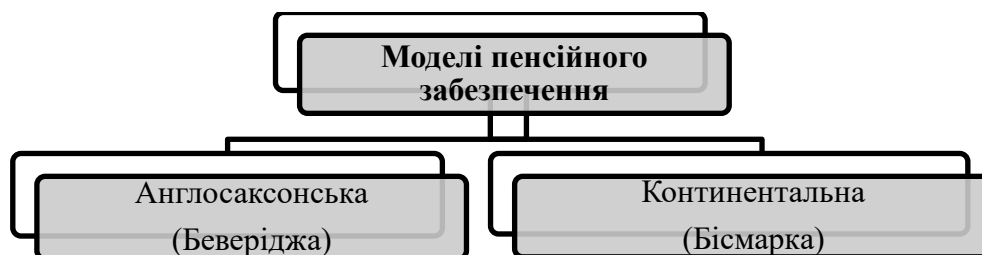

Рисунок 2 – Моделі пенсійного забезпечення [3]

Англосаксонська модель пенсійного забезпечення, характерна для США, Канади, Великої Британії, Нідерландів, передбачає мінімальну державну пенсію, що фінансується спеціальним податком і не залежить від доходів. Це базовий рівень захисту від бідності. Разом із ним функціонують додаткові, здебільшого накопичувальні, пенсійні програми, які заохочують особисту відповідальність за майбутнє. Наприклад, у Великої Британії система включає базову пенсію, яка залежить від трудового стажу, трудову (формується з внесків працівника й роботодавця) і приватні програми. Вона відповідає трирівневій моделі ОЕСР. На першому рівні держава також надає пенсійні кредити (гарантійні та ощадні) для малозабезпечених осіб. Другий і третій рівні охоплюють державні й приватні пенсії, які мають складну структуру та широкий вибір опцій.

Континентальна модель, поширена в Німеччині, Франції, Італії, Австрії, Швеції, ґрунтується на солідарному принципі: пенсії фінансуються за рахунок внесків працюючих. Основна мета – соціальна рівність, хоча це може знижувати мотивацію до заощаджень. Держава регулює пенсійні виплати залежно від економічної ситуації.

У Німеччині діє трирівнева система. Перший рівень – обов'язкове державне страхування (пенсія ~70 % від заробітку), другий – корпоративні пенсії, третій – добровільні індивідуальні накопичення (включно з інвестиціями в нерухомість, цінні папери, криптовалюту тощо). Однак країна стикається з викликами – зростанням демографічного навантаження, вичерпанням пенсійних резервів і необхідністю реформ.

Сучасні системи не відповідають «чистим» моделям Беверіджа чи Бісмарка, натомість поєднують їх елементи залежно від національних особливостей.

Лише 5 % українців користуються можливостями III рівня пенсійного забезпечення. Слабкий інтерес до страхових послуг пояснюється недовірою до

фінансової системи, відсутністю ефективного захисту прав споживачів, низькою фінансовою грамотністю, низькою платоспроможністю населення, недобросовісною поведінкою страховиків і недостатньою підготовкою страхових посередників [4].

Висновки. Отже, розвиток системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні передбачає кілька ключових напрямів. Зокрема, важливим є удосконалення фінансового ринку шляхом розширення доступних інструментів, збільшення диверсифікації інвестиційних портфелів та зростання прибутковості. Не менш значущим є підвищення фінансової грамотності населення, що сприятиме зростанню зацікавленості у недержавному пенсійному забезпеченні, збільшенню кількості його учасників та розширенню капіталу пенсійних фондів. До того ж необхідне запровадження чітких управлінських стандартів і ефективного регулювання, що дасть змогу знизити ризики та забезпечити стабільне функціонування недержавних пенсійних фондів. Ці напрямки сприятимуть зміцненню ролі недержавних пенсійних фондів у системі пенсійного забезпечення і забезпечать їх стабільність і надійність у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пасічник К. А. Розвиток ринку страхування життя в Україні: магістерська робота. Київ: Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського. 2024. С. 9.
2. Про страхування: Закон України від 01.01.2025 № 1909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (дата звернення: 08.04.2024).
3. Коржак В. Б. Система пенсійного страхування в Україні: стан, перспективи розвитку. *Західноукраїнський національний університет*. Івано-Франківськ, 2023. С. 27.
4. Лелюк Н. Є., Морозов І. О. Місце страхових компаній в пенсійному забезпеченні населення України. XII Міжнародна науково-практична конференція «Фінансове та інформаційно-аналітичне забезпечення безпеки бізнесу в умовах воєнної економіки та повоєнного відновлення» (22–23 листопада 2023 р., м. Харків). С. 110–113.

Татарчук А. О.

здобувач третього рівня вищої освіти
ПВНЗ «Європейський університет»

ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ У КОНТЕКСТІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Вступ. У сучасних умовах динамічного розвитку та високої конкуренції стратегічне управління підприємством набуває особливого значення. Досягнення поставлених цілей та ефективність діяльності підприємств залежать від здатності керівництва адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі, впроваджувати інноваційні підходи та ефективно використовувати наявні ресурси.

Мета роботи – дослідження цілей та ефективності діяльності у контексті стратегічного управління підприємством.

Основна частина. Для оцінки рівня реалізації стратегічних цілей та загальної ефективності діяльності підприємства доцільно використовувати систему ключових показників результативності. Вони дають змогу не лише кількісно визначити ступінь досягнення поставлених завдань, але й оперативно реагувати на виявлені відхилення, ухвалюючи обґрунтовані стратегічні управлінські рішення. У табл. 1 наведено відповідні індикатори, що відображають динаміку змін і дають змогу комплексно оцінити ефективність функціонування підприємства в коротко- та довгостроковій перспективі.

Таблиця 1 – Показники, які характеризують досягнення цілей та ефективність діяльності підприємства [1, с. 608]

Стратегічна мета	Показники результативності
Підвищення кваліфікації менеджерів зі збуту	Кількість співробітників, які підвищили кваліфікацію
Підвищення якості продукції	Зменшення відсотка браку
Підвищення якості сировинної бази	Відсоток неякісної сировини
Прискорення виробничого процесу	Строк виробничого циклу
Підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю	Тривалість обороту дебіторської заборгованості
Вихід на нові ринки збуту	Частка експорту в загальному обсязі реалізації
Підвищення популярності торгової марки	Наявність інформативного та привабливого офіційного сайту
Збільшення виручки від реалізації	Величина чистого доходу
Підвищення ефективності використання власного капіталу	Рентабельність власного капіталу

Показники, які відображають досягнення стратегічних цілей та ефективність діяльності підприємства, формують комплексну систему оцінювання результативності управлінських рішень і динаміки його розвитку.

Зокрема, підвищення кваліфікації менеджерів зі збуту можна оцінити за кількістю працівників, які пройшли професійне навчання або підвищили свою кваліфікацію. Це свідчить про прагнення підприємства до зростання компетентності персоналу, як засобу підвищення конкурентоспроможності. Покращення якості продукції вимірюється через зменшення відсотка бракованої продукції, що вказує на вдосконалення виробничих процесів і контроль якості. Одночасно якість сировинної бази оцінюється за часткою неякісної сировини, яка безпосередньо впливає на кінцеву якість продукції.

Для прискорення виробничого процесу використовується показник тривалості виробничого циклу; його скорочення свідчить про підвищення ефективності використання ресурсів і технологій. Управління дебіторською заборгованістю також є важливим аспектом, що впливає на фінансову стабільність підприємства.

У контексті виходу на нові ринки збуту важливим є показник частки експорту в загальному обсязі реалізації, який відображає рівень зовнішньоекономічної активності. Популярність торгової марки оцінюється через наявність

інформативного та привабливого офіційного сайта, що є суттєвим елементом сучасного маркетингового просування. Виручка від реалізації визначається за показником чистого доходу, який є основним індикатором фінансових результатів підприємства. Нарешті, ефективність використання власного капіталу вимірюється рівнем його рентабельності, що свідчить про здатність підприємства генерувати прибуток із наявних ресурсів.

Висновки. Отже, кожен показник має стратегічне значення і в сукупності дає змогу оцінити стан підприємства, виявити його сильні сторони та визначити пріоритетні напрями подальшого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вовк В., Гаврильченко О. Стратегічна карта як складова маркетингової стратегії підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2024. № 5. С. 604–608.

Юрчишена Л. В.

канд. екон. наук, доцент,
завідувач кафедри фінансів і банківської справи
Донецького національного університету імені Василя Стуса

Криворучко А. С.

магістрант ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»
Донецького національного університету імені Василя Стуса

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ ВИМІР

Вступ. У сучасному світі, де щодня визначаються нові напрями розвитку суспільства, одним із провідних трендів є цифровізація. Для України, яка перебуває в умовах війни, політичної та економічної нестабільності, особливої уваги набуває питання забезпечення стабільних податкових надходжень. У цьому контексті важливим є дослідження процесів цифровізації податкового адміністрування, які відкривають можливості для спрощення процедур оподаткування, підвищення довіри до податкової системи, що сприятиме стимулюванню економічного розвитку країни.

Метою роботи є обґрунтування теоретико-правових аспектів цифровізації податкового адміністрування з метою подальшого визначення шляхів його для удосконалення.

Основна частина. Пандемія коронавірусу, що розпочалась у 2019 р., та російсько-українська повномасштабна війна, яка триває уже понад 3 роки, продемонстрували важливість розвитку цифрових технологій в усіх сферах життя суспільства. Податкова система, як невід’ємний елемент суспільних процесів, також зазнала істотних змін завдяки тренду впровадження цифрових технологій.

З огляду на важливість стабільних податкових надходжень до державного бюджету, зокрема в часи війни, адже в більшості військові потреби країни закри-

ваються за рахунок податків, є сенс у спрощенні податкового адміністрування задля збільшення таких податкових надходжень, у тому числі завдяки цифровізації.

Власне цифровізація податкового адміністрування в Україні виступає одним із провідних напрямів реформування, що спрямований на спрощення та оптимізацію процесів справляння податків і зборів, удосконалення податкової системи, підвищення рівня її прозорості, а також посилення заходів щодо запобігання ухиленню від сплати податків і протидії тіньовій економіці. Важливими складниками цього процесу є впровадження електронних сервісів, автоматизація податкових процесів та інтеграція новітніх цифрових технологій у систему податкового адміністрування.

Щодо правового регулювання цифровізації податкового адміністрування, варто зазначити, що однією зі стратегічних цілей діяльності Державної податкової служби України на 2025–2030 рр., відповідно до Наказу ДПС від 21.02.2025 № 150 «Про затвердження місії та Стратегічного плану Державної податкової служби України на 2025–2030 рр.» [1], є створення та впровадження сучасних цифрових рішень податкового адміністрування, що також є однією з основних стратегічних цілей Національної стратегії доходів до 2030 р., схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2023 р. № 1218-р [2]. Утім, незважаючи на окреслення пріоритетності цифрових трансформацій, сьогодні відсутнє належне нормативно-правове закріплення понять і механізмів цифровізації саме у сфері податкового адміністрування. Зокрема, ні в Податковому кодексі України [3], ні у Положенні про Державну податкову службу України [4] питання цифровізації безпосередньо не врегульовано. Це може створити правову невизначеність та ускладнює системне впровадження цифрових технологій у сфері оподаткування. У зв'язку з цим виникає нагальна потреба в систематизації та конкретизації правових основ цифровізації податкового адміністрування, що може передбачати внесення відповідних змін до Податкового кодексу України, а також до нормативно-правових актів, які регулюють діяльність Державної податкової служби.

У цьому контексті важливим є комплексний аналіз теперішньої ситуації цифровізації податкового адміністрування в Україні, що дасть змогу виявити як наявні сильні сторони, так і її вразливі місця, потенційні можливості для розвитку та зовнішні загрози. Враховуючи вищевикладене, доцільним є застосування методу SWOT-аналізу податкового адміністрування в Україні.

Проведений SWOT-аналіз засвідчує, що податкове адміністрування в Україні має значний потенціал у напрямі цифровізації, зокрема завдяки розвитку електронних сервісів, запровадженню відкритих даних та орієнтації на інновації в управлінні. Наявність стратегічних планів та державних програм у цій сфері є свідченням політичної підтримки цифрової трансформації податкової системи.

Водночас існують недоліки, серед яких треба виділити відсутність комплексного нормативного врегулювання процесів цифровізації у податковій сфері, недостатній рівень інтеграції електронних сервісів, проблеми із забезпеченням кібербезпеки, що ускладнює ефективну реалізацію цифрових реформ та створює правові й організаційні ризики для подальшого розвитку.

*Рисунок 1 – SWOT-аналіз цифровізації податкового адміністрування в Україні
Джерело: оригінальна розробка авторів*

Однак Україна має значний потенціал для вдосконалення податкового адміністрування завдяки впровадженню новітніх технологій, використанню інструментів штучного інтелекту, інтеграції з міжнародними стандартами та спрощенню оподаткування, що відкриває шлях до підвищення прозорості й ефективності податкової системи.

Загрози для розвитку цифрового податкового адміністрування, як-от ризики кібербезпеки, політична та економічна нестабільність, низький рівень довіри до податкової служби, спротив впровадженню змін серед окремих платників і держслужбовців, ризик несвоечасного або неповного нормативного закріплення цифрових процесів, вимагають системного підходу та цілеспрямованої законодавчої роботи.

Висновки. Отже, успішна цифровізація податкового адміністрування в Україні потребує комплексних заходів, спрямованих на нормативно-правове закріплення процесів цифрової трансформації, забезпечення належної безпеки даних, підвищення цифрової грамотності платників податків і працівників ДПС, а також активної інтеграції України в європейський цифровий простір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Наказ ДПС від 21.02.2025 № 150 «Про затвердження місії та Стратегічного плану Державної податкової служби України на 2025–2030 рр.». URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/zakonodavstvo-pro-diyalnis/nakazi-pro-diyalnist/79393.html> (дата звернення: 26.04.2025).

2. Національна стратегія доходів. *Офіційний сайт Міністерства фінансів України*. 2025. URL: https://mof.gov.ua/uk/national_income_strategy-716 (дата звернення: 26.04.2025).

3. Податковий кодекс України в редакції від 01.04.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 26.04.2025).

4. Положення про Державну податкову службу України в редакції від 22.10.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-%D0%BF#n15> (дата звернення: 26.04.2025).

Федченко О. О.

аспірант кафедри фінансів

Одеського національного економічного університету

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Вступ. Система соціального страхування є ключовим елементом соціального захисту населення України, роль якого критично зростає в періоди соціально-економічних потрясінь та фінансової турбулентності. Сучасні виклики, пов'язані з воєнною агресією, макроекономічною нестабільністю та демографічними змінами, створюють безпрецедентне навантаження на фонди соціального страхування та механізми надання соціальної підтримки. Водночас паралельним потужним трендом є цифровізація економіки та суспільного життя, що відкриває нові можливості, але й створює нові виклики для функціонування державних інститутів, включно з системою соціального страхування. Актуальність дослідження полягає у необхідності осмислення напрямів та наслідків трансформації вітчизняної системи соціального страхування під впливом двох визначальних факторів – перманентної фінансової нестабільності та всеохопної цифровізації. Розуміння цих процесів є критично важливим для розробки ефективної державної політики, спрямованої на забезпечення стійкості та адаптивності соціального захисту в Україні.

Мета роботи – проаналізувати ключові напрями трансформації системи соціального страхування України, що відбуваються під впливом процесів цифровізації економіки, особливо в контексті викликів, спричинених фінансовою турбулентністю, та окреслити роль цифрових технологій у підвищенні її ефективності та стійкості.

Результати дослідження. Функціонування системи соціального страхування в Україні останніми роками відбувається в умовах значної фінансової невизначеності, що проявляється у дефіциті бюджетів фондів соціального страхування, зростанні потреби у соціальних виплатах через втрату доходів населенням, внутрішнє переміщення осіб та інші кризові явища. Ці фактори чинять тиск на адміністративну спроможність і фінансову стійкість системи. Саме в цих умовах цифровізація виступає не просто як паралельний процес, а як потенційний інструмент адаптації та модернізації соціального страхування.

Ключові напрями трансформації соціального страхування під впливом цифровізації в умовах фінансової турбулентності включають:

1. Підвищення операційної ефективності та адміністративної спроможності. Впровадження Єдиної інформаційної системи соціальної сфери (ЄІССС), електронного кабінету страхувальника та застрахованої особи, автоматизація процесів призначення та виплати допомоги дають змогу оптимізувати витрати на адміністрування, пришвидшити обробку звернень та зменшити бюрократичне навантаження, що є особливо важливим за обмежених ресурсів під час фінансової турбулентності. Цифрові інструменти також посилюють можливості для верифікації даних та протидії шахрайству [1].

2. Покращення доступності та адресності соціальних послуг. Розвиток порталу та мобільного застосунку «Дія», вебпорталів Пенсійного фонду та інших фондів соціального страхування спрощує для громадян доступ до інформації та послуг, особливо для ВПО та осіб на тимчасово окупованих територіях. Цифрові реєстри та аналітика великих даних створюють передумови для кращого таргетування допомоги найбільш вразливим категоріям населення, що підвищує ефективність використання коштів соціального страхування в умовах їх дефіциту [2, с. 255].

3. Адаптація до нових форм зайнятості. Цифровізація економіки породжує нові форми зайнятості (платформна зайнятість, фриланс), які часто залишаються поза традиційними межами соціального страхування. Трансформація системи має включати розробку цифрових рішень для обліку та залучення таких категорій працівників до системи соціального страхування, забезпечуючи їх соціальний захист, що набуває особливої ваги за умови зростання неформальної зайнятості під час фінансової турбулентності.

4. Нові виклики та ризики. Разом із можливостями цифровізація породжує ризики кібербезпеки для баз даних та фінансових потоків соціального страхування, які можуть посилюватися в умовах війни. Проблема «цифрового розриву» може обмежувати доступ до електронних послуг соціального страхування для певних категорій населення (літні люди, мешканці сільської місцевості без стабільного інтернету) [3, с. 141].

Висновки. Трансформація системи соціального страхування України є складним процесом, що визначається впливом фінансової турбулентності та цифрової революції. Цифровізація виступає ключовим фактором, що може як посилити стійкість системи соціального страхування до фінансових шоків через підвищення ефективності та доступності, так і створити нові ризики. Подальший розвиток соціального страхування в Україні неможливий без глибокої інтеграції цифрових технологій в усі аспекти її функціонування – від адміністрування внесків та виплат до аналізу даних та стратегічного планування.

Практична значущість дослідження полягає у визначенні пріоритетних напрямів використання цифрових інструментів для модернізації соціального страхування в умовах перманентної нестабільності. Теоретична значущість – у поглибленні розуміння взаємовпливу фінансових криз та процесів цифровізації на інститути соціального захисту. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на оцінку економічної ефективності конкретних цифрових рішень соціального страхування, розробку моделей управління кіберризиками для ЄІССС та аналіз шляхів подолання цифрової нерівності у доступі до соціальних послуг.

Успішна цифрова трансформація соціального страхування є невід’ємним складником забезпечення соціальної безпеки та стійкого розвитку фінансової системи України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про схвалення Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери: Розпорядження КМУ від 28.10.2020 № 1353-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2020-p#Text> (дата звернення: 16.04.2025).

2. Жаворонок А. В., Лопашук І. А. Цифровізація соціальної сфери в контексті забезпечення економічної безпеки держави. *Економічний простір*. 2024. № 189. С. 253–257. DOI: 10.32782/2224-6282/189-45.

3. Худолій А. Кібербезпека: сучасні виклики перед Україною. *Acta De Historia & Politica: Saeculum XXI*. 2019. № 1. С. 138–146. DOI: 10.26693/ahpsxxi 2019.01.138.

Юрчишен Д. В.

аспірант ОНП «Економіка»

Донецького національного університету імені Василя Стуса

ПІДХОДИ ДО ПОНЯТТЯ «ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ»

Вступ. Розвиток цифрових технологій зумовлює зміни у підходах до ведення бізнесу, трансформуючи класичні моделі управління, організації та взаємодії зі споживачами. Поняття «цифрова трансформація» розглядається як комплексний процес впровадження інноваційних технологій, що змінює не лише окремі бізнес-процеси, а й стратегічне бачення бізнесу. Різноманітність підходів до визначення цього поняття обумовлюється як галузевими особливостями, так і динамікою глобального цифрового середовища. Аналіз наявних наукових підходів дає змогу виокремити основні трактування цифрової трансформації, що базуються на інтеграції цифрових інструментів та переосмисленні бізнес-моделей. Вивчення цих підходів є важливим для глибшого розуміння особливостей впровадження цифрових змін у бізнес-середовищі та формування ефективних стратегій трансформації в умовах високої мінливості та невизначеності сучасної економіки.

Метою роботи є узагальнення та систематизація підходів до поняття «цифрова трансформація».

Основна частина. Різномісність підходів до поняття «цифрова трансформація» у науковій спільноті та серед практиків потребує їх систематизації та уточнення змісту, оскільки останніми роками активно розвиваються цифрові технології в усіх сферах життя. Цифровізація впроваджується не лише за ініціативою бізнесу, а й закладена у стратегічні пріоритети розвитку держави. Відтак розглянемо основні підходи до цього поняття (табл. 1).

Таблиця 1 – Підходи до поняття «цифрова трансформація»

Автор	Поняття «цифрова трансформація»
Дергачова Г. М., Колешня Я. О.	«Зміна форми діяльності, перебудова організаційної структури, застосування нових бізнес-моделей, нових джерел і форм отримання доходу, залучення широкого кола споживачів, виведення обслуговування клієнтів на новий рівень, змішування сфер функціонування у нових форматах, в тому числі у вигляді цифрових платформ» [1]
Bloomberg J.	«Стратегічна трансформація бізнесу, керована споживачами, яка вимагає наскрізних організаційних змін, а також впровадження цифрових технологій» [2]
Канцур І., Меліневський А., Супруненко С.	«Ефективний інструмент управління бізнесом, що ґрунтується на використанні інноваційних технологій, пріоритетними з яких є: інформаційно-комунікаційні, технології блокчейн, цифровізація інфраструктури, впровадження системних методів управління проєктами» [3]
Топалов Р. М.	«Модифікація усіх бізнес-процесів суб'єктів господарювання, яка відбувається на основі впровадження інформаційних технологій, які видозмінюють концепцію його розвитку та масштабування, і так забезпечують конкурентоспроможність у національному та глобальному просторах» [4]
Hewlett Packard	«Процес трансформації традиційних методів ведення бізнесу та інтеграції цифрових підходів у різні аспекти діяльності організації, щоб змінити спосіб їх функціонування та надання цінності клієнтам» [5]
Зозуля А., Мигаль Т., Бабій С., Білоус В., Гнедько Б., Кондюк С.	«Процес інтеграції цифрових технологій у всі аспекти людського життя, включаючи економіку, суспільство та культуру» [6]
Pratt M. K.	«Впровадження цифрових технологій у продукти, процеси й стратегії організації для покращення взаємодії з клієнтами, підвищення ефективності та конкурентоспроможності» [7]

На основі аналізу вищезазначених визначень можна виокремити такі підходи до розуміння цифрової трансформації:

- організаційно-структурний підхід, що передбачає зміну організаційної структури, бізнес-моделей підприємств, стратегічну трансформацію їх діяльності під впливом цифрових технологій і споживацьких очікувань;
- технологічний підхід визначає цифрову трансформацію як впровадження інноваційних технологій (ІКТ, блокчейн, цифрова інфраструктура);
- процесний підхід визначає цифровізацію бізнес-процесів, інтеграцію цифрових інструментів для оптимізації операцій, підвищення ефективності, створення нової цінності для клієнтів;
- соціально-культурний підхід як поширення цифрових технологій на економіку, суспільство й культуру загалом, не тільки в межах бізнесу.

Висновки. Резюмуючи, можна визначити авторське бачення поняття «цифрова трансформація» як комплексний процес інтеграції цифрових технологій у бізнес-процеси, організаційні структури та стратегії розвитку підприємств, який змінює способи створення цінності для клієнтів, формує конкурентне середовище у цифровій економіці, що супроводжується соціально-економічними змінами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дергачова Г. М., Колешня Я. О. Цифрова трансформація бізнесу: сутність, ознаки, вимоги та технології. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2020. № 17. DOI: 10.20535/2307-5651.17.2020.216367.
2. Bloomberg J. Digitization, digitalization, and digital transformation: confuse them at your peril. *Forbes*. 29.04.2018. URL: <https://www.forbes.com/sites/jasonbloomberg/2018/04/29/digitization-digitalization-and-digital-transformation-confuse-them-at-your-peril/#78e677fd2f2c>
3. Канцур І., Меліневський А., Супруненко С. Цифрова трансформація в управлінні бізнесом в умовах сучасних викликів. *Via Economica*. 2023. № 3. № 42–47.
4. Топалов Р. М. Цифрова трансформація бізнесу: сутність та характеристика. *Економічні науки. Серія «Регіональна економіка»*. 2024. № 1(21(83)). С. 481–488.
5. What is digital transformation? *Hewlett Packard Enterprise*. URL: https://www.hpe.com/emea_europe/en/what-is/digital-transformation.html
6. Цифрова трансформація і її вплив на ринок праці / А. Зозуля, Т. Мигаль, С. Бабій, В. Білоус, Б. Гнедько, С. Кондюк. *Академічні візії*. 2024. № 27. URL: <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/840>
7. Pratt M. K., Sparapani J. What is digital transformation? Everything you need to know. *SearchCIO*. 2021. URL: <https://www.techtarget.com/searchcio/definition/digital-transformation>

СЕКЦІЯ 3. РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Dmytrenko A.

Doctor of Economic Sciences, Docent, Professor
at the Department of Finance, Banking and Taxation
National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic»

DIGITALISATION OF BUSINESS IN THE MODERN ECONOMIC PARADIGM IN THE CONTEXT OF DIGITAL TRANSFORMATION OF THE ECONOMY

Introduction. The current economic paradigm is changing under the influence of digital technologies, which transform the material basis of production, generate new opportunities for market interaction between business entities and approaches to coordinating economic activities. One of the forms of such interaction is the business system. In particular, high-tech business uses platform systems as a management model and displaces traditional corporations from their leadership positions. Digitalization of business has become one of the main trends in the modern economy, contributing to the efficiency, competitiveness and innovation potential of companies. In Ukraine, the most accessible and widespread examples of digitization and communication with government agencies are the Diya app, Netflix services, e-governance, online learning, and the transformation of Ukraine's healthcare, education, tourism, and security sectors. Digitalization is relevant to a significant portion of the activities of domestic, joint ventures and foreign enterprises, and is fundamentally changing our lives and communication processes. A business that follows the latest trends in digital innovation and is ready to implement them, is able to adapt to more flexible business processes, has a significant potential for success, and also receives significant benefits: the effectiveness of employee-employer interaction; the digital economy is changing the rigid working day schedule of employees to a flexible one.

Purpose of work. Today, the use of digital technologies is even becoming mandatory for many businesses operating in today's competitive environment, especially to save time and avoid unnecessary costs. Digitalization can provide many benefits, whether a company is switching from paper invoices to electronic invoices or completely revising all sales-related operations for online optimization and automated diagnostics. The study aims to identify the essential features of digital business systems and the principles of their functioning to differentiate them from other forms of coordination of economic activity, taking into account the peculiarities of the digital economy.

The main material of the study. Digital business systems are of particular importance from a practical point of view, as companies from various sectors of the economy seek to use external resources to meet the growing needs of customers. In today's business environment, the concept of digitalization of society and the economy is seen as the basis for implementing innovative changes. In this sense, digital transformation is aimed at diffusing digital technologies into all types of business and social life, which requires the creation of an appropriate regulatory environment. Digitalization is a major driver of global economic growth and a key factor in the development of

the digital economy in Ukraine. An analysis of government initiatives to develop the digitalization of the national society and economy shows that this process is increasing in intensity in Ukraine. The digital transformation of business in Ukraine makes a significant contribution to sustainable economic growth, increasing the competitiveness of basic industries and innovative sectors of the economy. The use of digital technologies is becoming mandatory for many types of business in Ukraine operating in the modern competitive environment. In the context of Ukraine's European integration, there is a need to join European programmers of digitalization and digital transformation of business [3, p. 131–135].

Digital business systems are of particular importance from a practical point of view, as companies from various sectors of the economy seek to use external resources to meet the growing needs of customers. The system approach allows companies / firms / enterprises and other forms of organizations to move to a new form of cooperation – to provide customers with a package of services aimed at meeting their needs in full. At the center of the system is the customer, his or her interests and needs, which companies are trying to meet. The implementation of the system approach fundamentally changes the approach to the principles of competition – now dynamic competition is built on a completely different level and can be carried out between business systems, both in the external and internal environment. Digitalization is effectively promoting the idea of business systems and enabling its full implementation with digital platforms. Digital technologies have made it possible to develop the system approach on a larger scale. At the same time, an effective system of cooperation and enhanced interaction based on business partnerships rather than competition both inside and outside the system should be developed within the business system. Business systems are a form of flexible and diverse cooperation and business partnerships that allow to erase industry boundaries, move away from old approaches and develop customer focus not in the direction of 'fighting for a customer', but in the direction of interaction with customers, meeting their needs for services, purchasing goods and other activities within the framework of digitalization.

In the context of Ukraine's European integration, there is a need to join European programmers of digitalization and digital transformation of business. The focus of European countries on increasing the use of cloud settlement services by national companies and increasing the digital intensity of small and medium-sized businesses is noteworthy. These strategic directions of development are reflected in the provisions of the '2030 Digital Compass: the European way for the Digital Decade' [1; 2]. Today, the use of digital technologies is even becoming mandatory for many businesses operating in today's competitive environment, especially to save time and avoid unnecessary costs. Digitalization can provide many benefits, whether the company is switching from paper invoices to electronic invoices or completely revising all operations related to sales organization for online optimization and automated diagnostics.

Conclusions. Thus, based on the results of the study, it can be concluded that Ukraine has joined the global digitalization process and is undergoing transformational changes towards the formation of a digital society and digital economy. Despite the full-scale invasion, regional digital transformation remains a constant priority for the Ministry of Digital Transformation of Ukraine. After all, regional digitalization, especially in times of war, is necessary to provide quality medical, educational, social,

administrative and other public services, ensure access to mobile and fixed-line internet, and improve cybersecurity and the functioning of critical infrastructure in general. The business models of the world's largest companies are aging and no longer provide the same source of value to consumers and guarantee large profits as they used to. New technologies, including digital platforms, are inevitably becoming a source of transformation for business ecosystems. The digital economy is already changing consumer preferences and production methods, and it is capable of disrupting entire sectors of the economy.

LIST OF REFERENCES

1. Fischuk, V. and Matiushko, V., Cherniev, Ye. (2020). Ukraine 2030E – a country with a developed digital economy. *Ukrainian Institute of the Future*. Available at: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html>, last accessed 2016/11/21 (accessed April 08, 2025).
2. 2030 Digital Compass: the European way for the Digital Decade (2025). *European Commission*. Available at: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/communication-digitalcompass-2030_en.pdf (accessed April 08, 2025).
3. Cherep, O., Dashko, I., Bexhter, L. and Pidlisnyy, R. (2024). «Advantages and challenges of digitalization of the Ukrainian economy». *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*. Vol. 9, № 1, pp. 131–135. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-1-21>

Семенова В. Г.

д-р екон. наук, професор кафедри фінансів
Одеського національного економічного університету

Андросова М. О.

магістрант ОП «Управління публічними фінансами»
Одеського національного економічного університету

ФІНАНСОВІ ІННОВАЦІЇ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Вступ. У сучасних умовах глобальної цифровізації економіки фінансові інновації стали визначальним чинником розвитку як окремих підприємств, так і національних економік загалом. Цифрові технології активно трансформують традиційні фінансові системи, сприяючи створенню нових продуктів, послуг, бізнес-моделей та способів взаємодії між суб'єктами ринку. Фінансові інновації проявляються в розвитку фінтех-компаній, появі нових платіжних систем, запровадженні криптовалют, блокчейн-технологій, використанні штучного інтелекту для оптимізації фінансових процесів. Вони істотно змінюють роль класичних фінансових інститутів та актуалізують потребу в адаптації державної політики і регуляторного середовища до нових викликів. Дослідження фінансових інновацій в умовах цифровізації є важливим для розуміння динаміки сучасного фінансового ринку, прогнозування його подальшого розвитку та формування стратегій успішної інтеграції новітніх технологій у фінансову практику.

Мета роботи. Метою роботи є теоретичне обґрунтування сутності фінансових інновацій в умовах цифровізації економіки та характеристика основних видів сучасних фінансових інновацій.

Основна частина. Фінансові інновації – це нові або вдосконалені фінансові продукти, послуги, процеси чи інститути, які створюються з метою підвищення ефективності фінансової системи, розширення можливостей доступу до фінансових ресурсів і оптимізації фінансових потоків. Вони охоплюють як технологічні нововведення (наприклад, впровадження цифрових платіжних систем), так і організаційні зміни у функціонуванні фінансових ринків і установ [1]. За визначенням Т. Біссмара та М. Трау, фінансова інновація є процесом створення та впровадження нових фінансових інструментів, ринків і практик, що сприяють більш ефективному розподілу ресурсів в економіці [2].

В умовах цифровізації економіки фінансові інновації набувають нового змісту: цифрові технології стають базисом для створення принципово нових фінансових продуктів і моделей взаємодії. З'являються цифрові валюти, мобільні платформи для банкінгу, краудфандингові сервіси, смарт-контракти, децентралізовані фінансові системи (DeFi), що змінюють не лише фінансову інфраструктуру, а й саму природу фінансових відносин. З позиції Європейського центрального банку (ЄЦБ), цифровізація фінансів сприяє зростанню конкуренції на фінансовому ринку, підвищенню якості послуг для споживачів, але водночас висуває нові вимоги до регулювання і кібербезпеки [3].

В умовах цифровізації економіки фінансові інновації проявляються у широкій різноманітності форм і напрямів. Основні приклади сучасних фінансових інновацій наведені у табл. 1.

Таблиця 1 – Основні види сучасних фінансових інновацій

Рік	Банк або організація	Характеристика інновації
2017	Monobank	Перший в Україні мобільний банк без відділень. Monobank пропонує клієнтам повноцінний банківський сервіс через мобільний додаток, включно з відкриттям рахунків, випуском карт, кредитуванням, кешбек-програмами та інвестиційними продуктами. Весь процес обслуговування здійснюється онлайн, що знижує витрати банку і дає змогу пропонувати кращі умови клієнтам
2016	Prozorro	Електронна система публічних закупівель, яка забезпечує повну прозорість тендерних процедур в Україні. Prozorro дає змогу всім охочим бачити всі етапи закупівлі онлайн, зменшуючи рівень корупції та підвищуючи конкуренцію серед учасників. Це важливий приклад впровадження технологій для підвищення ефективності державних фінансів
2015	Kuna.io	Перша в Україні криптовалютна біржа, що забезпечує купівлю, продаж і обмін цифрових активів. Kuna.io створила безпечну інфраструктуру для операцій із криптовалютами в Україні, стимулюючи розвиток фінансових технологій і поширення цифрових активів серед бізнесу та населення
2022	Дія.City	Спеціальний правовий режим для ІТ-компаній в Україні, який включає податкові пільги, гнучкі умови працевлаштування та захист прав

Рік	Банк або організація	Характеристика інновації
		інтелектуальної власності. Дія.City створює сприятливе середовище для розвитку фінансових технологій (FinTech), стимулюючи появу стартапів у сфері цифрової економіки
2020	Weld Money	Українська фінтех-компанія, яка створила платформу для миттєвих криптовалютних оплат через традиційні банківські картки. Weld Money інтегрує криптовалюту у повсякденні фінансові операції, даючи змогу оплачувати товари і послуги з криптогаманця без складних процедур обміну
2022	UNHCR (Агентство ООН у справах біженців)	В умовах війни в Україні UNHCR впровадило цифрові рішення для грошової допомоги через банківські рахунки та мобільні додатки. Виплати адресної допомоги здійснюються безпосередньо на картки постраждалих, що забезпечує швидкість, прозорість і мінімізацію витрат на адміністрування гуманітарної допомоги

Джерело: сформовано автором на основі джерела [4]

Висновки. Фінансові інновації в умовах цифровізації економіки змінюють структуру та функціонування фінансового сектору. Приклади таких інновацій в Україні та світі, як Monobank, Prozorro, Prozorro.Sale, Kuna.io, Дія.City, Weld Money та ініціатива UNHCR із цифрових виплат, демонструють різні напрями розвитку – від мобільного банкінгу до криптовалютних сервісів і прозорих державних закупівель.

Впровадження зазначених інновацій сприяє розширенню доступу до фінансових послуг, підвищенню прозорості та ефективності фінансових операцій, розвитку фінансової інклюзії та стимулюванню економічного зростання. Водночас цифровізація фінансів формує нові виклики у сфері кібербезпеки, регулювання та забезпечення фінансової грамотності, що обумовлює необхідність комплексної модернізації фінансової системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Циганова Н. Фінансові інновації та їх роль у розвитку інноваційного підприємництва. *ResearchGate*. 2017. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/25360/N_Tsyganova.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 27.04.2025).
2. Bank for International Settlements. URL: <https://www.bis.org> (дата звернення: 27.04.2025).
3. European Central Bank. URL: <https://www.ecb.europa.eu/home/html/index.en.html> (дата звернення: 27.04.2025).
4. Ukrainian fintech catalog 2024. *Українська асоціація фінтех та інноваційних компаній*. URL: https://fintechua.org/catalog_2024eng. (дата звернення: 27.04.2025).

Вишивана Б. М.
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту
Львівського національного університету імені Івана Франка
Безпалько М. А.
здобувачка вищої освіти 2-го курсу
ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»
Львівського національного університету імені Івана Франка

ВПРОВАДЖЕННЯ Е-ГРИВНІ В УКРАЇНІ: ПЕРЕДУМОВИ, ПЕРЕВАГИ ТА ЗАГРОЗИ

Вступ. У сучасному світі цифровізація фінансових систем стала невід’ємною частиною розвитку економіки. Центральні банки багатьох країн досліджують можливості впровадження цифрових валют центрального банку (ЦВЦБ) як відповіді на виклики, пов’язані з розвитком фінансових технологій, зростанням популярності криптовалют і необхідністю підвищення ефективності платіжних систем. Україна не є винятком у цьому процесі. Національний банк України (НБУ) розпочав дослідження щодо впровадження електронної гривні (е-гривні) ще у 2016 р.

Метою дослідження є аналіз передумов, які спонукали до розгляду можливості впровадження е-гривні в Україні, виокремлення переваг та окреслення можливих загроз, пов’язаних зі впровадженням ЦВЦБ в Україні.

Основна частина. Дослідження феномену ЦВЦБ є доволі новим предметом наукових дискусій і представлено переважно роботами зарубіжних вчених у контексті впливу випуску ЦВЦБ на стабільність банківської системи, механізмів, переваг та ризиків впровадження ЦВЦБ, зокрема дослідників, як-от Р. Ауер, С. Габріель, Дж. Кіф, Т. Гріфолі, М. Періа, Р. Джукс, Д. Ніпельт та ін. Важливі аспекти зазначених проблем та можливостей запровадження ЦВЦБ в Україні висвітлюють у своїх працях вітчизняні вчені Б. Вальд, М. Король, Ю. Шаповал, М. Хуторна, О. Сударенко та інші.

Однією з визначальних передумов впровадження цифрової валюти є платіжна інфраструктура в державі. В Україні найбільший обсяг платежів та переказів (97,1 % від загального обсягу) припадає на систему міжбанківських розрахунків (СЕП), водночас найбільша кількість операцій останніми роками була здійснена через карткові платіжні системи (84,2 % від загальної кількості), що робить їх стабільність критично важливою для довіри до банківської системи. На початок 2025 р. загальна кількість платіжних карток в Україні досягла 132 млн шт., що на 15 % більше, ніж роком раніше [1].

Отже, сьогодні в Україні платіжні картки залишаються наймасовішим та найзручнішим інструментом для безготівкових розрахунків завдяки розвиненій інфраструктурі та зростанню популярності Р2Р-переказів. Паралельно спостерігається поступовий розвиток інноваційних рішень, як-от СЕП-4.1 – система миттєвих переказів, що посилює доступність і швидкість електронних платежів. Електронні гроші також мають потенціал для ширшого застосування, зокрема внаслідок законодавчих змін 2023 р., однак їх розвиток обмежено через тимчасове призупинення операцій з боку НБУ після 24 лютого 2022 р.

Для українського платіжного ринку наразі актуальним залишається питання впровадження доступного, дешевого, захищеного і функціонального інструменту для здійснення роздрібних платежів на невеликі суми фізичними особами.

У 2018 р. НБУ провів пілотний проєкт із запуску е-гривні, що включав створення платформи, обмежений випуск цифрової валюти та тестування її використання [2]. Проєкт підтвердив технічну можливість впровадження, водночас виявив потребу в доопрацюванні правового регулювання, бізнес-моделі та популяризації. У 2023 р. розпочалась підготовка до відкритого тестування за участі банків, фінансових установ і їх клієнтів. Через невеликі обсяги операцій пілотний проєкт мав мінімальний вплив на макроекономіку. Проте масштабне впровадження е-гривні може змінити банківську систему та послабити вплив НБУ на макроекономічні процеси, зокрема інфляцію. Існує також ризик відтоку ліквідності з банків, що потребує запровадження обмежень на обмін безготівкових коштів на е-гривню.

Вплив е-гривні на монетарні показники залежить від її конкуренції з готівкою чи безготівковими операціями, а також від співвідношення Р2Р-переказів та оплати товарів / послуг. Якщо е-гривня стане основним засобом сплати, а її обсяг досягне 20 % від безготівкових операцій з картками, це суттєво вплине на ліквідність банків та обсяг готівки. Фактичний вплив буде визначатися швидкістю оборотності е-гривні та сферами її застосування [3].

Впровадження цифрової валюти центрального банку (ЦВЦБ) може стати потужним інструментом для Національного банку, сприяючи:

- розширенню доступу до фінансових послуг для всіх верств населення;
- скороченню обсягу готівкових операцій;
- прискоренню та спрощенню безготівкових розрахунків, а також підвищенню їх безпеки;
- стимулюванню конкуренції серед постачальників платіжних послуг;
- збільшенню прозорості фінансових операцій у державі;
- зниженню вартості безготівкових розрахунків, особливо порівняно з картковими операціями.

Проте для реалізації потенціалу ЦВЦБ необхідно подолати низку викликів. Зокрема, потрібно інвестувати значні кошти у розвиток роздрібною платіжної інфраструктури, здатної обслуговувати операції з ЦВЦБ. До того ж необхідно активно популяризувати ЦВЦБ серед населення, щоб забезпечити її широке використання.

Водночас впровадження е-гривні несе в собі певні ризики, серед яких:

- можливий негативний вплив на механізм грошово-кредитної трансмісії через обмеження здатності комерційних банків створювати кредитні гроші;
- відтік депозитів із комерційних банків до центрального банку, особливо в періоди фінансової нестабільності;
- послаблення ролі комерційних банків як кредитних посередників;
- потенційна загроза для системи страхування депозитів у довгостроковій перспективі;
- можлива «націоналізація» оптового грошового ринку.

Висновки. Отже, впровадження ЦВЦБ (е-гривні) потребує системного підходу, ретельного вивчення ризиків, адаптації законодавчої бази та суттєвих

інвестицій у технічну інфраструктуру. Остаточне рішення щодо запуску має базуватися на стратегічній оцінці його впливу на ключові цілі НБУ – цінову та фінансову стабільність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безготівкові розрахунки у 2024 р. суттєво переважали серед операцій з платіжними картками. *Офіційний портал НБУ*. 2025. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/bezgotivkovi-rozrahunki-u-2024-rotsi-suttyevo-perevajali-sered-operatsiy-z-platijnimi-kartkami> (дата звернення: 03.03.2025).

2. Аналітична записка за результатами пілотного проекту із впровадження платформи «Електронна гривня» та електронних грошей Національного банку України (е-гривні). *Офіційний портал НБУ*. 2019. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Analitichna_zapiska_E-grivnya.pdf (дата звернення: 10.04.2025).

3. Вальд Б. Цифрова валюта центрального банку: що це таке, чому всі про це говорять та як працює е-гривня. *Український капітал*. 2021. URL: <https://ucap.io/cyfrova-valyuta-czentralnogo-banku-shho-cze-take-chomu-vsi-pro-cze-govoryat-tayak-praczuivatyme-e-gryvnya/> (дата звернення: 03.04.2025).

Волкова В. В.

канд. екон. наук, доцент
кафедри фінансів і банківської справи
Донецького національного університету імені Василя Стуса

Березюк Д. С.

бакалаврант ОП «Міжнародний бізнес. Бізнес-переклад»
Донецького національного університету імені Василя Стуса

ЕЛЕКТРОННІ ГРОШІ В МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

Вступ. В умовах цифрової трансформації економіки, інтеграції до європейського фінансового простору та активізації мобільного банкінгу електронні гроші виступають не лише як зручний платіжний засіб, а й як інструмент фінансової інклюзії та підвищення ефективності бізнес-процесів. Упровадження цифрових рішень у сфері розрахунків дає змогу підприємцям зменшити витрати, розширити ринки збуту, покращити прозорість операцій та вийти з тіньового сегменту.

Мета роботи – проаналізувати вплив електронних грошей на розвиток малих і середніх підприємств в Україні, визначити основні проблеми їх впровадження та перспективи розвитку.

Основна частина. Питання цифровізації фінансових операцій є особливо актуальним для України в умовах посткризового економічного відновлення, євроінтеграційного курсу та зростаючої частки безготівкових платежів у бізнес-середовищі. За останні роки частка малих та середніх підприємств, що активно використовують електронні платіжні сервіси, зросла майже втричі, що свідчить

про стрімке проникнення цифрових технологій у підприємницький сектор. Проте разом із позитивною динамікою спостерігаються і структурні проблеми – нерівномірний доступ до цифрової інфраструктури, низький рівень фінансової грамотності та зростаючі кіберзагрози, що потребують системного вирішення.

У 2020 р. значна частина малих та середніх підприємств опиралася впровадженню електронних грошей через низький рівень цифрової грамотності та відсутність доступу до сучасних фінансових сервісів. Проте вже у 2022–2023 рр. ситуація почала стрімко змінюватися. Дані Національного банку України засвідчують, що за 2023 р. обсяг операцій з електронними грошима збільшився на 35 %, порівняно з попереднім роком, досягнувши понад 45 млрд грн. Це зумовлено активним розвитком мобільного банкінгу, хмарних сервісів для бухгалтерії та зручних платіжних платформ (Monobank, Wayforpay, Portmone тощо) [1].

Електронні гроші також забезпечують вищий рівень прозорості. Усі транзакції фіксуються, що дає змогу уникнути подвійного обліку, полегшує податкову звітність і знижує ризики корупційних схем. Для МСП, особливо у сфері електронної комерції, це надає конкурентні вигоди, оскільки клієнти надають перевагу безпечним і контрольованим способам оплати.

У 2024 р. держава активізувала програми підтримки цифрової грамотності серед підприємців. За підтримки НБУ та міжнародних партнерів (USAID, GIZ) було реалізовано кампанії з навчання користуванню електронними фінансами, хмарними сервісами, інтернет-банкінгом. Це дало змогу збільшити частку малих та середніх підприємств, що використовують електронні платіжні сервіси, майже до 70 % [3].

Однак основним викликом 2025 р. залишаються проблеми кібербезпеки. За даними CERT-UA, у 2024 р. понад 2 200 компаній стали жертвами фішингових атак, зломів електронних гаманців або несанкціонованого втручання у платіжну інфраструктуру. Це формує недовіру до цифрових рішень, особливо серед мікробізнесу в сільських регіонах.

Певним викликом залишається також нерівномірність розвитку інфраструктури. У невеликих містах або сільській місцевості часто бракує стабільного інтернету, що унеможливорює ефективне використання електронних грошей. Додатково – не всі підприємці мають змогу придбати сучасні термінали або інтегрувати електронні системи до свого бізнесу. Водночас 2025 р. став етапом нових можливостей. Національний банк України розпочав пілотне тестування цифрової гривні (е-гривні), яка дає змогу проводити розрахунки безпосередньо між користувачами без залучення банківських посередників. Це відкриває двері до ширшої фінансової інклюзії для самозайнятих осіб і мікропідприємств.

У межах курсу на євроінтеграцію Україна продовжує імплементацію директив PSD2 і AMLD, які регулюють відкритий банкінг і протидію легалізації коштів. Це створює умови для появи нових фінтех-сервісів, які можуть запропонувати інноваційні рішення для бізнесу – від мобільного інвойсингу до автоматизованих систем податкової звітності [5].

Електронні гроші, на нашу думку, також відіграють значну роль у детінізації економіки. Через фіксацію транзакцій та автоматизований облік держава має змогу краще контролювати доходи підприємств, що сприяє збільшенню надходжень до бюджету та зменшенню обсягів готівкового обігу.

З огляду на ці тенденції доцільно запропонувати декілька напрямів удосконалення: по-перше, створення регіональних програм підтримки цифровізації для МСП, по-друге, – субсидування придбання POS-терміналів для мікробізнесу, і по-третє, – запуск централізованих освітніх платформ на базі держструктур і банків. До того ж варто розглянути можливість розширення функціоналу е-гривні, наприклад, створення окремих цифрових рахунків для бізнес-платежів із податковим моніторингом, що зменшить кількість перевірок та спростить звітність.

Висновки. Електронні гроші є важливим елементом сучасної фінансової системи, який має значний потенціал для розвитку малих і середніх підприємств в Україні. Їх впровадження сприяє підвищенню ефективності фінансових операцій, зменшенню витрат і стимулюванню економічного зростання. Проте для повного використання їх потенціалу необхідно подолати наявні виклики, як-от низький рівень фінансової грамотності та технічні бар'єри. Успішне впровадження електронних грошей у малих та середніх підприємствах України може стати важливим кроком на шляху до цифровізації економіки та підвищення її конкурентоспроможності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базелюк Є. М. Фінансові технології в цифровій економіці: тенденції та виклики. Вісник фінансового права. 2023. Вип. 2. С. 34–41. URL: <http://fp.lnu.edu.ua/index.php/fp/article/download/276/273> (дата звернення: 19.04.2025).
2. Петрик О. І. Електронні гроші як елемент фінансової інклюзії в Україні. *Матеріали наукової конференції THEU*. 2023. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/11167/1/Ел_гроші.PDF (http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/11167/1/%D0%95%D0%BB_%D0%B3%D1%80%D0%BE%D1%88%D1%96.PDF) (дата звернення: 20.04.2025).
3. Звіт про розвиток фінансового сектору України у 2023 р. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 20.04.2025).
4. Батракова Т. І., Грінченко А. Ю. Проблеми та перспективи розвитку електронних грошей в Україні. *Економіка і суспільство*. 2016. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/7_ukr/118.pdf (дата звернення: 16.04.2025).
5. Deloitte Ukraine 2023–2024. *Fintech Development and SMEs in Ukraine*. Київ. URL: <https://www.deloitte.com/ua/en/services/tax/perspectives/doing-business-in-ukraine.html> (дата звернення: 18.04.2025).

Борис М. І.
магістрант ОПП «Фінанси та інноваційно-інвестиційні технології»
Львівського національного університету імені Івана Франка
Микуляк О. В.
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту
Львівського національного університету імені Івана Франка

РОЛЬ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПОСЕРЕДНИКІВ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

Вступ. Інвестиційні посередники відіграють ключову роль у функціонуванні фінансового ринку, виступаючи сполучною ланкою між інвесторами та емітентами фінансових інструментів. Їх основним завданням є полегшення руху капіталу, ефективний розподіл фінансових ресурсів, мінімізація ризиків та забезпечення високої ліквідності інвестицій. Серед таких посередників – банки, брокерські й дилерські компанії, інвестиційні фонди, страхові компанії, недержавні пенсійні фонди та кредитні установи. Вони надають широкий спектр інвестиційних послуг, зокрема купівлі-продажу цінних паперів, управління активами, консультацій щодо інвестування і фінансування інвестиційних проєктів.

Мета роботи. Метою наукової роботи є окреслити роль головних інвестиційних посередників на ринку фінансових послуг і визначити напрями розвитку їх діяльності у національній економіці.

Основна частина. Банки займають провідне місце серед фінансових посередників, пропонуючи послуги з кредитування, депозитні інструменти та управління активами [1]. Для багатьох інвесторів комерційні банки стають основним каналом ведення інвестиційної діяльності завдяки своєму доступу до значних фінансових ресурсів.

Фондові брокери та дилери формують невід’ємну частину роботи на ринку цінних паперів. Вони забезпечують реалізацію угод купівлі-продажу для клієнтів або від власного імені, мінімізуючи витрати та даючи змогу взаємодії з фінансовими ринками.

Інвестиційні фонди акумулюють кошти численних інвесторів і спрямовують їх у різноманітні фінансові активи, застосовуючи стратегію диверсифікації задля зниження ризиків. В Україні функціонують відкриті і закриті фонди, орієнтовані на задоволення потреб різних категорій вкладників [2].

Страхові компанії виступають не лише як гаранті фінансового захисту, а й як активні учасники інвестиційного процесу. Вони спрямовують акумульовані страхові премії в надійні фінансові активи, що дає змогу забезпечувати виплати клієнтам і водночас отримувати прибуток від інвестицій.

Недержавні пенсійні фонди відіграють ключову роль у пенсійному забезпеченні громадян, накопичуючи фінансові ресурси та фокусуючись на довгострокових інвестиціях. Вони вкладають кошти в державні облігації, акції та інші фінансові інструменти, мінімізуючи ризики для учасників.

Кредитні установи, до яких належать кредитні спілки й мікрофінансові організації, забезпечують доступ до фінансування для малого та середнього

бізнесу. Їх діяльність сприяє економічному зростанню, створенню нових робочих місць і підтримці підприємців, які часто не мають можливості звертатися до традиційних банківських установ.

Інвестиційна діяльність посередників чітко регламентується українським законодавством. Зокрема, її контролюють Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку і НБУ, що гарантує стабільність і прозорість фінансового сектору країни.

Важливим складником роботи таких посередників є надання консультаційних послуг. Фінансові аналітики оцінюють стан ринку, визначають потенційні ризики та розробляють оптимальні стратегічні рішення для клієнтів, допомагаючи їм досягати своїх інвестиційних цілей.

Інноваційні технології – цифрові платформи й алгоритмічний трейдинг – докорінно змінюють природу діяльності посередників. Завдяки автоматизації торгових процесів і швидкому доступу до ринків вони досягають вищого рівня ефективності та більше орієнтовані на потреби клієнтів. Інтеграція штучного інтелекту, алгоритмічного трейдингу та блокчейн-рішень дає змогу значно підвищити продуктивність торговельних операцій, скоротити витрати й забезпечити прозорість фінансових процесів. Завдяки цим технологічним досягненням українські інвестори отримують можливість виходу на міжнародні ринки та доступ до найсучасніших фінансових інструментів.

Інвестиційні посередники є ключовим елементом функціонування фінансових ринків, забезпечуючи їх ліквідність і мінімізуючи розрив між попитом та пропозицією капіталу [3]. Їх роль виходить далеко за межі простого залучення інвестицій, адже вони активно сприяють оптимальному розподілу ресурсів серед різних галузей економіки. Особливе значення має підтримка малого та середнього бізнесу, для якого доступ до фінансування через традиційні банківські установи часто залишається обмеженим.

Водночас розвиток інвестиційних посередників в Україні не обходиться без труднощів. Основними проблемами є тривала економічна нестабільність, недосконалість правової бази й низький рівень фінансової грамотності населення. Щоб подолати ці виклики й стимулювати зростання фінансового сектору загалом та його інвестиційного потенціалу зокрема, необхідно посилити державне регулювання, створити дієві механізми для захисту прав інвесторів й активізувати освітню роботу з фінансової обізнаності суспільства. Лише комплексний підхід до вирішення цих питань дасть змогу інвестиційним посередникам ефективно підтримувати економічний розвиток країни.

Висновки. Інвестиційні посередники займають ключове місце у фінансовій системі України. Вони забезпечують ефективний рух капіталу, стимулюють розвиток підприємництва і сприяють зміцненню фінансової стабільності держави. Майбутнє інвестиційних посередників в Україні великою мірою визначатиметься покращенням правового регулювання, підвищенням фінансової грамотності населення та активною інтеграцією сучасних інформаційних технологій. Формування сприятливого інвестиційного середовища створить передумови для економічного зростання й стимулюватиме приток капіталу в країну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пислиця А., Загреба І. Фінансові посередники на інвестиційному ринку в Україні. *Наукові записки Кіровоградського національного технічного університету*. 2013. Вип. 13. С. 104–108. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/84824958.pdf>
2. Банківська система: підручник / за ред. М. Крупки. 2-ге вид., перероб. і доп. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. 524 с. URL: https://econom.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/11/Bank_Syst_PIDRUCH_Krupka_Andrushchak_Paitra_2023.pdf
3. Фаріон В., Фаріон Я. Роль посередників на фінансовому ринку України. *Економічний аналіз*: зб. наук. Праць Тернопільського національного економічного університету. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2016. Т. 24, № 1. С. 153–160. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/2518>

Ткачик Л. П.

канд. екон. наук., доцент кафедри
фінансів, грошового обігу та кредиту
Львівського національного університету імені Івана Франка

Рогова В. Р.

здобувачка вищої освіти ОС «Бакалавр»
ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»
Львівського національного університету імені Івана Франка

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Вступ. У сучасному світі, що характеризується стрімким технологічним прогресом, цифровізація стала ключовим фактором трансформації багатьох сфер економіки, і банківський сектор не став винятком. Це суттєво змінює спосіб, у який банки співпрацюють зі своїми клієнтами. Цифрові технології дають змогу швидше, безпечніше та ефективніше провадити банківську діяльність.

Метою дослідження є виявлення напрямів впливу цифровізації на ефективність банківської діяльності в Україні, зокрема визначення основних переваг та можливостей, а також потенційних ризиків, що можуть виникнути під час впровадження цифрових технологій у банківську діяльність.

Основна частина. Цифрові технології кардинально змінюють банківський сектор України, впливаючи на роботу банків та їх відносини з клієнтами. Цифровізація дає змогу банкам автоматизувати багато процесів та рутинних завдань. Використання штучного інтелекту для аналізу даних та прийняття рішень, розвиток онлайн-каналів обслуговування сприяють підвищенню продуктивності праці, зменшенню черг, зниженню витрат на операції та полегшують роботу співробітників.

Завдяки інтернет-банкінгу та мобільним додаткам клієнти можуть здійснювати різні операції, як-от перекази, платежі, перевірка балансу тощо, з будь-якого

місця та у зручний для них час [1]. Користувачі мобільних телефонів є найбільш активною та перспективною частиною суспільства для банків. Розвиток мобільного зв'язку відкриває нові можливості для банків виходити на роздрібний ринок без значних інвестицій у розвиток філіальної мережі [2].

Прикладом такого успішного проєкту є «Monobank», який надає банківські послуги без фізичних відділень. «Monobank» – роздрібний продукт АТ «Універсал Банк», який виник у межах співпраці з ІТ-командою моно. У межах проєкту «Monobank» випускаються кредитні картки для клієнтів, є можливість взяти депозити й отримати інші послуги. «Monobank» працює тільки на мобільних пристроях. У мобільному застосунку, створеному спеціально для «Monobank», є великий вибір банківських послуг, у тому числі безкоштовні грошові перекази, зручна оплата комунальних платежів, можливість взяти участь в акційних пропозиціях банку й отримати кешбек, контролювати свої фінансові операції тощо [3].

«Monobank» підтримує різні методи цифрових платежів, включно з безконтактними платежами (Apple Pay, Google Pay), платежами за QR-кодом та онлайн-платежами. Підтримуються віртуальні картки в доларах США та євро, що спрощує операції з іноземною валютою та міжнародні перекази.

Одним із лідерів банківського сектору України є ПриватБанк, який також широко впроваджує цифрові технології у свою діяльність. Отримати послуги клієнти банку можуть як у фізичних відділеннях, так і через онлайн-банкінг, зокрема через мобільний застосунок «Приват24». Ключові функціональні можливості застосунку включають перекази коштів, оплату комунальних послуг, поповнення мобільного рахунку, купівлю квитків на транспорт, а додатково для підприємців платформа пропонує функції перегляду залишків на рахунках та виписок [4].

Запуск застосунку відбувся ще у 2001 р., що, ймовірно, забезпечило ПриватБанку значну конкурентну перевагу на українському ринку, та дало змогу накопичити цінний досвід у сфері онлайн-банкінгу.

До вітчизняних банків, які успішно надають послуги онлайн-банкінгу та розробляють власні мобільні застосунки, також належать Ощадбанк, Сенс Банк, УКРГАЗБАНК, ПУМБ, Укрексімбанк та інші.

Однак разом із новими можливостями, цифрові технології також несуть нові ризики та виклики. Наприклад, цифрова економіка потенційно збільшує ризик кібератак і зловживання особистою інформацією. Як наслідок – банки змушені акцентувати на захисті від кіберзагроз.

До того ж можуть виникнути проблеми з регулюванням фінансового ринку в контексті нових технологій та інновацій. Ще один ризик полягає в тому, що цифрові технології можуть не відповідати нормативним вимогам, що потенційно може призвести до низки юридичних проблем і скарг від споживачів.

Існує ризик того, що фінансові операції можуть не контролюватися в належний спосіб, що призведе до проблем із відмиванням грошей і фінансуванням тероризму. Є ймовірність втрати даних і цифрового гаманця, якщо користувачі загубили пристрій або він зламався. Отже, цифрові активи, що зберігаються на пристрої, можуть бути втрачені [5].

Варто зазначити, що «Monobank» надає пріоритет безпеці користувачів, запроваджуючи динамічні коди CVV2 для платіжних карток. Якщо ввімкнути

цю функцію в налаштуваннях, код змінюватиметься щогодини, роблячи код на фізичній картці тимчасово недійсним. Змінний код можна переглянути, лише відкривши мобільний додаток із зображенням картки на екрані смартфона, що забезпечує додатковий рівень безпеки.

Висновки. Підсумовуючи, можна сказати, що посилення процесів цифровізації розширює перед банками спектр можливостей. Сучасні цифрові технології, як-от мобільний та інтернет-банкінг, штучний інтелект, хмарні сервіси, відкривають перед фінансовими установами значні можливості для оптимізації операційних процесів, зниження витрат, підвищення якості обслуговування клієнтів тощо.

Але водночас цифровізація несе з собою низку ризиків. Банки змушені здійснювати значні вкладення у новітні технології та кібербезпеку, постійно адаптуватись до мінливого законодавства, а також готувати фахівців, здатних ефективно використовувати цифрові інструменти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ключка О., Богріновцева Л., Козій Н. Оцінка ефективності впровадження інноваційних технологій в діяльність вітчизняних банків під впливом цифрової трансформації фінансового ринку. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 62. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3908>
2. Ключка О. В., Глінський Д. Г. Вплив цифровізації на ефективність банківської діяльності. *Актуальні проблеми економіки*. 2024. Вип. 3. С. 128–134. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2024/03/3.24._topic-_Olga-V.-Kliuchka-Dmytro-G.-Glinskyi-128-134.pdf
3. Монобанк: офіційний вебсайт. URL: <https://monobank.ua/about>
4. Застосунок «Приват24». URL: <https://privatbank.ua/apps/privat-24>
5. Шафорост В. В., Корнієнко К. К., Поліщук Н. В. Розвиток фінансового ринку в умовах цифровізації економіки. *Актуальні проблеми розвитку фінансів в умовах цифровізації економіки України*. 2023. С. 137–139.

Поліщук Н. В.

д-р екон. наук, професор

Донецького національного університету імені Василя Стуса

Ніколаєва А. П.

здобувач вищої освіти ОС «Бакалавр»

ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»

Донецького національного університету імені Василя Стуса

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТИВАННЯ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Вступ. У сучасних умовах економічної глобалізації та інтеграції різних країн прямі іноземні інвестиції (ПІІ) є одним із найважливіших факторів економічного зростання та розвитку. Для України, яка переживає складний період збройної

агресії та перехідний період внутрішніх реформ, залучення іноземних інвестицій є не лише бажаним, але й стратегічною необхідністю. Іноземні інвестиції забезпечують модернізацію виробництва, впровадження інновацій, створення нових робочих місць і збільшення експортного потенціалу країни.

Але, незважаючи на потенціал України, рівень іноземних інвестицій залишається низьким порівняно з іншими країнами Східної Європи. Це свідчить про наявність системних бар'єрів для притоку іноземного капіталу. Серед них політична нестабільність, корупція, нереформована судова система, часті зміни в законодавстві, погана інфраструктура та відсутність прозорості у взаємодії бізнесу та держави. Ці проблеми створюють несприятливий інвестиційний клімат, відлякують потенційних інвесторів та обмежують можливості для економічного розвитку.

Мета дослідження – виявити основні проблеми, які стримують іноземне інвестування в економіку України, та визначити шляхи їх подолання для покращення інвестиційного клімату.

Основна частина. Іноземні інвестиції залишаються одним із ключових джерел капіталу, необхідного для модернізації виробництва, розвитку інфраструктури та впровадження інновацій в Україні. Проте іноземні інвестори не поспішають активно вкладати кошти в українську економіку. Це відчувається через низку системних проблем, що формують несприятливе інвестиційне середовище [1]. Прямі іноземні інвестиції є важливим складником розвитку національної економіки, особливо для країн із перехідною економікою. Вони не лише забезпечують приток капіталу, а і сприяють впровадженню нових технологій, створенню робочих місць і підвищенню конкурентоспроможності держави. Однак за останні десять років динаміка іноземного інвестування в Україну зазнавала суттєвих коливань, зумовлених як внутрішніми, так і зовнішніми факторами, воєнними діями, політичною нестабільністю, пандемією та глобальними економічними кризами (рис. 1).

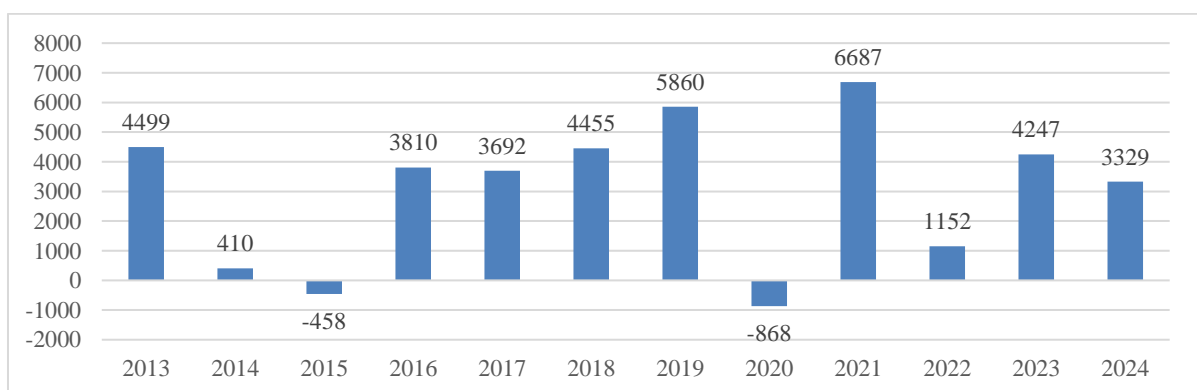

Рисунок 1 – Прямі іноземні інвестиції, млн дол. США [2]

На рис. 1 чітко простежується нестабільна динаміка залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України упродовж 2013–2024 рр. Найбільший відтік інвестицій зафіксовано у 2013 р., що збігся з початком політичної кризи, Євромайданом та анексією Криму. У 2014–2015 рр. ситуація залишалася нестабільною, що призвело до коливань у потоках іноземного капіталу. Із 2016 до

2019 р. спостерігалось поступове відновлення довіри інвесторів і зростання інвестицій завдяки частковій стабілізації політичної ситуації та проведенню економічних реформ. Проте у 2020 р. інвестиції знову зменшилися (–868 млн) через глобальну пандемію COVID-19, що призвела до невизначеності на світових ринках. У 2021 р. був зафіксований найвищий за десятиліття обсяг прямих іноземних інвестицій (6 687 млн), однак уже наступного 2022 р. інвестиції скоротилися до 1 152 млн. Незважаючи на воєнні дії, у 2023–2024 рр. простежується тенденція до часткового відновлення інвесторського інтересу, що може бути зумовлено підтримкою міжнародних партнерів, адаптацією бізнесу до нових умов та очікуванням післявоєнного відновлення країни.

Наведемо індекс інвестиційної привабливості (рис. 2), що є індикатором, який формується на основі оцінок бізнес-клімату країни та рівня довіри іноземних інвесторів до її економіки.

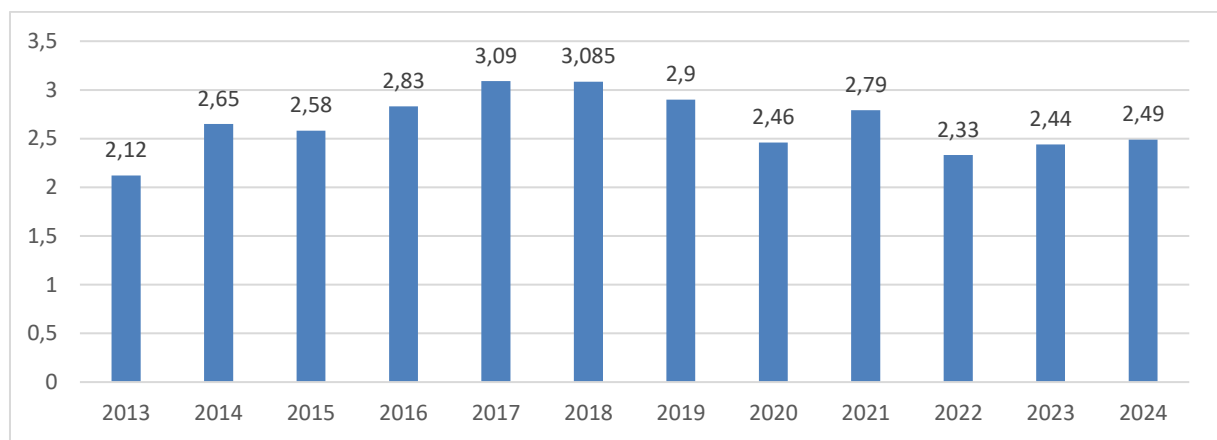

Рисунок 2 – Індекс інвестиційної привабливості України протягом 2013–2024 рр. [3]

Упродовж 2013–2024 рр. динаміка індексу інвестиційної привабливості має мінливий характер. Після початку збройного конфлікту у 2014 р. та внаслідок подальшої політичної нестабільності індекс частково зменшився у 2015 р., а стабілізувався завдяки підтримці міжнародних партнерів, проведенню реформ і структурної перебудови економіки. Проте після повномасштабного вторгнення на територію України у 2022 р. знову спостерігається зниження індексу інвестиційної привабливості. Попри це, у 2023 р. індекс показав певне покращення, що може свідчити про перспективи оптимізму інвесторів щодо післявоєнного відновлення України, активізації проєктів з міжнародною підтримкою та посилення реформаторських ініціатив.

Більше зростання інвестиційної привабливості залежить від завершення воєнних дій, забезпечення макроекономічної стабільності, удосконалення інституційного середовища та забезпечення захисту прав інвесторів.

Висновки. Іноземні інвестиції є ключовим фактором для економічного зростання України, сприяючи модернізації та інноваціям. Україна має значний потенціал завдяки своєму ринку, ресурсам, науковому та аграрному секторам, а також кваліфікованій робочій силі та законодавчій базі. Однак нестабільна економічна та політична ситуація, воєнна агресія та високий рівень корупції стримують інвесторів.

Для залучення інвестицій необхідні системні реформи, включно з боротьбою з корупцією, розвитком інфраструктури, стабільною податковою політикою та євроінтеграцією. Усунення перешкод і створення сприятливих умов дасть змогу Україні реалізувати свій інвестиційний потенціал та забезпечити економічне зростання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ризики і перспективи активізації інвестиційної діяльності в Україні. *Національний інститут стратегічних досліджень*. 2014. URL: <https://surl.li/logwur> (дата звернення: 12.04.2025).
2. Прямі іноземні інвестиції в Україну. *Мінфін*. 2025. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/> (дата звернення: 12.04.2025).
3. ЕВА: Індекс інвестиційної привабливості України: Зміни та очікування. *Журнал «Судноплавство»*. 2023. URL: <https://surl.li/ffvuhz> (дата звернення: 12.04.2025).
4. Поліщук Н. В., Попадюк Я. А. Теоретико-методичні аспекти інвестиційного механізму підприємства. *Бізнес Інформ*. 2023. № 11. С. 161–167. URL: <http://jnas.nbuiv.gov.ua/article/UJRN0001458825> (дата звернення: 10.04.2025).
5. Поліщук Н. В., Попадюк Я. А. Сучасний стан розвитку та інвестування сільськогосподарських підприємств. *Економіка та суспільство*. 2024. № 68. URL: <https://surl.li/tzftnm> (дата звернення: 10.04.2025).

Глушко А. Д.

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри
фінансів, банківського бізнесу та оподаткування
Національного університету «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

Шмалько А. В., Раєвська М. О.

здобувачі вищої освіти ОП «ІТ-фінанси»
Національного університету «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

МІСЦЕ КРИПТОВАЛЮТ У ПАРАДИГМІ ЦИФРОВОЇ ЕВОЛЮЦІЇ ФІНАНСОВИХ СИСТЕМ

Вступ. У XXI ст. цифрові технології набули визначального значення як фундаментальна рушійна сила суспільних трансформацій, зокрема у фінансовому секторі. Цифрова трансформація зумовлює появу новітніх фінансових інструментів, серед яких особливу увагу привертають криптовалюти. У контексті цифрової еволюції фінансових систем визначення місця криптовалют набуває особливої актуальності. Їх вплив на сучасну фінансову парадигму виявляється не лише у функціонуванні як альтернативного платіжного засобу, але й у створенні нових можливостей для споживачів та суб'єктів господарювання.

Мета дослідження – визначення ролі та значення криптовалют у процесі цифрової трансформації фінансового сектору, а також аналіз їх впливу на сучасну фінансову інфраструктуру.

Основна частина. Цифрова трансформація фінансового сектору є ключовим чинником модернізації економіки, сприяючи підвищенню ефективності, прозорості та доступності фінансових послуг [1]. Криптовалюти відіграють одну з ключових ролей у цифровій трансформації фінансового сектору, сприяючи інноваціям, підвищенню ефективності та розширенню доступу до фінансових послуг.

Фінансові регулятори України констатують складність юридичної кваліфікації криптовалют, що унеможлиблює їх однозначне віднесення до наявних правових категорій, як-от грошові кошти, валюта, електронні гроші або цінні папери. Через це криптовалюти наразі не підпадають під дію чинного законодавства України, що регулює валютний обіг, обіг електронних грошей або ринок фінансових інструментів. Регуляторними органами здійснюється активна робота, спрямована на визначення правового статусу криптовалют і розробку нормативно-правової бази для регулювання операцій з ними [2].

Перевагою криптовалют, на відміну від класичних валют, що контролюються центральними банками, є функціонування на основі децентралізованої технології блокчейн, що забезпечує більшу прозорість і безпеку транзакцій. Завдяки цифровій природі криптовалюти дають змогу здійснювати фінансові операції швидко, без посередників та з мінімальними комісіями, що робить їх привабливими як для бізнесу, так і для фізичних осіб. Утім використання криптовалют супроводжується низкою ризиків. Зокрема, висока волатильність, що ускладнює їх використання як стабільного засобу збереження вартості, відсутність уніфікованого державного регулювання, а також зростаючі кіберзагрози, які ставлять під сумнів безпеку збереження цифрових активів. Незважаючи на це, криптовалюти залишаються рушієм змін у фінансовому секторі та важливим складником цифрової економіки майбутнього [3].

Важливою є роль криптовалют у підвищенні фінансової інклюзії та ефективності міжнародних розрахунків. У країнах із низьким рівнем розвитку, де банківська інфраструктура є фрагментарною або недоступною, криптовалюти є основним шляхом участі в глобальній економіці. Особи, які не мають доступу до традиційних фінансових інструментів, можуть за допомогою смартфонів і доступу до Інтернету створити криптогаманець і користуватись послугами, які раніше були для них недосяжними. До того ж криптовалюти довели свою ефективність у сфері транскордонних платежів, які в традиційній банківській системі можуть бути тривалими та супроводжуватися високими комісіями. Завдяки блокчейну міжнародні перекази можуть відбуватися майже миттєво та з мінімальними витратами, що особливо актуально для мігрантів та малого бізнесу.

Низка країн активно впроваджує крипторішення на державному рівні. Наприклад, Сальвадор став першою країною, яка визнала біткоїн офіційним платіжним засобом. У Центральноафриканській Республіці також запроваджено ініціативу легалізації криптовалют для фінансових операцій. Серед платформ, що сприяють поширенню криптовалют у глобальному масштабі, можна зазначити

Stellar, яка спеціалізується на швидких і доступних транзакціях, та Ripple, що активно співпрацює з банками для впровадження технологій на базі блокчейн [4].

Токенізація реальних активів (нерухомість, товари, цінні папери) стає важливим трендом. Цей процес дає змогу цифровізувати фізичні активи та обмінювати їх через блокчейн, що робить інвестиції більш доступними та прозорими. В Україні вже спостерігається зростання інтересу до таких технологій, що сприяє інтеграції традиційних фінансів із децентралізованими фінансами (DeFi) [5]. У 2024 р. Україна посіла 2-ге місце у Східній Європі за обсягом криптотранзакцій, зокрема в сегменті DeFi. Утім спостерігається зниження активності в деяких сегментах, як-от NFT та стейблкоїни. Це свідчить про еволюцію ринку та адаптацію до нових умов. Інтеграція криптовалют у традиційні фінансові системи, зокрема через інструменти ETF для Bitcoin та Ethereum, сприяє зменшенню ризиків та підвищенню ліквідності.

Як підсумок, у табл. 1 наведено порівняльну характеристику криптовалют і традиційних валют за ключовими критеріями.

Таблиця 1 – Порівняння фіатних валют та криптовалют: ключові характеристики та відмінності

Критерій	Фіатні валюти	Криптовалюти
Емісія	Центральний банк країни (наприклад, НБУ для гривні)	Децентралізований процес (наприклад, майнінг або стейкінг)
Контроль	Центральний (уряд, центральні банки)	Децентралізований (блокчейн-мережі)
Прозорість	Обмежена (контроль за грошовою масою, політика інфляції)	Висока (відкриті записи транзакцій у блокчейні)
Вартість переказу	Зазвичай висока, особливо для міжнародних переказів	Низька, але може варіюватися залежно від мережі та навантаження
Швидкість транзакцій	Швидка в межах країни, міжнародні перекази можуть займати від 1 до 5 робочих днів	Зазвичай швидка (від кількох хвилин до секунд), залежить від навантаження мережі

Висновки. Цифрова трансформація фінансового сектору України підвищує ефективність, прозорість і доступність фінансових послуг. Криптовалюти відіграють важливу роль у цьому процесі, проте їх використання супроводжується ризиками, зокрема високою волатильністю та відсутністю правового регулювання. Для забезпечення безпеки фінансової системи необхідно впровадити законодавче регулювання криптовалют. Вони мають потенціал стати важливою частиною цифрової економіки, але їх інтеграція потребує комплексного підходу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Khudolii Y., Hlushko A. The impact of innovation and fintech on the banking business. *ScienceRise*. 2023. № 3. P. 41–50. DOI: 10.21303/2313-8416.2023.003218.
2. Спільна заява фінансових регуляторів щодо статусу криптовалют в Україні. *Офіційний сайт НБУ*. 2017. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/spilna-zayava-finansovih-regulyatoriv-schodo-statusu-kriptovalyut-v-ukrayini>
3. Огляд та порівняння основних видів криптовалют, включаючи Біткоїн, Ефіріум та інші. *Новини N*. 2025. URL: <https://novosti-n.org/ua/ukraine/Oglyad>

ta-porivnyannya-osnovnyh-vydiv-kryptovalyut-vklyuchayuchy-Bitkoyin-Efirium-ta-inshi-306490

4. Криптовалюти та фінансова інклюдія в країнах, що розвиваються. *AnyExchange*. 2024. URL: <https://anyexchange.best/ua/kriptovalyutyi-i-finansovaya-inklyuziya-v-razvivayushhihsya-stranah/>

5. Why Cryptocurrency Outshines Fiat Currency: A Comprehensive Analysis. 2025. URL: https://accountend.com/why-cryptocurrency-outshines-fiat-currency-a-comprehensive-analysis/?utm_source=chatgpt.com

Юрчишена Л. В.

канд. екон. наук, доцент, завідувач
кафедри фінансів і банківської справи
Донецького національного університету імені Василя Стуса

Юздепська А. А.

здобувач ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»
Донецького національного університету імені Василя Стуса

ФІНАНСОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ

Вступ. У сучасних умовах глобалізації транснаціональні корпорації (ТНК) відіграють ключову роль у світовій економіці, забезпечуючи значні обсяги виробництва, інвестицій та міжнародної торгівлі. Їх фінансова діяльність суттєво впливає як на економіку окремих країн, так і на світові фінансові ринки. Водночас ТНК стикаються з численними викликами – податковим плануванням, валютними ризиками, регуляторними обмеженнями, оптимізацією структури капіталу тощо. Відсутність прозорості або ефективності у фінансовому менеджменті може призводити до фінансових втрат, втрати довіри інвесторів і нестабільності ринків.

Мета роботи – проаналізувати діяльність ТНК і сформулювати рекомендації для підвищення їх стійкості й ефективності на глобальному ринку.

Основна частина. Транснаціональні компанії є рішучою силою становлення і сучасного стану світового ринку, тому що сфера діяльності їх поширена на більшість держав світу та видів економічної діяльності [1]. ТНК володіють значними фінансовими ресурсами, сучасними технологіями та здатністю впливати на глобальні ринки. За відомостями ООН, саме ТНК генерують понад 60 % світової торгівлі та інвестують більшу частку прямих закордонних інвестицій у країни, що розвиваються.

Транснаціональні корпорації є основою корпоративного бізнесу в глобалізованому світовому господарстві, активно діючи на міжнародних ринках і відіграючи важливу роль у зміцненні та посиленні світових економічних зв'язків. Розроблені стратегії ТНК сприяють поєднанню національних і регіональних ринків, забезпечуючи єдність світового господарства. На основі цих стратегій ТНК здійснюють свої операції [2].

Фінансова діяльність ТНК регулюється комплексною системою міжнародного, національного та корпоративного права:

1. Міжнародне регулювання:

– Угода про уникнення подвійного оподаткування (DTA) – дає змогу транснаціональним компаніям уникати подвійного оподаткування прибутку в країнах-учасниках.

– Конвенція ОЕСР щодо боротьби з розмиванням податкової бази та переміщенням прибутків – боротьба з ухиленням від сплати податків.

– Багатосторонні торговельні угоди (наприклад, ГАТТ, Угода СОТ), що регулюють зовнішньоекономічну діяльність транснаціональних корпорацій.

– OECD (Організація економічного співробітництва та розвитку) – встановлює податкові стандарти для транснаціональних корпорацій.

2. Національні закони та нормативні акти (на державному рівні):

– Законодавство щодо конвертації валюти, виведення капіталу та хеджування ризиків.

– Запобігання зловживанню домінуючим становищем на ринку (наприклад, Закон Шермана, Закон Клейтона в США). Контроль за злиттям і поглинанням.

– Закони про іноземні інвестиції, як-от вимоги до реєстрації, ліцензування, контроль над джерелом коштів.

3. Корпоративне регулювання:

– Внутрішня фінансова політика, планування податкових зобов'язань і розподіл прибутку.

– Дотримання міжнародних стандартів фінансової звітності (IFRS) та загальноприйнятих принципів бухгалтерського обліку (GAAP у США).

Аналіз найбільших корпорацій світу за прибутком представлено у табл. 1.

Таблиця 1 – Найбільші корпорації світу за розміром прибутку

Місце в рейтингу	Компанії	Дохід (млн дол. США)	Прибуток (млн дол. США)	Кількість працівників
1	Wal-Mart Stores	421 849	16 389	2 100 000
2	Royal Dutch Shell	378 152	20 127	97 000
3	Exxon Mobil	354 674	30 460	103 700
4	BP	308 928	-3 719	79 700
5	Sinopec Group	273 422	7 629	640 535
6	China National Petroleum	240 192	14 367	1 674 541
7	State Grid	226 294	4 556	1 564 000
8	Toyota Motor	221 760	4 766	317 716
9	Japan Post Holdings	203 958	4 891	233 000
10	Chevron	196 337	19 024	62 196

Джерело: сформовано авторами на основі [3]

На основі поданої таблиці проаналізуємо 3 основні показники: дохід, прибуток і кількість співробітників. Найбільший дохід мав Walmart – 421 849 млрд доларів. Усі компанії мали доходи понад 190 млрд доларів. BP, незважаючи на 4-те місце за виручкою, була єдиною компанією, яка повідомила про збиток. Найбільший прибуток мала компанія ExxonMobil. Магазины Walmart мали високі доходи, але не найвищі прибутки. BP була єдиною компанією в списку, яка

повідомила про збитки. Royal Dutch Shell і Chevron також показали солідні прибутки. Walmart є компанією з найбільшою кількістю співробітників (2,1 млн осіб). Китайська національна нафтова корпорація і державна мережева корпорація також мають велику кількість співробітників – понад 1,5 млн. Royal Dutch Shell і Chevron мають найменші команди, але також високорентабельні й ефективно працюють. Walmart лідирує за доходами та кількістю співробітників, але не за прибутками. Це свідчить про нижчу маржу транзакцій. ExxonMobil є найприбутковішою компанією з меншою кількістю співробітників, що свідчить про високу капіталомісткість і прибутковість галузі. BP є єдиною компанією, яка потрапила до списку, оскільки вона мала негативний фінансовий результат, що свідчить про те, що компанія або перебуває в кризі, або здійснює великі інвестиції / витрати. Компанії з невеликими командами та високими прибутками мають найвищу ефективність праці. Топ-10 в основному складають енергетичні та нафтові компанії, що свідчить про важливість цієї галузі у світовій економіці.

Висновки. Фінансова діяльність транснаціональних корпорацій є складною системою, що поєднує управління капіталом, інвестиціями, прибутковістю та ризиками в умовах динамічного міжнародного середовища. Ефективне фінансове управління дає змогу ТНК залишатися конкурентоспроможними, забезпечувати сталий розвиток і пристосовуватися до глобальних викликів. Результати дослідження вказують на необхідність удосконалення стратегій фінансового менеджменту, підвищення прозорості фінансової звітності та гармонізації міжнародних фінансових стандартів. Це сприятиме зростанню довіри інвесторів і зміцненню позицій ТНК на світовому ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Присвітла О. В. Теоретичні основи розвитку економічних відносин між країнами в умовах транснаціоналізації світової економіки. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Менеджмент інновацій»*. Дніпро, 2014. Вип. 3. С. 74–82.

2. Transnational corporations (TNC) Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). URL: <https://unctad.org/Topic/Investment/Transnational-Corporations-Journal> (дата звернення: 17.04.2025).

3. United nations conference on trade and development. World Investment Report. *Transnational Corporations and Export Competitiveness*. 2023. URL: http://archive.unctad.org/ru/docs/tdxiii_report_ru.pdf (дата звернення: 17.04.2025).

СЕКЦІЯ 4. ІННОВАЦІЙНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Karpova T. S.

PhD, associate professor,
Associate Professor of the Finance and Banking Department
Vasyl' Stus Donetsk National University

DIGITAL TRANSFORMATION IN BANKING SYSTEM OF UKRAINE

Introduction. In recent years banking system of Ukraine has undergone significant changes, driven by rapid technological progress, regulatory reforms and the growing demand for innovative digital financial services, including digital services. This evolution enhanced operational efficiency and significantly strengthened the competitiveness and stability of the financial sector. Today the digital transformation of banking system of Ukraine is primarily manifested in the integration of financial technologies, blockchain innovations, the development of open banking and digital currencies. Despite the challenges posed by martial law and the mass migration of Ukrainians abroad, the country continues to actively develop its digital banking infrastructure. This study highlights the key technologies driving the transformation, the regulatory mechanisms overseeing them and outlines prospects for further development, with particular emphasis on the importance of cybersecurity and infrastructure modernization.

The aim of the article is to explore current innovations in banking system of Ukraine, to analyze their impact on economic growth and financial inclusion, and to identify prospects for the sector's further development.

The main part of the article. Today the digitalization of the banking sector represents a transformation process influenced by modern information and communication technologies, which are reshaping methods and approaches to providing financial services. It fundamentally transforms bank business models, technologies, the content of financial products and modes of customer communication. The Ukrainian banking sector not only successfully adopts international best practices, but also ranks among global leaders in digitalization. For clarity, table 1 presents a comparison between traditional and digital banks.

Table 1 – Comparative characteristics of traditional and digital banks [1]

Feature	Traditional bank	Digital bank
Clients	Different categories: individuals and legal entities	Youth, freelancers, SMEs, tech-savvy users
Customer Service	In-person service at branches, hotlines	24/7 support through chatbots, mobile applications, online consultations
Competitive Advantages	Reliability, strong reputation, extensive physical branch network	Transparency, 24/7 access, personalized services, speed and convenience
Sources of Income	Loan interests, account maintenance fees, agency commissions	Premium service fees, transfer commissions, subscription to additional services
Main Expense Directions	Infrastructure maintenance, administrative expenses, staff salaries	Investments in technology, cybersecurity, marketing, and service development

Feature	Traditional bank	Digital bank
Technological Capabilities	Limited automation, minimal digital integration	Blockchain, biometrics, AI, API integration
Distribution Channels	Branches, ATMs, postal services	Online platforms, mobile applications, social media, chatbots
Flexibility	Limited due to bureaucratic processes	High flexibility through digital technologies and adaptive business models

According to the author, the main current innovations in banking sector of Ukraine include the implementation of remote financial technologies, open banking initiatives, cryptocurrencies and blockchain technology. Today the active adoption of financial technologies has significantly reshaped banking landscape of Ukraine. Banking institutions such as Monobank and PrivatBank became the first in customer-centric financial services. According to the National Bank of Ukraine, the usage of online banking services is growing by more than 30 % annually, indicating a robust shift toward digital channels [2]. The integration of fintech solutions has contributed to reducing operational costs, expanding access to financial services and improving financial inclusion, particularly among young people and small businesses.

Blockchain technologies and cryptocurrencies have become important areas of financial innovation in Ukraine. In 2022 Verkhovna Rada of Ukraine adopted the Law on Virtual Assets, creating a legal framework for the use and regulation of crypto-assets. This initiative has increased transparency, enhanced transaction security and attracted international investments [3]. Furthermore, the National Bank of Ukraine plans to conduct open testing of the national digital currency – the e-hryvnia in 2025. If the initiative will be successful, a full transition to the e-hryvnia could occur by 2026, providing a state-controlled alternative to private cryptocurrencies with a stable exchange rate and reduced international payment costs [3].

The introduction of open banking has enabled third-party financial service providers to access customer data through open APIs, with client consent. This fosters innovation, supports the development of new financial products and enhances competition. Ukraine’s efforts to harmonize legislation with the European Union’s PSD2 Directive underline the country’s commitment to modernizing the financial sector and strengthening integration into the global financial system.

Despite notable successes, banking sector of Ukraine faces several challenges. The rapid pace of digitalization increases vulnerability to cyber threats. Additionally, outdated infrastructure and fragmented regulatory frameworks may slow the full realization of innovation potential. To mitigate these risks, continuous investments in cybersecurity, staff training and international cooperation are essential.

In the coming years Ukraine is expected to actively implement artificial intelligence (AI) and machine learning (ML) technologies into the banking sector. These technologies will improve customer interaction, attract new users, optimize risk management and enhance the efficiency of internal processes. The popularity of electronic wallets is also expected to grow significantly: by 2026 the number of users may double and by 2028 the transaction volume is projected to increase by 77 %. Together with the introduction of the e-hryvnia, these factors will strengthen Ukraine’s leadership position in digital finance in Eastern Europe.

Conclusion. Digital transformation has become the main driver of modernization in banking system of Ukraine. The integration of financial technologies, blockchain innovations, open banking and digital currencies has significantly improved access to financial services, enhanced operational efficiency and increased sector competitiveness.

Despite the ongoing challenges associated with cybersecurity and regulatory adaptation, Ukraine's proactive strategy positions makes it a leader in the region's financial technology sector. Continued investments, infrastructure development and public-private partnerships will be the key factors in ensuring sustainable growth of the banking sector.

REFERENCES

1. Butenko, T. V. (2025). Digitalization of the Banking Sector: Problems and Prospects. *Economic Space*, (197), 159–166. URL: <http://srd.pgasa.dp.ua:8080/xmlui/handle/123456789/14818> (in Ukrainian).

2. Official website of the National Bank of Ukraine (2023). URL: <https://bank.gov.ua> (assessed April 2025) (in Ukrainian).

3. Verkhovna Rada of Ukraine (2023). *Law on Virtual Assets*. URL: <https://www.rada.gov.ua> (assessed April 2025) (in Ukrainian).

4. Journal Forbs Ukraine. URL: <https://forbes.ua/ru/news/ai-day-2025-yak-shtuchniy-intelekt-zminyue-ukrainu-03042025-28565> (in Ukrainian).

Волкова В. В.

канд. екон. наук, доцент, завідувач
кафедри фінансів і банківської справи
Донецького національного університету імені Василя Стуса

Барткова С. С.

магістрант ОП «Облік і оподаткування»
Донецького національного університету імені Василя Стуса

МОНЕТАРНІ ІНСТРУМЕНТИ СТАБІЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ НА ОСНОВІ УКРАЇНСЬКОГО ТА ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Вступ. Умови воєнного часу істотно ускладнюють функціонування національної економіки, водночас посилюючи роль монетарної політики як ключового інструменту стабілізації макрофінансового середовища. Під впливом зовнішніх факторів, ризиків втрати контролю над інфляцією, девальваційного тиску та падіння довіри до фінансової системи центральний банк стикається з необхідністю забезпечити баланс між ціновою стабільністю, підтримкою економічної активності та збереженням довіри до національної валюти. Особливо актуальним це завдання стало в умовах повномасштабної війни в Україні, де обмежений часовий ресурс, зруйновані канали виробництва та логістики, а також масивні бюджетні потреби створили безпрецедентне навантаження на грошово-кредитну систему.

Мета роботи – проаналізувати аналіз застосування монетарних інструментів та дій НБУ в умовах війни з узагальненням міжнародного досвіду для формування ефективної стабілізаційної політики.

Основна частина. Монетарна реакція НБУ на початку 2022 р. базувалася на комбінованому використанні кількох ключових інструментів: фіксованого валютного курсу, заборони на вільний рух капіталу, тимчасового відтермінування змін ключової процентної ставки та часткового монетарного фінансування бюджету. Така стратегія дала змогу швидко локалізувати паніку, уникнути неконтрольованої девальвації гривні та стабілізувати інфляційні очікування у критичний період.

Валютна фіксація, встановлена в березні 2022 р., виявилася дієвим засобом тимчасового «знеболення» для економіки. Вона забезпечила номінальну стабільність, необхідну для підтримки торгівлі, бізнес-планування та цінової прогнозованості. Проте, як засвідчує міжнародний досвід, зокрема приклади Ізраїлю, Сербії та Хорватії, тривале утримання фіксованого курсу може призводити до втрати міжнародних резервів, спотворення паритетів та загострення валютних дисбалансів. Саме тому НБУ у 2023 р. розпочав поетапний перехід до режиму керованої гнучкості курсу, з перспективою повернення до режиму інфляційного таргетування.

Значну увагу варто приділити особливостям функціонування режиму інфляційного таргетування в умовах воєнної турбулентності. До початку повномасштабної війни Україна офіційно дотримувалася цього режиму, орієнтуючись на підтримання цінової стабільності з допомогою ключової ставки. Проте НБУ був змушений тимчасово перейти до еkleктичної політики з елементами фіксації обмінного курсу та адміністративного регулювання, що дало змогу зменшити інфляційний тиск у короткостроковій перспективі.

Повернення до режиму інфляційного таргетування у 2024 р. стало свідченням стабілізації макрофінансових параметрів та підвищення здатності економіки адаптуватися до умов невизначеності. Водночас важливо зазначити, що у нових умовах НБУ використовує не класичну модель, а її адаптований, «гнучкий» варіант, що передбачає допустимість тимчасових відхилень від цілі в межах розумного діапазону. Подібний підхід практикують центральні банки країн із ринками, що розвиваються, зокрема Чилі, Індонезії та ПАР, де інфляційні цілі можуть досягати 6–7 %, що відображає вищу структурну інфляційність таких економік.

Ще одним ключовим фактором підтримки макрофінансової стабільності стала зовнішня фінансова допомога. За даними НБУ, лише у 2023 р. Україна отримала понад 40 млрд доларів міжнародної допомоги, що дало змогу профінансувати майже половину бюджету. Така підтримка стала можливою завдяки скоординованій політиці уряду і центрального банку, а також прозорій та прогнозованій монетарній політиці. Історичні приклади, зокрема Аргентини, показують, що навіть за умови зовнішньої підтримки відсутність внутрішньої дисципліни в монетарній сфері зводить нанівець зусилля донорів.

Водночас вагомим елементом стабілізаційної політики стала ключова облікова ставка. Хоча на початковому етапі війни зміни ставки були відтерміновані, вже з літа 2022 р. вона стала сигналом монетарної політики для ринку. Аналогічну

політику свого часу використовував Банк Ізраїлю, який підтримував високі процентні ставки навіть в умовах дефляційного тиску, забезпечуючи в такий спосіб довгострокову стабілізацію цін і м'який перехід до плаваючого курсоутворення.

Іншим важливим складником стабілізаційного пакету стали валютні інтервенції. На етапі фіксованого курсу вони виконували роль основного інструменту підтримки ринку, а з переходом до більшої гнучкості – трансформувалися у механізм згладжування надмірної волатильності. Подібна практика широко застосовувалась у Чехії, Польщі, Румунії та Туреччині після 2020 р.

Уникнення надмірної монетизації бюджетного дефіциту стало принциповою позицією НБУ. Історичні уроки гіперінфляції 1920-х рр. у Німеччині або ж шокових сценаріїв у Сербії в 1990-х рр. доводять, що необмежене грошове фінансування витрат уряду може зруйнувати основи грошового ринку та девальвувати довіру до інституцій. У випадку України застосування такого інструменту було жорстко обмежене й реалізоване лише як антикризовий захід у момент пікової невизначеності.

Зміни в операційному дизайні монетарної політики, зокрема розширення набору інструментів стерилізації, запровадження довших строків операцій РЕПО та підвищення вимог до обов'язкових резервів, дали змогу ефективно управляти надлишковою ліквідністю. Такі підходи відповідають новітнім тенденціям світових центральних банків, які після кризи 2008 р. адаптували свою політику до умов хронічного профіциту ліквідності.

На завершення варто зазначити важливість горизонту монетарної політики. У жовтні 2024 р. НБУ офіційно подовжив горизонт цінової цілі до трьох років, що дало змогу враховувати довгострокові ефекти воєнних потрясінь та проводити політику *forward-looking*. Такий підхід підтримується досвідом центральних банків Канади, Чехії та Швеції, що використовують гнучке формулювання політичного горизонту в умовах невизначеності.

Висновки. Отже, монетарні інструменти в умовах війни виконують не лише стабілізаційну функцію, а й формують фундамент для післякризового відновлення. Їх ефективність залежить від здатності центрального банку комбінувати гнучкість, рішучість і прозорість, реагуючи на виклики без втрати довіри з боку суспільства та міжнародної спільноти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Брус С., Дробязко А. Чинники грошово-кредитної політики: світ та Україна в умовах воєнної агресії. *Економіка та прогнозування*. 2022. № 4. С. 109–124. DOI: 10.15407/eip2022.04.109.

2. Дзюблюк О. Особливості трансмісійного механізму монетарної політики в Україні в умовах воєнного стану. *Економічний аналіз*. 2023. Т. 33, № 3. С. 247–256. DOI: 10.35774/econa2023.03.247.

3. Інструменти монетарної політики. *Національний банк України*. 2025. URL: <https://bank.gov.ua/ua/monetary/tools> (дата звернення: 14.04.2025).

Волкова В. В.

канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри фінансів і банківської справи
Донецького національного університету імені Василя Стуса

Бачинський А. О.

бакалаврант (здобувач вищої освіти)
ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»
Донецького національного університету імені Василя Стуса

ІННОВАЦІЙНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Вступ. В умовах глобалізації та цифровізації економіки інновації стають ключовими факторами розвитку банківської системи. Зростаючі вимоги до ефективності фінансових послуг, безпеки операцій і зручності для клієнтів змушують банки постійно впроваджувати новітні технології та рішення.

Актуальність теми. Аналіз інноваційних векторів розвитку банківської системи є важливим для визначення шляхів підвищення конкурентоспроможності й ефективності банківських установ.

Мета роботи – оцінити основні інноваційні вектори розвитку банківської системи, визначити їх роль у забезпеченні стабільності фінансового сектору та сприянні розвитку економіки.

Основна частина. Інновації в банківській сфері відіграють ключову роль у розвитку фінансових установ. Вони включають впровадження нових технологій для підвищення ефективності, зниження витрат і поліпшення обслуговування клієнтів. Серед головних інноваційних векторів виділяються цифрові технології, FinTech, автоматизація, штучний інтелект і блокчейн. Цифровізація, зокрема мобільний банкінг, змінює взаємодію банків із клієнтами. У 2023 р. понад 80 % операцій в Україні проводились через цифрові платформи, і банки, як-от ПриватБанк [1], активно інтегрують мобільні додатки для надання послуг (табл. 1).

Штучний інтелект також має велике значення, зокрема для оцінки кредитоспроможності клієнтів, що дає змогу зменшити непогашені кредити. Прикладом є проєкти на основі IBM Watson [2], які використовуються для аналізу фінансових даних і виявлення підозрілих транзакцій. Впровадження блокчейн-технологій дає змогу знизити витрати на транзакції та зменшити ризики фальсифікацій. Наприклад, в Україні банки активно працюють із компанією DiViPay [3], яка використовує блокчейн для здійснення міжнародних переказів, що дає змогу знизити вартість операцій на 30–40 %. До того ж блокчейн має великий потенціал у створенні нових фінансових продуктів, як-от смарт-контракти. Вони автоматизують процеси виконання угод без необхідності залучення посередників, що не лише економить кошти, але й зменшує час для виконання операцій.

Криптовалюти, як частина блокчейн-екосистеми, також мають великий вплив на банки, хоча їх адаптація до цих нововведень поки що триває. Однак із появою криптовалют Bitcoin та Ethereum багато банків почали інтегрувати послуги з обміну криптовалютами і підтримувати цифрові активи як альтернативу традиційним валютам. Наприклад, відомий світовий банк JPMorgan у 2020 р.

анонсував запуск свого цифрового активу, JPM Coin, для полегшення проведення міжбанківських транзакцій. Це є кроком до інтеграції криптовалют у традиційний фінансовий сектор, що може призвести до зниження витрат на транзакції та прискорення процесу обміну валют.

Таблиця 1 – Ключові аспекти інновацій в банківській сфері

Напрямок інновацій	Опис	Приклади
Цифровізація	Впровадження інтернет-банкінгу та мобільних додатків, що змінює взаємодію клієнтів з банками	ПриватБанк надає послуги через мобільний додаток, що включає обмін валют і фінансове планування
Штучний інтелект (ШІ)	Використання алгоритмів машинного навчання для оцінки кредитоспроможності клієнтів та управління ризиками	IBM Watson для аналізу великих масивів даних, прогнозування ринкових тенденцій і виявлення підозрілих транзакцій
Блокчейн	Технологія для здійснення прозорих, швидких і безпечних операцій, що знижує витрати на транзакції	DiViPay використовує блокчейн для міжнародних переказів, знижуючи вартість операцій на 30–40 %
Криптовалюти	Використання криптовалют для міжнародних транзакцій, інтеграція в традиційну фінансову систему	JPMorgan запустив цифровий актив JPM Coin для міжбанківських транзакцій
FinTech	Стартапи, які пропонують інноваційні фінансові послуги, зокрема для мобільного банкінгу та автоматизованого кредитування	Revolut для міжнародних переказів, Monzo для мобільного банкінгу та управління фінансами
Автоматизація процесів	Автоматизація перевірки даних клієнтів, обробки транзакцій та управління ризиками, що знижує витрати і підвищує ефективність	Банки використовують алгоритми для оцінки кредитоспроможності та автоматизації фінансових операцій

У 2020 р. Європейський центральний банк (ЄЦБ) [4] запустив цифровий євро для спрощення фінансових операцій у межах ЄС. В Україні питання регулювання криптовалют залишається актуальним, але поступово впроваджуються правові ініціативи, що дають змогу легалізувати криптовалюту та їх обіг на рівні держави.

З кожним роком зростає кількість стартапів у банківській сфері, які пропонують інноваційні рішення, що змінюють традиційні підходи до фінансових послуг. Ці стартапи, зазвичай орієнтовані на цифровізацію всіх аспектів фінансових операцій, від платіжних систем до управління активами, використовують новітні технології для забезпечення більш швидкого та дешевшого обслуговування клієнтів. Наприклад, одним із найбільших успіхів у сфері FinTech стала платіжна система Revolut [5], що дає змогу своїм користувачам здійснювати міжнародні перекази за мінімальними комісіями, а також надає можливість інвестувати в акції, криптовалюту та інші активи без зайвих витрат.

Однак інновації в банківському секторі не позбавлені ризиків. Використання цифрових платформ збільшує загрози кібератак, як це було з платіжними системами Target та Equifax [6]. Банки повинні забезпечити високий рівень безпеки та відповідати регуляторним вимогам. Попри ризики, переваги інновацій для

клієнтів, банків та економіки є очевидними. Для клієнтів це зручність і доступність фінансових послуг через мобільні додатки, зниження витрат і можливість швидкого отримання кредитів. Для банків інновації дають змогу знизити витрати, підвищити ефективність і залучити нових клієнтів, пропонуючи зручніші послуги. Для економіки загалом інновації сприяють розвитку конкуренції, знижують вартість послуг і стимулюють інвестиційну активність, що позитивно впливає на економічне зростання.

Висновки. Інновації є незамінним інструментом для підтримки конкурентоспроможності та розвитку банківської системи. Впровадження нових технологій дає змогу банкам підвищити ефективність обслуговування клієнтів, зменшити витрати й забезпечити більш високу безпеку операцій. Проте важливо враховувати ризики, пов'язані зі впровадженням нових технологій, зокрема в аспектах кібербезпеки та стабільності фінансової системи. Успішний розвиток банківської системи вимагає інтеграції традиційних банківських послуг із сучасними інноваційними технологіями, що дає змогу значно покращити якість послуг і задоволення потреб клієнтів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Офіційний сайт АТ КБ «Приват Банк». URL: <https://privatbank.ua> (дата звернення: 24.04.2025).
2. Офіційний сайт IBM Watson. URL: <https://www.ibm.com/watson> (дата звернення: 24.04.2025).
3. Офіційний сайт DiViPay Weel. URL: <https://letsweel.com/about> (дата звернення: 24.04.2025).
4. European Central Bank. URL: <https://www.ecb.europa.eu/home/html/index.en.html> (дата звернення: 24.04.2025).
5. Equifax price target raised to \$277 from \$250 at Oppenheimer. *Revolut*. URL: <https://www.revolut.com/> (дата звернення: 24.04.2025).
6. URL: <https://markets.businessinsider.com/news/stocks/equifax-price-target-raised-to-277-from-250-at-oppenheimer-1034614790> (дата звернення: 24.04.2025).

Поліщук Н. В.

д-р екон. наук, професор,
професор кафедри фінансів і банківської справи
Донецького національного університету імені Василя Стуса

Божик Я. Р.

бакалаврант ОП «Фінанси,
банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Донецького національного університету імені Василя Стуса

ПРОЦЕНТНА ПОЛІТИКА БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ: ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СТАВОК ЗА КРЕДИТАМИ І ДЕПОЗИТАМИ

Вступ. Облікова ставка є одним із монетарних інструментів, за допомогою якого Національний банк України встановлює для банків та інших суб'єктів

грошово-кредитного ринку орієнтир щодо вартості залучених і розміщених грошових коштів на відповідний період. Це дає уявлення про те, скільки насправді коштують гроші та яку вартість вони мають на цей момент.

Метою дослідження є визначення особливостей формування процентної політики банківського сектору в умовах невизначеності.

Основна частина. Облікова ставка визначається після всебічного і комплексного макроекономічного аналізу економіки держави, зовнішньоекономічних факторів і внутрішньої ситуації в країні. Також проводиться фінансовий моніторинг. На рис. 1 наведено динаміку облікової ставки НБУ протягом 2020–2024 рр.

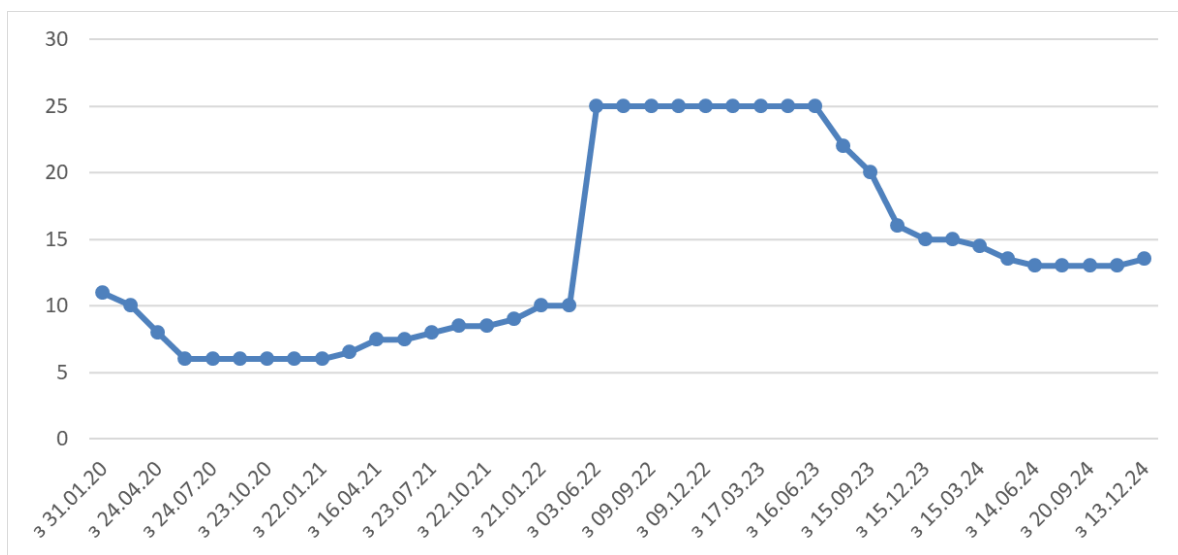

Рисунок 1 – Динаміка облікової ставки НБУ протягом 2020–2024 рр.
Джерело: побудовано на основі [1]

Високі процентні ставки є результатом спроби збереження фінансової стабільності та контролю інфляції. Однак це також може впливати на вартість кредитів та інвестиційну активність в економіці. Це регулювальний механізм, який впливає на рівень кредитування, інвестицій та споживчу активність. Застосування різних сценаріїв визначення процентних ставок дає змогу підтримати розвиток кредитування й відновлення економіки без додаткових ризиків для цінової та фінансової стабільності.

У контексті України важливо враховувати не лише внутрішні, але й зовнішні фактори, як-от міжнародні фінансові ринки, обмінні курси, зовнішньоекономічна конкуренція та зовнішньополітична ситуація. Інтеграція у світову економіку потребує розуміння та адаптації монетарної політики до глобальних тенденцій. Облікова ставка є провідним фактором регулювання НБУ національною економікою. Завдяки її зміні перспективи фінансового ринку загалом визначають як у короткочасній, так і в довгостроковій перспективі. Підняття облікової ставки насамперед застосовують для стримання інфляції, що поступово і проводилося в Україні з III кварталу 2020 р. Проте з ескалацією воєнних дій комерційні банки значною мірою скоротили обсяги кредитно-грошових операцій на внутрішньому ринку.

Динаміка процентних ставок за кредитами і депозитами протягом 2020–2024 рр. наведена на рис. 2.

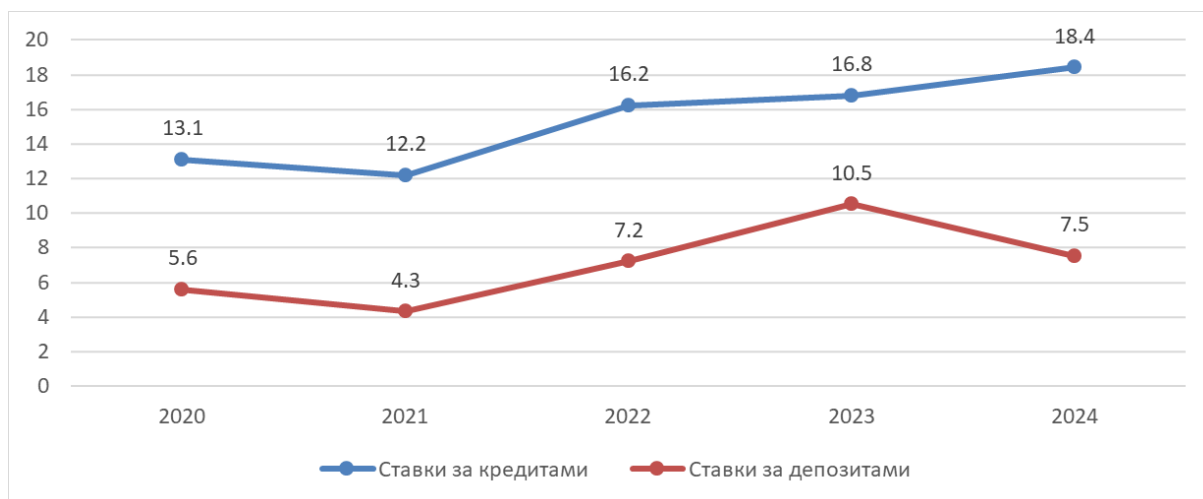

Рисунок 2 – Динаміка процентних ставок за кредитами і депозитами протягом 2020–2024 рр.
Джерело: побудовано на основі [1]

Із 2021 р. ставки за кредитами демонструють стійке зростання, що зумовлено підвищенням облікової ставки НБУ, інфляційним тиском і зростанням ризиків кредитування. Ставки за депозитами також коливалися, зокрема протягом 2022–2023 рр. спостерігається зростання ставок за депозитами для стимулювання заощаджень населення. Проте у 2024 р. знову відбувається зниження, що пов'язано зі зменшенням облікової ставки НБУ.

Монетарна політика НБУ в останні роки спрямована на баланс між фінансовою стабільністю та підтримкою економічного зростання. Високі процентні ставки використовувалися для боротьби з інфляцією та зміцнення курсової стійкості, однак вони також вплинули на вартість кредитів і доступність фінансування. Поступове зниження ставок свідчить про перехід до більш гнучкої політики, яка сприятиме економічному відновленню.

Висновки. Монетарна політика НБУ протягом 2020–2024 рр. спрямована на баланс між фінансовою стабільністю та підтримкою економічного зростання. Високі процентні ставки використовувалися для боротьби з інфляцією та зміцнення курсової стійкості, однак вони також вплинули на вартість кредитів і доступність фінансування. Поступове зниження ставок свідчить про перехід до більш гнучкої політики, яка сприятиме економічному відновленню. Водночас важливим залишається врахування як внутрішніх, так і зовнішніх факторів, що визначатимуть подальшу динаміку фінансового ринку України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Національний банк України: вебсайт. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 18.03.2025).
2. Поліщук Н. В., Каськова І. Г. Кредитування аграрних підприємств: зб. наук. матер. II Всеукр. наук.-практ. конф. «Актуальні проблеми розвитку фінансів в умовах цифровізації економіки України» (м. Вінниця, 25 квітня 2024 р.). Вінниця. 2023. С. 23–25.

Козлов В. П.

канд. екон. наук, доцент
кафедри фінансів і банківської справи
Донецького національного університету імені Василя Стуса

Довбня Б. І.

магістрант ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»
Донецького національного університету імені Василя Стуса

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Вступ. Малі і середні підприємства (МСП) є важливим рушієм економічного росту, оскільки вони створюють нові робочі місця, підвищують рівень конкуренції та сприяють інноваціям. Однак основною проблемою для цих підприємств є обмежений доступ до фінансування, зокрема через труднощі у залученні кредитних ресурсів. Банківське кредитування є ключовим інструментом, що дає змогу МСП отримувати необхідні фінансові ресурси для розвитку. Враховуючи динамічні зміни в економічній ситуації та складність банківських процедур, визначення теоретичних засад банківського кредитування МСП стає важливим для пошуку найбільш ефективних шляхів підтримки цих підприємств.

Мета роботи – визначення теоретичних засад банківського кредитування як інструменту підтримки малого і середнього підприємництва в Україні.

Основна частина. Банківське кредитування малого та середнього підприємництва – це процес надання комерційними банками позик суб'єктам малого та середнього бізнесу з метою забезпечення їх фінансових потреб для розвитку, розширення виробництва, модернізації технологій або покриття поточних витрат. Таке кредитування є важливим складником фінансової підтримки підприємств і сприяє їх конкурентоспроможності та економічному зростанню.

Принципи банківського кредитування малого та середнього підприємництва – це основні правила та підходи, які банки застосовують під час прийняття рішення щодо надання кредитів підприємствам. Вони визначають умови кредитування, механізми оцінки ризиків та визначення здатності підприємств повернути кредит. Принципи кредитування важливі для забезпечення стабільності банківської системи та зниження кредитних ризиків, а також для того, щоб МСП могли отримати доступ до необхідних фінансових ресурсів для розвитку. Основні принципи, які відображають сутність банківського кредитування МСП, забезпечують вигідність цієї операції як для кредитора, так і для позичальника, наведені у табл. 1.

Дотримання наведених у табл. 1 принципів, тобто врахування фінансових показників позичальника, банківських ризиків, ефективності використання коштів та потреби в забезпеченні дасть змогу підвищити ефективність діяльності банків у питаннях кредитування МСП.

Банківське кредитування МСП передбачає різні форми кредитів, які банки можуть надавати підприємцям залежно від їх потреб, умов та цілей фінансування. Форми кредитування, які пропонують банки МСП, дають їм змогу вибрати найбільш підходящу модель залежно від потреб і умов діяльності. Сутність і особливості форм банківського кредитування наведено в табл. 2.

Таблиця 1 – Принципи банківського кредитування

Принцип	Опис принципу
1. Кредитоспроможність позичальника	Оцінка здатності позичальника виконувати зобов'язання за кредитом, що включає аналіз фінансових показників та історії кредитування
2. Надійність забезпечення кредиту	Вимога надання застави як гарантії виконання зобов'язань за кредитом (нерухомість, обладнання тощо)
3. Економічна ефективність	Оцінка економічної ефективності використання коштів, що позичаються, з метою підвищення рентабельності бізнесу
4. Платоспроможність банку	Банк повинен бути здатним надавати кредити без шкоди для своєї фінансової стабільності та забезпечити достатність капіталу
5. Прозорість і відкритість інформації	Позичальник зобов'язаний надати банку повну та достовірну інформацію для об'єктивної оцінки кредитних ризиків

Джерело: [1]

Таблиця 2 – Форми банківського кредитування

Форма кредитування	Опис форми	Особливості
1. Оборотно-кредитування	Короткострокові кредити для покриття поточних витрат підприємства (закупівля сировини, оплата праці)	Короткостроковість, висока процентна ставка, гнучкість у використанні коштів
2. Інвестиційне кредитування	Кредити на довгострокові проекти, як-от придбання основних засобів або модернізація виробництва	Довгостроковість, потребує забезпечення, знижена процентна ставка
3. Кредитні лінії	Кредити, які надаються в межах встановленої суми, і підприємство може використовувати їх за потреби	Гнучкість у використанні, доступно за потреби, надається під заставу
4. Мікрокредитування	Малі кредити для покриття незначних витрат, зазвичай для стартапів або невеликих підприємств	Малі суми, спрощена процедура оформлення, зазвичай без необхідності застави
5. Кредити на розвиток бізнесу	Кредити для фінансування розвитку бізнесу, включно з запуском нових продуктів або розширенням на нові ринки	Підтримка розвитку бізнесу, можливість пільгових умов, вимоги до фінансової прозорості
6. Лізинг	Форма фінансування через оренду з правом викупу активів, як-от обладнання чи транспортні засоби	Оренда з правом викупу, менш обтяжливі платежі, доступність для підприємств без значного капіталу
7. Гарантії та субсидії	Програми державних гарантій або субсидій, які знижують ризики для банків та зменшують процентні ставки для підприємств	Державна підтримка, зниження ризиків для банків, пільгові умови фінансування

Джерело: [2]

Кредитування МСП в Україні стикається з низкою серйозних проблем, які обмежують доступ до фінансування і ускладнюють розвиток цієї важливої для економіки країни сфери. Основними проблемами є високі процентні ставки, невідповідність вимог банків до реальних можливостей МСП, низька кредитна культура і відсутність досвіду в управлінні фінансами, невизначеність еконо-

мічної ситуації і ризику, брак доступних фінансових інструментів, низький рівень державної підтримки, нерозвинена система страхування ризиків [3].

Висновки. Кредитування малого та середнього підприємництва (МСП) в Україні стикається з проблемами, які обмежують доступ до фінансування. Високі процентні ставки є основним бар'єром для малих підприємств, оскільки вони роблять кредити менш доступними. Вимоги до значної застави ускладнюють отримання кредитів для підприємств, що не мають достатніх активів. Низька фінансова грамотність підприємців також негативно впливає на здатність подавати прозорі фінансові звіти, що обмежує їх шанси на отримання кредитів. Нестабільність економічної ситуації та обмежена кількість фінансових інструментів додають ризиків для банків, що робить процес кредитування ще складнішим для МСП. Для поліпшення ситуації необхідно розвивати більш доступні фінансові інструменти та підтримку з боку держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Погореленко Н., Коваль В. Кредитування малого та середнього бізнесу: аналіз діючих умов та підходи до підвищення ефективності його державної підтримки. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2021. № 20. С. 218–233.

2. Гейко Т. Ю. Удосконалення механізмів фінансування малого і середнього підприємництва. *Національний інститут стратегічних досліджень*. 2021. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-12/finansuvannya-malogo-i-seredniogo-pidpriemnytstva.pdf>

3. Чайковський Я. Сучасний стан та напрями розвитку банківського кредитування малого і середнього бізнесу в Україні. *Світ фінансів*. 2021. № 3(68). С. 80–90.

Єгоричева С. Б.

д-р екон. наук, професор, професор кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

РОЗВИТОК СИСТЕМИ ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ В УКРАЇНІ

Вступ. Сучасна система банківського менеджменту є надзвичайно динамічною, оскільки вона повинна відповідати стрімким змінам зовнішнього середовища й викликам щодо забезпечення стабільності. Останніми роками помітно удосконалилися підходи щодо планування діяльності банківських установ, зокрема необхідність підвищення її стійкості та ефективності та відповідні вимоги міжнародних документів, що актуалізує дослідження цього кола питань.

Мета роботи полягає в узагальненні сучасних тенденцій розвитку планування у банківських установах України.

Основна частина. Сучасна система планування в українських банках є складним, ієрархічним процесом, що активно використовує цифрові технології, орієнтується на потреби клієнтів та ринкові умови, враховує ризики й регуляторні вимоги, а також спрямований на забезпечення ефективності та прибутковості діяльності.

Планування залишається багаторівневим та комплексним, об'єднуючи стратегічне, тактичне й оперативне планування та охоплюючи всі аспекти організаційного й фінансового управління банком. В умовах мінливого зовнішнього середовища його ключовими характеристиками стають гнучкість і адаптивність [1], особливо враховуючи те, що війна та її наслідки суттєво ускладнили прогнозування та довгострокове планування. Все більшого поширення набуває сценарне планування, яке дає змогу банківській установі пристосовуватися до високого рівня невизначеності майбутнього [2].

У сучасних умовах значну роль у всіх сферах банківської діяльності відіграє цифровізація. Банки впроваджують механізми автоматизованого планування, аналізу даних та прогнозування з використанням штучного інтелекту, а також аналітики великих даних (Big Data), машинного навчання для прогнозування ринкових трендів і споживчої поведінки. Водночас невід'ємним складником системи банківського планування стали комплексні плани забезпечення безперервної діяльності, що визначають перелік і послідовність дій, які необхідно виконати для відновлення у найкоротші терміни критичних бізнес-процесів банків у зв'язку зі впливом надзвичайних ситуацій. Зокрема, до таких дій належить відновлення роботи інформаційних систем та виробничої інфраструктури банків. Особливої актуальності таке планування набуло після початку воєнних дій на Сході України.

За останнє десятиліття після масштабного реформування банківського сектору Національним банком України було суттєво, з орієнтацією на міжнародні стандарти, оновлено підходи до здійснення планування у банках задля підтримання фінансової стабільності, недопущення системних криз та підвищення прозорості їх діяльності. Так, було запроваджено обов'язкове розроблення стратегій розвитку банків з урахуванням принципів корпоративного управління, ризик-орієнтованого підходу, а також стандартів Базеля III.

Вимогою регулятора стала інтеграція у процес планування управління ризиками [3], оскільки прогнозування потенційних ризиків та розробка планів реагування на них є ключовими елементами забезпечення фінансової стабільності банку. Стрес-тестування стало важливим інструментом для оцінки стійкості бізнес-моделі банку до несприятливих сценаріїв.

Важливим кроком на шляху імплементації міжнародних вимог щодо підтримання безпечного функціонування банківських систем стало запровадження розробки планів відновлення діяльності насамперед системно важливих, а далі – і всіх інших банків. Відповідно до нормативних документів [4], план відновлення – це документ, що відображає план реалізації широкого спектра заходів з відновлення фінансової міцності та життєдіяльності банку у разі реалізації шоків. Плани відновлення можуть включати заходи щодо зниження ризику, генерації та залучення капіталу й підтримки ліквідності. Основна мета такого планування полягає у підготовці банків для своєчасної та ефективної реалізації заходів відновлення навіть у стресових ситуаціях.

Суттєвого вдосконалення зазнало і фінансове планування. Від 2023 р. українські банки повинні мати плани підтримання достатності капіталу, що розробляються за результатами оцінки достатності внутрішнього капіталу за нормативною перспективою згідно з вимогами Національного банку [5]. Запровадження такого процесу (Internal Capital Adequacy Assessment Process, ІСААР) є важливим кроком до імплементації у вітчизняне банківське законодавство норм ЄС та рекомендацій Базельського комітету з банківського нагляду. Аналогічне значення мають і вимоги щодо розробки планів підтримання достатності ліквідності [6] на основі відповідного процесу оцінки (Internal Liquidity Adequacy Assessment Process, ІЛААР), які мають відображати потреби банку для покриття всіх суттєвих ризиків, пов'язаних із ліквідністю, очікуваних впливів грошових коштів та забезпечення достатнього фінансування.

Безпосередньо пов'язаним із планами відновлення діяльності та підтримання достатності ліквідності є план фінансування у кризових ситуаціях, який розробляється з метою створення передумов для своєчасного виявлення, подолання кризи ліквідності та забезпечення можливості здійснення банком діяльності протягом періоду існування кризи ліквідності.

Насамкінець варто зазначити необхідність розробки банками плану фінансового оздоровлення у разі їх визнання Національним банком проблемними у зв'язку з погіршенням фінансового стану. План фінансового оздоровлення повинен передбачати поступове приведення банком своєї діяльності у відповідність до вимог законодавства, а його особливістю є нормативне обмеження строку фінансового оздоровлення періодом у 120 днів.

Висновки. Отже, розвиток системи планування у банках України впродовж останнього десятиліття був спрямований переважно на забезпечення стійкості банківських установ до зовнішніх і внутрішніх шоків, підтримання їх стабільної діяльності, надійності та ділової репутації. Важливою є також поступова адаптація систем управління і планування українських банків до нормативних вимог та практик європейського фінансового простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Чепелюк Г. М. Стратегічний аналіз та планування розвитку банку в умовах взаємодії з чинниками зовнішнього середовища. *Ефективна економіка*. 2019. № 5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2019/56.pdf
2. Шевчук А. М. Важливість та ефективність сценарного планування при формуванні економічного капіталу банку. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2019. № 6. С. 129–135.
3. Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах: постанова Правління Національного банку України від 11.06.2018 р. № 64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text>
4. Положення про плани відновлення діяльності банків України та банківських груп: постанова Правління Національного банку України від 18.07.2019 р. № 95. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0095500-19#Text>
5. Положення про організацію процесу оцінки достатності внутрішнього капіталу в банках України та банківських групах: постанова Правління Націо-

нального банку України від 30.12.2021 р. № 161. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0161500-21#Text>

6. Положення про організацію процесу оцінки достатності внутрішньої ліквідності в банках України та банківських групах: постанова Правління Національного банку України від 19.07.2024 р. № 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0088500-24#Text>

Волкова Н. І.

доцент кафедри фінансів і банківської справи
Донецького національного університету імені Василя Стуса

Кузьминський Є. Д.

магістрант ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»
Донецького національного університету імені Василя Стуса

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Вступ. У ХХІ ст. цифровізація проникає в усі сфери суспільного життя, і банківський сектор не є винятком. Цифрова трансформація банківських послуг стала ключовим фактором модернізації фінансової системи, а інтернет-банкінг – її найяскравішим проявом. В умовах глобальної конкуренції та зростання вимог клієнтів банки вимушені впроваджувати інноваційні технології, щоб забезпечити доступність, швидкість і безпеку фінансових операцій. Особливо актуальним це питання є для України, де цифрові технології розвиваються надзвичайно динамічно, а користувачі активно переходять до онлайн-формату обслуговування. Сучасні тренди та вектори розвитку цифрової трансформації банківського сектору досліджували В. Зянько, Т. Нечипоренко [1], окремі питання цифрової трансформації у банкінгу розглядалися у блозі команди UC Market [2], напрями цифрової трансформації банківської діяльності висвітлювали В. Коненко, О. Рудаченко, Ю. Тараруєв [3] та інші.

Мета дослідження – визначити ключові аспекти цифрової трансформації банківської сфери та окреслити перспективи розвитку інтернет-банкінгу в Україні.

Впровадження інноваційних технологій у банківській сфері обумовлене декількома основними факторами:

– попитом на дистанційні фінансові операції (сучасні клієнти віддають перевагу швидким та зручним банківським сервісам без необхідності відвідувати відділення);

– розвитком фінансових технологій (FinTech) (інтеграція банківських послуг із цифровими рішеннями дають змогу автоматизувати процеси обробки транзакцій, управління коштами та персоналізацію обслуговування);

– глобальною діджиталізацією (загальна світова тенденція впровадження цифрових інструментів у фінансовому секторі, що змушують українські банки адаптуватися до сучасних викликів).

Поточний стан інтернет-банкінгу в Україні характеризується тим, що сучасні українські банки активно розвивають цифрові платформи, пропонуючи клієнтам широкий спектр онлайн-послуг, серед яких:

- мобільні додатки – більшість банківських операцій можна здійснити через смартфон;
- штучний інтелект та чат-боти – автоматизація обслуговування клієнтів та покращення їх досвіду;
- безконтактні платежі – підтримка NFC, QR-кодів, біометричної автентифікації.

Останні роки стали періодом стрімкого розвитку цифрових фінансових сервісів в Україні. За даними Національного банку України, понад 70 % українців користуються інтернет- або мобільним банкінгом. Серед лідерів за рівнем цифровізації – АТ КБ «Приватбанк», monobank, АТ «А-БАНК», АТ «ОЩАДБАНК» та АТ «ПУМБ».

Monobank, зокрема, став першим повністю мобільним банком в Україні, який функціонує без відділень і повністю через застосунок. Такий формат став зручним, особливо під час пандемії COVID-19, що додатково стимулювало розвиток цифрових рішень.

Вважаємо, перспективи розвитку інтернет-банкінгу в Україні полягають у наступному.

1. Використання штучного інтелекту (AI) та автоматизація процесів як одним із головних напрямів розвитку інтернет-банкінгу для аналізу транзакцій, персоналізації рекомендацій та боротьби з шахрайством. Зазначимо, що розвиток машинного навчання дає змогу банкам удосконалювати процеси автоматизації, знижуючи витрати та підвищуючи ефективність обслуговування.

2. Підвищення кібербезпеки є одним із головних завдань банківського сектору. Очікується, що: по-перше, буде впроваджено покращену багатofакторну автентифікацію; по-друге, з'являться нові методи шифрування та захисту персональних даних; по-третє, розвиватимуться біометричні технології для входу в додатки та підтвердження транзакцій.

3. Інтеграція із соціальними платформами та месенджерами дасть змогу банкам інтегрувати свої послуги з популярними соцмережами та месенджерами, що допоможе клієнтам проводити фінансові операції безпосередньо у своїх звичних цифрових середовищах.

4. Персоналізація фінансових продуктів завдяки аналізу поведінки користувачів сприятиме тому, що банки зможуть пропонувати персоналізовані фінансові рішення, які максимально відповідають їхнім потребам та фінансовим можливостям.

Додамо, що попри всі заходи безпеки, зростання цифрових банківських послуг супроводжується збільшенням ризиків, таких як фішинг-атаки, злам акаунтів та викрадення даних. Також треба загострити увагу на відсутності уніфікованих стандартів. Для забезпечення стабільного розвитку інтернет-банкінгу необхідно розробити уніфіковані стандарти безпеки та регулювання фінансових технологій на державному рівні. Але водночас залишається проблема цифрової грамотності. Не всі громадяни володіють достатніми знаннями для безпечного користування

онлайн-банкінгом або ж не мають бажання навчатися, що створює потенційні ризики втрати коштів через фінансове шахрайство.

Висновки. Цифрова трансформація банківських послуг в Україні відкриває нові можливості для громадян та бізнесу, підвищуючи рівень фінансової доступності й ефективності. Успішний розвиток інтернет-банкінгу залежить від технологічних інновацій, безпеки та здатності фінансових посередників адаптуватися до змін у споживчих потребах. Подальша інтеграція цифрових рішень сприятиме формуванню конкурентоспроможного банківського сектору, що відповідатиме вимогам сучасного цифрового світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зянько В., Нечипоренко Т. Цифрова трансформація банківського сектору: сучасні тренди та вектори розвитку. *Innovation and sustainability*. 2025. № 4. С. 6–21. DOI: 10.31649/ins.2024.4.6.21 (дата звернення: 26.04.2025).

2. Команда UC Market. Цифрова трансформація у банкінгу. *Блог UC.Market*. URL: <https://blog.youcontrol.market/tsifrova-transformatsiia-u-bankinghu/> (дата звернення: 26.04.2025).

3. Коненко В. В., Рудаченко О. О., Тараруєв Ю. О. Основні напрями цифрової трансформації банківської діяльності. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*. 2024. № 20. С. 15–21. DOI: 10.32702/2306-6814.2024.20.15 (дата звернення: 26.04.2025).

Поліщук Н. В.

д-р екон. наук, професор,
професор кафедри фінансів і банківської справи
Донецького національного університету імені Василя Стуса

Олійник К. В.

бакалаврант ОП «Фінанси,
банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Донецького національного університету імені Василя Стуса

ПРОБЛЕМИ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Вступ. Іпотечне кредитування є важливим елементом фінансової системи будь-якої країни, оскільки воно безпосередньо впливає на рівень забезпеченості населення житлом, розвиток будівельного сектору та загальну економічну стабільність. В Україні питання розвитку іпотеки особливо актуальне з огляду на складну соціально-економічну ситуацію, наслідки збройної агресії, внутрішнє переміщення населення та значні втрати житлового фонду. У цих умовах ефективне функціонування системи іпотечного кредитування стає не лише інструментом вирішення житлової проблеми, а й чинником економічного відновлення та соціальної стабільності.

Сьогодні іпотечний ринок в Україні перебуває на етапі трансформації: з одного боку, спостерігається зацікавленість держави у його розвитку через запуск

спеціалізованих програм, з іншого, – залишаються суттєві бар'єри у вигляді високих процентних ставок, обмеженого доступу до фінансових ресурсів та законодавчих прогалин. Саме тому дослідження сучасного стану, проблем та перспектив іпотечного кредитування є надзвичайно важливим для формування ефективної стратегії розвитку цієї сфери.

Метою роботи є дослідити проблеми іпотечного кредитування в Україні та запропонувати шляхи їх вирішення.

Основна частина. Метою формування сучасної системи іпотечного кредитування в Україні є запровадження ефективних ринкових механізмів для залучення довгострокових фінансових ресурсів у фінансово-кредитний сектор та створення на цій основі ринку іпотечного кредитування з використанням сучасної інфраструктури та фінансових інструментів.

До основних проблем іпотечного кредитування в Україні належать:

- високі процентні ставки, що робить іпотечні кредити малодоступними для більшості населення;
- низький рівень платоспроможності громадян, зумовлений економічною нестабільністю та інфляцією;
- обмежений доступ до довгострокових фінансових ресурсів у банківській системі;
- недосконалість законодавчої бази у сфері іпотеки та захисту прав кредиторів і позичальників;
- високі ризики для кредиторів, пов'язані з тривалими процедурами стягнення заставного майна;
- низький рівень розвитку вторинного іпотечного ринку та відсутність ефективних інструментів сек'юритизації іпотечних активів;
- недовіра населення до банківської системи та страх втрати житла через нестабільну ситуацію в країні.

Для вирішення зазначених проблем іпотечного кредитування в Україні необхідно визначити напрями розвитку. На першому етапі необхідно знизити процентні ставки за рахунок державного субсидування, розвитку іпотечних агентств, стабілізації макроекономічної ситуації та зниження інфляції. На другому етапі пропонуємо підвищити доступність іпотеки, зокрема: впровадження державних програм підтримки населення (наприклад, «Оселя»), податкових пільг та компенсацій частини відсотків.

На третьому етапі необхідно формувати довгостроковий фондовий ринок, тобто залучення коштів через іпотечні облігації, пенсійні фонди та страхові компанії.

Важливим напрямом розвитку іпотечного кредитування в Україні є вдосконалення законодавства, що передбачає спрощення процедур оформлення, реєстрації та звернення стягнення на заставне майно, підвищення прозорості й передбачуваності правових норм.

Розвиток інституцій вторинного іпотечного ринку передбачає створення ефективної моделі сек'юритизації іпотечних активів та функціонування спеціалізованих агентств, що обумовить поштовх у новому векторі розвитку іпотечного кредитування в Україні.

Важливим і необхідним елементом удосконалення іпотечного кредитування в Україні є підвищення довіри до банківської системи, забезпечення стабільності банків, прозорості процедур та захисту інтересів позичальників.

Висновки. Іпотечне кредитування в Україні у воєнний період набуло нових рис і викликів, зумовлених нестабільною економічною ситуацією, руйнуванням житлової інфраструктури, міграцією населення та високими ризиками для фінансової системи. Незважаючи на складні умови, держава робить спроби підтримати цей сегмент через запуск програм пільгового іпотечного кредитування для військовослужбовців, переселенців та працівників критичних галузей.

Водночас основними стримуючими факторами залишаються: високі кредитні ризики, нестача довгострокових ресурсів у банківській системі, недосконалість нормативно-правової бази та зниження платоспроможного попиту населення.

У цих умовах подальший розвиток іпотеки має базуватися на:

- активному залученні державних гарантій;
- стабілізації макроекономічної ситуації;
- розширенні цифрових сервісів та прозорості процедур;
- формуванні сприятливого інвестиційного клімату в будівельній сфері.

Іпотечне кредитування повинно стати одним із ключових інструментів після воєнного відновлення країни, підтримки населення та стимулювання економічного зростання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авраменко Я. Формування інфраструктури іпотечного ринку як функція державного управління у сфері іпотечного кредитування. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. С. 126–131. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/9/24.pdf> (дата звернення: 18.04.2025).

2. Поліщук Н., Павлоцька К. Ризики іпотечного кредитування в Україні: особливості воєнного періоду. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 4(83). С. 89–96.

3. Поліщук Н. В. Оцінювання багатофакторного ризику при залученні іпотечних кредитів сільськогосподарськими підприємствами. *Економіка та управління підприємствами*. 2019. № 1(56). С. 59–68.

Поліщук Н. В.

д-р екон. наук, професор кафедри фінансів і банківської справи
Донецького національного університету імені Василя Стуса

Рудик М. В.

здобувач вищої освіти

ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»

Донецького національного університету імені Василя Стуса

БАНКІВСЬКЕ ІНВЕСТИЦІЙНЕ КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Вступ. Організація інвестиційного кредитування банками є важливим елементом економічного зростання, оскільки забезпечує залучення фінансових

ресурсів для підтримки реального сектору економіки. У контексті серйозних викликів, які постають перед банківською системою України, зокрема наслідків фінансово-економічних криз, воєнних дій та загальної макроекономічної нестабільності, аналіз і вдосконалення процесів інвестиційного кредитування набуває особливої значущості.

Мета роботи – дослідити банківське інвестиційне кредитування в Україні та проблеми, які виникають у сучасних умовах розвитку.

Основна частина. Інвестиційне кредитування є важливим чинником стимулювання економічного розвитку, оскільки надає бізнесу фінансові ресурси для реалізації інвестиційних проєктів у різних галузях економіки. Завдяки цьому інструменту підприємства можуть модернізувати виробничі потужності, розширювати діяльність і створювати нові робочі місця. Водночас в умовах економічної нестабільності, зумовленої воєнними подіями, ринок інвестиційного кредитування стикається з низкою серйозних проблем – високим рівнем ризиків, обмеженим доступом до капіталу та необхідністю адаптації до змін.

Попри складну макроекономічну ситуацію, інтерес до банківського кредитування залишається стабільним. Дані останніх років свідчать про значні коливання в обсягах наданих інвестиційних кредитів, що є наслідком як глобальних кризових процесів, так і внутрішніх факторів, як-от державна підтримка, відновлення бізнесу після пандемії COVID-19 та поточна геополітична ситуація.

Незважаючи на складні умови, банківський сектор поступово пристосовується до нових викликів, впроваджуючи сучасні фінансові інструменти та вдосконалюючи системи управління ризиками. На рис. 1 відображено зміну обсягів кредитування малого та середнього бізнесу протягом 2020–2024 рр.

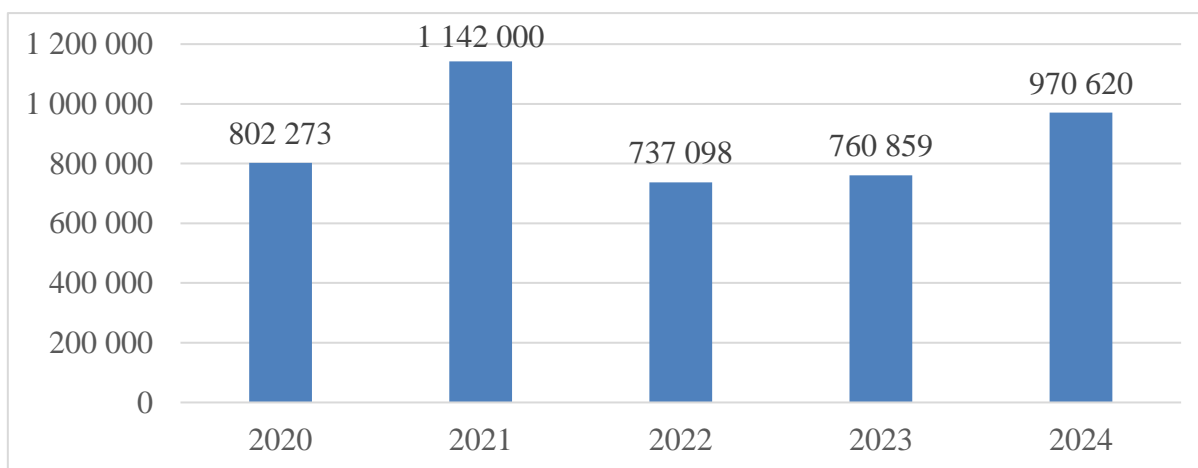

Рисунок 1 – Кредити, надані депозитними корпораціями (крім НБУ) суб'єктам малого та середнього підприємництва протягом 2020–2024 рр., млн грн [1]

Протягом аналізованого періоду кредити, які надані суб'єктам малого та середнього бізнесу, мають постійні зміни в обсягах. У 2020 р. вони становили 802 273 млн грн, проте у 2021 р. спостерігається зростання на 330 727 млн грн. Але у 2022 р. через початок повномасштабного вторгнення на територію України обсяги наданих кредитів різко зменшилися до 737 098 млн грн. Поступове відновлення кредитної активності спостерігається у 2023 р., що вказує на подальше

зростання, яке пов'язується із покращенням економічної ситуації та посиленням державної підтримки бізнесу.

Визначимо ключові труднощі, з якими стикаються українські підприємці під час залучення кредитних ресурсів для інвестиційної діяльності. Основним чинником нестабільності залишається військовий ризик в Україні, який негативно впливає на економічну ситуацію. Збройне протистояння та супутні економічні труднощі змушують банки та інвесторів виявляти обережність щодо фінансування інвестиційних проектів за допомогою кредитів.

Попри усі труднощі, навіть в умовах воєнного стану зберігаються можливості для покращення доступу до кредитних ресурсів, які можуть сприяти активізації підприємницької діяльності та розвитку інвестицій. До цих можливостей віднесено такі заходи (табл. 2).

Таблиця 2 – Проблеми та шляхи вдосконалення банківського інвестиційного кредитування

Проблема	Шлях вдосконалення
1. Високі відсоткові ставки та обмежений доступ до дешевих кредитів	Програма «Доступні кредити 5–7–9 %» – дієва держпідтримка, що знижує вартість позик. Розширення цієї програми, збільшення фінансування та простіші умови доступу дадуть змогу охопити більше підприємств
2. Високі вимоги до застави (ліквідне майно 10–30 %)	Запровадження державного страхування інноваційних кредитів та гарантій для банків. Це зменшує ризики для банків, а підприємствам дає змогу отримати кредит без надмірного забезпечення
3. Воєнний ризик і обережність банків	Залучення міжнародних фінансових партнерів (ЄІБ, ІФС, Світовий банк) – доступ до дешевших і довгих ресурсів. Можна реалізувати через вітчизняні банки з державною підтримкою
4. Короткострокова ресурсна база банків	Довгострокове рефінансування НБУ під інноваційні проекти – дає банкам можливість видавати довгі кредити під нижчу ставку, стимулює інвестування в реальний сектор
5. Складність оцінки ризиків інноваційних проектів	Створення в банках спеціалізованих відділів інноваційного кредитування, навчання кадрів, використання нових моделей оцінки інновацій (оцінка майбутніх потоків, пілотні етапи тощо)
6. Незахищеність прав кредиторів / правова нестабільність	Зміцнення правової інфраструктури – спрощення процесів стягнення боргів, ефективне банкрутство, захист прав кредиторів
7. Бюрократичні перешкоди та складність процедур отримання кредитів	Спрощення процедур кредитування та зменшення бюрократичних вимог. Впровадження електронних систем подачі заявок і документів, що зменшить час і ресурси, необхідні для отримання кредитів, і полегшить доступ МСБ до фінансування
8. Недостатній рівень фінансової грамотності серед МСБ	Організація навчальних програм і семінарів з фінансового управління для підприємців. Консультаційна підтримка від фінансових установ і державних органів для підвищення фінансової грамотності та ефективного планування розвитку підприємств

Джерело: побудовано авторами на основі [2, 3]

Висновки. Інвестиційне кредитування зберігає свою значущу роль як засіб стимулювання економічного розвитку в економіці України, однак для підвищення його ефективності необхідно надалі вдосконалювати механізми доступу до кредитів для малого та середнього бізнесу усіх галузей економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кредити, надані депозитними корпораціями (окрім НБУ) суб'єктам малого та середнього бізнесу. *Національний банк України*. 2025. URL: https://bank.gov.ua/files/Loans_MSE.xlsx (дата звернення: 10.04.2025).

2. Поліщук Н. В., Мацідон В. В. Особливості управління інвестиційною діяльністю підприємств в умовах воєнного стану. Зб. наук. матер. І Всеукр. наук.-практ. конф., присв. 55-річчю кафедри фінансів і банківської справи «Актуальні проблеми розвитку фінансів в умовах цифровізації економіки України» (м. Вінниця, 27 квітня 2023 р.). Вінниця. 2023. С. 46–48.

3. Яріш М. Інвестиційне кредитування малого і середнього бізнесу в Україні в умовах воєнного стану: виклики та перспективи. *Економічний аналіз*. 2024. Т. 34, № 2. С. 317–326.

Сулима М. О.

канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри фінансів факультету економіки та управління
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ФІНАНСОВОМУ СЕКТОРІ

Вступ. Фінансовий сектор є однією з найбільш динамічних галузей економіки, що постійно зазнає трансформацій під впливом технологічного прогресу та змінюваних потреб споживачів. Сучасний світ характеризується стрімким розвитком цифрових технологій, штучного інтелекту, великих даних та блокчейн-технологій, що кардинально змінюють ландшафт фінансових послуг. Ці інновації не лише підвищують ефективність і доступність фінансових продуктів, але й створюють нові бізнес-моделі, змінюють взаємодію між фінансовими установами та клієнтами, а також породжують нові виклики та можливості для всіх учасників ринку. Від традиційних банків до фінтех-стартапів, усі прагнуть адаптуватися до цих змін та використовувати нові технології для надання більш зручних, швидких та персоналізованих фінансових сервісів.

Мета роботи – проаналізувати вплив нових технологій на різні аспекти фінансової діяльності, від платежів та кредитування до управління активами та страхування; розглянути виклики, пов'язані зі впровадженням інновацій, питання безпеки, регулювання та захисту споживачів.

Основна частина. Дослідження ринку інновацій в Україні дало змогу виявити найбільш перспективні галузі – це оборонна промисловість, сфера ІТ, агробізнес, медицина та енергетика. Найбільшим запитом у сучасних умовах розвитку вітчизняної економіки, і це цілком виправдано, є оборонна промисловість. Йдеться про сучасне виробництво безпілотників для військових і цивільних цілей, створення сучасних радіолокаційних систем та розробка систем захисту інформації. Українські ІТ-компанії успішно конкурують на світовому ринку, створюючи високоякісне програмне забезпечення для різних галузей. Водночас в Україні успішно розвиваються стартапи. До того ж українські ІТ-фахівці високо цінуються

на світовому ринку аутсорсингу. Агробізнес також успішно створює смарт-ферми. Йдеться про впровадження сучасних систем автоматичного поливу, дронів для моніторингу полів, IoT-сенсорів для контролю стану рослин. Розробляються нові сорти культур, які є більш стійкими до хвороб і змін клімату. Відповідно до правил економіки замкненого циклу, з використанням інновацій успішно відбувається сортування та переробка сільськогосподарської продукції. У медичній сфері стрімко розвиваються та набувають популярності дистанційні медичні консультації, створюються нові медичні прилади та механічні пристрої, програмне забезпечення, методи лікування та діагностика захворювань. У сфері енергетики активно розвивається сонячна та вітрова енергія, а також впроваджуються енерго-ефективні технології в промисловості та побуті. З огляду на вищевикладене розглянемо сучасні інноваційні тенденції у фінансовому секторі.

Серед вказаних вище заходів ключову роль регулятора, звісно, відіграє диджиталізація вітчизняних банків і небанківських установ. З'являються нові цифрові банки, що пропонують спрощені та персоналізовані фінансові продукти, без наявного традиційного відділення (наприклад, діяльність monobank в Україні). Водночас традиційні банки пропонують відкриття рахунків, отримання кредитів та інвестування у режимі онлайн. Однією з ключових особливостей вітчизняних банків, які активно впроваджують інновації, є насамперед доступність, адже відкрити картку можна онлайн, а отримати її – у найближчому відділенні поштового оператора, поштоматі чи кур'єрською доставкою. Далі – швидкість операцій. Клієнти миттєво переказують гроші один одному без комісії, що значно спрощує фінансові розрахунки. Для розміщення депозиту чи отримання кредиту також є можливість оформити заявку онлайн. Клієнт банку може використати функцію «кредитний / депозитний калькулятор» і самостійно у кілька кліків розрахувати суми обов'язкових платежів чи відсотків. Водночас серед інноваційних рішень для зручності та швидкості розрахунків банки пропонують скористатися кредитною картою, оплатою частинами тощо. Усі операції можна виконати у застосунку обслуговуючого банку, що позбавляє необхідності відвідувати фізичні відділення. Так, якщо на кінець 2021 р. 78 % суб'єктів господарювання (2,3 млн) та 63,8 % фізичних осіб (44,2 млн) клієнтів обслуговувалися дистанційно, то за підсумками 2023 р. – 89,2 % суб'єктів господарювання (2,9 млн) і 79,5 % фізичних осіб (62,3 млн) клієнтів [1]. Беззаперечною є популярність безконтактних платежів, адже вони характеризуються зручністю та безпекою. Основними інструментами для їх здійснення є смартфони, годинники, браслети. До того ж мобільний застосунок дає змогу успішно управляти фінансами, зокрема: налаштувати отримання повідомлень про виконані транзакції для додаткового контролю; аналізувати власні доходи і витрати; планувати витрати і платежі. Так, фінтех-стартапи почали виводити на ринок мобільні застосунки з управління рахунками (Moven). Деякі фінансові установи пішли далі у небанківських пропозиціях, надаючи мобільні послуги (Post Bank), а дехто скооперувався з медичними провайдерами та компаніями медстрахування, надаючи клієнтам платформи зі зручною оплатою медичних сервісів [2]. Звичайно, банки дбають і про безпеку клієнтів, активно впроваджують сучасні технології безпеки. Йдеться про шифрування даних та двофакторну автентифікацію, що робить використання картки й

мобільного застосунку безпечним. Не треба забувати і про вигідні умови кешбеку за покупки у різних категоріях, що дає змогу клієнтам повертати частину витрачених коштів. Вітчизняні банки були активно долучені і до державної програми «Національний кешбек», яка діє до 31 грудня 2025 р. і спрямована на підтримку українських виробників та стимулювання споживачів купувати товари, виготовлені в Україні [3].

Незважаючи на волатильність, інтерес до криптовалют в Україні продовжує зростати, а деякі банки вже пропонують послуги з їх купівлі та продажу. Автоматизація виконання угод за допомогою блокчейну підвищує прозорість і ефективність фінансових операцій. Переведення активів у цифровий формат на основі блокчейну відкриває нові можливості для інвестування та торгівлі. Важливо, щоб усі ці інновації, які банки та фінтех-компанії розробляють і впроваджують у вигляді продуктів та сервісів, були доступними для всіх верств населення.

Висновки. Фінансовий сектор перебуває у стані цифрової трансформації, де технології відіграють ключову роль у зміні бізнес-моделей, продуктів та сервісів. Застосування штучного інтелекту та аналізу великих даних покращує клієнтський досвід, оптимізує процеси прийняття рішень, підвищує ефективність боротьби з шахрайством та сприяє розробці персоналізованих фінансових продуктів. Технологія блокчейн і розподілених реєстрів має потенціал революціонізувати платіжні системи, управління активами, торгівлю цінними паперами та інші аспекти фінансової інфраструктури, забезпечуючи більшу прозорість, безпеку й ефективність. Фінтех-компанії продовжують активно розвиватися, пропонуючи інноваційні рішення, які часто є більш гнучкими й орієнтованими на клієнта, ніж традиційні фінансові установи, стимулюючи конкуренцію та інновації в галузі. Використання хмарних технологій дає змогу фінансовим установам підвищувати гнучкість, масштабованість і знижувати операційні витрати, прискорюючи впровадження нових сервісів. Зі збільшенням залежності від цифрових технологій зростає і важливість кібербезпеки. Забезпечення захисту даних та фінансових операцій від кіберзагроз є першочерговим завданням для всіх учасників фінансового ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Каталог фінтех-компаній України. 2024. URL: https://drive.google.com/file/d/1YckzK8FRm7gBTsFXbyJvoeQCCZ8d_d0_/view
2. Стратегія Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_NBU.pdf?v=9
3. Національний кешбек-2025: держава далі повертатиме українцям 10 % за українські товари. URL: https://zaxid.net/natsionalniy_keshbek_u_2025_rotsi_derzhava_povertatime_ukrayintsyam_10_za_ukrayinski_tovari_n1601055

Кульчицький М. І.
д-р екон. наук, професор кафедри
фінансів, грошового обігу і кредиту
Львівського національного університету імені Івана Франка

Шимко С. І.
здобувач вищої освіти,
кафедра фінансів, грошового обігу і кредиту
Львівського національного університету імені Івана Франка

ВПЛИВ ВІЙНИ НА КРЕДИТНИЙ РИНОК УКРАЇНИ

Вступ. Війна в Україні негативно впливає на стабільність функціонування фінансової системи країни. Кредитний ринок України є важливим складником фінансової системи держави. Він забезпечує фінансову підтримку економічного зростання та розвиток економіки країни, тому його ефективність і стабільне функціонування є важливим чинником загального розвитку економіки.

Мета роботи – дослідження та оцінка впливу воєнного стану на кредитний ринок України.

Основна частина. Поняття кредитного ринку є доволі широким, і у науковців немає єдиної думки щодо його трактування. Найпоширеніше визначення кредитного ринку: кредитний ринок – це сукупність кредитних відносин, фінансово-кредитних інститутів та певних встановлених організаційно-правових норм, що у своїй єдності та взаємодії забезпечують можливість руху кредиту в різних формах між суб'єктами економіки на національному і міжнародному рівнях. У сучасних реаліях кредитні відносини пронизують усі сфери господарської діяльності, опосередковують весь процес відтворення суспільного капіталу, глибоко проникають у сферу обміну, грошових відносин, сферу фінансів, а також у процес виробництва та споживання.

Кредитний ринок в Україні представлений такими структурами: банки, небанківські фінансові установи та інші юридичні особи, що не мають статусу фінансових установ, але мають відповідні ліцензії. Основним регулятором на цьому ринку є держава – в особі НБУ. Він контролює діяльність учасників ринку банківських та небанківських фінансових послуг, небанківських фінансових груп, платіжного ринку, колекторських компаній та інших юридичних осіб, котрі є учасниками кредитного ринку. Згідно із Законом України «Про банки і банківську діяльність», визначення «банк» можна подати як юридичну особу, яка має діючу банківську ліцензію та надає певний спектр (перелік) банківських послуг [2].

Відкритий воєнний напад росії на Україну, початий 24 лютого 2022 р., призвів до того, що наша кредитна система змушена функціонувати у режимі невідомості та стресу. Незважаючи на це, банки продовжують працювати стабільно, намагаючись виконувати всі свої функції та зобов'язання перед клієнтами. Вимушена міграція, зростання рівня безробіття, зменшення обсягів споживання, небезпека негативно впливають на кредитні відносини і функціонування кредитного ринку загалом. З початком повномасштабного вторгнення значно зменшилася кредитна активність, адже підприємства та населення стали менш зацікавленими у залученні кредитів на розширення бізнесу або особисті цілі.

Основні наслідки війни на кредитний ринок [3]:

– Зменшення кредитної активності: війна призвела до погіршення економічної ситуації в країні, зниження обсягів виробництва та споживання. Це спричинило скорочення кредитної активності банків, оскільки підприємства та населення стали менш зацікавленими у залученні кредитів на розширення бізнесу або особисті цілі.

– Зростання кредитного ризику: воєнні дії породили великі економічні труднощі, зокрема в районах, які безпосередньо постраждали від війни. Це створило значний кредитний ризик для банків, які надавали кредити підприємствам та індивідуальним клієнтам у цих регіонах.

– Збільшення простроченої заборгованості: економічна нестабільність, зниження доходів та зростання безробіття внаслідок війни призвело до збільшення простроченої заборгованості за кредитами. Багато підприємств та клієнтів не змогли вчасно погасити свої заборгованості, що спричинило проблеми для банків і зробило їх більш обережними щодо видачі нових кредитів.

– Зниження ліквідності банків: війна суттєво позначилася на ліквідності банків, оскільки зросла потреба у фінансуванні реконструкції та відновлення економіки в постраждалих районах. Банки стали залежати від залучення додаткових ресурсів, зокрема через залучення зовнішніх фінансових джерел від Національного банку.

Національний банк України є ключовим елементом для прийняття та реалізації рішень з метою стабілізації кредитного ринку під час повномасштабного вторгнення. Зокрема, Національний банк України [3]:

– запровадив збільшення обсягів рефінансування для банків. Таке рішення дало змогу банкам: залучати необхідні фінансові ресурси за сприятливіших умов, підтримувати ліквідність, банкам забезпечувати потреби своїх клієнтів у кредитних ресурсах та знижувати ризики неплатоспроможності;

– провів заходи для банківського нагляду та регулювання (як приклад, відміна заходів впливу за порушення строків подання звітності, вимог щодо наявності власного капіталу, вимог щодо подання документів та надання інформації регулятору);

– провів низку реформ, спрямованих на спрощення кредитного процесу, зменшення бюрократичних перешкод і забезпечення відкритості та прозорості в діяльності банків;

– запровадив обмеження на валютному ринку для захисту фінансової системи України, її надійного та стабільного функціонування.

Правове регулювання також передбачало заходи щодо боротьби з нелегальними схемами та фінансовою злочинністю. Було запроваджено посилену регуляторну та наглядову діяльність з метою протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму. Це включало впровадження строгих вимог щодо ідентифікації клієнтів, контролю за фінансовими операціями та обміну інформацією з відповідними органами влади.

Загалом кредитний ринок є важливим механізмом для сприяння економічному зростанню, інвестиціям і створенню більш стабільної та розвиненої економіки в країні. Проте важливо враховувати, що правильне функціонування кредитного ринку вимагає ефективного регулювання і нагляду, щоб запобігти надмірним ризикам та забезпечити його стабільність і розвиток.

Висновки. Отже, кредитний ринок є важливим складником сучасної економіки та забезпечує підвищення рівня життя населення країни. Повномасштабне вторгнення негативно вплинуло на розвиток кредитної системи, призвело до зниження кредитної діяльності, підвищення кредитних ризиків, змін у правовому регулюванні та погіршення фінансової стійкості країни загалом. Проте, незважаючи на всі негативні впливи, існують шляхи їх подолання та забезпечення подальшого процвітання кредитного ринку. В Україні потрібно впровадити реформи, щоб спростити процедуру кредитування; забезпечити прозорість і стабільність кредитної діяльності; також необхідні зміни в правовому регулюванні кредитного ринку України, залучення іноземних інвестицій та забезпечення співпраці з міжнародними фінансовими організаціями. Кредитний ринок України має перспективи подальшого розвитку та відновлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Петрашевська А. Д., Колонтай С. М., Смелянська В. В. Вплив війни на кредитний ринок України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2023. № 48. С. 57–60. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/48_2023ua/12.pdf
2. Садчикова І., Садчиков В. Державне регулювання кредитного ринку в умовах військового стану в Україні. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2022. № 3(31). С. 190–200. URL: <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/276679/271550>
3. Блащук-Дев'яткіна Н. З., Біда М. С. Оцінка впливу воєнного стану на кредитний ринок України. *Молодий вчений*. 2023. № 10(122). С. 177–182. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5986/5855>

Волкова Н. І.

канд. екон. наук, доцент

кафедри фінансів і банківської справи

Донецького національного університету імені Василя Стуса

Янішевський Б. С.

магістрант ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»

Донецького національного університету імені Василя Стуса

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗРОБКИ КОНКУРЕНТНОЇ СТРАТЕГІЇ БАНКУ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Вступ. В умовах сьогодення, коли фінансове середовище постійно змінюється, розробка конкурентної стратегії для банку стає надзвичайно важливою. Лише шляхом системної координації цілей, ресурсів і ринкових можливостей фінансового посередника можливо не тільки досягати стабільної прибутковості, а й успішно реагувати на зміни у регуляторному полі, впровадження цифрових інновацій та зростання вимог клієнтів. Проблематику конкурентоспроможності банків активно досліджували Т. А. Васильєва, Т. П. Гончаренко, С. В. Чорна [1], В. В. Коваленко [2], В. В. Матяш [3] та інші. З огляду на це дослідження теоретичних і

методичних основ формування ефективної конкурентної стратегії на ринку фінансових послуг відкриває перспективи для зміцнення фінансової стабільності банків, покращення їх конкурентної позиції та створення більш адаптивної і клієнтоорієнтованої фінансової екосистеми.

Мета роботи полягає в обґрунтуванні теоретичних та методологічних засад, що лежать в основі конкурентоспроможності банків в умовах сучасного розвитку фінансового ринку.

Основна частина. Упродовж останніх років український банківський сектор зазнає трансформаційного тиску, спричиненого макроекономічною нестабільністю, загостренням конкуренції та посиленням регуляторних вимог. Послаблення реального сектору економіки, проблеми платіжного балансу та інфляційні коливання підривають ресурсну базу банків і обмежують їх кредитні можливості. Залежність від експорту сировини підвищує вразливість фінансових потоків до зовнішніх потрясінь. У таких умовах банки борються не стільки за клієнтів, скільки за ресурси – кошти та довіру інвесторів. Причому конкуренція виходить за межі традиційного банкінгу, адже на ринку активно діють небанківські фінансові установи, що пропонують альтернативні канали залучення капіталу [3].

Специфіка українського ринку полягає у щільному взаємозв'язку банків-продавців та банків-покупців: фінансові організації одночасно надають клієнтам послуги й залучають від них ресурси для майбутніх активних операцій. Складність ситуації додає суворе регулювання з боку НБУ, яке, з одного боку, збільшує вартість входження на ринок для нових учасників, а з іншого, – спонукає діючі банки вдосконалювати внутрішні системи управління ризиками та підвищувати прозорість фінансової звітності. У відповідь на ці виклики банки переглядають свої бізнес-моделі, все активніше впроваджуючи цифрові технології, скорингові алгоритми на основі великих даних і мультиканальні канали обслуговування, що дає змогу зменшити операційні витрати та швидше масштабувати пропозицію [1].

Класичні підходи до формування конкурентної стратегії – від «силового» лідерства за витратами до нішевої чи інноваційної моделі – залишаються актуальними, проте їх застосування в Україні потребує особливої гнучкості. Поєднання високих регуляторних бар'єрів, обмеженої депозитної бази і швидкої еволюції клієнтських очікувань змушує банки комбінувати елементи різних стратегій – нарощувати ефективність операцій, одночасно розширюючи продуктову лінійку та диверсифікуючи джерела фінансування [2].

Ключові переваги формуються на перетині фінансового, технологічного й організаційного вимірів. Фінансовий складник охоплює достатність капіталу, ліквідність і прибутковість, які зміцнюють довіру клієнтів і підвищують стійкість до макротурбулентності. Технологічний вимір відображає рівень автоматизації процесів, частку цифрових каналів і здатність інтегрувати open-banking-рішення для прискорення обігу даних і запуску нових сервісів. Організаційна площина характеризує компетенції персоналу, якість внутрішнього контролю та динамічність корпоративної культури, що разом визначають швидкість реагування на ринкові зміни. Синергія цих трьох блоків забезпечує банку здатність не лише утримувати позиції у звичних сегментах, а й активно освоювати нові ніші, зменшуючи залежність від традиційних джерел доходу [2].

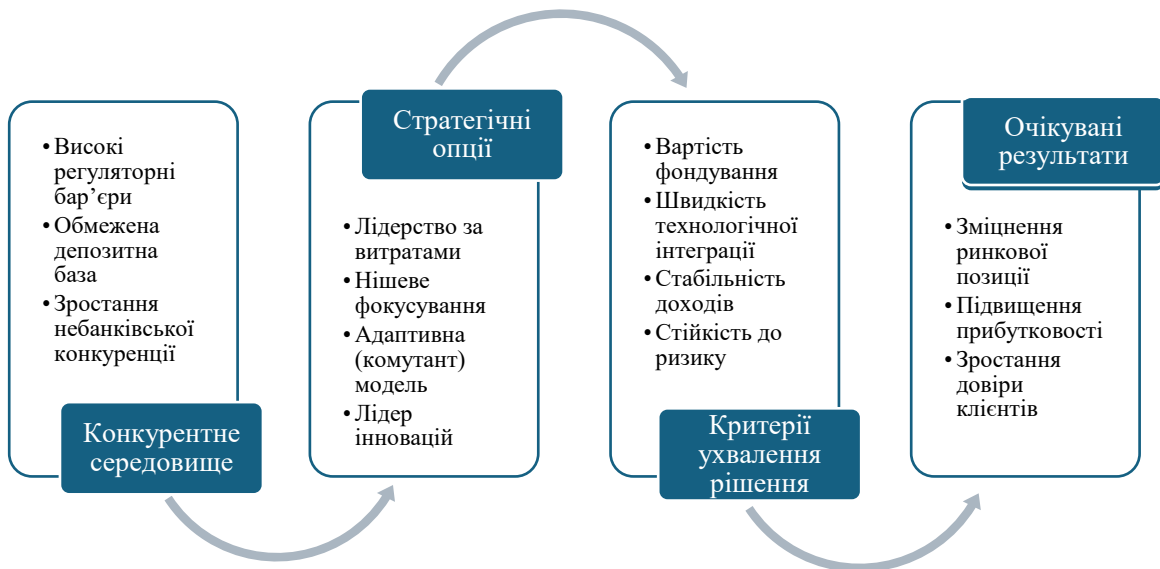

Рисунок 1 – Логіка вибору конкурентної стратегії банку [3]

Після впровадження цих блоків переваг банк переходить від загальних декларацій до чітких дій: спершу ретельно сегментує клієнтів, щоб адаптувати продуктову лінійку під конкретні потреби; далі оптимізує фондування через субординований борг, «зелені» облігації та синдіковані кредити, поєднуючи їх із RegTech-платформами й алгоритмами машинного навчання для прискореного скорингу; на завершальному етапі інтегрує ESG-стандарти у всі бізнес-процеси, що одночасно знижує вартість капіталу, підвищує якість портфеля та зміцнює довіру клієнтів і інвесторів.

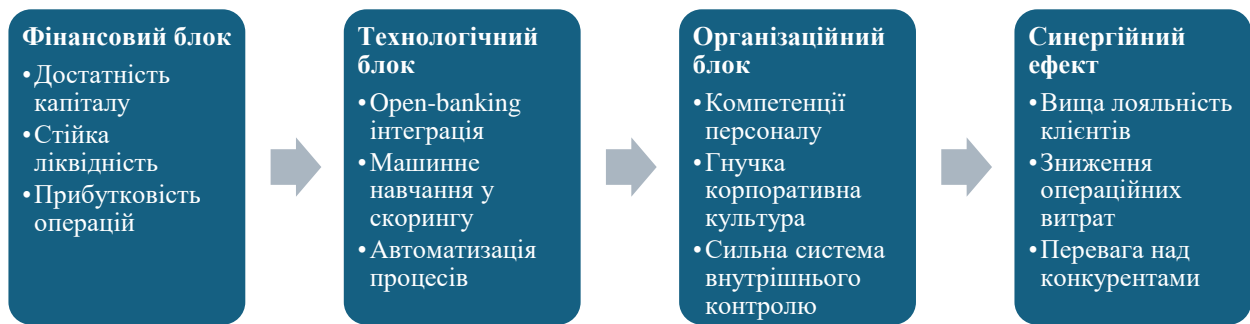

Рисунок 2 – Компоненти конкурентної переваги банку [1]

Висновки. Дослідження конкурентної стратегії банку на ринку фінансових послуг дає змогу зробити висновок, що в умовах посилення регуляторного тиску, трансформації фінансових потоків та високої мінливості клієнтських запитів ключовим чинником досягнення сталого розвитку стає здатність банку адаптувати класичні стратегічні моделі до реалій українського ринку. Синергія фінансової стійкості, технологічної гнучкості та організаційної мобільності формує стратегічні переваги, які забезпечують не лише утримання позицій у традиційних сегментах, а й активну експансію у нові сфери. Успішна реалізація конкурентної стратегії потребує не декларативного, а системного підходу до інтеграції інновацій, управління ризиками, диференціації клієнтських сегментів та відповідності

ESG-принципам, що у підсумку створює стійку модель банківського бізнесу в умовах нестабільного фінансового середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васильєва Т. А., Гончаренко Т. П., Чорна С. В. Трансформаційна бізнес-модель формування та реалізації стратегії банку. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*. 2022. № 2. С. 166–174. DOI: 10.21272/1817-9215.2022.2-20.

2. Конкурентоспроможність банків у сучасних умовах розвитку фінансового ринку / V. V. Kovalenko та ін. *Financial and credit activity problems of theory and practice*. 2019. Т. 2, № 29. С. 3–12. DOI: 10.18371/fcaptr.v2i29.171731.

3. Матяш В. В. Управління конкурентною позицією банку на фінансовому ринку України: кваліфікаційна робота. Університет митної справи та фінансів. Дніпро, 2025. 89 с.

СЕКЦІЯ 5. ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ І ПОДАТКИ ПОВОЄННОГО СУСПІЛЬСТВА

Волкова В. В.

доцент кафедри фінансів і банківської справи
Донецького національного університету імені Василя Стуса

Апенюк А. І.

здобувачка вищої освіти
ОП «Міжнародний бізнес. Бізнес-переклад»
Донецького національного університету імені Василя Стуса

ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Вступ. Державний бюджет відіграє ключову роль у фінансовій системі та розвитку будь-якої країни як невід’ємний складник становлення незалежної держави. Він слугує важливим інструментом для стимулювання економічної активності та регулювання економіки з метою досягнення соціально-економічного розвитку, визначеного довгостроковими загальнонаціональними цілями, шляхом політики доходів і видатків.

Фінансування оборони, збереження територіальної цілісності, функціонування законодавчої, виконавчої та судової влади, систем охорони здоров’я, освіти тощо – це основні функції, які держава повинна забезпечувати для своїх громадян. Реалізація цих функцій безпосередньо залежить від обсягу фінансових ресурсів, тому кожна держава прагне створити збалансований централізований фонд грошових коштів – державний бюджет.

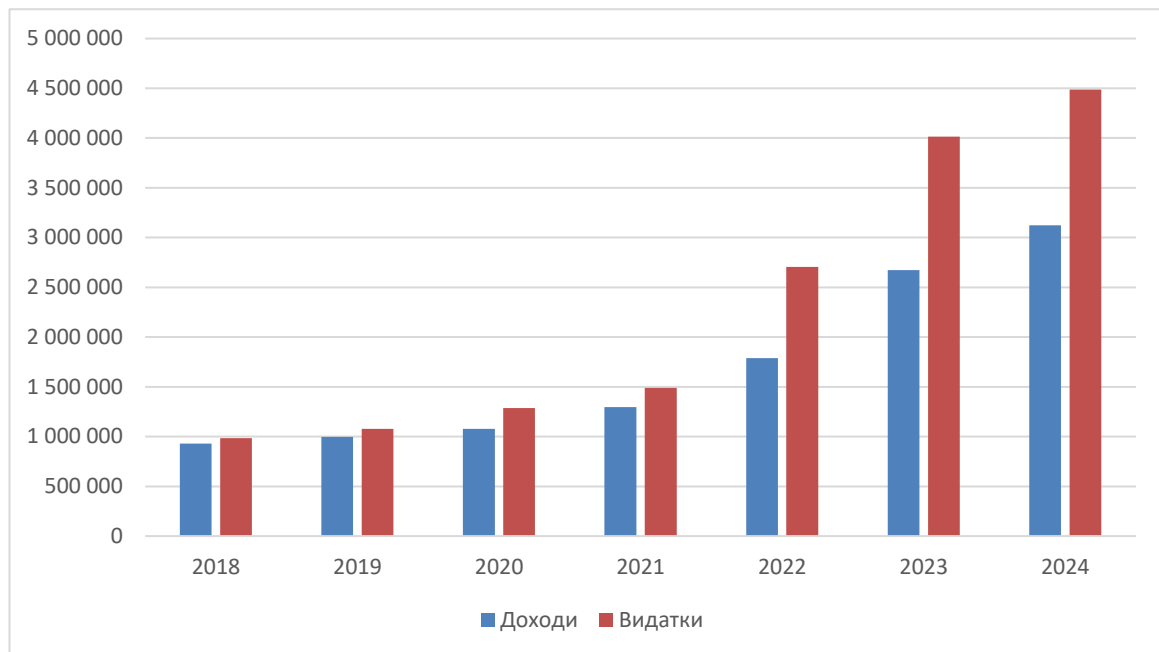
Мета роботи – дослідити особливості формування та структури доходів державного бюджету України в умовах воєнного стану, виявити основні джерела наповнення бюджету, а також визначити шляхи забезпечення стабільного бюджетного фінансування для підтримки обороноздатності держави та соціально-економічної стійкості.

Основна частина. Доходи державного бюджету України в умовах воєнного стану зазнали суттєвих змін як за структурою, так і за джерелами наповнення. Воєнна агресія Російської Федерації спричинила глибокі економічні потрясіння, що вплинули на діяльність підприємств, зайнятість населення та платоспроможність суб’єктів господарювання, а відтак – і на надходження до бюджету.

Державний бюджет реалізує свою сутність через механізми формування доходів і цільового використання видатків. Видатки державного бюджету – це витрати держави на загальнодержавному рівні, що необхідні для виконання нею своїх функцій. Вони відображають соціально-економічні відносини, які визначають напрями використання централізованих фінансових ресурсів відповідно до законодавства. Доходи ж – це частина централізованих фінансів держави, врегульована нормативно-правовими актами, яка забезпечує виконання функцій держави. Вони формуються у процесі відносин держави з підприємствами, організаціями, установами та фізичними особами під час стягнення бюджетних платежів.

З початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну у лютому 2022 р., характер доходів і видатків бюджету зазнав істотних змін (рис. 1). Упродовж

останніх п'яти років спостерігалось зростання як доходів, так і видатків бюджету, однак під час цього зберігався хронічний бюджетний дефіцит. Війна ж суттєво змінила ситуацію – у 2022 р. видатки зросли на 1 215 897,4 млн грн, або на 81,5 %, порівняно з 2021 р. (з 1 490 525,9 млн грн у 2021 р. до 2 705 423,3 млн грн у 2022 р.).

*Рисунок 1 – Динаміка доходів та видатків
Державного бюджету України у 2018–2024 рр., грн
Джерело: сформовано автором на основі [1]*

Дохідна частина також зросла, однак темпи приросту були значно нижчими. У 2022 р. доходи склали 1 787 395,6 млн грн, що лише на 37,8 % більше, ніж у 2021 р. (1 296 852,9 млн грн). Це призвело до значного розширення дефіциту бюджету – з –197 937,4 млн грн у 2021 р. до –914 701,7 млн грн у 2022 р. Отже, дефіцит перевищив третину доходів (приблизно 34 %).

У 2023 та 2024 р. зберігається тенденція до зростання видатків: у 2023 р. – 4 014 411,8 млн грн, у 2024 р. – 4 486 682,7 млн грн, що на 1 309 388,5 млн грн більше за показник 2022 р. Доходи у ті ж роки становили 2 671 998,0 млн грн у 2023 р. та 3 122 713,4 млн грн у 2024 р., що все одно не покриває видаткову частину, а дефіцит сягнув рекордних значень – –1 333 110,7 млн грн у 2023 р. та –1 358 500,1 млн грн у 2024 р.

Зниження надходжень до державного бюджету пояснюється низкою чинників. По-перше, держава ухвалила рішення заморозити рівень мінімальних соціальних гарантій, які використовуються для розрахунку заробітних плат, пенсій, стипендій, допомог у зв'язку з безробіттям тощо, тобто є джерелами доходів громадян, із яких сплачуються податки. Станом на 1 січня 2023 р. мінімальна заробітна плата залишилася на рівні 6 700 грн, як і у попередньому бюджетному році. Прожитковий мінімум на одну особу становив 2 589 грн, а мінімальна пенсія – 2 093 грн, як і було передбачено в Законі на 2022 р. [2].

По-друге, через війну з 24 лютого 2022 р. понад 10 млн громадян були змушені покинути територію України, рятуючись від небезпеки. Це суттєво скорочує

тило кількість платників податків, що вплинуло на надходження від податку на доходи фізичних осіб, податку на додану вартість та інші платежі.

По-третє, значна частина підприємств припинила свою діяльність, що спричинило низку проблем: зменшення надходжень від податку на прибуток, скорочення робочих місць і, відповідно, зниження сплати єдиного соціального внеску. За даними ДПС, у 2022 р. надходження (сальдо) до зведеного бюджету за платежами, контрольованими Державною податковою службою, склали 1 091,4 млрд грн – це на 9,9 % більше, ніж у 2021 р. [3].

Висновки. Державний бюджет України в умовах воєнного стану зазнав суттєвих змін: видатки стрімко зросли, особливо на оборону та соціальну сферу, а доходи скоротились через падіння економічної активності, міграцію населення та зменшення податкових надходжень. Це призвело до значного дефіциту бюджету. Для покращення ситуації варто посилити контроль за видатками, підтримувати малий бізнес, легалізувати тіньову економіку, забезпечити прозорість бюджетних процесів і розширювати міжнародну фінансову підтримку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Виконання державного бюджету України з 2008 по 2025 рр. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/2022/>
2. Про Державний бюджет України на 2022 р.: Закон України від 02.12.2021 № 1928-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text>
3. Державна податкова служба України. Новини: У 2022 р. до зведеного бюджету надійшло понад 1 трлн грн платежів, що контролюються ДПС. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/733052.html>

Ванькович Д. В.

д-р екон. наук, професор,
професор кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту
Львівського національного університету імені Івана Франка

ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ СПІВВІДНОШЕННЯ СТАВОК НА НАДХОДЖЕННЯ З ПОДАТКУ

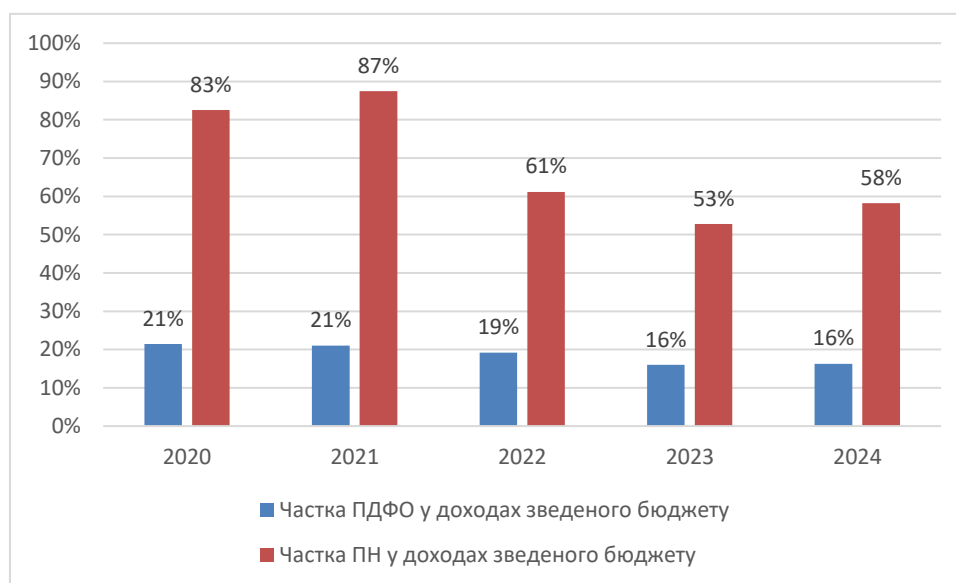
Вступ. Очікувана інтеграція України з ЄС висуває потребу гармонізації вітчизняної податкової політики з європейським механізмом оподаткування. Податкова політика кожної країни містить національні пріоритети й відповідні індивідуальності у системі оподаткування. Водночас національні податкові системи країн дотримуються векторів загальноєвропейської інтеграції. Тому для України на теперішньому етапі важливим стає досвід податкового реформування в країнах Європейського Союзу, який дасть змогу обрати власну адаптивну податкову стратегію.

У цьому контексті варто звернути увагу на одне з найновіших європейських досліджень [2], у якому обґрунтовується висновок, що наближення в країнах

ЄС ефективної ставки до законодавчо встановленої пов'язане з вищим рівнем податкових надходжень від податку на доходи фізичних осіб. Це не тільки підвищує рівень дотримання законодавства, але й мінімізує стимули для ухилення від сплати податків. Отже, податкова система забезпечує отримання запланованих доходів, що приводить до більш надійних та передбачуваних бюджетних надходжень.

Мета роботи – оцінювання впливу співвідношення ефективної та законодавчо встановленої ставки податку на доходи фізичних осіб на надходження від цього податку до Зведеного бюджету України у відсотках до ВВП. Під час цього будемо використовувати напрацювання вітчизняних науковців І. Мартинюк, О. Тоцької та І. Дмитрук [4; 6].

Основна частина. Податкові надходження відіграють ключову роль у формуванні дохідної частини зведеного бюджету України. За підсумками 2024 р. їх частка у доходах становила 58,21 %. Незважаючи на негативні економічні наслідки воєнної агресії росії, зокрема вимушеного виїзду частини вітчизняних громадян за кордон, податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) продовжує залишатися важливим джерелом державних фінансових ресурсів в Україні. Зокрема, дані, наведені на рис. 1, засвідчують, що впродовж 2020–2024 рр. частка податку на доходи фізичних осіб зменшилася з 21 % (у 2020 р.) до 16 % (у 2024 р.).

*Рисунок 1 – Динаміка часток податкових надходжень (ПН) та податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) у доходах Зведеного бюджету України
Джерело: побудовано автором на основі [5]*

Оскільки заробітна плата є основним джерелом доходів фізичних осіб, проаналізуємо ефективну ставку ПДФО із заробітної плати. Для розрахунку використаємо дані щодо величини валового внутрішнього продукту за категоріями доходу з офіційного сайту Державної служби статистики України та методичку, запропоновану Костаракосом і Варталітісом [1].

Результати оцінювання впливу співвідношення ефективної та законодавчо встановленої ставки податку на доходи фізичних осіб на надходження від цього податку до Зведеного бюджету України у відсотках до ВВП наведено на рис. 2.

За результатами їх аналізу підтверджено гіпотезу, що в Україні наближення ефективної ставки до законодавчо встановленої також пов'язане з вищим рівнем податкових надходжень від податку на доходи фізичних осіб.

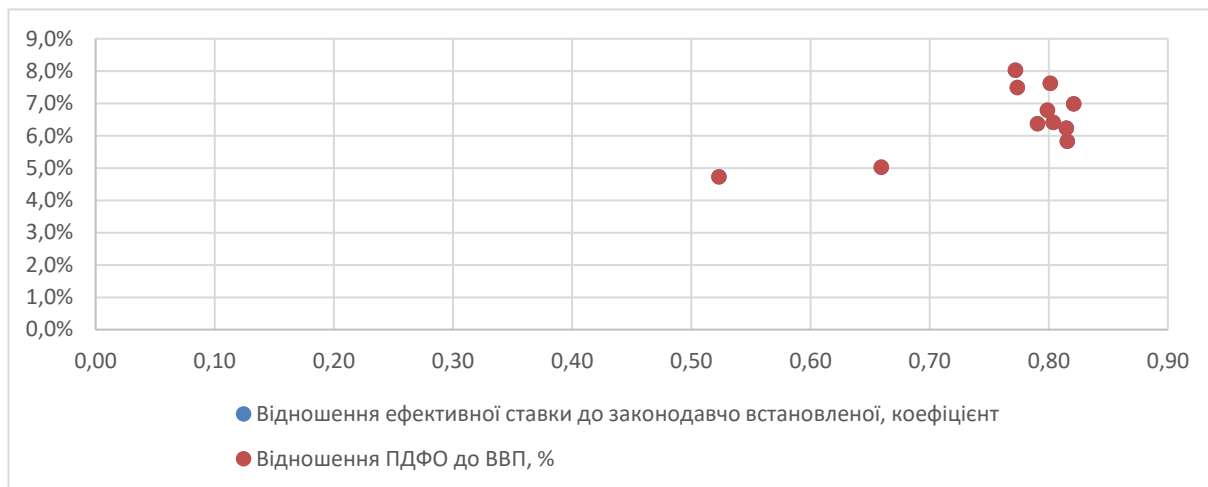

Рисунок 2 – Взаємозв'язок між співвідношенням ефективної та законодавчо встановленої ставки податку на доходи фізичних осіб в Україні та бюджетними надходженнями Зведеного бюджету України від цього податку у відсотках від ВВП
Джерело: побудовано автором на основі [3; 5]

Висновки. Зосередження на ефективності оподаткування також передбачає підтримку відповідного балансу між граничними та ефективними ставками оподаткування. Значні розбіжності між ними можуть спричинити суттєві економічні деформації, спонукаючи окремих осіб і компанії змінювати свою поведінку з метою мінімізації податкового навантаження. До того ж це ускладнює фінансове планування та збільшує адміністративні витрати як для платників податків, так і для податкових органів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Kostarakos Pias and Varthalitis Petros. Effective Tax Rates in the EU: An updated database over 1995–2017. 2020. URL: https://www.esri.ie/system/files/publications/RS110_technical%20appendix.pdf
2. Calvo S., Sánchez de la Cruz D. Statutory vs. Effective Tax Rates: Why Do Higher Taxes Not Necessarily Lead to Increased Revenues? 2024. URL: <https://taxfoundation.org/wp-content/uploads/2024/09/FF848.pdf>
3. Державний вебпортал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/> (дата звернення: 18.04.2025).
4. Мартинюк І. Податок на доходи фізичних осіб: фіскальні та соціальні аспекти. *Економіка та суспільство*. 2023. № 56. DOI: 10.32782/2524-0072/2023-56-60.
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 18.04.2025).
6. Тоцька О., Дмитрук І. Податок на доходи фізичних осіб в Україні: загальнодержавний і регіональний вимір. *Фінансово-кредитні системи: перспективи розвитку*. 2023. Вип. 1(8). С. 30–39. DOI: 10.26565/2786-4995-2023-1-04.

Вінницький Я. Г.
аспірант 2-го курсу ОП «Фінанси,
банківська справа та страхування»
Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана

МЕХАНІЗМИ ФІНАНСУВАННЯ ГУМАНІТАРНОГО РОЗМІНУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Вступ. Через повномасштабне вторгнення Росії проблема гуманітарного розмінування набула критичної важливості: приблизно 200 тис. км² території забруднено вибухонебезпечними предметами. Без належного фінансування неможливо відновити інфраструктуру, забезпечити повернення ВПО та розвиток агросектору. Традиційні бюджетні витрати (УАН 2,5 млрд у 2025 р.) значно поступаються обсягам потреб, а залучення приватного сектору обмежене.

Мета дослідження – проаналізувати механізми фінансування розмінування та визначити ефективні моделі залучення ресурсів в умовах цифровізації та орієнтації на результат [1; 3].

Виклад основного матеріалу. За оцінками World Bank (RDNA4, 2025), загальні потреби України на відновлення перевищують €12,6 млрд, з яких суттєва частина йде на розмінування [4]. UNDP оцінює повну вартість кампанії у понад USD 34,6 млрд [1]. Донорські зобов'язання (€500 млн на конференції в Лозанні) покривають лише малу частину необхідних ресурсів [10].

Державний бюджет України пропонує компенсаційні програми для аграріїв, які беруть участь у розмінуванні. За останній рік кількість заявок на держпідтримку зросла на 35 % [8].

Багатосторонні програми, як-от Ukraine Facility ЄС, передбачають підтримку малого бізнесу та об'єктів, що підлягають розмінуванню, хоча механізми розподілу коштів ще формуються. Попередні оцінки World Bank (RDNA 2022–2023) свідчать про виділення понад USD 77 млрд, однак недоліки координації затримують реалізацію [5].

Серед інноваційних інструментів варто відзначити Sustainability-Linked Bonds (SLB), запропоновані UNDP, де відсоткова ставка прив'язана до результатів очищення територій [1]. Підхід передбачає поділ коштів на розмінування та екологічні ініціативи з виплатою інвесторам після досягнення визначених KPI.

Інший перспективний механізм – Outcome-Based Public-Private Partnerships (OB-PPP), за яким приватний партнер інвестує у процес розмінування, а оплата здійснюється за фактичними результатами [2; 3].

Ефективність новітніх технологій демонструє спільний проєкт WFP і FAO: застосування супутникового моніторингу скоротило час виявлення мінних полів на 25 % [9].

Узагальнено основні фінансові механізми в табл. 1.

Таблиця 1 – Систематизація фінансових інструментів

Інструмент фінансування	Опис	Джерело
Sustainability-Linked Bond	Облігації з відсотковою ставкою, прив'язаною до результатів розмінування і сталого агровиробництва	[1]
Outcome-Based Public-Private Partnership	Модель PPP з виплатами приватним інвесторам за досягнення визначених обсягів очищення	[2; 3]
Традиційні грантові програми	Державні та донорські гранти, мобілізовані на конференціях донорів	[10]
Місцеві компенсаційні кампанії	Стимулювання участі фермерів у програмах компенсацій вартості розмінування	[8]
Супутниковий моніторинг і аналіз	Використання даних дистанційного зондування для оптимізації планування розмінування	[9]
Оцінка потреб (World Bank RDNA)	Комплексна оцінка потреб із виділенням сегмента розмінування	[4; 5]

Джерело: сформовано автором на основі матеріалів

Висновки. Інтеграція традиційних і новітніх фінансових механізмів є критично важливою для ефективного фінансування гуманітарного розмінування в Україні. Дослідження показало, що інструменти, як-от облігації, прив'язані до сталого розвитку (Sustainability-Linked Bonds), та державно-приватні партнерства на основі результату (Outcome-Based Public-Private Partnerships), розроблені Програмою розвитку ООН (UNDP), дають змогу залучити значний обсяг інвестицій завдяки справедливому розподілу ризиків і забезпеченню контролю за результатами.

Цифровізація процесів через використання платформ електронного моніторингу, супутникових технологій та системи дистанційного зондування значно підвищує оперативність і прозорість операцій розмінування. Це не тільки сприяє підвищенню довіри донорів та інвесторів, а й дає змогу державі оптимізувати використання ресурсів у довгостроковій перспективі.

Водночас для досягнення сталого фінансування необхідна ефективна координація між національними органами влади, міжнародними організаціями та приватними партнерами. Важливо також враховувати ризики недостатньої прозорості, надмірної залежності від донорських внесків та необхідність своєчасного вдосконалення нормативно-правової бази для впровадження інноваційних фінансових інструментів.

Отже, стратегічна комбінація традиційних бюджетних ресурсів, донорських програм і сучасних ринкових інструментів у поєднанні з цифровими рішеннями створює реалістичну і дієву модель фінансування гуманітарного розмінування в Україні. Цей досвід може бути використаний як приклад для відновлення інших постконфліктних територій у світі, підвищуючи глобальні стандарти безпеки та розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. United Nations Development Programme. Enhancing Mine Action Finance in Ukraine: Feasibility Report. 2024, September. Retrieved from UNDP site

2. United Nations Development Programme. Executive Summary: Enhancing Mine Action Finance in Ukraine. 2024, December. Retrieved from UNDP site
3. United Nations Development Programme. Innovative financing approaches for mine action in Ukraine [Press release]. 2024, October 6. Retrieved from UNDP Ukraine
4. World Bank. Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA4): Ukraine – February 2025. 2025. Retrieved from World Bank site
5. World Bank. Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment: February 2022–2023. 2023. Retrieved from World Bank site
6. ReliefWeb. New campaign aims to boost farmer participation in state-funded demining programme [Press release]. 2025, April. Retrieved from ReliefWeb site
7. World Food Programme & Food and Agriculture Organization. Demining project restoring agricultural livelihoods in Ukraine [Press release]. 2023, March. Retrieved from ReliefWeb site
8. Farge E. Ukraine seeks global help with massive task of landmine clearance at Swiss meeting. Reuters. 2024, October 17. Retrieved from Reuters site

Козлов В. П.

канд. екон. наук, доцент

кафедри фінансів і банківської справи

Донецького національного університету імені Василя Стуса

Довгаль Н. І.

здобувач вищої освіти

ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»

Донецького національного університету імені Василя Стуса

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ФІНАНСУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ НА БАЗІ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА

Вступ. В Україні з початком повномасштабного вторгнення росії зросла кількість вразливих категорій суспільства, що створює проблеми з фінансуванням у соціальній сфері, особливо на рівні бюджетів територіальних громад. Вирішення цих проблем потребує удосконалення соціальної політики держави, подальшого підвищення самостійності і фінансової спроможності територіальних громад.

Мета роботи – визначення напрямів удосконалення механізму фінансування діяльності територіальних громад в Україні на базі соціального партнерства.

Основна частина. Оцінка рівня добробуту громадян (доступ до освіти, охорони здоров'я, дотримання прав людини) здійснюється на базі індексу соціального прогресу – Social Progress Index, який розраховується неурядовою міжнародною організацією The Social Progress Imperative. У 2025 р. Україна дещо покращила свої позиції у рейтингу країн за цим індексом і посіла 52 місце серед 168 країн, водночас у 2024 р. країна займала 59 місце. Однак серед європейських країн це один із найнижчих рівнів. Нижчі показники тільки у росії, білорусі, Боснії та Герцеговини [1]. У таких умовах система соціальних послуг потребує модерні-

зації фінансування, створення рівних умов для надавачів соціальних послуг різних форм власності (як державних, так і недержавних).

Соціальні послуги надаються фізичним особам, родинам, які опинилися у складних життєвих обставинах і потребують допомоги, щоб подолати такі обставини або мінімізувати їх негативні наслідки. До базових соціальних послуг належать послуги догляду, супроводу осіб з інвалідністю, надання притулку, соціальної адаптації, натуральної допомоги, інформування, тощо [2]. На рівні територіальних громад важливим було б також вирішення проблем інфраструктурного характеру на базі соціального партнерства (ремонт закладів освіти та охорони здоров'я, адміністративних будівель, реконструкція парків, тощо).

В умовах реформування місцевого самоврядування і впровадження децентралізації територіальні громади можуть використовувати для фінансування соціальних послуг кошти державного та місцевих бюджетів, підприємств та організацій різної форми власності. Державні кошти передаються на територіальний рівень для того, щоб наблизити надання соціальних послуг до їх безпосереднього споживача.

За даними Міністерства соціальної політики України, приблизно 80 % надавачів соціальних послуг є представниками державного та комунального секторів [3]. Однак бюджетних коштів зазвичай недостатньо для забезпечення усіх потреб громади у соціальних послугах, тому дуже важливим є залучення недержавних надавачів соціальних послуг через механізм соціального партнерства.

Згідно з Законом, надавачами соціальних послуг можуть бути такі представники недержавного сектору: підприємства приватної власності, громадські об'єднання, благодійні, релігійні організації, фізичні особи – підприємці тощо [2].

Соціальне партнерство на рівні територіальних громад являє собою взаємодію партнерів (якими виступають органи місцевого самоврядування та недержавні організації, приватні підприємства, тощо), метою якої є досягнення соціально значущого результату у розвитку громади [4].

Водночас центром цієї взаємодії стають саме органи місцевого самоврядування, які мають певні повноваження щодо залучення коштів.

Проблеми розвитку механізму фінансування соціальних витрат на базі соціального партнерства пов'язані з тим, що:

- наявна законодавча база, що регулює соціальне партнерство, є недосконалою;
- відсутні дієві механізми залучення приватних інвестиційних ресурсів;
- відсутня у місцевій владі можливість забезпечення мотивації для приватних інвестицій;
- характерним є у процесі соціального партнерства домінування органів місцевого самоврядування;
- процедури узгодження партнерських проєктів є тривалими та складними.

Для створення успішних, самодостатніх громад, поглиблення процесів децентралізації у бюджетній сфері необхідно вирішувати ці проблеми і залучати приватний бізнес у соціальні проєкти на базі соціального партнерства.

З метою активізації розвитку соціального партнерства на територіальному рівні пропонуються заходи:

- зниження податкового навантаження (податкові пільги), боротьба з корупцією могли б бути доволі дієвими стимулами для залучення бізнесу до вирішення соціально-економічних проблем територіальної громади;

– активізація взаємодії між різними державними та неурядовими організаціями, що дасть змогу розвивати адресні технології допомоги різним категоріям населення громади;

– удосконалення законодавства щодо фінансування та закупівлі соціальних послуг.

Висновки. У сучасних умовах серед провідних механізмів соціально-економічного розвитку територіальних громад розглядається механізм соціального партнерства. Однак ця форма взаємодії місцевих органів влади та громадськості є недостатньо затребуваною, оскільки проблеми фінансування знижують мотивацію учасників партнерства й ефективність проєктів. Розуміння важливості соціального партнерства і з боку місцевої влади, і з боку бізнесу буде запорукою подальшого розвитку цього механізму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рейтинг країн по рівню соціального прогресу. *Global relocate*. 2024. URL: <https://global-relocate.com/ru/rankings/level-of-social-progress> (дата звернення: 15.04.2025).

2. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII. Дата оновлення: 15.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#n317> (дата звернення: 15.11.2018).

3. Надавачі соціальних послуг. *Інформаційно-обчислюваний центр Мінсоцполітики України*. 2025. URL: <https://www.ioc.gov.ua/analytics/nadavachi-sotsialnykh-posluh> (дата звернення: 15.04.2025).

4. Спасів Н., Кулина Г., Лубкей Н. Соціальне партнерство як імператива соціально-економічного розвитку України. *Вісник економіки*. 2021. № 3. С. 8–18.

Кульчицький М. І.

д-р екон. наук, професор кафедри
фінансів, грошового обігу і кредиту

Львівського національного університету імені Івана Франка

Дудко Д. А.

здобувач вищої освіти,

кафедра фінансів, грошового обігу і кредиту

Львівського національного університету імені Івана Франка

РОЗВИТОК ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Вступ. Державний фінансовий контроль в Україні є важливим складником забезпечення фінансової дисципліни, однак його ефективність залишається вкрай низькою. Нівелювання значення і ролі фінансового контролю стало однією з причин тривалих кризових явищ у державі.

Мета роботи. Метою цієї роботи є дослідження сучасного стану державного фінансового контролю в Україні, виявлення основних проблем, які перешкоджають його ефективному функціонуванню, й обґрунтування перспективних напрямів

удосконалення системи фінансового контролю, з урахуванням потреб підвищення прозорості, відповідальності та раціонального використання бюджетних коштів у процесі управління державними фінансами.

Основна частина. Аналіз звітів Рахункової палати свідчить про перманентний і системний характер бюджетних порушень, серед яких найбільш поширеними є: використання бюджетних коштів без законодавчих підстав, втрати внаслідок неефективних управлінських рішень, нецільове або нерезультативне використання кредитних ресурсів, незаконне збільшення дотацій, порушення строків подання звітності, а також низький рівень бухгалтерського обліку. Ці порушення є свідченням не тільки недосконалості діючої системи державного фінансового контролю, а й безвідповідального ставлення багатьох розпорядників бюджетних коштів. До того ж існує низка глибинних проблем, як-от: недостатня розробка термінології та ключових понять у сфері фінансового контролю; суперечливе законодавство, що дає змогу по-різному трактувати фінансові операції; безсистемність у структурі органів контролю, які часто дублюють функції одне одного. Серед них – Рахункова палата, Міністерство фінансів, Державна казначейська служба, податкова та митна служби, НБУ, Пенсійний фонд тощо. Через це система залишається неефективною, неповороткою та слабо координованою [1].

Державний контроль – це організований захід, спрямований на дослідження, аналіз і регулювання фінансово-господарської діяльності державних органів, корпорацій та інших комерційних структур з метою забезпечення дотримання вимог законодавства, економічних нормативів і чинних принципів. Державний контроль зазвичай здійснюється через спеціалізовані установи, які мають повноваження проводити розслідування, аудит, моніторинг і регулювання відповідно до встановлених процедур та правил [2].

Спостерігається слабка взаємодія між контролюючими органами та правоохоронними і судовими інстанціями. Це проявляється у зволіканні з розглядом справ, ухилянні від відповідальності порушників. Часто штрафи є значно меншими за завдані державі збитки. Усе це підкреслює нагальну потребу в реформуванні державного фінансового контролю.

Отже, основною метою діяльності державного фінансового контролю є забезпечення попередження та недопущення фінансово-бюджетних порушень. Далі будуть представлені основні проблеми державного фінансового контролю в Україні та можливі перспективи їх вирішення:

1. Недосконалість нормативно-правового забезпечення діяльності суб'єктів контролю. Можливе вирішення – створення єдиного правового поля розвитку системи державного фінансового контролю та законодавче закріплення за його суб'єктами відповідних функцій [3].

2. Відсутність єдиної інформаційної системи контролю. Можливе вирішення – створити єдину інформаційну базу, тобто зробити систематичний обмін інформацією між усіма фінансовими і контролюючими органами [3].

3. Незадовільне реагування правоохоронних органів у випадках фінансових порушень. Можливе вирішення – розробити єдиний Кодекс відповідальності розпорядників коштів за скоєні правопорушення [3].

З огляду на вищезгадану інформацію вирішення основних проблем має сприяти подальшому розвитку, підвищенню ефективності державного фінансового контролю в Україні.

Висновки. Отже, розвиток державного фінансового контролю є важливою передумовою ефективного управління державними фінансами. Вирішення ключових проблем у цій сфері, зокрема вдосконалення законодавчої бази, боротьба з корупцією, підвищення рівня цифровізації та професійної підготовки кадрів, сприятиме прозорості та ефективності державного управління. Успішна реалізація реформ у цій сфері дасть змогу підвищити рівень фінансової дисципліни, забезпечити раціональне використання бюджетних коштів та сприятиме економічному розвитку країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Виговська Н. Г., Заклевська А. О., Кулак Є. О. Проблеми державного фінансового контролю в Україні. *Державний університет «Житомирська політехніка»*. 2021. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/11/296.pdf> (дата звернення: 27.04.2025).
2. Бондарець А. Розвиток державного фінансового контролю в Україні: кваліфікаційна робота. 2024. URL: http://ir.polissiauniver.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/15643/1/Bondarets_AV_KR_072_2024.pdf (дата звернення: 27.04.2025).
3. Бондареко О. О., Аксьонова А. Е. Перспективи та проблеми розвитку державного фінансового контролю в Україні. *Розвиток Європейського простору очима молоді: економічні, соціальні та правові аспекти*. 2017. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/17705/1/147.pdf> (дата звернення: 27.04.2025).
4. Звіти. *Рахункова палата*. URL: <https://rp.gov.ua/FinControl/FinReports/> (дата звернення: 27.04.2025).

Волкова В. В.

канд. екон. наук, доцент

кафедри фінансів і банківської справи

Донецького національного університету імені Василя Стуса

Дудник М. І.

бакалаврант ОП «Міжнародний бізнес. Бізнес-переклад»

Донецького національного університету імені Василя Стуса

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУЧАСНОЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Вступ. Сучасна податкова система України відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності держави, особливо в умовах повоєнної відбудови та економічних трансформацій. Водночас вона стикається з низкою викликів, які впливають на ефективність адміністрування податків, розвиток підприємництва та наповнення бюджету.

Мета роботи – проаналізувати основні проблеми функціонування податкової системи України у повоєнний період, визначити їх вплив на економіку та запропонувати напрями реформування для підвищення її ефективності.

Основна частина. Однією з найгостріших проблем сучасної податкової системи України є її нестабільність і часті зміни до податкового законодавства.

За даними Державної податкової служби України, протягом 2024 р. було внесено понад 50 змін до Податкового кодексу, а тільки за перші місяці 2025 р. їх кількість перевищила 20. Ці зміни ускладнюють планування господарської діяльності підприємств, збільшують витрати на адміністрування податків та породжують правову невизначеність. Непрогнозованість податкової політики знижує інвестиційну привабливість країни та стримує економічне зростання [1].

Іншою серйозною проблемою є складність податкової системи, що характеризується значною кількістю податків і зборів (понад 10 загальнодержавних і приблизно 20 місцевих), з яких більшість мають низьку питому вагу у загальних надходженнях до бюджету. За даними Міністерства фінансів, 5 найбільших податків (ПДВ, податок на прибуток підприємств, ПДФО, акцизний податок та рентна плата за користування надрами) забезпечують понад 80 % усіх податкових надходжень, тоді як решта податків лише ускладнюють адміністрування та збільшують витрати платників податків на їх сплату [2].

В умовах воєнного стану спостерігається посилення податкового навантаження на бізнес та громадян. З метою збільшення надходжень до бюджету було запроваджено додаткові податки та збори, зокрема військовий збір, який з 1,5 % було підвищено до 5 %. Водночас розглядаються плани щодо скасування спрощеної системи оподаткування для фізичних осіб-підприємців, що може призвести до збільшення податкового навантаження на малий бізнес та скорочення підприємницької активності. За оцінками експертів, скасування спрощеної системи може призвести до закриття до 20 % малих підприємств та втрати сотень тисяч робочих місць.

Важливою проблемою залишається неефективність податкового адміністрування, що проявляється у складності та забюрократизованості процедур, низькому рівні автоматизації процесів та корупції. За даними Світового банку, Україна займає одне з найнижчих місць у світі за показником легкості сплати податків. Це створює додаткові перешкоди для ведення бізнесу, збільшує витрати на дотримання податкового законодавства та сприяє тінізації економіки. Автоматизоване блокування податкових накладних і відсутність прозорих механізмів перевірок ускладнюють роботу підприємців і сприяють зростанню недовіри до податкових органів.

Серйозною проблемою є тінізація економіки та ухилення від сплати податків. За оцінками експертів, рівень тіньової економіки в Україні становить приблизно 30–40 % від ВВП, що призводить до значних втрат бюджету та нерівних умов конкуренції для сумлінних платників податків. Основними причинами тінізації економіки є високе податкове навантаження, складність податкового адміністрування, недосконалість системи контролю за сплатою податків та корупція.

Нарешті, недостатньо уваги приділяється стимулюванню інвестицій та інновацій. Податкова система повинна бути спрямована на заохочення підприємств до модернізації виробництва, впровадження нових технологій та створення робочих місць. Однак наявна система податкових пільг і стимулів є недостатньо ефективною та потребує удосконалення.

Насамперед важливо забезпечити стабільність податкового законодавства. Доцільним є запровадження мораторію на внесення змін до Податкового кодексу на визначений період (наприклад, 5 років). Це сприятиме прогнозованості та

стабільності умов ведення бізнесу, а також підвищить довіру до державної податкової політики.

Спрощення податкової системи є наступним кроком. Йдеться про скорочення кількості податків і зборів, уніфікацію податкових баз і ставок, а також запровадження єдиного соціального внеску. Це дасть змогу зробити систему більш прозорою та зручною для платників податків [3].

Оптимізація податкового адміністрування передбачає впровадження сучасних інформаційних технологій, автоматизацію процесів, спрощення процедур подання звітності та сплати податків. Водночас необхідно посилити контроль за діяльністю податкових органів з метою зменшення корупційних ризиків.

Посилення боротьби з тінізацією економіки включає впровадження ефективних механізмів контролю за сплатою податків, посилення відповідальності за ухилення від сплати, а також створення сприятливих умов для легалізації тіньових доходів [4].

Останній, але не менш важливий напрям, – стимулювання інвестицій та інновацій. Це передбачає розширення можливостей для застосування податкових пільг і стимулів для підприємств, які інвестують у модернізацію виробництва, впровадження нових технологій та створення робочих місць.

Позитивним прикладом успішного реформування податкової системи є досвід Естонії, яка у 1990-х рр. запровадила єдину ставку податку на прибуток (20 %), скасувала більшість податкових пільг і значно спростила адміністрування. Це сприяло зростанню інвестицій, підвищенню доходів бюджету та загальному економічному зростанню.

Висновки. В умовах воєнного стану та повоєнної відбудови податкова система України стикається з численними викликами, які потребують комплексного вирішення. Необхідно забезпечити стабільність податкового законодавства, спростити адміністрування податків, знизити податкове навантаження на бізнес, посилити боротьбу з тінізацією економіки, стимулювати інвестиції та інновації. Лише за таких умов податкова система зможе ефективно виконувати свою функцію наповнення бюджету і сприяти економічному зростанню країни, забезпечуючи фінансову стабільність держави в умовах воєнного стану та повоєнної відбудови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державна служба статистики України: статистичні дані. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 18.04.2025).
2. Міністерство фінансів України: аналітичні матеріали. URL: <http://www.minfin.gov.ua/> (дата звернення: 14.04.2025).
3. Смирна К. Основні проблеми системи оподаткування України. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. DOI: 10.32782/2524-0072/2024-59-132.
4. Міністерство економіки України: аналітичні матеріали. URL: <http://www.me.gov.ua/> (дата звернення: 20.04.2025).

Волкова В. В.

канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри фінансів і банківської справи
Донецького національного університету імені Василя Стуса

Квасницька О. Г.

магістрант ОП «Міжнародні економічні відносини»
Донецького національного університету імені Василя Стуса

ШЛЯХИ ВИКОРИСТАННЯ ІНОЗЕМНОГО ДОСВІДУ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЙНИХ РЕФОРМ ДЛЯ УКРАЇНИ

Вступ. Децентралізація є ключовим елементом ефективного державного управління, що сприяє підвищенню автономії регіонів, покращенню якості надання публічних послуг та залученню громадян до процесу ухвалення рішень. Чимало країн уже пройшли шлях децентралізаційних реформ, і їх досвід є цінним для тих держав, які тільки розпочинають цей процес або прагнуть його вдосконалити. Вивчення підходів, застосовуваних у різних європейських країнах, дасть змогу отримати корисні висновки та адаптувати найкращі практики до національних умов України.

Питання проведення децентралізаційних реформ у різних країнах вивчали такі закордонні та вітчизняні вчені: Г. Бльохлігер, К. Ваммаль [1], К. Мануїлова [2], О. Золотарьова [3], І. Олійченко, О. Лашук, Н. Пігуль, О. Люта та ін. Проте через відмінності в політичних системах і економічних умовах кожної країни питання ефективності й адаптації моделей децентралізації залишається актуальним та потребує глибшого вивчення.

Мета роботи – проаналізувати моделі децентралізації, впроваджені в Бельгії, Данії та Франції, визначити їх результати, основні переваги та недоліки, а також окреслити можливі шляхи використання іноземного досвіду Україною.

Основна частина. У межах аналізу децентралізаційних реформ у Бельгії, Данії та Франції простежуються суттєві відмінності у їх підходах, обумовлені політичними, культурними та адміністративними особливостями кожної з цих країн. Наприклад, Бельгія пройшла шлях від унітарної держави до федерації, надавши водночас значної автономії регіонам і спільнотам, що дало змогу країні вирішити внутрішні мовно-культурні конфлікти [1]. Натомість зусилля Данії були зосереджені на реалізації реформи, спрямованої на укрупнення муніципалітетів і посилення їх фінансових та управлінських повноважень за збереження централизованого контролю [1; 2]. Франція, з іншого боку, впроваджувала децентралізацію поетапно, акцентуючи на зміцненні місцевого самоврядування через поступове делегування функцій і ресурсів [1; 3]. Таке різноманіття підходів дає змогу краще зрозуміти, які елементи іноземного досвіду децентралізації можуть бути адаптовані до українських реалій.

З метою виявлення спільних рис і відмінностей між окресленими вище моделями децентралізації, а також визначення їх релевантності в українському контексті, доцільним є порівняння ключових характеристик реформ кожної країни. У табл. 1 узагальнено основні параметри децентралізаційних моделей Бельгії, Данії та Франції для того, щоб оцінити потенціал для запозичення кожної з них [1; 2; 3].

Таблиця 1 – Порівняльна характеристика децентралізаційних моделей Бельгії, Данії та Франції

Показник	Бельгія	Данія	Франція
Ключовий етап реформ	2001 р.: прийняття Ламбермонської угоди	2007 р.: укрупнення муніципалітетів і реформування регіонів	1982 р.: ухвалення децентралізаційних законів
Особливості реформ	Передача повноважень мовним громадам та регіонам	Об'єднання громад, делегування соціальних і освітніх послуг	Посилення місцевого самоврядування, зменшення ролі префектів
Досягнення	Врегулювання міжетнічних конфліктів, стабільність	Раціональне управління, оптимізація бюджетів, якість публічних послуг	Покращення місцевої демократії, розвиток інфраструктури
Переваги	Висока автономія, врахування культурних особливостей	Висока ефективність, прозорість, зменшення управлінських витрат	Впорядкування системи управління, зростання ролі громад
Недоліки	Ризик сепаратизму, надмірна фрагментація	Витрати на реорганізацію, потреба в узгодженні між рівнями влади	Повільне впровадження, слабка фінансова автономія місцевого рівня

Джерело: складено автором на основі [1; 2; 3]

Проведене порівняння дало змогу виявити як ефективні аспекти реалізації реформ, так і виклики, з якими стикалися згадані європейські країни. Отримані результати допомогли сформуванню потенційні шляхи використання іноземного досвіду децентралізаційних реформ для України з урахуванням національних особливостей та стратегічних пріоритетів держави. Вони, зокрема, включають:

- поступове делегування повноважень з урахуванням чіткої ролі кожного рівня влади (Франція);
- розширення фінансової автономії громад через місцеві податки та між-регіональне вирівнювання (Данія, Франція);
- захист культурної та мовної специфіки регіонів через гнучкі моделі управління (Бельгія);
- чітке розмежування компетенцій між рівнями влади задля уникнення дублювання функцій (Франція);
- цифровізацію місцевого управління для прозорості, ефективності та зручності громадян (Данія);
- державну підтримку місцевих ініціатив через гранти та субвенції (Франція).

Висновки. У процесі аналізу досвіду децентралізаційних реформ Бельгії, Данії та Франції було визначено ключові аспекти, які можуть бути корисними для України в контексті реформи місцевого самоврядування та державного управління. Досвід бельгійської моделі може стати Україні в нагоді в контексті розподілу владних повноважень між центральною та регіональною владою, що сприятиме ефективному управлінню територіями з різними економічними та культурними особливостями. Данський підхід до децентралізації через зміцнення муніципалітетів і регіонів також може слугувати орієнтиром для України, особливо щодо підвищення фінансової самостійності місцевих органів влади. Французька модель поєднує централізований контроль із поступовою передачею повноважень місцевим громадам. Цей досвід допоможе Україні ефективно розвивати місцеве самоврядування без загрози політичної нестабільності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Blöchliger H., Vammalle C. Reforming Fiscal Federalism and Local Government: Beyond the Zero-Sum Game. *OECD Fiscal Federalism Studies*. OECD Publishing. 2012. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2012/02/reforming-fiscal-federalism-and-local-government_g1g14c82/9789264119970-en.pdf (дата звернення: 11.04.2025).
2. Мануїлова К. В. Децентралізація публічної влади в Данії: досвід для України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 15. С. 96–99.
3. Золотарьова О. А. Реформа децентралізації влади у Франції як приклад для України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 1. С. 86–88.

Лазарєв А. Д.

аспірант кафедри фінансів

Одеського національного економічного університету

ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВИЙ МЕТОД БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ

Вступ. В умовах нестабільності економіки й обмеженості бюджетних ресурсів особливого значення набуває стратегічне планування у сфері державних фінансів [3, с. 45]. Саме завдяки чіткій постановці цілей та ефективному використанню наявних ресурсів можливе забезпечення сталого розвитку держави й територіальних громад. Поєднання стратегічного планування та програмно-цільового методу дає змогу не лише оптимізувати бюджетний процес, а й зробити його максимально прозорим і орієнтованим на результат.

Мета роботи. Метою цього дослідження є розкриття сутності та дослідження програмно-цільового методу як інструменту стратегічного планування.

Основна частина. Стратегічне планування у сфері публічних фінансів передбачає розробку середньострокових і довгострокових планів розвитку держави та регіонів. Основними документами, що формують стратегічні орієнтири, є Стратегія сталого розвитку України, регіональні стратегії розвитку, а також плани соціально-економічного розвитку громад [2]. Їх основна мета – визначення пріоритетів фінансування та прогнозування потреб у бюджетних ресурсах.

Одним із найважливіших інструментів реалізації стратегічних цілей є програмно-цільовий метод бюджетування (ПЦМ). Його сутність полягає в орієнтації видатків не на фінансування органів чи установ, а на досягнення конкретних результатів [1]. У разі застосування ПЦМ кожна бюджетна програма має свій паспорт, у якому чітко прописані мета, завдання, заходи та очікувані результати.

До основних інструментів, які забезпечують ефективність програмно-цільового підходу, належать:

- розробка паспортів бюджетних програм із чітким визначенням цілей і показників результативності [1];
- моніторинг і оцінка ефективності реалізації програм [4, с. 36];
- впровадження систем управління ризиками;

– використання автоматизованих інформаційних систем для планування та контролю бюджетних видатків.

Досвід країн Європейського Союзу демонструє, що широке використання програмно-цільового методу сприяє підвищенню прозорості бюджетного процесу та довіри громадськості до органів влади [2]. В Україні процес запровадження ПЦМ триває з початку 2000-х рр., однак його ефективність обмежується проблемами практичного застосування – формалізмом під час складання паспортів, недостатнім використанням результативних показників та обмеженими можливостями моніторингу [4, с. 37].

Водночас стратегічне планування та ПЦМ відкривають значні можливості для підвищення ефективності управління фінансами за умови належного методичного супроводу, залучення цифрових технологій та вдосконалення підходів до оцінювання бюджетних програм.

Висновки. Інтеграція стратегічного планування та програмно-цільового методу є запорукою формування сучасної моделі державних фінансів, орієнтованої на результат. Подальший розвиток цих інструментів має ґрунтуватися на вдосконаленні методик планування, широкому впровадженні цифрових технологій, а також на активній участі громадськості в оцінюванні ефективності використання бюджетних коштів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Методичні рекомендації щодо застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі. *Міністерство фінансів України*. 2025. URL: <https://mof.gov.ua>
2. OECD. Public Governance Review: Ukraine. Paris, 2018. URL: <https://www.oecd.org/gov/publicationsdocuments/reports/>
3. Луніна І. О. Бюджетна політика в умовах трансформації фінансових відносин: монографія. Київ: НІСД, 2021. 312 с.
4. Сунцова О. О. Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі України: проблеми та перспективи. *Економіка і держава*. 2022. № 6. С. 35–40.

Лобачева І. Ф.

канд. пед. наук, доцент кафедри фінансів
Вінницького фінансово-економічного університету

ПОДАТКОВІ СИСТЕМИ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН ТА УКРАЇНИ

Вступ. Податкова система є одним із ключових елементів регулювання економічних і соціальних процесів у країні. Вивчення податкових систем інших держав стає особливо актуальним через глобальну тенденцію податкової конкуренції між країнами, що є однією з сучасних міжнародних проблем.

Над питаннями податкових систем працювали вчені Л. Лисак, О. Лютий, Т. Волинець, Ю. Козак, В. Козаченко, Л. Біла, А. Гречко та інші. Однак, незважаючи на значний досвід досліджень, залишаються невирішеними питання щодо забезпечення соціальної спрямованості оподаткування, удосконалення механізмів адміністрування податків і підвищення податкової культури серед населення.

Ефективна податкова система гарантує стабільність економічного розвитку держави, оскільки саме вона забезпечує стабільні надходження до бюджету і сприяє розвитку підприємницької діяльності як юридичних, так і приватних осіб, задовольняючи потреби держави. Одним із напрямів її вдосконалення є порівняльний аналіз із податковими системами розвинених країн.

Мета роботи полягає у порівнянні податкових систем України та зарубіжних держав, виявленні їх особливостей, переваг і недоліків, а також у формуванні принципів побудови оптимальної податкової системи.

Основна частина. В умовах розвинених ринкових відносин податкова система є важливим інструментом регулювання економіки та соціальної сфери країни. Головним завданням формування податкової системи є баланс між потребою у доходах і можливістю їх отримання. В Україні питома вага податкових надходжень у структурі ВВП є нижчою, ніж у Японії або країнах Європейського Союзу, але вищою, ніж у США. Згідно з даними, питома вага податків у ВВП становить 27,3 %, з яких США – 26,9 %, а країни ЄС – у середньому 39,3 %. Це свідчить про менший податковий тиск в Україні [1] (рис. 1).

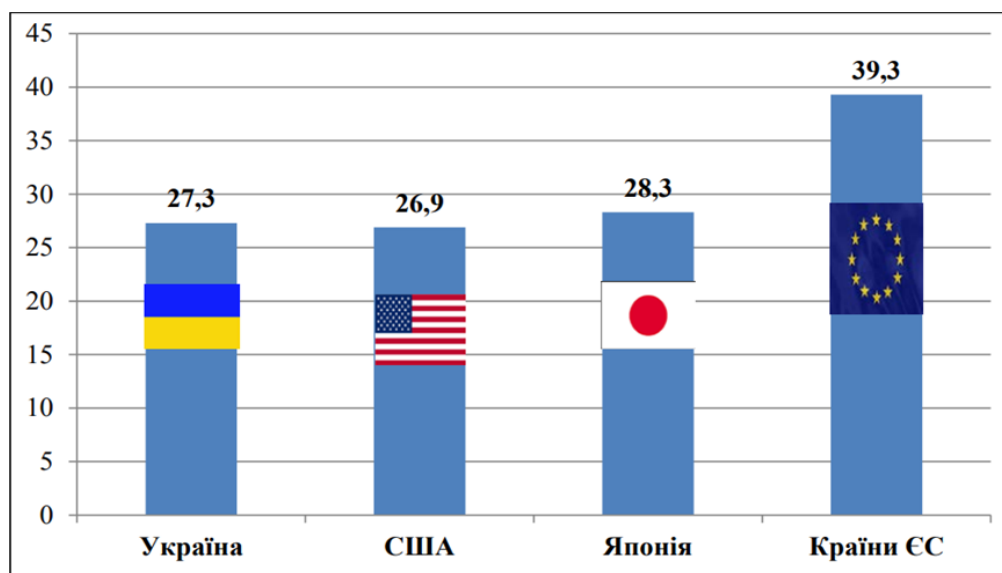

Рисунок 1 – Частка податків у структурі ВВП, %

Існує два основні підходи до оподаткування доходів: перший – пряма шкала, коли ставка податку одна для всіх рівнів доходу, що не враховує принцип соціальної рівності (приклади – Україна, Росія, Грузія, Болгарія); другий – прогресивна шкала, коли ставки зростають зі збільшенням доходу (країни – Франція, США, Німеччина, Велика Британія, Нідерланди).

Розглядаючи принципи оптимальної податкової політики, можна виділити: – простоту (мінімізація витрат і зручність адміністрування); – соціальну справедливість (сприяння вирішенню соціальних проблем); – економічну ефективність (відповідність ставок податків рівню економічного розвитку).

За кількістю податків в Україні законодавство передбачає 11 видів (7 державних і 4 місцеві), тоді як в інших країнах: Японія – 55, Велика Британія – 8, Італія – 15, Німеччина – 16, Франція – 7, Нідерланди – 9, Португалія – 8, Іспа-

нія – 8 [2; 3]. Це дає змогу зробити висновок, що в Україні кількість податків є порівняно оптимальною.

За структурою податкових надходжень в Україні переважають непрямі податки: у 2023 р. ПДВ становив 50,69 %, акцизний податок – 15,64 %, ПДФО – 21,33 %, податок на прибуток – 9,25 %. У країнах ЄС і США більша частка доходів формуються за рахунок прямих податків [4].

Ставки основних податків в Україні є нижчими за рівень у більшості інших країн. За цим показником ми посідаємо найнижчу позицію серед досліджуваних європейських країн: Польща – вище, Німеччина – ще вище, Іспанія – ще вище, а Нідерланди – найвище [5] (табл. 1). Це свідчить про низький рівень податкового навантаження в Україні.

Таблиця 1 – Ставки основних податків

Країна	Ставка ПДВ		Ставка ПДФО		Ставка податку на прибуток		Загальний рейтинг країни, місце
	%	місце	%	місце	%	місце	
Україна	20	2	18	1	18	1	1
Німеччина	19	1	47,5	6	29,8	4	3
Іспанія	21	3	45	4	30	5	4
Італія	22	4	45,6	5	31,4	6	7
Франція	20	2	45	4	34,4	8	6
Нідерланди	21	3	52	7	25,5	3	5
Португалія	23	5	42	3	36	9	8
Бельгія	21	3	53,7	8	34	7	9
Польща	23	5	32	2	19	2	2

Висновки. Порівнюючи українську податкову систему із системами розвинених країн, можна зазначити, що ідеальної системи не існує. Однак у країнах, як-от Німеччина, США й Італія, сформувалися доволі ефективні та збалансовані моделі. З позитивних аспектів української системи варто зазначити відносно низький рівень податкового тиску і мінімальну кількість податків.

На жаль, переважають негативні характеристики: велика частка непрямих податків, пряма система оподаткування, значні розбіжності у бухгалтерському й податковому обліку, слабка адміністративна структура. Щоб підвищити ефективність оподаткування, необхідно досягти балансу між забезпеченням доходів бюджету і дотриманням принципів соціальної справедливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Соколова І. М. Податкова система держави: теорія та практика становлення: автореф. дис. д-ра екон. наук. 2022. 432 с.
2. Карлін М. І. Фінанси країн Європейського Союзу. Київ: Знання, 2023. 554 с.
3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. База даних інформаційно-правової системи «ЛІГА». URL: <http://www.liga.net>
4. Гречко І. Ф. Перспективи реформування податкової системи України в умовах євроінтеграції. *Економіка та управління національним господарством*. 2023. № 3. С. 60–70.

5. Презентація результатів дослідження на тему: «Сприйняття українцями ситуації в сфері оподаткування України» / Український офіс міжнародного дослідницького агентства IFAK Institut. Червень, 2016 р. URL: <http://www.ueff.org/#!/Податкова-панщина-лише-20-українців-вважають-існуючі-податкисправедливими/> cjds/575e8e470cf2d021c3fb4c96

6. Гусейніков Ю. Досвід країн Євросоюзу в боротьбі з податковими злочинами. *Україна-НАТО*. Київ. 2022. № 5. С. 44.

Мірошніченко М. І.

аспірант ОНП «Фінанси, банківська справа та страхування»
Одеського національного економічного університету

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФІСКАЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Вступ. Фіскальне регулювання зовнішньоекономічної діяльності виступає важливим елементом державної економічної політики, спрямованої на забезпечення стабільності національної економіки та її інтеграцію у світову господарську систему. За допомогою податкових і митних інструментів держава впливає на обсяги експорту й імпорту, стимулює розвиток національного виробництва, захищає внутрішній ринок від недобросовісної конкуренції та забезпечує надходження до бюджету. В умовах викликів повномасштабного вторгнення ефективність фіскального регулювання набуває особливої ваги, оскільки воно не лише сприяє підтримці фінансової стабільності, а й забезпечує відповідність діяльності суб'єктів господарювання стратегічним інтересам держави. Дослідження механізмів та інструментів фіскального впливу на зовнішньоекономічні процеси дає змогу визначити напрями вдосконалення державної політики у цій сфері, які допоможуть досягти балансу між приватними інтересами суб'єктів господарювання, бізнесу та стратегічними завданнями державної економічної політики, підтримуючи розвиток національної економіки й забезпечуючи її інтеграцію у світову систему господарювання.

Мета роботи – проаналізувати тенденції надходження митних платежів та виявити проблемні аспекти фіскального регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

Основна частина. Фіскальне регулювання зовнішньоекономічної діяльності належить до непрямих методів державного впливу на економіку. Його особливість полягає в тому, що держава не застосовує прямого адміністративного примусу до суб'єктів господарювання, а впливає на їх поведінку через економічні стимули та обмеження. Застосовуючи інструменти фіскальної політики, як-от податки, мита, акцизи, пільги держава формує умови, за яких економічно вигідною стає поведінка, що відповідає державним інтересам. Водночас дії, що суперечать цим інтересам (наприклад, ухилення від податків, недобросовісна конкуренція), стають для суб'єктів економічно не вигідними.

Довоєнний та воєнний періоди стали надзвичайно складними для здійснення ефективного фіскального регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

Аналіз динаміки митних надходжень свідчить про виражену негативну тенденцію у 2020 та 2022 рр. Це було зумовлено як зменшенням товарообігу, так і запровадженням масштабних податкових та митних пільг, які мали на меті знизити фіскальний тиск на бізнес у кризових умовах. Попри тимчасове послаблення фіскального контролю, у 2023 р. відбулося часткове відновлення обсягів надходжень митних платежів. Це стало можливим завдяки поступовому переходу до більш жорсткої фіскальної політики, посиленню контролю за митним оформленням, удосконаленню адміністрування та зменшенню корупційних ризиків. Уряд також активізував заходи цифровізації митниці та впровадження електронних сервісів, що позитивно вплинуло на прозорість процедур і зменшення витрат часу для суб'єктів ЗЕД.

Таблиця 1 – Динаміка надходжень митних платежів та їх частка в доходах Державного бюджету України у 2020–2024 рр. [1–3]

Показники / роки	2020	2021	2022	2023	2024
Доходи ДБ, млрд грн	1 076,0	1 729,7	1 466,5	2 672,0	3 122,7
Митні платежі, млрд грн	362,0	497,2	318,1	445,0	591,7
Темпи росту митних платежів, %	–27,2	37,3	–36,0	39,9	32,9
Частка митних платежів в доходах ДБ, %	33,64	28,7	21,69	16,65	18,95

Аналіз динаміки надходжень митних платежів за період 2020–2024 рр. до державного бюджету та їх частки в доходах державного бюджету дає змогу зробити висновки, що в цей період митне регулювання мало низку проблемних аспектів. Вони віддзеркалюють складнощі, з якими зіштовхнулася Україна під час митного регулювання в умовах економічних і політичних змін та повномасштабного вторгнення.

Однією з ключових проблем митного регулювання стало зменшення обсягів зовнішньої торгівлі в умовах війни та пандемії COVID-19, що вплинуло на обсяги митних надходжень до державного бюджету, зменшуючи їх частку у загальних доходах. А також падіння міжнародної торгівлі, що призвело до зниження митних платежів і, як результат, до нарощення дефіциту бюджету, особливо якщо інші джерела доходів не компенсували їх. Водночас очевидною стає залежність бюджету від митних платежів у кризові періоди, а саме коли інші джерела доходів зменшуються (наприклад, податкові надходження через падіння виробничої активності). У цей час митні платежі набирають значущості як критично важливі для забезпечення фіскальної стабільності. Варто зазначити, що в умовах повномасштабного вторгнення частка митних платежів значно зростає, але водночас країна стикається з іншими проблемами – необхідністю підтримки критичних інфраструктур, забезпечення гуманітарних потреб, що робить бюджетну політику більш вразливою. Окрім зазначених проблемних аспектів, є ще питання невизначеності у зовнішній торгівлі, адже переміщення товарів через митниці в умовах війни супроводжується постійною невизначеністю щодо обсягів торгівлі, якості імпортованих товарів та логістичних труднощів. Це ускладнює прогнозування митних надходжень, що призводить до відсутності чітких прогнозів щодо товарних потоків, зменшує ефективність митного регулювання, створює труднощі для планування бюджету.

Важливими також є інфраструктурні проблеми та зниження ефективності митних процедур. Це пов'язано з тим, що внаслідок воєнних дій значно пошкоджено митну інфраструктуру, зокрема пункти пропуску, митниці на Сході та Півдні України. Погіршення інфраструктури вплинуло на ефективність митного регулювання, що призвело до затримок у митному оформленні товарів і негативно відобразилося на своєчасності надходжень митних платежів, ускладнило контроль за переміщенням товарів через кордон. В умовах війни та економічної нестабільності зріс рівень контрабанди та ухилення від сплати митних платежів. Збільшилася частка товарів, які перетинють кордон нелегально або з порушеннями митних правил, що призводить до втрат державного бюджету і погіршення ефективності митного регулювання. До того ж війна створює додаткові виклики для митників у боротьбі з такими правопорушеннями.

Під час кризових періодів, зокрема під час війни, Україні доводиться застосовувати не завжди популярні в розвинених країнах світу важелі та стимули, які дають змогу в цей час підтримувати розвиток суб'єктів підприємницької діяльності та стимулювати імпорту необхідних товарів. Посилує вплив окреслених проблемних аспектів ще й відсутність стабільності в зовнішньоекономічній політиці України через політичну ситуацію та воєнні дії, що викликає труднощі у довгостроковому плануванні митних надходжень. Невизначеність щодо майбутніх торговельних угод, санкцій чи змін у митному законодавстві створює додаткові труднощі для бізнесу та митної служби, погіршуючи прогнозованість митних надходжень.

Висновки. З огляду на зазначене митне регулювання та митна система потребують удосконалення, реформ для підвищення їх ефективності, зокрема – шляхом цифровізації митних процедур, посилення аналітичної спроможності податкових і митних органів, а також впровадження європейських стандартів прозорості та відповідальності у сфері публічних фінансів. У післявоєнний період особливо важливим стане модернізація митної інфраструктури та впровадження сучасних технологій для полегшення митних процедур. Підвищення ефективності митної системи дасть змогу зменшити бюрократичні бар'єри та корупційні ризики, а також збільшити обсяги митних надходжень через покращення адміністративної роботи митних органів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Офіційні дані про надходження митних платежів. *Державна митна служба України*. 2025. URL: <https://customs.gov.ua> (дата звернення: 10.04.2025).
2. Звіт про виконання Державного бюджету України. *Міністерство фінансів України*. 2025. URL: <https://mof.gov.ua> (дата звернення: 10.04.2025).
3. Відкритий бюджет. URL: <https://openbudget.gov.ua/national-budget> (дата звернення: 10.04.2025).
4. Національний інститут стратегічних досліджень. Аналітична доповідь щодо фінансової безпеки України в умовах війни. 2023. URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitichni-dopovidi/ekonomichna-bezpeka-ukrayiny-v-umovakh-dovhotryvaloyi-viyny> (дата звернення: 10.04.2025).

Слатвінська М. О.
д-р екон. наук, професор, завідувачка кафедри фінансів
Одеського національного економічного університету

Півторак А. О.
здобувачка вищої освіти
ОП «Бухгалтерський облік та податковий консалтинг»
Одеського національного економічного університету

ЄДИНИЙ ПОДАТОК В УКРАЇНІ: ФІСКАЛЬНА РОЛЬ

Вступ. В умовах воєнного стану місцеві податки та збори відіграють ключову роль у доходах місцевих бюджетів. Актуальність теми прослідковується у тенденціях розвитку фінансової незалежності та спроможності місцевого самоврядування до зростання ролі у власних доходах місцевих бюджетів. Тому одним з основних у місцевих податках є єдиний податок. Витримана часом, спрощена система оподаткування стала фундаментом для діяльності малих підприємств.

Мета роботи – проаналізувати фіскальну роль єдиного податку в Україні та перспективи її посилення для місцевих бюджетів.

Основна частина. Єдиний податок для малого бізнесу в Україні визначає ustalений відсоток залежно від категорії, під яку підпадає підприємство або діяльність фізичної особи. Зазначена спрощена система оподаткування націлена на створення максимально прозорих умов введення бізнесу. Для того, щоб у держави було більше можливостей для розвитку у різних галузях, для підвищення доходів місцевого бюджету фундаментальне значення має фіскальна роль [3, с. 132].

Сьогодні держава дає змогу підприємцю обирати систему оподаткування перед тим, як розпочати власний бізнес. Зазначений підхід допомагає з аналітичного погляду оцінити ризики та можливості підприємства. Залежно від групи, під яку підпадає діяльність бізнесу, можливо визначити відсоток та розмір податку. Ставка єдиного податку та групи, які підпадають під відповідний податок, визначаються у ст. 293 Податкового кодексу України [1]. Головна мета єдиного податку полягає у спрощенні податкової системи та зменшенні адміністративного навантаження платників податку.

Суб'єктами місцевого оподаткування, зокрема єдиного податку, визначаються фізичні та юридичні особи. Місцеві податки стягуються з об'єктів оподаткування, як-от: майно, послуги або доходи, що надходять до суб'єкта оподаткування [4, с. 4].

З наведеної таблиці можна прослідкувати відсоткові збільшення та зменшення питомої ваги з доходів єдиного податку в Україні протягом 5 років. Варто зазначити, що питома вага надходжень єдиного податку за 2020–2021 рр. збільшилась на 17,83 %, враховуючи умови епідемії COVID-19 протягом зазначеного періоду. В умовах введення воєнного стану питома вага єдиного податку збільшилась із 2021–2022 рр. на 2,01 %. Зазначенні тенденції до збільшення доходів для місцевого бюджету стають значно повільнішими, ніж за минулі роки, через вплив гострих подій у політичному та економічному секторі, які мають тісний зв'язок у процесі розвитку держави.

Протягом 2022–2023 рр. прослідковується збільшення доходів від єдиного податку на 15,37 %, що має значення пристосування суб'єктів оподаткування до

умов функціонування економічного простору. У 2023–2024 рр. збільшення сягає 19,28 %, що перевищує позитивні результати доходів місцевого бюджету за єдиним податком в умовах пандемії. Зазначений позитивний результат вказує на спроможність малого бізнесу за спрощеною системою оподаткування до динамічного розвитку в умовах воєнного стану, що свідчить про ефективність роботи системи оподаткування. Загалом за 2020–2024 рр. збільшення питомої ваги єдиного податку сягнуло 44,98 %. Цей результат демонструє активний та прогресивний результат формування доходів місцевого бюджету за єдиним податком.

Таблиця 1 – Динаміка та структура надходжень єдиного податку в Україні за 2020–2024 рр.

Показники	2020		2021		2022		2023		2024	
	<i>абс. значення, млрд грн</i>	<i>питома вага, %</i>	<i>абс. значення, млрд грн</i>	<i>питома вага, %</i>	<i>абс. значення, млрд грн</i>	<i>питома вага, %</i>	<i>абс. значення, млрд грн</i>	<i>питома вага, %</i>	<i>абс. значення, млрд грн</i>	<i>питома вага, %</i>
Єдиний податок	38,03	100,00	46,28	100,00	47,23	100,00	55,81	100,00	69,13	100,00
Єдиний податок з юридичних осіб	5,07	13,33	6,18	13,35	9,84	20,83	11,94	21,39	8,16	11,80
Єдиний податок з фізичних осіб	27,63	72,65	34,81	75,22	32,89	69,64	38,00	68,08	55,15	79,77
Єдиний податок з сільськогосподарських товаровиробників, у яких частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75 відсотків	5,34	14,04	5,29	11,43	4,49	9,50	5,86	10,49	5,82	8,42

Висновки. Отже, проаналізувавши динаміку надходжень єдиного податку в Україні, варто наголосити на динамічних тенденціях до збільшення надходжень від фізичних та юридичних осіб. Зокрема, зазначений результат свідчить про прозорість введення малого бізнесу в Україні. Методи та умови здійснення нагляду за діяльністю суб'єктів малого бізнесу, що запроваджуються відповідними органами України (наприклад, спеціальні касові апарати фіскалізації та інші методи контролю та фіксації грошового обігу підприємств) дають змогу зменшити кількісний склад тіньового бізнесу. Тому на сучасному етапі розвитку економіки надзвичайно важливою є побудова потужної системи оподаткування, зокрема єдиного податку, для забезпечення прогресивного розвитку суспільства та держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України. Документ 2755-VI. Редакція від 01.04.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
2. Державний вебпортал бюджету для громадян URL: <https://openbudget.gov.ua>
3. Чижова Т. В. Єдиний податок та його роль в сучасному підприємницькому просторі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2022. Вип. 41. С. 131–136. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/41_2022ua/26.pdf
4. Сушкова О. Є., Осадчий Є. С. Роль платників єдиного податку у формуванні фінансово-економічного потенціалу регіонів України. *Ефективна економіка*. № 11. 2020. С. 1–9. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/72.pdf

Волкова В. В.

канд. екон. наук, доцент

кафедри фінансів і банківської справи

Донецького національного університету імені Василя Стуса

Складанюк Д. М.

бакалаврант ОП «Міжнародний бізнес. Бізнес-переклад»

Донецького національного університету імені Василя Стуса

ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ ЯК КЛЮЧОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ

Вступ. У сучасних умовах трансформаційних змін, спричинених як внутрішніми реформами, так і зовнішніми викликами, роль державного бюджету України значно зросла. Він виконує не лише фіскальну функцію (акумуляція доходів і забезпечення видатків), але й стає ефективним інструментом реалізації державної соціально-економічної політики. Особливо важливою є бюджетна політика в період воєнного стану та повоєнного відновлення, коли фінансове планування має бути спрямоване на забезпечення макроекономічної стабільності, відбудову інфраструктури, розвиток людського капіталу та стимулювання економічного зростання. У цьому контексті стратегічне бюджетне прогнозування виступає фундаментом для прийняття обґрунтованих управлінських рішень на всіх рівнях влади.

Мета роботи – дослідження визначальної ролі державного бюджету в системі фінансового планування і прогнозування, а також виявлення напрямів його вдосконалення в умовах посткризового відновлення країни.

Основна частина. Державний бюджет України є центральною ланкою системи фінансового планування та прогнозування. Він відображає стратегічні цілі розвитку держави, акумулює фінансові ресурси та забезпечує їх перерозподіл між різними секторами економіки та сферами суспільного життя. Роль державного бюджету полягає не лише у фінансуванні поточних потреб, а й у створенні умов для сталого економічного зростання, підвищення добробуту населення та забезпечення національної безпеки.

Теоретичні засади бюджетного планування ґрунтуються на принципах збалансованості, реалістичності, прозорості та ефективності. Збалансованість передбачає відповідність між доходами та видатками бюджету, що досягається шляхом ретельного аналізу фінансових можливостей та потреб держави. Реалістичність вимагає врахування макроекономічних показників, демографічних тенденцій та інших факторів, які можуть впливати на формування бюджету. Прозорість забезпечує відкритий доступ до інформації про бюджетний процес, що сприяє громадському контролю та підвищенню довіри до влади. Ефективність передбачає оптимальне використання бюджетних коштів для досягнення поставлених цілей.

Практична реалізація функцій державного бюджету в Україні здійснюється через систему бюджетного планування, яка включає кілька етапів: розробка прогнозу економічного і соціального розвитку, складання проєкту бюджету, його розгляд та затвердження Верховною Радою України, виконання бюджету та контроль за його виконанням [1].

У 2024 р. доходи Державного бюджету України становили 3 122,7 млрд грн, що на 14,2 % більше, ніж у 2023 р. Основним джерелом наповнення бюджету залишаються податкові надходження – 1 568,3 млрд грн (50,2 % усіх доходів), з яких податок на додану вартість, податок на прибуток підприємств та акцизний податок формують понад 70 % податкових надходжень. Неподаткові надходження у 2024 р. склали 423,1 млрд грн (13,6 %). Значну роль відіграють також офіційні трансферти від міжнародних партнерів, які у 2024 р. досягли 1 131,3 млрд грн, що дало змогу частково покрити дефіцит бюджету та забезпечити фінансування оборонних і соціальних потреб держави.

Видатки державного бюджету у 2024 р. сягнули 4 692,7 млрд грн, що на 19,5 % більше, ніж у 2023 р. Найбільша частка видатків спрямована на сектор оборони та безпеки (2 062,7 млрд грн, або 44 % від загального обсягу), соціальний захист (1 156,2 млрд грн, або 24,6 %) та охорону здоров'я (237,3 млрд грн, або 5,1 %). Зростання видатків на оборону та соціальні програми зумовлене необхідністю забезпечення обороноздатності країни та підтримки населення в умовах війни.

Дефіцит державного бюджету у 2024 р. становив 1 570 млрд грн, що відповідає 20,3 % ВВП. Для його фінансування уряд залучав як внутрішні, так і зовнішні позики. Зовнішнє фінансування у 2024 р. склало 41 млрд дол. США, зокрема за рахунок кредитів та грантів від ЄС, МВФ, США та інших міжнародних партнерів. Внутрішні запозичення забезпечили додатково 573,5 млрд грн, переважно через розміщення облігацій внутрішньої державної позики [2].

Важливою особливістю фінансового планування в Україні є середньострокове бюджетне прогнозування. Згідно з Бюджетною декларацією на 2025–2027 рр., уряд планує поступове зменшення дефіциту бюджету до 4,9 % ВВП у 2027 р. та збільшення власних доходів бюджету за рахунок розширення податкової бази, детінізації економіки та підвищення ефективності адміністрування податків. Прогнозується, що у 2025 р. доходи держбюджету становитимуть 3 564,9 млрд грн, а видатки – 4 800,0 млрд грн, що дасть змогу зберегти фінансову стійкість навіть в умовах високих ризиків.

Державний бюджет також виконує стабілізаційну функцію, згладжуючи економічні коливання шляхом перерозподілу ресурсів. У 2024 р., попри складну економічну ситуацію, уряд зберіг інвестиції в інфраструктурні проєкти (498,6 млрд грн у 2025 р., що на 17,8 % більше, ніж у 2024 р.), а також підтримку

малого та середнього бізнесу через державні програми гарантування кредитів та стимулювання експорту [3].

Висновки. Проведене дослідження підтвердило, що Державний бюджет України є ключовим інструментом фінансового планування та прогнозування. Він забезпечує акумулювання і розподіл фінансових ресурсів, дає змогу реалізувати стратегічні цілі держави та підтримувати макроекономічну стабільність навіть в умовах зовнішніх викликів. Аналіз статистичних даних свідчить про зростання доходів і видатків бюджету, а також про необхідність залучення зовнішнього фінансування для покриття дефіциту. Водночас ефективне бюджетне планування сприяє сталому розвитку економіки, соціальному захисту населення та підвищенню фінансової стійкості держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Маркуц Ю. І. Формування державного бюджету в розвинутих країнах світу та в Україні. *Бізнес Інформ*. 2016. № 11(466). С. 222–227.
2. Портал «Бюджет для громадян». URL: <https://openbudget.gov.ua/> (дата звернення: 25.04.2025).
3. Міністерство Фінансів України. Аналітичні матеріали. URL: <https://mof.gov.ua/uk/> (дата звернення: 25.04.2025).

Кошіль М. О.

здобувач вищої освіти

ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»

Львівського національного університету імені Івана Франка

Яворовський С. М.

аспірант, кафедра фінансів, грошового обігу та кредиту

Львівського національного університету імені Івана Франка

МЕТОДИ ПРОТИДІЇ РЕЙДЕРСТВУ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах трансформації економіки України та загроз, зумовлених воєнними діями, проблема захисту бізнесу набула особливої актуальності. Одним із найнебезпечніших викликів для вітчизняного підприємництва є рейдерство – протиправне захоплення підприємств або їх майна з використанням прогалин у законодавстві, корупційних зв'язків або навіть фізичного втручання. Це явище негативно впливає на інвестиційний клімат, руйнує довіру до державних інституцій, порушує принцип недоторканності приватної власності та дестабілізує економіку загалом.

Рейдерські атаки в Україні часто набувають гібридного характеру, поєднуючи юридичні, економічні та адміністративні інструменти впливу. Водночас окремі галузі, зокрема аграрний, будівельний та промисловий сектори, виявляються найбільш вразливими. В умовах воєнного стану ризики рейдерських захоплень зросли через ослаблення контролю за реєстрами, правову невизначеність та загальну дестабілізацію господарського середовища.

Проблематика рейдерства в Україні є предметом дослідження багатьох науковців, серед яких варто зазначити праці О. Гончарука, І. Лубенця, Т. Бочкової, О. Галицького, Ю. Желюка, які аналізують як правові, так і практичні аспекти протидії цьому явищу.

Рейдерством називають ситуацію, в якій одна компанія намагається заволодіти іншою компанією без схвалення цього дирекцією компанії-цілі, тобто відбувається поглинання компанії проти волі її керівництва і ради директорів.

Існує кілька факторів, які сприяють виникненню в Україні явища рейдерства. Однією з основних причин є недосконалість законодавчої бази, зокрема наявність прогалин у правових нормах, які рейдери можуть використовувати для здійснення атак. У своїх дослідженнях науковці по-різному визначають причини виникнення рейдерства, наводячи різну кількість факторів. З огляду на постійні зміни в країні та еволюцію суспільно-економічних процесів вказати точний перелік причин складно, адже вони можуть змінюватися з часом.

Однією з головних причин поширення рейдерства є його висока економічна ефективність для зловмисників. Здійснюючи захоплення, рейдери зазвичай витрачають у 10–20 разів менше, ніж фактична ринкова вартість активів підприємства, яке є об'єктом атаки. Саме це і дає суттєву вигоду і в цьому полягає економічна основа рейдерства.

Серед основних видів рейдерських атак виокремлюють так зване біле, сіре та чорне рейдерство. Біле рейдерство здійснюється на межі правового поля через використання недоліків законодавства. Чорне рейдерство передбачає відверто злочинні методи, як-от підробка документів та застосування силового тиску. Сіре рейдерство поєднує елементи обох підходів і часто є найпоширенішим у вітчизняній практиці.

Типовий алгоритм рейдерського захоплення передбачає кілька основних етапів: збирання інформації про об'єкт, вибір найефективнішої рейдерської схеми, планування стратегії атаки, реалізацію рейдерських дій, а також юридичне закріплення змін у реєстрах. Такий підхід дає змогу агресорам мінімізувати ризики та максимізувати свої прибутки від захоплення бізнесу.

В Україні рейдерські захоплення найчастіше спрямовані на підприємства, які володіють ліквідними активами, цінною нерухомістю або займають стратегічне положення в економіці. Особливо вразливими до таких атак є такі галузі:

- аграрний сектор;
- нерухомість і будівництво;
- промислові підприємства.

Найбільш вразливими до рейдерства залишаються підприємства аграрного сектору, промисловості та сфери нерухомості, що зумовлено як цінністю їх активів, так і структурними прогалинами у захисті майнових прав. Особливо небезпечною є тенденція до зростання кількості рейдерських атак у сільському господарстві, де поширеними залишаються як корпоративне, так і земельне рейдерство.

Практика протидії рейдерським захопленням в Україні засвідчує, що не існує універсального способу захисту підприємства від таких атак. Водночас своєчасне впровадження комплексу превентивних заходів, з урахуванням специфіки компанії, її структури, галузі та фінансового стану, значно підвищує ймовірність збереження корпоративного контролю та захисту активів.

Якщо ж керівництво усвідомило, що рейдерська атака на підприємство вже здійснюється, перелік заходів захисту має бути іншим.

Якщо керівництво підприємства виявляє ознаки підготовки або реалізації рейдерської атаки, необхідно негайно вживати низку заходів, спрямованих на збереження контролю над компанією та недопущення втрати активів. Зволікання або недооцінка загрози у подібних ситуаціях лише сприяє активізації дій рейдерів та ускладнює подальший правовий захист.

Основні антикризові заходи захисту підприємства в умовах загрози рейдерської атаки включають:

1. Аналіз загрози – передбачає визначення замовника, цілей атаки, методів, ресурсів та ймовірного сценарію розвитку подій.

2. Звернення до правоохоронців – передбачає подання заяви про можливе правопорушення, а також фіксацію фактів підготовки або реалізації рейдерської атаки.

3. Проведення переговорів – включає виявлення можливостей мирного врегулювання конфлікту та зниження ризиків його ескалації.

4. Стратегія правового протистояння – полягає у розробці плану юридичного захисту та реагування на спроби незаконного втручання.

5. Блокування реєстраційних дій – передбачає отримання актуальних виписок і блокування корпоративних прав у реєстрах.

6. Контроль за діями акціонерів – полягає у виявленні та запобіганні несанкціонованим зборам або змінам у структурі власності.

7. Викуп часток у міноритаріїв – означає посилення контролю за підприємством шляхом консолідації корпоративних прав.

8. Формування «тривожного пакету» документів – передбачає завчасну підготовку комплекту юридично значущих документів на випадок конфлікту.

9. Перевірка фізичної безпеки керівництва та приміщень – спрямована на унеможливлення створення компромату або використання силового тиску.

10. Фінансова стабілізація – полягає в усуненні заборгованостей та недопущенні втрати контролю через викуп боргів рейдерами.

Ефективна протидія рейдерству можлива лише за умови поєднання зусиль: з боку підприємств – через створення внутрішньої системи захисту, з боку держави – через вдосконалення законодавства, підвищення прозорості судової системи, посилення контролю за діями реєстраторів та нотаріусів. Рейдерство – це не лише виклик для конкретного бізнесу, а й загроза національній економіці, що підриває довіру до приватної власності, знижує інвестиційну привабливість і ускладнює економічне відновлення країни в умовах війни. Саме тому комплексна, завчасна і системна протидія рейдерським загрозам має бути однією з ключових стратегій економічної безпеки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Крупка М., Яструбецька Л. Фінансова безпека суб'єктів господарювання: підручник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2018. 319 с.

2. Ружинська Н. О. Рейдерські захоплення підприємств: уникнення та протистояння. 2022. С. 84–86.

3. Сабецька Т. І. Механізми протидії рейдерству як складова формування стратегії економічної безпеки підприємства. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 8.

URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/8_ukr/60.pdf (дата звернення: 30.04.2025).

4. Яструбецька Л. С. Фінансова безпека суб'єктів підприємництва в Україні в умовах гібридних загроз: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2022. 369 с.

5. Яструбецька Л. С. Особливості організації рейдерських захоплень підприємств в Україні. *Економіка і суспільство*. 2017. С. 1107–1112.

Козлов В. П.

канд. екон. наук, доцент

кафедри фінансів і банківської справи

Донецького національного університету імені Василя Стуса

УДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ У БОРОТБІ З УХИЛЕННЯМ ВІД ОПОДАТКУВАННЯ

Вступ. Ухилення платників податків від виконання своїх обов'язків перед державою щодо сплати податкових платежів веде до негативних наслідків для економіки країни загалом. Державний бюджет, місцеві бюджети недоотримують належні їм кошти, що може призвести до невиконання державою своїх соціальних зобов'язань, скорочення обсягів витрат на оборону та до обмеження конкуренції через знаходження суб'єктів у нерівних економічних умовах. Враховуючи агресію росії, питання удосконалення податкової політики у сфері боротьби з порушеннями в галузі оподаткування стають ще більш актуальними.

Мета роботи – визначення напрямів удосконалення податкової політики у боротьбі з ухиленням від оподаткування в Україні.

Основна частина. Податки виступають одним з основних джерел поповнення Державного бюджету, який забезпечує виконання цілей та завдань держави, оборону та економічну безпеку країни. У 2022–2024 рр. податкові надходження становили приблизно 45–53 % доходів Державного бюджету України [1]. До 2022 р. частка податкових надходжень у доходах бюджету була значно вища – понад 85 %. Основною причиною скорочення частки податків у доходах бюджету в останні роки є зменшення економіки країни у зв'язку з війною. Однак у цих умовах велику роль відіграє удосконалення податкової політики з метою ефективного використання наявних ресурсів, запобігання виникненню суспільно небезпечних явищ у сфері оподаткування.

Таким небезпечним явищем є ухилення від оподаткування, тобто зменшення платниками податків своїх фіскальних обов'язків перед державою забороненими законом способами. Ухилення від оподаткування призводить не тільки до недоотримання доходів бюджетами, а і до спотворення економічних відносин, викривлення ділового клімату, розширення корупції, що заважає країні успішно розвиватися.

До основних чинників порушення платниками своїх обов'язків щодо сплати податків належать: високий рівень податкового навантаження, складне і нестабільне податкове законодавство, нераціональна структура оподаткування, низький рівень суспільної свідомості щодо необхідності сплати податків, високий рівень корупції у країні.

На основі статистичних даних державних органів експерти Інституту соціально-економічної трансформації проаналізували найпоширеніші схеми ухилення від оподаткування в Україні, які призводять до значних втрат бюджету, за даними 2022 р. (табл. 1).

Дані, наведені у таблиці, свідчать про макроекономічний масштаб явища ухилення від оподаткування та його глибоку інтегрованість у ділове життя України.

Таблиця 1 – Річні обсяги і вплив на державний бюджет України найпоширеніших схем ухилення від оподаткування за даними 2022 р., млрд грн

Схеми	Приблизні обсяги на рік	Втрати Державного бюджету на рік
1. «Сірий» імпорт, контрабанда	270–450	80–150
2. Зарплата у «конвертах»	140–230	70–110
3. Офшорні схеми	110–170	13–28
4. Тіньовий ринок оренди с/г земель	13–18	5–6
5. Контрафакт	100–113	46–51
6. «Скрутки»	90–130	16–20
7. Конвертаційні центри	до 140	20–30
8. Заниження оборотів ФОП	50–60	1–4,3
9. ФОП замість найму	16–45	4–8

Джерело: [2]

Виявлення та руйнування схем ухилення від оподаткування є основним напрямом удосконалення податкової політики в Україні.

До напрямів удосконалення податкової політики у боротьбі з ухиленням від оподаткування можна віднести такі:

- зміна нормативно-правової бази, яка закриватиме можливі законні шляхи для несплати податків;
- модернізація системи адміністрування податків як у бік припинення схем ухилення від оподаткування, так і у бік збільшення її дружності та комфортності для платників податків;
- вжиття заходів щодо посилення покарань для порушників податкового законодавства;
- створення ефективного комплексу заходів щодо попередження, контролю та припинення ухилення від оподаткування;
- посилення інституційної спроможності податкових органів, їх технологічне переоснащення;
- посилення координації роботи державних органів у сфері протидії ухиленню від сплати податків [3].

Важливим напрямом податкової політики є також підвищення рівня податкової культури громадян та їх фінансової грамотності. Свідоме ставлення платників податків до виконання своїх обов'язків перед бюджетом залежить від прозорості роботи фінансових, податкових органів, оскільки платники податків повинні розуміти, як витрачаються сплачені ними кошти та які суспільно важливі проблеми завдяки цим коштам вирішуються.

Висновки. Питання удосконалення податкової політики у боротьбі з ухиленням від оподаткування в умовах війни є першорядними та важливими, оскільки

невиконання економічними суб'єктами своїх обов'язків перед бюджетом загрожує економічній безпеці країни, перешкоджає ефективному бюджетному розподілу коштів та фінансуванню витрат на оборону. Суть удосконалення податкової політики у боротьбі з ухиленням від оподаткування полягає у тому, щоб мінімізувати збитки від цих протиправних дій, своєчасно виявляти порушення і формувати у суспільстві свідоме ставлення платників до сплати податків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Доходи Державного бюджету України. URL: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes>
2. Дубровський В., Черкашин В., Гетман О. Порівняльний аналіз фіскального ефекту від застосування інструментів ухилення / уникнення оподаткування в Україні. *Економічна експертна платформа. Інститут соціально-економічної трансформації*. Київ, 2023. URL: <https://iset-ua.org/ua/doslidzhennya/item/203-porivnialnyi-analiz-fiskalnoho-efektu-vid-shem-2022>
3. Дропа Я. Б., Замасло О. Т., Андрущак Г. С. Ухилення від оподаткування в Україні: причини та способи протидії. *Ефективна економіка*. 2024. № 8. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/4441/4476>

Волянюк В. В.

здобувач третього рівня вищої освіти
ПВНЗ «Європейський університет»

СУТНІСТЬ ТА СКЛАДОВІ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Термін «ресурсний потенціал аграрного підприємства» є багатограним і охоплює два ключові аспекти: «ресурси» та «потенціал». Згідно з економічним словником, ресурси визначаються як запаси, накопичення або можливості. Вони включають усі матеріальні, нематеріальні, трудові, фінансові та інформаційні активи підприємства, які можуть бути використані для його розвитку та вдосконалення. Натомість потенціал характеризує здатність підприємства ефективно реалізувати свої ресурси в конкретних просторово-часових умовах. Він відображає не лише фактичну наявність ресурсів, а й ефективність їх використання для досягнення поставлених цілей.

Це означає, що оцінка ресурсного потенціалу підприємства повинна включати як кількісну оцінку наявних ресурсів, так і їх здатність сприяти досягненню стратегічних цілей.

Оскільки ресурсний потенціал охоплює як статичні (наявність ресурсів), так і динамічні (їх використання) аспекти, управління ним повинне здійснюватися з позиції комплексного підходу. Це включає стратегічне планування, оптимізацію використання ресурсів, моніторинг ефективності та впровадження інновацій.

Рівень ресурсного потенціалу визначає можливості підприємства в умовах конкуренції. Ефективне використання ресурсів і їх перетворення на виробничі

результати сприяють стабільному розвитку, підвищенню продуктивності та економічній ефективності.

Оскільки ресурсний потенціал формується під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів, подальші дослідження можуть зосередитися на аналізі механізмів його розвитку, методах оцінки та шляхах підвищення ефективності використання в аграрному секторі.

Отже, ресурсний потенціал аграрного підприємства є ключовим чинником його діяльності, що поєднує наявні ресурси та їх здатність забезпечувати стабільний розвиток і конкурентоспроможність у динамічному середовищі (рис. 1).

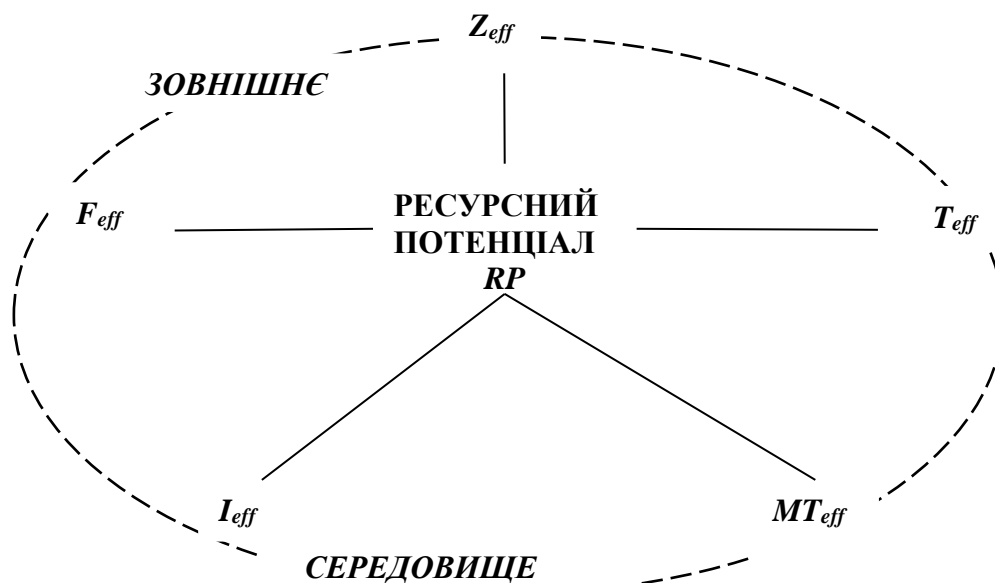

Рисунок 1 – Складові ресурсного потенціалу аграрних підприємств (RP – ресурсний потенціал аграрного підприємства; Z – земельні ресурси; T – трудові ресурси; MT – матеріально-технічні ресурси; F – фінансові ресурси; I – інформаційні ресурси)
Джерело: розробка автора

Визначення сутності та складу ресурсного потенціалу аграрних підприємств дає змогу визначити вектор подальших досліджень, які будуть спрямовані на розробку методичних підходів до оцінки ресурсного потенціалу та визначення шляхів його ефективного використання в умовах сучасного ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Смолич Д. В., Тимошук І. В. Ресурсний потенціал підприємства: сутність, складові та модель управління в сучасних умовах господарювання. *Економічний простір*. 2020. № 153. С. 75–82.
2. Степаненко С. В. Ресурсний потенціал аграрних підприємств: елементи та особливості їх поєднання в сучасних умовах. *Ефективна економіка*. 2022. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10039> (дата звернення: 12.04.2025).

Наукове видання

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ФІНАНСІВ В УМОВАХ
ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**

III Всеукраїнська науково-практична конференція

Редактор О. А. Солдатова
Технічний редактор Т. О. Важеніна-Гопрак

Підписано до друку 25.06.2025 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Друк – цифровий. Умовн. друк. арк. 9,76.
Тираж 50 прим. Зам. № 79.

Донецький національний університет імені Василя Стуса
21021, м. Вінниця, вул. 600-річчя, 21.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру
серія ДК № 5945 від 15.01.2018 р.